

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్వత్వత్రిక.

సంపుటము-15 క్షయసామసంవత్సరము - మార్గశిర శ్రావణమాసములు - సంవత్సరము-6,6

1. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్వత్వత్రిక - 1-7
2. శ్రీతి శ్రీకృతి, 6వంత సంతుల రామలింగ నాథమి గాంబ. 8-17
3. దేవేంద్రవర్మ శాశి వలస కాసనము - విద్యాన కట్టి సాంబముత్రికాస్త్రాంబ. 18-31
4. బాల విభవకరకా శాంకారకల శీర్షానాథ నిమర్శనము - 32-70
5. కరుణార సము - కాశి భట్టస్వామియ్య కాస్త్రాంబ. 71-82
6. సూర్య నారాయణోయంధ్ర భాషాను కాసనప్రామాత్మ విభావము - 83-92
7. కవిత్వ - విద్యాన కట్టి పత్తినినకాశీ శ్వరరాత్రి గాంబ. 93-105
8. పాటకరికే సామనాభికవి - గద్దకృతులు - బండారుతత్వయ్యగాంబ. 106-121
9. శిరవము గందరి దింతయ క్కరము తెలుగున గలదా? 122-143
10. విమర్శనములు - కాశి భట్ట బ్రహ్మయ్య కాస్త్రాంబ. 144-146

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక.

సంపుటము ౧౫. { క్షయనామసంవత్సరము. } సంవత్సరము ౫, ౬
మార్గశిర-ఫాల్గుణమాసములు.

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్సమ్మేళనము.

ఆ 1927 సంవత్సరము జనవరి ది 29, 30 తేదీలలో, కాకినాడ ఆంధ్ర సేవాసంఘనాటకభవనములో జరిగిన ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్సమ్మేళనదశవార్షిక సభావృత్తాంతము.

సభకు దయచేసినవారిలోఁ బ్రముఖులు.

1. శ్రీరాజా రావు వేంకటకుమారమహిపతి సూర్యారావు బహద్దరు గారు—పితాపురము మహారాజావారు.
2. శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దరుగారు, ఉయ్యాల జమీందారువారు, (సభాధ్యక్షులు)
3. మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు
4. వరభుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు
5. విద్యా దువ్వూరి వేంకటరమణశర్మగారు
6. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు
7. వెన్నేటి రామచంద్రరావుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.
8. ఆదిపూడి స్రాభాకరరావుగారు
9. మల్లాది దక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగారు
10. శ్రీత్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావు దొరగారు
11. చిప్రుకుల అప్పయ్య శాస్త్రిగారు
12. వెంపటి కుటుంబయ్య శాస్త్రిగారు
13. కేతనరపు వేంకటశాస్త్రిగారు

14. తుమ్మల సీతారామమూర్తి చాదరిగారు
15. విష్ణుభట్ల సూర్యనారాయణగారు
16. అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు
17. నందిరాజు చలపతిరావుగారు
18. కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు ఎం. ఏ.,
19. అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు
20. పెద్దాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు
21. రాళ్ళబండి సుబ్బారావుగారు ఎం. ఏ. ఎల్. టి.

మఱియును ననేకులు పేరులు దయచేసిరి. ఈసభ ది 29 వ తేది మధ్యాహ్నము 1 గంటకు బ్ర. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి ప్రారంభోక్తము, శ్రీశ్రీపురాన వేంకటప్రసాదరావుదొరగారి యాశీర్వాచనపద్యములతోఁ బ్రారంభమైనది పిమ్మట ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షు లగుబ్ర. ములుకుట్ల అచ్యుత రామయ్యపంతులుగారు పరిషత్సభకు విచ్చేసినవారికిఁ దమయుపన్యాసముతో స్వాగత మొసంగిరి. బ్ర. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారావుబహద్దరుగారి సుగుణములను సామర్థ్యాధికమును స్తుతించి భాధ్యక్షులుగా నుపపాదించినంత బ్ర. శ్రీ. గొల్లకోట గంగాధరసామయ్యలు ఎం. ఏ., బి. యల్., గా. రాయుపపాదనమును బలపఱుపగా నేక చముగ సభ్యులు యావస్థుండియు సంగీకరింపగా శ్రీవా రధ్యక్షువదవి సించి ప్రారంభోపన్యాసముం గావించిరి.

తమకుదమకుఁ గలకార్యగౌరవములచేఁ గొందఱు భాషాభిమానులు రాజాల మైతి మని న్రాసినయుత్తరములు కార్యదర్శిగారు చదివి సభ నినిపించిరి. వెన్నేటి రామచంద్రరావు బి. ఎ., బి., యల్ గారు పరిష సాపద్యములుం జదివిరి. అనంతర మీక్రిందివ్యాసములు చదువఁబడినవి.

1. విద్వాన్ దువ్వూరి వేంకటరమణశర్మగారు. బాలవ్యాకరణ పరికారికల ప్రకృతివికృతిభావ విమర్శనము
2. వర్మల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు- అంధచంద్రాలోకము.
3. మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు- అలంకారప్రాచీనత.
4. బండారు తమ్మయ్యగారు- పాల్కురికి సోమనాథకవి గద్యకములు.
5. అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు- కృతిస్వీకృతి.

6. కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు- కరుణారసము.

7. అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు- నవ్యకవిత.

8. కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు- ఎం. ఏ. భాషాశాస్త్రము-చరిత్ర

ఈవ్యాసములు చదువబడినవిమ్మట, ఆంధ్ర సేవాసంఘమువారు పరిషత్తుసభవారి నానందపఱచుచుటకై స్వాగతపద్యములను చదివి “జహ్వరీ భాయి” యను నొకనాటకములోని కొన్నిభాగములను బ్రదర్శించి స్తోత్రపాత్తులెరి.

దీ 30 జనవరి ఉదయమున, కార్యనిర్వాహకసభ జరిగినది. మధ్యాహ్నము- 1 గంటకు మరల సభ ప్రారంభమై యాక్రింది వ్యాసములు చదువబడినవి.

1. నందిరాజు చలపతిరావుగారు- ఆంధ్ర భాషాపరిభాషికపదప్రవేశము

2. అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు- కావ్యభాష.

3. శ్రీశ్రీపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావు దొరగారు- మచ్చలక్ష్మీ నారాయణకవీంద్రజీవితము.

4. పెండ్యల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు- వైదికకవులు.

5. విద్వాన్ కణ్ణి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు రాజాల మని పోస్టులో పంపిన దేవేంద్రవర్మ చీడివలసశాసనములోని కొంతభాగము చదివింపబడినది.

6. మల్లాది దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు- సాముద్రికశాస్త్రప్రశంస.

7. నాభి రామమూర్తిపంతులుగారు- కొన్నిశ్లోకములు.

8. కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు- పెద్దనకవితారచనానైపుణి.

9. రాళ్ళబండి సుబ్బారావుగారు ఎం. ఏ-ప్రాచీనకళింగదేశచరిత్రము.

10. గున్నేపల్లి మృత్యుంజయకవిగారు-వాగ్దేవప్రశంస.

11. ఆదిపూడి ప్రభాకరరావుగారు- స్వాగతాదిపద్యములు.

12. టేకుమళ్ళ అచ్యుతరావుగారు ఎం. ఏ., రానికారణమున, పిల్లల ముఱ్ఱి పినవీరభద్రకవివ్యాసము చదివినట్లు భావింపబడినది.

13. విద్వాన్ కోపల్లి శివకామేశ్వరరావుగారు-కవిత.

శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి ఆంధ్ర శబ్దానుశాసనమునందలి కొన్నిదోషము లుద్ఘాటించుచు స్థూలరూప

ముగా నుపన్యసించిరి. ఉమర్ అలీషాగారు కొన్ని పద్యములు, వినుపాటి చిదంబరశాస్త్రిగారు కొన్ని శ్లోకములు, బద్యములు, చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారు శ్లోకములు, బద్యములు చదివిరి. కందుకూరి రామభద్రరావుగారు ఆంధ్రభాషలోఁ గృషి చేయుటకై విద్యార్థులను హెచ్చరించుచు, జమత్కారముగా నుపన్యసించిరి. సత్యవోలు రాధామాధవరావుగారు వసుచరిత్రములోని కొన్ని పద్యములు రాగతాళములలోఁ బ్రబంధగానము గావించిరి. కోటిశ్వరరావుగారు భాషాదుస్థితిని గుఱించిచెప్పిరి. సర్వామేకటశేషయ్యగారు బి.ఏ. యల్. టి. కొన్ని చక్కనిపద్యములు జదివిరి. అమలాపురము సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరిగారును బద్యములం జదివిరి.

తరువాత అగ్రాసనాధిపతులు సభముగిసిన దనియు, నివివరము జదువబడిన వ్యాసములపై నభిప్రాయములను దెల్పుటకు వాని వానిలోని విషయముఁ జక్కఁగా సావకాశముగాఁ బరిశీలించుటండఁ జెప్ప వలనుగా దనియు సెలవిచ్చిరి. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు అధ్యక్షులను, సభ్యులను, ఆంధ్ర సేవాసంఘమువారిని, స్తుతించిరి. కార్యదర్శిగారు, అందఱకువందనము లర్పించి రాజోవు పదాజవవార్షికసభ బల్లారిలో జరుపఁబడు నని తెలియఁజేసిరి.

ఈ రెండుదినములుందును నాటకభవనము ప్రేక్షకులచేఁ గ్రిక్కిరిసినది. ప్రేక్షకులెల్లరును నెమ్మదిగా నుపన్యాసములను వినుచు దమకుఁ గలభాషాభిలాషను వెల్లడిచేసిరి. పెక్కురు నాఠీమణులు సభ నలంకరించిరి. పరిషత్సభజయప్రదముగా జరిగినది.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు.

ఆ 1927 సంవత్సరము జనవరినెల ది 30 తేది ఆదివారము, ఉదయమున 9 గంటలకు కాకినాడ ఆంధ్ర సేవాసంఘనాటకభవనములో జరిగిన ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్కార్యనిర్వాహక సభావృత్తాంతము.

— వచ్చిన సభ్యులు —

1 మహారాజశ్రీ శ్రీరాజా మేకటాద్రి అప్పారావులహస్తరు వారు అధ్యక్షులు.

2   11 జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి. యే. బి.ఎల్.

3   11 కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు

- 4 మ॥ రా॥ శ్రీ కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు
- 5   "   దర్భా వేంకటశివరామరామగారు బి. ఏ. బి. యల్
- 6   "   చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు
- 7   "   మేడపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు
- 8   "   వర్ధుల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు
- 9   "   గొడవర్తి జగన్నాథస్వామిగారు ఎం. ఏ. యల్. టి.
- 10   "   అశక్తి వేంకటరామయ్యగారు
- 11   "   శ్రీకాళేశపు వేంకటరావుగారు
- 12   "   కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు
- 13   "   దేవులపల్లి వేంకటరామయ్యగారు బి. ఏ.
- 14   "   గాడిచెర్ల సూర్యనారాయణగారు
- 15   "   కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారు ఎం. ఏ. బి. యల్.
- 16   "   శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు
- 17   "   ఉపాధ్యాయుల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు
- 18   "   గొబ్బూరి వేంకటానందరాఘవరావుగారు బి. ఏ.
- 19   "   వడలి లింగన్నశాస్త్రిగారు
- 20   "   కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు ఎం. ఏ.
- 21   "   త్రిపురాన వేంకట సూర్యప్రసాదరావుదొరగారు
- 22   "   కేతవరపు కామరాజుగారు బి. ఏ.
- 23   "   వంకాయలపాటి బంగారురాజుగారు
- 24   "   విజయూరి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు
- 25   "   అయినాపురపు సోమేశ్వరరావుగారు
- 26   "   బుద్ధవరపు పట్టాభిరామయ్యగారు
- 27   "   అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు
- 28   "   దివాకర్ల వేంకటాపథానిగారు

—: తీర్మానములు :—

I క్రోధననామ సంవత్సర కార్యనివేదనము ఆమోదించుబడినది.

II ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తుయొక్కయుఁ దత్తత్రికయొక్కయు నభివృద్ధిని గుఱించి సభ్యులు మిగులఁ జర్చించి సాధ్యమైనంతవఱకు నభివృద్ధిలోనికి

దెచ్చుటకై యేర్పాటులు చేయవలయు నని కార్యనిర్వాహక సంఘమువారిని పోచ్చరించుచున్నారు.

పరిషన్ని బంధనములు కొన్ని యీ క్రిందివిధముగా మార్పబడినవి.

III రెండవనిబంధనలో 'మదరాసు' అనుపదమునకు మాటుగా "కాకినాడ" యను పదము చేర్పబడినది. ఆటవనిబంధనలో "పరిషత్తు లోని సభ్యులెన్నకొనునట్టి యేబదిమంది సభ్యులు కార్యనిర్వాహక సభ (Senate) గా నేర్పడి పరిషత్తుయొక్క కార్యముల నిర్వహించు చుండవలయును" అనుదానికి బదులుగా పరిషత్తులోని సభ్యులచే నెన్నకొనఁ బడిన పదిమందియు, యావత్తన పరిషదధ్యక్షులచే నియమింపఁబడిన వారైదుగురును వెరసి పదునైదుగురునుజేరి కార్యనిర్వాహక సభగా నేర్పడి పరిషత్తుయొక్క కార్యములు నిర్వహించుచుండవలయును" అని చేర్పబడినది.

అనిబంధనలోనే "పారిషదులు కార్యనిర్వాహక సభవారిలో నొకరిని అగ్రాసనాధిపతిగను మూపురనుగార్యదర్శులుగను నియమించు కొనవలయును" అనుదానికి బదులుగా "పారిషదులు కార్యనిర్వాహక సభవారిలో నొక్కరిని అధ్యక్షులుగను ఇద్దఱను గార్యదర్శులుగను నియమించుకొనవలయును" అని చేర్పబడినది.

IV సభవారీ క్రిందిపదిమందిసభ్యులను గార్యనిర్వాహకసభాసభ్యులనుగా నేకగ్రీవముగా నెన్నకొనిరి.

- 1 శ్రీ త్రిపురావ వేంకటసూర్యప్ర సాదరావు దొరగారు, సిద్ధాంతము.
- 2 అశక్తి వేంకటరామయ్యగారు, పెద్దాపురము.
- 3 తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు, కాపూరు.
- 4 దుగ్గిరాల వేంకటసూర్యప్ర కాశరావుగారు బి. ఏ. కాకినాడ.
- 5 దివాక బహద్రు కొమ్మరెడ్డి సూర్యవారాయణమూర్తి నాయుడుగారు, కాకినాడ.
- 6 కాశీభట్ట పుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు కాకినాడ.
- 7 అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు, నామర్లకోట.
- 8 దర్శా వేంకటశివరామరామగారు బి.యే. బి.ఎల్. కాకినాడ.
- 9 కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారు ఎం.ఏ. బి. ఎల్, కాకినాడ.
- 10 జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి.ఎ. బి.ఎల్. ముక్తేశ్వరము.

V పైపదిముదిలోని దర్శన మేకటశివరామరానుగారు, కిఠాంచి రాఘవాచార్యులుగారును, పరిషత్కార్యదర్శులుగను జయంతి రామయ్య మంతులుగారు పరిషత్కార్య నిర్వాహకసభకు యావజ్జీవాధ్యక్షులుగను నెన్ను కొనఁబడిరి.

VI ఆయనంవత్సరమునకు ఆయవ్యయవత్సక యీక్రిందివిధముగా నిర్ణయింపఁబడినది.

(1) ఆయము :—	(2) వ్యయము:—
ఉద్ధారకులవలన . . . . . రు 7500-0-0	జీతములు . . . . . రు 1500-0-0
పోషకులవలన 700-0-0	ఇంటిలదై 80-0-0
యావజ్జీవసభ్యులవలన 500-0-0	ప్రయాణవ్యయములు 100-0-0
సాధారణసభ్యులవలన 600-0-0	ఏజంటువ్యయము 300-0-0
పత్రిక చందాలు 200-0-0	పుస్తకభాండాగారము 300-0-0
పుస్తకవిక్రయమువలన 100-0-0	పత్రికముద్రణవ్యయము 900-0-0
బ్యాంకివడ్డీ 850-0-0	ఇతరవ్యయములు 200-0-0
<hr/>	<hr/>
10450 0 0	3380 0 0
<hr/>	<hr/>

VII అక్షయసంవత్సరవార్షికసభ బల్లారిపురమున జరుపవలయు నని బల్లారిపురవాస్తవ్యులు కోరుచుఁ బంపిన యాదరపూర్వకాహ్వానమును బరిషత్సభ్యులు సంతోషపూర్వకముగ నంగీకరించిరి.

కృతిస్వీకృతి.

—అసంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు—

- తా. ఏరాజ్యంబున కిద్దదర్పణముగా నేపారు గోదావరీ
ధారాశాపగ, రాణ్ణుపొంద్రపురచింతారత్న మేరాజ్యచూ
డారాజన్ముడే, సత్కళానిచయభాండాగార మేరాజ్య మా
శ్రీరమ్యం బగురెడ్డిరాజ్యము యశశ్రీనుండె నాంధ్రావని. 1
- పీ. జగనొబ్బగండఁ దాదిగనుండు బిరుదాళి నేరాజమాళి మహిన్వహించె
సుకళాభిమానియై స్రకటపండితపక్షపాతి యై యేరాజ ఖ్యాతి గాంచె
వైదికల్లోలదుర్వారోన్నతాద్రి యై యేరాజ భృతిని రహిన్వహించె
అరిపార్వ్యభల్లవిఖ్యాత మా కొండవీడరాజ్యంబు నేరాజు రక్తిఁబెంచె
ఆంధ్రదేశాన సకలాలంబు నెవని, దానశాసనవిలసితస్తంభపంక్తి
నిండియెవనియశముఁజాటుచుండునేడు, గూడనతఁడనవేమరాట్కుంజరుండు
- క. ఆరాజ్యం బుచితవిధం, బార న్పాలించుచుండె నాభూపాలుం
డేరాయిడి లేక స్రజా, వారము సంతృప్తి నొంది వర్ధిలుచుండెన్.
చ. కవనముఁ జిత్త లేఖనము, గానము నాఁబడు సత్కళల్ మహి
ధవవరుపాలనంబున యథావిధిగా నభివృద్ధి నొంద స
త్కవులును జిత్త లేఖకులు, గాయకు లెందఱో వచ్చుచుండి రా
యవనిపుదర్శనార్థ మనయంబును గానిక లొందుకోర్కెనై. 4
- చ. కవనమునందుఁ బ్రేమ మధికంబగు రాజున, కాకతాన స
త్కవులను బిల్చి కబ్బము లఖండవిధాన రచింపుడంచు గా
రవమునఁ గోరుచున్ బిరుదరాజి నొసంగుచు, సగ్రహారస
న్నివహము నిచ్చుచుం జెలఁగె నిస్తులరీతి గళాధిపాఘ్నడై. 5
- డి. రా జన నిట్టివాడె గదరా యని పౌరులు మెచ్చ సద్యశ
స్తేజము నొంది పాలనము దివ్యతరంబుగఁ జేయు చొక్కనాఁ
డాజనపాలమాళి ముద మారఁగ నోలగ ముండె వారకాం
తాజన మాడ గాయకవితాసము పాడఁ గవుల్ నుతింపగన్. 6
- చ. కృతిపతి నొట కేనుబలవించెద నాకవిరాజు తాను నన్
గృతిపతిఁ జేతునంచు వచ్చియించియు నేటికి మాన మయ్యె, నే

- కలమున రాక మానెనా? తగ న్నడు వేగేడు నేటితో, నికే
కృతికయి, యేకవిప్రవరు నెంచెద నంచు నృపాలుఁ డున్నెడన్. 7
- సీ. నూనూగుమీసాలనూత్న యావనము"తోగండ పెండెపుడాకాలిపోడవి
ఫాలసీమను స్నిగ్ధభస్మరేఖలతోడఁ జెవిసందుమారేడుచివురుతోడ
మీనుమీసలబోలు మేలిబందెములతోఁ జంగ్రి కాధవళవత్తములతోడ
మెయినిండు మృగమదమిళితచందనముతో నోటఁదాంబూలంపునీటుతోడ
సరసశృంగారభక్తిరసైకమూర్తి పూర్ణరాకానుభాకరమ్మొర్చి కీర్తి
సకలకవిజనతామరసవస హేళి, వచ్చె శ్రీనాథకవిసార్వభౌమమాళి. 8
- ఉ. ఆకవిరాజురాకఁ గని యల్లనఁ జందుచుపొడ్డుఁ గాంచి నీ
రాకర ముబ్బుమాదిరి ధరావతి నమ్మదమంది లేచి తా
బ్రాకటరీతి సర్వమును బాద్యమొసంగి సగారవంబుగా
వాకులనాడి వాని కొకస్వర్ణసుభాసన మిచ్చి యిట్ల నెన్. 9
- మ. వెదకంబొయినతీవ కాలఁ దవితెన్ వేవేగ నన్నట్లు నా
హృదికాంక్ష న్దనియించుమిమ్ముఁ ద్రుటిలో నీక్షింపఁగాఁ జాలినా
నిదియే మామకపూర్వపుణ్యఫల ము చేనెఱుగు నోసత్కవి
త్రిదశాధీశ! కృతీకుఁడేసి ననుసర్గి న్రోవుమా ధ్రొక్కెడన్. 10
- చ. అని యసవేమరెడ్డి కృతినందుట కువ్వెఱుఱుచుచుండుటం
గని కవిరాజు రాజఁగని యైనతె రేపు కృతీశ్వరుండవో
దనుకొను, మొక నీడుహృదయాత్రిని బాముము, తన్నువనూత్నవం
బున కను చొస్తయత్నములు పూని ఘటింపు మనన్ నృపుండ నెన్. 11
- మ. కవిరాజా! యొక నేగృతార్థుడ నమస్కారంబిడే యంచుఁ గే
ల్లవఁ దామోడ్చి నుతించె నాతని ధరాకాంతాగ్రగుం, దావయి
నవసంతోషముతో నమాత్ముఁ గని యన్నా! పీట సీవార్త ను
త్సవ మేసారఁ బ్రజాభికిఁ దెలియుగాఁ జాటింపుమం చంతటన్. 12
- గీ. ఓలగంబును జాలింపనూహనేయు, ప్రణవెదుటనిల్చి యొక పేదబాఁబడంత
రాజ నిటుపేదనయ్య! వాఠాయడివిని, నన్న బోపింపునీకగుం బున్నెమనియె.
- గీ. పేదబాఁపనిమాటలు వినుచు నిలిచి, పలికె నసవేమరెడ్డియావగిడి, నయ్య!
కవితఁజెప్పెదొ, చిత్త లేఖన మెఱుఱుదొ, గాయకుండవో యేక జగలదొచెప్పు

ఉ. మాటలుపోగుజేయు నెడ మంచి కవిత్వము గాక మానునా
మాటలులేని కైత నొకమానవుడైనను జెప్పి యుండెనా
మాటల కేమిలోటగును మానవజన్మండ నైననాకు నే
మాటలు పోగుజేతునని మానసమందుఁ దలంచి వెండియున్. 24

చ. చెవి విని కంటఁ గాంచి విరచిస్తుగదా కవు లేకతాన నం
చవనిధరంబుఁజేరి నిశియం దొగిఁ బుల్లులు గూయువంటిఁ గ
న్లవ నటవాగుల న్లని యనందగినాడఁ బదాలు రెంటిఁ న
య్యవి విని నాసతీతిలక మల్లెను మూడవపాద మల్లనన. 25

ఉ. నాలవపాద మాబిడకు నాకును దోషకపోయె, తెనిపే
రోలగ మానుజాయని రయోద్ధతినిల్విడివచ్చి శ్రోవలో
బాలకవీశునొక్కనిని బ్రాహ్మచేయఁగ నాతఁ డాడటఁ
నాలవపాదమాడె సరనాథుని ప్రౌలఁ బఠింప నేగడక. 26

ఉ. భూమిపుచెంత కేగుటకుఁ బూర్వమె మీకడనేఁ బఠింతు నా
సేమమునెంచి పద్మమునఁ జిన్నెలువన్నెలు వెట్టవయ్య! యీ
భూమిని మిమ్ముజోలుఁ గవిపుంగవు లెవ్వరులేరటండ్రు, మీ
రేమన నద్ది పద్మమయి యింపులు సొంపులు గుల్కుకుండునే! 27

గీ. అనుచువచియించునవ్విపు నరసియంత, ననియెఁగవరాజువానికిట్లయ్య! కవులు
నొక్కరిని మించి వేఱొకరున్న వారు; కవితలారీతిఁ దరతమగతుల నుండు.

గీ. అరయఁబరిపూర్ణ పాండిత్యసరణిధరణి, యందు నాశాంత రేఖనానమరుచుండి
చేరెమకొలందినరులకుదూరమగుచు, దొలఁగునద్దానిఁడరియుటదుర్లభంబు

చ. చదువుము నిర్భయాన మహిజానికురంగట నీదుపద్మె మం
దొడవెడులోటుచాటులకు నుత్తరవాదము నేయు దేను, నన్
వదలుము, సత్వరంబుగ సభాస్థలి కేగుట కయ్యె వేళ, నీ
చదివెడుపద్మమింక వినఁజాలను విప్ర కులావతంసమా! 30

గీ. అనుచు శ్రీనాథుడేగ నత్యంతమైన, జవమునను రాజసభకు సుస్వాగతంబు
నొసఁగిరి నిజానసావళినుండి లేచి, జనపతియు సభ్యులెల్లరుత్సవము మెఱయ

నీ. చెప్ప వింటినిగాని శ్రీనాథుఁగనలేదు సుదినంబునేఁ డనె సూరియొక్కఁడు
ఘనకవితాచంద్రికలు వీనిముఖచంద్రనాశ్ర యించుట నిజమనియెనొక్కఁడు
శాలివాహనస్తవశక్తికృతిఁ గృతులెన్న ననువదించినవేటి యనియెనొక్కఁడు

కలదె యాతనిబోలు కవిరాజులెల్లఱం దఖలాంధ్ర దేశమం దనియెనొకడు
సభ్యులెల్లరునాసభాసదనసేమ, నిల్లు మది నెంచిమూటాడి యెలమినుండ
సంతకృతినిచ్చుటకు వేశయైనదనుచు, బృథులరవభేదచాటనావిభునికోట
గీ. ఖంగుమని ఖంట మ్రోగె శంఖములు మొలుపె
జయజయధ్వని సభలోన సాంద్రమయ్యె
లేచి కేల్పోడ్చి యనవేమరెడ్డి స్రస్తు
తించి శ్రీనాథకవిని బ్రాహ్మచర్య నిటులు. 33

శ్రీ. సురుచిరాపస్తంబనూత్ర! భారద్వాజగోత్ర! సత్పండితకులపవిత్ర!
భీమాంబికామూరయామాత్యసుకుమార! మారోపమానశరీర! ధీర!
ఉభయభాషాకవిత్వోద్యోగపారీణ! యఖిలపురాణవిద్యాధురీణ!
శస్త్రమీమాంసాది శాస్త్రవాదసదక్ష! కుకవీభాషార్యక్ష! సుకవిరక్ష!
రసికజనమోద! బ్రాహ్మీవరప్రసాద! కవివిబుధమాన్య! శ్రీనాథకవివరేణ్య!
సరసకృతి శాలివాహనసస్తశతినీ, ననువదింపుము నాకింక నంకితముగ!
క. అన నిచ్చచేవతాస్త్ర, ర్థవమొసరిచి కాసెకోక దాచినకృతిఁ జే
తనుగొని. యనవేముని గని, యనె గవిరా జంతలోన నతిహర్షమునన్
గీ. మనసుచే వాక్కుచేతఁ గర్పంబుచేత, సరసకృతిశాలివాహనసస్తశతీఁ
దగినకృతిభర్త పీవనితలచి చేతు, నధిప! యనవేమభూప! నీ కంకిత మని.
శా. అదిక మధ్యమునందు, సంతమున నాయాభాగముల్ శిష్టమ
ర్యాదం దా వినిపించి కావ్యమును, దీర్ఘాయుర్వలారోగ్యవి
ద్యాదర్శోన్నతీక్తి ధాన్యధనసంస్థానండుగా భూపతి
శ్రీదాక్షాయణి ప్రోచుఁగాతమని యాశీర్వాదము న్దేయఁగన్. 37

ఉ. మంగళతూర్యనాదము లమందగతి ని్వనువీధి ముక్త, వా
రాంగన లాడిపాడిరి, చిరాయురుపేతుఁడుగా, యశోంగనో
త్సంగసుఖాసనప్రమదసాంధ్రుఁడుగా గవకాక్షత ల్పభా
రంగవిరాజమానుఁడగు రాజశిరంబునఁ జల్లి రెల్లరున్. 38

శ్రీ. అంతసనవేముఁ డత్యంతహర్ష మొంది, లలితకాశ్మీరపుష్పాలుపుల నొసంగి
సస్తశతరత్నములు స్వర్ణశస్త్రభాజ, నంబు నందుంచియిచ్చె శ్రీనాథకవికి!
ఉ. శ్రాంచితీతిఁ బద్యములు పండితులెల్ల వ్రించి తేని దీ
మించుచుఁ గాన్కలన్గొనుట వీక్షణము నొనరించి బాఁచు చా

సింహుడుఁ బారితో పీకముఁ జేరి వృపుం బరియించె దాను ని

ల్లించినగీత మిట్లు వివరీతముగాఁ గరయుగ్గు మూపుచున్.

40

భావగీతము—కొండమీద విన్న గూగూలు !

కొండ క్కండ గన్న నాగూలు !

అప్పున్న చెవినున్న పోగూలు !

అనవేమా రెడ్డి యీగూలు !

41

ఉ. పక్కున రెడ్డిజేడునగఁ, బండితు లెల్లరునవ్వి, రంత న

ల్దిక్కుల హాసగర్జలు స్రతిధ్వను లీనగనయ్యెఁ బేదవాఁ

డొక్కఁడె తెల్లవోయి సమయోచితబుద్ధివిహీనుఁ డాచు నా

కెక్కడికైత వచ్చెనను చెంతయుఁ జింతిలు చున్నయంతలో !

42

“గీ. పాటుదా! సిగ్గులేదె నీపాడుకైత, నిట్టసభలోన వచియింప నియ్యకొంట

కింతకన్న మతేదేని హిసవృత్తి, ఘనముకాదేమొ యోజించుకొనుమ నీవ!

గీ. ఉబుసువోనట్టి మంగలి యొర్చిమీఱఁ, బిల్లితలఁగొటిగనటతద్విధముగాఁగ

నన్యమేమియుఁ దోచకయల్లినావో, కోతఁగలిగించు నట్టిసీకైత వెడఁగ!

గీ. ఘనతరులురాలు పత్రార్థకాండములను, గావుకావని యాహ్నుచునావనిగొని

కూర్చి కాకవిరచియించుఁగూడు వోలుకైత యొకకొంతమిన్న సీకైతకన్న

సీ. రసము నేనెఱుంగనా? ప్రారబ్ధమిదియేమి! తమిళ దేశాన్న సత్రముల నిడరె?

సముచితాలంకారసమితి నేనెఱుంగనా? మగువలు ధరియించునగలుగావె?

యతినినే నెఱుంగనా? క్షీతిలోనఁ గామాయవత్తభార్యుండైనవాడు గాఁడె?

గురువునే నెఱుంగనా? సరిసరి! యక్షరాభ్యసనంబునలిసయతఁడు గాఁడె?

శబ్దమననే నెఱుంగనా? చప్పడుగఁడె? యనుచువచియించునజ్ఞాపజనములోన

నగ్రగణ్యుండ పగుసేవహా! కవిత్వ, మును రచించుటభాషకుముప్పుగాదె !

మ. కలుగుకొ గంటముఁ దాటియాకులకు నేకవ్తంబుఁ గాన్పింప, దీ

యిలఁ గార్యాంతర మేది లే దనుచు నీయిష్టానుసారంబుగాఁ

గిలుకంజన్నె కవిత్వ మంచు నెదియో, గీర్వాణశుద్ధాంధ్ర భా

షలముక్కున్నొగ నైన నేరకయె; భాషాద్రోహి! భాషింపుమా!

47

గీ. దున్న యీవినదన మోడనుగట్టుమం, చనెడునెద్దు మొద్దుజనవతివలె

నన్న నెంచినావో, సన్నకనన్న నా, వృష్టిపథమునుండి తెఱలిపొమ్ము !”

మ. అను చాభూపుడు బాఁబని గినుకమై నందుండిపో నాడఁ జ
య్యన శ్రీనాథుడు జాలిబొంది కడునెయ్యంబొప్ప వాక్కుచ్చె నో
జననాథా! యొకమాట, యీతనిని నీచస్త్రాయునింగాగ నీ
వనరా దీతఁడుగా కవీశ్వరుడు, భావాతీతభావుండిలక.

49

ఉ. నిన్నటిమొద్దుబాఁబు డెటునేడు కవీశ్వరుడంచు నెంచ కు
ర్వి స్మరజన్మలెల్లరుఁ గవిత్వగుణంబును గల్గువార లో
యన్న ! కవీశులన్నయొకయద్భుతమానవజాతి యేడనో
యున్నదటంచు నీవు మది నూహయొనర్చకు మింకఁ దెల్విమై.

50

గీ. కవనగానవిచిత్ర లేఖనములందు, నెందునైనను బ్రజ్ఞ నీవొంది రమ్మ
టంచు నిన్నను వీని కీ వంటిగాదె, మాతయగు నవసరము నిర్మాణమునకు.

క. జనసీస్తనమే లోకం, బనితలఁచెడుసంతకాల మలనిసువున కే
మనఁబని లేడిఁకఁ దడువరి, ననవలెఁగాయదియు నిదియు నందుటకవనికా

క. కవనము నుడువనిచో నీ, యవనశీశ్వరు డిడఁడు జీవనాధార మటం
చవనీసురుఁ డేకాగ్రత, ను వఱలి కవియయ్యెఁ దా వినూత్నవిధముగా.

క. ఏకాగ్రతార్కతేజము, లోకాజ్ఞానాంధకారలోప మొనరుపం
బ్రాకట మగుమంత్రంబని, యోగువలయనాథ! నీవ యోజంపు మింకఁ.

మ. యతులం బ్రాసములక గణంబులను శబ్ధార్థంబులక సద్రసా
చితులక శయ్యల, జాతులక వితలశాస్త్రీయ ప్రయోగంబులం
గృతులం జేయఁదలంచువార లిల నొక్కింతైన నాచార్యసం
గతిఁ దామెంతయు నేర్వకే రచనము న్నావింపరా దందువో!

55

చ. జలచరకోటిఁ గల్గెదవో? చారుమణిస్తంభ నొందుదో? మహి
వలయముఁజుట్టి రాఁగలవో? వారిద మంటెదవో? సముద్రముక
బలె సెలయేఱ! యేల యిట పాటలువాడుచుఁ ద్రుళ్ళుచుంట? భా
స్థలి విడనాడు మీవన రసజ్ఞులు పక్కుననవ్వకుండురే!

56

మ. కవితావేశముఁ గల్గువారలు నిరాఘాటాతివృత్తప మో
దవిహారప్రియులై మహన్నియమబంధాతిక్ర మోద్వేగభృ
న్నవకూలంకషసామ్యత వ్దగి యసస్యస్తాప్తధీజాతభా
వవిశేషానిలదూయమాను లయి కావ్యాభ్యాసము స్తేయరే?

57

శా. భావావేశము, భావభూతి, విలసద్భావాధికాభావము!

భావావజ్ఞత, భావనిష్ఠులయుఁ దద్భావప్రభాలోక మే
జీవుండును యాతఁడు కవిత్వాశ్రయిస్తాఁడు. స్వస్తిస్వభా
వావిరూపితరహస్య మిద్ది యను మాంద్యగ్రస్తజీవాళికా.

58

గీ. భావకవియని వానిని వాకొనఁడగు, వాఁడు విరచించునదియగుభావకవిత
భావకవి యగు నీపేదబాఁడు ఉధిప! వీనికవితను భావ మువ్విధులును.

చ. తనదుకవిత్వతత్త్వ మది తజ్ఞులు మెచ్చుఁ బ్రచార మొంది కీ
ర్తినిఁ గొనునట్టికాలము ధర్మిని రామిని, బేదబాఁడు దా
ర్తినిఁ దనపట్టకూటి కయి దేవురుగొట్టువలె రహించి కె
వ్వనఁ దవకైత నాడుటనుబో పరిహాసపరీతుఁడైతిగె.

60

ఉ. కోమలరాగభాగ, మెలకొమ్మలు, సత్సుమనోవిలాస, ము
ద్దామవరాఘలు, స్వలపుఁదాపముఁ బల్లవకోటి నిందు నా
యామనివేళ బాడఁడగునట్టిపికం బిలఁ దా నకాలము
దేమటి పాడి శ్రోతలకు నింపును సొంపు ఘటించుకుండునే?

61

గీ. పూర్వకపులయు దపూర్వభావములేదో, కారెవారు భావకపులుపేద
బాఁడు షోక్కఁడెల్లు భావకవిత్వము, డనుచు నడిగదేము యాలకింపు.

క. కనకలతామణిమంజరు, లోనరుకవనపంజరముల నుంచిరి తమమో
హనభావరాజకీరము, లను మునుపటికపులు కావ్యలక్ష్మీధవులై.

మ. వితతాగాధమహారసాయతన మై పెంపారువృత్తాబ్ధి ను
స్థితుని గాఁ దను డించి భావకవి యెందే బోవ నద్దాని సం
స్కృతివిహ్నంబుగ నెంచి భావకవి నిర్మించు స్వయత్నించి ప్ర
స్తుతపద్యాకృతిపంజరం బొకటి నద్యోమోదసంప్రాప్తికె.

64

గీ. పూర్వకవి పద్యపంజరంబులను వెలయు, భావకీరములను నెపు నీవుగాతు
నేటి యీకవిపద్యంపునీడమందు, నీవు గనలేక పోవచ్చు నృపతిచంద్ర!

మ. తననీలంబున నీవు గన్గొనని యేతద్భావతత్త్వంబు నీ
వనుమం చాతనిఁ బ్రశ్న సేయకుము స్వప్నాంతర్గతానంద మే
జనుఁడైన న్దగ వాకొనంగలఁడె? యిచ్చానంద మీవొంది త
ద్భావభావాదజహితిలో నెరి యాతత్త్వంబుఁ జుంతువుమా!

66

ఉ. ఈవిధత్వముగ మఱియు నీవిధభావవిధ్యతత్వము

బ్రాహ్మణీయ నేమియు భావన చేసితిగాన వినిప

ద్యాకలితప్రభావము దురత్యయమందు వదిలెను నిక నీ

కోకుతలాధినాథ! విను ముత్సుకత ద్విడనాడ కోపికగా.

67

సీ. కొండవీధిప్రజ్యసంకుచితనామము కొండ యందు భవత్ప్రజ లాకుచుంట

సూసూలు మీయిమిగూర్చి ఖగోళాన స్వర్ణస్థులాలింప జాటుచుంట

తమదానధారాజలము వాగులై రహితల మేగి మీయిమిదెలుపుచుంట

అకందుసూయసింహచలవ్యాప్తమై భవదీయధాజ్యంబు ప్రబలుచుంట

యెన్న సింహాద్రినాథుఁ డప్పున్న చెవుల, భవబుంగారుపోగులు తావేన

భక్తిసంయుక్త విరళణశక్తిఁ జాటు, చుంట యగు దీవిభావమోయుర్వరే!

గీ. అనుచు శ్రీనాథుఁడనుమపన్యాసము విని, సింహాపీఠికవిడి నృపశేఖరుండు

సంధ్ర మాశ్వర్యములునుదిసందడింప, సాగి శ్రీనాథునకునమస్కారమిడుచు

మ. సము లెవ్వారలులేరు నీకు గవిరాజా! కృష్ణపక్షాత్తకా

కము విక్రంబుగ తుక్లపక్షయుతకాశం బుచు వాదించి, గ

ల్పమరం బొందెనుకొశలం బగుప్రమం దస్త్రింధ్రము స్తూర్ణభా

వము నీసాము కృతార్థుడగా, సమధికానందంబు నేవొందితిన్.

71

మ. కవినామం బతిసార్థకం బగును లోకంబందు నీపల్లవ

త్వవిష్ణుప్రీతిం బరమార్థ మెంచు వరదోక్తం బాఁ జమా విక్రమం

గవి ధార్మిం, గవినామమార్తగులు ప్రభాకర్థాశూన్యం గదా

కవినామంబును నీటిగాకమును లోకంబందు దానొందదే!

73

క. అని కవిలింగుని ఘనముగ, వినుతి సలిపి తిదవ భరణివిభుఁడలరుచు భా

వని గవి పదివడి యడె నా, నవమున నునువగప్రలవయ సలువగు నుమరా

చ. బలిబలి! యెంతలోపం బ్రతిభావిభవంబు వలెంచెనన్న, నీ

కలరెనున్న పేదటికముం చనినాడెవ్వకాడె నిన్న, ని

మ్మరిగిదిన్వ రసభిరతుల్యకవిత్వమున్వధార నీ

యిల నొకడైన నేడెవయఁ డీవు కృతార్థుడ వైతివేనుమా!

74

క. వాణిద్వీక్షితుకదయ, రాగాను నీవొందకునిక బ్రార్థించితిన్

నువాణికుని శ్రీనాథుని, యానాదీదయకు వాక్సహాయముఁ జేయుగా.

క. శ్రీరామాయణపఠము, భారతభాగవతసత్త్వబంధపఠము
రారా! కవితాభోరణి, కారయ నవసరము కావలయుఁ దెలిసితి. 75

ఉ. ఎంతవిచిత్రపుంగవన మియ్యది, పద్మము సంతఁగాఁచిన
సుంతయు భావగోచరము చొప్పుడ దద్దిర! కాని పాదపా
దాంతరసీమలందున రహస్యవిభావము గల్గినోపు, నీ
కేతము నీడుకైత తగు నెన్నఁగ నీడుగుకై యల్పమే! 76

గీ. కృత్యంతరోత్సవమున కేగువేళ, సచివవరుఁ గనుఁగొని రాజచంద్రుడంత
నీయపూర్వపుఁగవికి నీవిచ్చునట్లు, పారితోషిక మని సభవాసి చనియె !

మ. పులినోటన్నడి తప్పిపోయినటు లూర్పు ల్వుచ్చుచుం బేదవాఁ
దెలమిఁ దావెలలేనికానికల నెన్నేనొంది శ్రీనాథుని
బలుమాతెన్నుచు నాటియుత్సవపురోధ స్థూప నూహించకే
యిలుసేరె దనభార్యయుఁ సుతులుఁ దన్నీక్షించి యుప్పొంగఁగన్ 78

నీ. ఒకచేత భిక్షులు నొకచేత గావ్యంబుఁ గొని యేడ్చుచేనేగు వినునిఁగనుచుఁ
బ్రభుపార్వ్యభాగాన రాజిల్లుశ్రీనాథకవిరాజునకు నమస్కార మిసుచుఁ
బరదొక్కుచు మించి పరిహసించుచువూఁది కెగురుచువ్వలఁ బరికించివగుచు
వరకృపాణములతో వంకడండములతోఁ జతురులువిరచించునాముఁగనుచు
నతులమంగళతార్యవాద్యములు వినుచు
నాటవెలఁదులనృత్యమునీటఁ గనుచు
నున్నవాలోకనాగతు లుత్సుకతన
నొహారులఁ ద్రోసికొను చేగు చుండి రపుడు. 79

× × × × × × × × × × × × ×
మ. వరశృంగారరసప్రధానకవితాచైదన్యసంపూర్ణుఁ డీ
శ్వరపాదాంబుజచితసామృతరసాస్వాదప్ర మత్తొండుఁ గా
కవిమజ్జేభగణోగ్గ సింహుఁ జవనీకాంతాతినేవ్వుండునొ
కవిశ్రీనాథుని సున్నురించుచు నమస్కారంబుఁ గావించెనన్. 80

త్వము కలుగదనియుఁ జెప్పదురు. కావ్యామృతమును జపించిన వారికో నిర్జరతయందుఁగల జన్మవృథలేదు సరిగదా తదమృతస్వరూపులేయై యానందులగుదురు. దుఃఖిపేది? ఏమయ్యెనో తెలియను. ఈదృశప్రపంచమును సృజించువాఁడు కవి. ఇదికావ్యసృష్టికథనము.

ఈసృష్టికిని బరిదృశ్యమానజగత్సృష్టికిని సంబంధమును గలదు: సగ్గమున సంబంధము. సితినిబార్థక్యము బాహ్యదృష్టికిఁగోచరించును. అందువలన నదియిది కాదు కాని యందలి ధర్మమిందును నిందలి ధర్మమిందును బాడఁగట్టును. అదిమూలము గావున నింద్రియఁగోచరవస్తువిచారజ్ఞులు, “రద్ధిన్న త్వేనతి తద్గతభూయోధర్మత్వ” మన్నారీటిదానిని. ఇచట బ్రహ్మసృజనమాద్యమా కవిసర్గమాద్యమా దేనినేది యనుసరించినది యను జ్ఞానపాదచూపును. ఇట్టి సందేహము మోపెత్తుట తగవేకాని సృష్టియును సృష్టికర్తయును భిన్నప్రకృతులైనపుడును బ్రహ్మయుఁ గవియు వేరుగాఁ బరిచ్ఛిన్నులైనపుడును సీదృశసందేహమున కవకాశముండును గాని “తత్ సృష్ట్యై తదేవానుప్రవిశతే” నియు ‘బ్రహ్మైవరసః; రసోవై సః’ యనువాక్యములు హృదయకుపారమునఁబ్రతిభ్వనించువారికట్టి సంశయముకలుగనేరదు. అయితే యచట నానంతర్యద్యోతకమగు క్తార్థమునకు సమాధానమేమిందురా? వినుడు, నిలఁబడిపాడువానిలో నిలచి యనంతరము పాడవలయునను నియమములేక యాకార్యద్వయ మేకకాలమునఁజెరుల జరుగునో యటులనే దానిని సృజించియుండు బ్రవేశించుటయు నానంతర్యనియమములేక జరుగుననియు రసనిర్మాతయగు కవియు రసమునను ప్రవేశించుననియు బ్రహ్మ మేరసము, రసమే బ్రహ్మ యునైనపుడు కవికిని బ్రహ్మకు సభేదమే నిశ్చయమనియు సులువుగాఁ దెలియనగునుగదా. ఇపుడు బ్రహ్మసృష్టికంటె భిన్నమయ్యు బ్రహ్మసృష్టియందలి భూయోధర్మమును గలిగి యున్నది. కావ్యసృష్టియను మఠమనాదరణీయమని యాయుఁకుక స్థిరపరచుచున్నది.

కవిబ్రహ్మలకుఁ బార్థక్యము లేమింటేసి కవిసృష్టియు బ్రహ్మసృష్టియు నొక్కటి. ఆనందము బ్రహ్మస్వరూపము. అదినిర్గుణము; సత్యము; జ్ఞానము; అనంతమును, అందు సృజనకర్మలేదు. ఆనందమేయది. వికృతినెఱుంగదు. దానియందు సంకల్పము కలిగెను. అదిశక్తి. ఆసంకల్పమహమికాపూర్వకము అందుచే న్రజాన్మజాదేయ’ యని కర్తృత నారోపించుకొనెను. కర్తృత

గీ. అంత నా పేద బాచు డిట్లనియె నెట్టి, ప్రజ్ఞయును నాకు లేదు నీపాల బడితిఁ
బేద బాచునిఁ గాపాడు విధి నెఱింగి, పృథ్విపతి! నాకు జీవనభిక్ష నిడుమ !”

ఉ. ఏకశ్చ నైవ బ్రహ్మగని యెన్నఁడు గ్రమ్మఱవన్నఁ జూచెదో
యాతీత నోమనేర్పఱుచు నర్థమునం దొకయింత నీకుఁ నేఁ
జేకుఱఁజేతు నయ్య ! యని చెప్పి మహీనురు నేగఁబుచ్చి తా
వీకనుబోయె బార్థివుఁడు వెంట నె సభ్యులువోయి రిండ్లకున్. 16

ఉ. ఆమఱునాఁడు వీడు సముదంచితరీతి నలంకృతంబుగాన్
బామరులెల్లఁ జేయఁబలిపల్లెలనుండి రయానవచ్చియా
గోమునుగాంచి సంతపిలి గొంతులనెత్తి నుతించుచుఁ దిశా
ప్రేమమునందుఁ బర్వ జవతోయధినాఁ బురమొప్పె నయ్యెడన్. 17

గీ. ఒకఁడొకఁడుగాఁగఁబండితు లొడయునోల, గంబునందునఁజేరిరిఘంటమ్రోగే
సంత ననవేమరెడ్డి సింహాసనంబు, నెక్కి శ్రీనాథురాకృత యెదురు చూచె.

క. శ్రీనాథుఁడు నృపదుర్గ, స్థానసమీపమును జేరె దత్తమయమునం
దానిఱుపేద యెదురువడి, వానికెఱుగి నిలిచి యిట్లు వాకొనఁదొడఁగెన్

గీ. నృపసభాగారమునయందునిన్న సన్నుఁ, గాంచియేయుండుమీరునన్దానమందొ
కవనమందొ, విచిత్ర లేఖనమునందొ, ప్రజ్ఞగనిరమ్మ నెనుగాదె పార్థివుఁడు.

ఉ. గానమునేర్చికొంట యతికష్టము, కంఠము వీణవోలె వి
న్నాణముగాఁ జెలంగవలె, నాదిఖరస్వర మేమిసేతు, నే
నైననుగాని నేర్తునన నాపని కేండును బూండ్లుఁబట్టు నీ
లోననె నానతీసుతు లలోయని యెడ్చి కృశింశ్రు లేవడిన్. 21

చ. అరయఁగఁ జిత్ర లేఖనమునం దొకప్రజ్ఞఁ గొనఁడలంచుచో
సురుచిరహస్తలాఘవము చొప్పడఁగావలె నందు, నొక్కచోఁ
దిరముగఁ గూరుచుండవలె ధీనిధి కావలె, వేయునేల యా
సిరిగలవానికే దగును జిత్రకళాభ్యసనస్త్రియత్నముల్. 22

చ. కవనముప భ్యసించుటొక కష్టముగాఁగనపట్టలేదు, మా
నవునకులేదు దానను ధనవ్యయమింతయు, నేవనాననో
యవనిధరాననో, గృహమునందుననో మఱియేఁగలాననో
కవనము స్వవచ్చు నవకాశము చొప్పుననందు నెంచితిన్. 23

లిప్పటివలెనే కలవు. వడ్డినైపున దీర్ఘముంచి తలమీదియడ్డుగీటు నెడమప్రక్కనుఁ గొంచెము వంచుటచే ఓత్వము చూపబడినది. హల్లులు సంయోగించునపు డొకహల్లుక్రింద రెండవహల్లును న్రాయుటయే ప్రాయశఃముగా నగపడును. గిలక యక్కరము తలమీదఁజెన్నవిడుపు గీటు గీచి దానినడుమ చిన్నయడ్డుగీటు గీయుటవలనఁ జూపబడినది. క్రావడి రేఢమీదితలకట్టు తీసి యక్కరముక్రింద నతికిన నగును. హల్లులకుఁ బూర్వము బిందువు రావలసినపుడు ప్రాయశఃముగాఁ బరసవర్ణమే కలదు. ఒకానొకయెడ బిందుపరసవర్ణములు రెండును గలవు. గిలక వచ్చినహల్లు ద్విత్వమునొందుట సామాన్యము. పకారయకారసకారము లీషడ్ధేదముతో నొకదానితో నొకటి పోలియున్నవి. పకారమధ్యమున నడ్డుగీటు గీసిన షకారమగును. యావ త్తిప్పటితెలుఁగువలెనే యున్నది. హకార మిప్పటిడకారమువలె నుండును. ఇప్పటి ఉకారమువలె జకారమున్నది. కకారమునకు రెండువిధము లగురూపము గలదు. ఒకరూప మిప్పటి కకారమువలె నుండును. రెండవది తెలుఁగు ఏడంకెవలె నుండును. సకారము తెలుఁగు ఏడంకెవలెనే యుండును. సకారమునకుఁ దలకట్టునుండి క్రిందినైపున కొకనిలువుగీటు గీచి యారెండింటి నడుగున నడ్డుగీటుతో సంధించిన మకారమగును. ఇప్పుడును మకార మట్లే యుండును. భకారమిప్పటివలె గుడినైపు నిలువుగీటు లేక వామార్థభాగమున కడుగునఁ గొమ్మిచ్చినట్లున్నది. జకారము రెండువిధములు. సకారమునకుఁ గ్రింద కోలపాటిసున్న చుట్టి దానికిఁ గుడినైపున తకారమువంటి గుర్తున్రాయుట యొకటి. ఇప్పటికకారమునకుఁ గ్రింద చతురస్రముగా నున్నన్రాసి దానిమధ్య నడ్డుగీటు న్రాయుట రెండవది. హకారమున కిప్పటి ఉకారమువంటి రూపము గూడఁగలదు. జకారము క్రింద నిప్పటికొమ్మదీర్ఘము వంటిగుర్తు న్రాసిన జ్ఞకారమగును. జకార మిప్పటిరేఢము కుఱచగా న్రాసిన స్వల్పమునో యట్లుండును. ఇది పరసవర్ణముగానే కాని స్వతంత్రముగా నెక్కడను రాలేదు. ఖకారకకారకకారము లీషడ్ధేదముతో ధనురాకారముగా కాడలేని ఓడలంగరువలె నుండును.

శాసనకాలము :—గాంగవంశమున కలంకారమైన భూపేంద్రవర్మకు మారుడగు జేమేంద్రవర్మ గాంగేయప్రవర్ధమాన విజయరాజ్యసంవత్సరములు మూడువందల తొంబదియేడవయేట సూర్యగ్రహణనిమిత్తముగా కోలువ

నియంతరి కందలివాడగ్రామవాస్తవ్యులగు ఆదిత్యభట్ట యజ్ఞభట్ట ముఖులకు
సిడిదిప్రతీకమును సర్వకరవిహారముగా దానముచేసెను. ఈ శాసనమునం
దీతదివంశావళి విస్తారముగా వర్ణించబడలేదు. గోత్రము చెప్పబడలేదు. కలిం
గమును బాలించిన రాజవంశములు రెండుగా వగవడుచున్నవని విమర్శకు
లందురు. ఒక వంశమువారు రెండుమూడుపురుషాంతరములకంటె వెక్కుమిగ
వంశవర్ణనము గావించబడలేదు. గోత్రము తెలుపలేదు. తమశకమును దప్ప శా
లివాహనశకమును వ్యవహరింపలేదు. రెండవ తెగవా రీషమలన్నియుఁ గావించి
తురు. ఇలియకాక మొదటివంశమువారు “గాంగమలకులతిలక” యనువి
శేషమును రెండవవంశమువారు “గంగానా మన్వయ మలంకరస్థాన”
అనియుఁ దమభేదమును నిరూపించుచున్నారు. రెండవవంశమువా డగుకా
మార్గప్రసిద్ధి వీరసేనావసుఁ బూర్వము కళింగమును బాలించిన 81 రు
రాజులుండి రని యనంతవర్మశాసనములవలనఁ దెలియుచున్నది. కాని వారి
నామములు మొదలగున వేదియుఁ దెలియరాలేదు. ఇది యిట్లుండ మొదటి
తెగకుఁ జెందివరాజులశాసనము లనేకములు గానవచ్చుచున్నవి. గాంగశకవ
ర్మరములు 80 లో హస్తివర్మ ఉగ్రాముశాసనము, 87 లో ఇంద్రవర్మశాసన
మును, 91 లో ఇంద్రవర్మరాజసింహవిశాసనము, 128, 146 లలో ఇంద్రవ
ర్మశాసనములు, 183 లో గుణార్గప్రసిధుమారుఁ డగుదేవేంద్రవర్మశాసనము,
284 లో అనంతవర్మశాసనమును, 351 లో సర్వవర్మశాసనమును గానవచ్చు
చున్నవి. ప్రకృతశాసనము గాంగశకము 397 నాటిది. ఇంతవఱ కగవడిన
గాంగశాసనములలో నిదియే కడపటిది. ఈరాజులకాలనిర్ణయము చేయుటకు
సరియగు నాధారము లేవియును లభింపలేదు. * హస్తివర్మ ఉగ్రాముశాసన
మును ప్రకటించినవా రెవరో కాని వారు గాంగశకమునకును శాలివాహన
శకమునకును క్రీస్తుశకమునకును భేదమును గగించి క్రీస్తుశకము 270 లో
గాంగశకారంభమని నిర్ధారణచేసి యున్నారు. నేనును దానినే యనుసరించె
దను. కావున 270కి 397 కలిపిన 667 క్రీస్తుశక ప్రాంతమున నీదేవేంద్రవ
ర్మ రాజ్యముచేసిన్లు కానవచ్చుచున్నది.

రాజధాని:—కళింగము నేలినగంగరాజుల రాజధానీవిషయమును
నిర్ణయించుట కింకను ప్రబలాధారములు దొరకలే దని యనేకులతలంపు
కాని గాంగులయు గంగులయు శాసనము లన్నిటియందును గూడ “విజయ

కళింగవగరాత్" అనికళింగవగర మొకటి శేర్మొనఁబడినది. గంజాముడి
 ల్లాలోని ముఖలింగమే కళింగవగర మని కొందఱును కళింగపట్టణము కళిం
 గవగర మనికొందఱును వ్రాయుచున్నారు. ముఖలింగమునకు సమీపముగా
 నుండినవగరికటకమే శాసనములందు శేర్మొనఁబడిన విజయకళింగవగర
 మనుట సమంజస మని నాయూహ. కళింగమునకు కటకము రాజధానియని
 కొన్నిచారి త్రికగ్రంథము లుండుటచేతను, అనంతవర్మచోడగంగ దేవుని
 కొన్ని శాసనమునందు ద్వితీయశామార్గవుని రాజధాని తిరస్కృతిప్రదిష్టన
 మగునగరమని యుండుటచేతను పైరెండుపేర్లు గలసి యే నగరికటకమునకుఁ
 తిరకాలవ్యవహార ముండుటచేతను నగరికటకమే గంగులకును గంగులకును
 గూడఁ బూర్వస్థాన మగువిజయకళింగవగర మనుట సాహసము కానేరదు.
 ఇది ముఖలింగమునకు సమీపము. గంగవంశమునకు చూలపురుషుఁడగుకా
 మార్గవుఁడు పినతండ్రిచే రాజ్య మవహరింపఁబడఁగా దూర్పుగాఁ దనరమ్ము
 లతోఁ బ్రవాసమువచ్చి కలరాదిత్యుని జయించి దంతాపురమును రాజధాని
 గాఁజేసికొని 30 సంవత్సరములు రాజ్యముచేసె నట. మఱియుఁ దన రమ్ము
 లలో నొకఁడగు చామార్గవుని యుపరాజుగాఁ జేసి గుణార్గవున కంబవాడివిష
 యము మారసింపఁనకు సోదామండలము వృజహస్త్తునకు కంటకవర్తనియు
 ననువిషయముల నొసంగెను. దంతాపురము ఇప్పుడు నశించినది. కాని యం
 దలికోటమూత్రము శిథిలమై ప్రాకారములు గిరులంతోఁరె విప్పటికి వగవధుడు
 దంతవత్సనికోట యని పిలువఁబడుచున్నది. దీనిలోపలి విస్తారము సుమారు
 8 మైళ్ళు. అది నగరికటకమునకు సమీపముననే యున్నది. సోదామండలము
 సోద యను పేరున వ్యవహరింపఁబడుచు నాప్రాంతముననే కలదు. అంబవాడి
 కూడ అంబాపెల్లి యనివ్యవహరింపఁబడుచు నగరికటకమునకుఁ గొన్నిమైళ్ళ
 దూరముననే యున్నది. కావున వీరిరాజధాని యీనగరికటకమే కాని ముఖ
 లింగవగరమును కటకమును గానేరవు. మఱియుఁ గంగుల గంగుల శాసన
 ములందలి క్రోష్టుకవర్తని, కంటకవర్తని, కోలువర్తని, వరాహవర్తని యనువి
 షయము లన్నియు శ్రీకాకుళముతాలూకాలోనివే నై యున్నవి. కావున వీని
 కిని పుచ్చపర్వతమున కటకమునకును చెందింపఁబడుట పాపగనేరదు. అట్లే
 కేవలసముద్రతీరమున నున్న కళింగపట్టణముకంటె రాష్ట్రమునకు నడుమనున్న
 నగరికటకమే రాజధానిత్వార్హము. దీనికి రమారమి 12 కోసులదూరమున

కళింగవట్టణము ఒక్కనైపునను ఒక్కనైపున మఱికొంత యొక్కనదూరమున మహేంద్రగిరియును గలవు. కావున గళింగరాజులకు మహాపాదధిమహేంద్రాధిపత్యములు దుర్భటములు గావు.

రెండుతెగలకు సంతరకాలము:— మొదటి తెగవారిలో మొదటి వాడు హస్తివర్మగానే యగపడుచున్నాడు. అతడు గాంగశకము 80 లో నున్నాడు. ఇతనికంటె నొకరిద్దఱు ముందున్న వారిని యూహించినను వారి చరిత్రయేమియుఁ దెలియరా లేదు. ఈతనితో ప్రకృతశాసనకర్తవఱకు 397 సం॥ గాంగశకము ప్రవర్తించినది. అసంతరము రాజులు గాంగశకమును వ్యవహరింపలేదు. అయినను గంగవంశములోని వాడై కళింగమును బాలించిన అసంతవర్మచోడగంగదేవునివఱకును 18 గురు రాజులు 352½ సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు తెలియుచున్నది. అసంతవర్మతండ్రి యగురాజరాజు శా. శ. 999 లో పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. అసంవత్సరము 1077 క్రీస్తు వత్సరమునకు సరిపోవుచున్నది. 1077లో 352 తీసివేయఁగా 725 వచ్చును. అసంవత్సరముననే కామార్జువుడు శబరాదిత్యునిజయించి కళింగమును గ్రహించుట జరగియుండును. ఇదియే రెండవతెగవారి రాజ్యారంభకాలము. 667 లోని దేవేంద్రవర్మకును 725 లోని కామార్జువునికిని అంతరము 58 వత్సరములు మాత్రమే. ఈ యేఱుదియేనిమిది వత్సరములలోను చాళుక్యుఁడగు బాలాదిత్యుఁ డీదేశము నేలె ననుట యంతగా బొసఁగి యుండలేదు. ప్లిటరు దొరగారు శబరాదిత్యుఁ డను పాతమును భ్రమచే బాలాదిత్యుఁ డని చదివి రే కాని వేఱుకాదు. మొదటితెగలో నీదేవేంద్రవర్మ తరువాత శబరాదిత్యుఁ డొకఁ డుండి పాలించుచుండ వానిని జయించియే మొదటి కామార్జువుడు కళింగమును స్వాధీనపఱచుకొనె ననుట సమంజసముగా నగపడుచున్నది. రెండవతెగవారు వారిలో పారే తగవులాడి యొకరి నొకరు జయించుకొనును వచ్చినట్లు శాసనములవలననే యెఱుంగ నగును. కావున క్రీస్తుశకము 270 నుండి 1113 వఱకు నీదేశమును గాంగ గంగ వంశముల రాజులే పాలించియుండి రని యూహింపవచ్చును.

రెండుతెగలకును భేదము:— ఈరెండు తెగలకును గలభేద మేమి? అని యేల కలిగెను? అని విచారించవలసియున్నది. రెండు తెగల వారికిని మహేంద్రాచలశిఖరస్థితి, డగుగోకర్ణస్వామి యిష్టదైవము, రెండు తెగల

కును విజయ భంగనగరము రాజధాని. ఇరు తెగలవారును బరమమా హేశ్వర పరమభక్తారాధకులు, మహాదాధిమహేంద్రాధిపులు, కాని, మొదటి తెగవారికి గోత్రములేదు. రెండవ తెగవారి దాత్రేయసగోత్రము. మొదటివారు గాంగా మలకులతలకులు, రెండవవారు గంగాస్వయులు. ఇంతమాత్రమే వీరిరు తెగల వారికి గలభేదము. ఇది యేల కలిగినో యాహింస నవకాశము కలుగలేదు. సామాన్యముగా క్షత్రియులు సూర్యవంశస్థుల మని కాని చంద్రవంశస్థుల మని కాని చెప్పకొందురు. గాంగవంశమువా రీరెండువంశములలో దేనికిని జెందినవారుగా జెప్పకొనలేదు. పైగా దాము దానమిచ్చుచున్న బ్రాహ్మణులగోత్రప్రవరలను జెప్పుచు గూడ దమగోత్రముల మాటయైన దలంపలేదు. దీనివలన మొదటివారూ ర్వాగోత్రములకు జెందినవారు కారేమో యనియును ఈదేశమున బ్రకృతకాలమున సెగిడిలు అను నొకజాతిసూద్రులు గలరు, వారు గంగవంశపుక్షత్రియుల మని చెప్పకొందురు, వారికి గోత్రప్రవరలును జన్మిదములు ధరించుటయు లేవు. వీరి నిప్పుడు శూద్రులుగా నందఱు బరిగణించుచున్నారు. బహుశః వీరు మొదటి తెగకు సంబంధించినవారేమో యనియును సందియ ముదయించుచున్నది. వశ్రహస్త్రుడు తనశాసనమున ఆత్రేయగోత్రమును దెలుపుటయు గంగాస్వయ మని కులముపేరు మార్పుటయు మొట్టమొదట గావించెను. ఆమార్గమునే తరువాతివారు నవలంబించిరి. మొట్టమొదట శాలివాహనశకమును బేర్కొని గాంగశకము నుపేక్షించినవాడు నీతడే. ఈరవినాటికి జాలుక్యచోదాదీతరరాజులతోడి వ్యవహారము లధిక మగుటవలన వారిమర్యాదల ననుసరించి తాను మార్పు గావించి యుండును. ఇంతమాత్రమున నీరెండుతెగలు వేరువే అనుట న్యాయము గాదేమో? పైగా రెండు తెగలవారికిని గలసాధర్మ్యము బలీయమై యేకత్వమునే బోధించుచున్నది, కావున, నీతెగలు రెండు నొకటిగానే భావింప నచ్చును.

శాసనస్థలము:— కోలువర్తనియందు కందలివాడగ్రామవాసికుటుంబుల సమీపమున సివిడిప్రదేశమును దానముచేసినట్లు శాసనమున గలదు. ఈశాసనము వరసన్నపేటకు దూర్పుగా 2 మైళ్ళదూరమున గలచీడివలన యను గ్రామమునకు బళ్ళిమముగా నంటిమున్న పాటిదిబ్బలో దొరకినది. ఆపాటిదిబ్బలను పొందగొట్టెనని వ్యవహరించుచున్నారు. సామా

వ్యముగా నీ దేశములోఁ గూరగాయలు వ్యవసాయముచేయు భూములు పొందరిగుడ్డ లందురు. ఆవ్యవసాయము చేయుపొందరు లను క్షీణశూద్రులవలన వీని కీపేరు కలిగినది. ఈచీడివలసలో నెవ్వఁడును పొందరులును గూరగాయలవ్యవసాయమును లేవు. కావున నీపాటివిబ్బకు నామసామ్యమునఁ గలిగిన పామరజనవ్యవహారమూత్రమే కాని వాస్తవముగ నివి పొందరిగుడ్డలు గావు. పామరవ్యవహారమువలన కందలివాఁడ పొందరిగుడ్డగా మారినది. ఈ నశించిన కందలివాడదిబ్బునైని బూర్వ మూ యందెడి దని యు ననియే కారణముననో నశింపఁగాఁ జీడివలసయున్నవలమునఁ దిరిగి కట్టిరనియు నక్కడిజనులు చెప్పుకొందురు. కావున నీపొందరిగుడ్డలే పూర్వము కందలివాడ గ్రామ మనియు చీడివలసయే దానమియఁబడిన నీవిద్విప్రదేశ మనియుఁ దెలియుచున్నది. చీడివలస యిప్పటికిని అగ్రహారముగానే యున్నది. కాని యందు బ్రాహ్మణు లెవ్వరు నివాసముగా లేరు. అది యొక్క బైరాగిమతమునకుఁ జెంది యున్నది. ఇంతమూత్రముదక్క శాసనమునఁ బేర్కొనఁబడిన సరిహద్దుగ్రామము లేనియు శాసనోదాహృతీతిని సరిగాఁ దెలియరాలేదు.

దానప్రతిగ్రహీతలు:— భారద్వాజసగోత్రు లగు ఆదిత్యభట్టాదులకు దానమిచ్చినట్లు శాసనమునఁ గలదు. శాసనము దుపయోగింపఁబడిన విశేషణములవలన వీరు బ్రాహ్మణులుగానే యగవడుచున్నారు, కాని, యిప్పుడాయూరను గాని తత్త్వాంతమునఁ గాని యొక్క బ్రాహ్మణకుటుంబ మైనను లేదు. ఈదేశమున నున్నకాళింగులలోఁ గొందఱకు ఋషిగోత్రప్రవరలును భట్టలిరుదములును పౌరోహిత్యమును గలవు. ఉపనయనమును యజ్ఞోపవీతధారణమును గలవు. కొందఱు బ్రాహ్మణులమే యని చెప్పుచుదురు. ఇట్టివారు అనంతవర్మచే మూడువందల బ్రాహ్మణులకు దానము చేయఁబడినకొన్ని గ్రామమునను నావరిసరగ్రామములందు ననేకులు గలరు. వీరుపూర్వము నుండి యీదేశమున వసించుచున్న కాళింగబ్రాహ్మణు లనియు వీ రేదానప్రతిగ్రహీతలనియు మర్కటమాంసశాసనము వీరిని విడలే దనియు, శాఖాహారులగు బ్రాహ్మణు లీదేశమునకుఁ గ్రాంతగా నాంధ్రదేశమునుండి వలసవచ్చినవారనియు నగవడుచున్నది. ఈకాళింగబ్రాహ్మణులూ దివ్య దుపనయనాదివిష్ణుము లగవడుచున్నను నవి పౌరాణికముగానే గాని వైదికముగఁ గావు. వేదమునకును వీరికిని సంబంధము లేదు. శాసనకాలములందు వీరికి వేదాధికార ముండెడి దనియు; గాలవశమున నశించిన దనియు నూహింపవగును.

కళింగరాజులమతము:— గాంగగంగవంశములవారిపురును బరమ
మాహేశ్వరులైనట్లు శాసనములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. అనంతవర్మ
చోడగంగదేవుడు మాత్ర మొక శాసనములోఁ బరమమాహేశ్వర పరమ
బ్రహ్మణ్య పరమవైష్ణవలిరుదములను దన కుపయోగించికొని సర్వమతసహన
మును సూచించుచున్నాఁడు. కాని తనపూర్వులెల్లరును బరమమాహేశ్వరు
లనియే తెలిపెను. ఈశాసనకర్తమాత్రము పరమశైవుఁ డనియే కాక తాను
బరమవీరశైవుఁడనియుఁ గూడఁ దెలియఁజేసినాఁడు. దాసభూమికి సరిహద్దు
లను దెలుపుటలో సామాన్యముగ నెవ్వరైనను బ్రాచీమొదలుకొని యీశా
న్యమువలకును దెల్పుదురు. ఈతఁ డట్లుగాక తనదైవ మగునీశానునిదిక్కును
మొదటఁ బేర్కొని తన పరమమాహేశ్వరత్వమును బ్రకటించియున్నాఁడు.

విశేషములు:—సామాన్యముగ గాంగవంశమువారు హస్తీవర్మశాసన
మును గంగవంశమువారు వజ్ర హస్తనిశాసనములను జూచియే కొంచెముకొం
చెము మార్పుల నొనర్చుకొనుచు శాసనముల వ్రాయించిరి. అనంతవర్మశాస
నములందు వర్ణనములు మాత్రము స్వతంత్రముగా నధికముగాఁ జేర్పఁబడినవి.
మొదటి తెగవారు చిన్న చిన్న భూములను దాసముచేయుచు వచ్చిరి. ఆకాల
మున వారిరాజ్యమంతగా విస్తృతముగాలేదు గాబోలును. రెండవవంశమువారు
గ్రామములకు గ్రామములే యగ్రహారములుగా నిచ్చిరి. వీరిరాజ్య మతివిస్తీర్ణ
మని శాసనములే చెప్పుచున్నవి. పూర్వమునుండియుఁ గలింగదేశబాష అం
ధమే. వారిలిపికూడ నాంధ్రమే. హస్తీవర్మశాసన మాంధ్ర లిపియందేకలదు.
సీసపద్యముగల దీర్ఘాసిశాసనముకూడ నిదివఱకుఁ బ్రకటింపఁబడియే యున్నది.
ఇంక ననేకవిషయములవలనఁ గళింగ మాంధ్ర దేశమున నవాంతరభాగ మనియు
సుత్కలదేశసంబంధము లేనిదనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈశాసనముదొర
కినసలమందే దొరికిన యింకొక శాసనమును అంధవరం కా॥ము॥ గోటేటి లిం
గమూర్తి పంతులుగారు సంపాదించి యాంధ్ర పత్రికాకార్యాలయమున కంపి
రని తెలియుచున్నది. దానిని గూడఁ ద్వరలోఁ బ్రకటించిన నింక నేమేని
విశేషవిషయములు బయలుపడువేమో! త్వరలో నది ప్రకటింపఁబడుగాక. ఈ
వ్యాసమున్రాయుటలో అంధ పత్రిక ఉగాదిసంచికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన హస్తీ
వర్మ ఉల్లాంశాసనమును భారతిలో మ॥గిడుగు సీతాపతిపంతులుగారిచేఁ బ్రక
టింపఁబడిన అనంతవర్మచోడగంగదేవుని కొన్ని శాసనములును నాకత్యంతస

మాకారు లయినవి. కావున వారి కనేకవందనము లర్పించుచున్నాడను. శాసనము సంపాదించుట, శాసనమును శుభ్రపఱుచుట మొదలగుపనులు గావించి లిపిగనుఁగొనుటలో నఖండసాహాయ్య మొనరించి ప్రకటించువఱకు ననేకసాహాయ్యము లొనర్చిన శ్రీయుతులు స్కూల్స్ డెప్యూటీ యిన్స్పెక్టరుగాను, తెంపల్లి సూర్యనారాయణమూర్తి పంతులుగారికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు పదింబదిగ నొనరించుచున్నాడను.

— శాసనమూలము —

(1) ఓం స్వస్తి శ్రీమదనేక దేవకులాకులా దమరపురానుకారిణ (1) కల్పాంత సజ్జల్పితాన

(2) ల్బజనసాంప్రాజ్యమోహితమహామహిమ్నో మహితలలింగాత్ కలింగ

(3) నగరాత్ ప్రసిద్ధసిద్ధతాపసాధ్యాసితకన్దరోదరమహేంద్రగిరిశిఖర

(4) శేఖరస్య సురాసురగురో స్సకలత్రిభువనమహాప్రసాదనిర్మాణేక

(5) సూత్రధారస్య భగవతో గోకర్ణస్వామిన శ్చరణకమలసం

(6) భవనలిలక్షూలితకలికాలకలంకో గంగామలకుల చూడా

(7) మణి (1) స్ఫూర్ణం నిజభుజ ప్రజ (బ్ర) జితనకలకలింగాధిరాజ్య

(1) మందాని

(8) లవేలాకులకల్లోల జలధిమేఖలావని తలామలయశోఽనేకభిష

(9) ణసమరసంక్షోభజనితజయప్రతాపావనతనమస్త సామంత

(10) కిరీటకిరణమంజ్జరీపుష్కరంజ్జితచరణః పరమమాహేశ్వరోమాతా

(11) పితృపాదానుధ్యాతో మహారాజాధిరాజపరమేశ్వర శ్రీమత్

భూపేదేవమృణా

(12) నుః శ్రీదేవేంద్రవర్మన్ స్వాసిదారాదినిభి(౯) నసకలారాతిమ

ణ్డలః యోరక్షతి

(13) క్షితింధీరః క్షితికోనాస్యశాసనాత్ ప్రాప్తవేలాతటా యస్యకీ

ర్తయః షే

(14) ననిర్మలా(1) త్రనోన్మయం నారయంతీవ విచయశ్చమహేంద్ర

భో యస్మిన్వసుమతీం

(15) సాతి స్త్రీయశబ్దానిరధక (1) పరస్ర వ్యాపహరణ విరహ (1) ప్రత్య యా దభూత్ మార

(16) సింహః పితా యస్య వజ్ఞి చైవ పితామహః స్వయం దేవేస్స) వమ్మోతి సూతి స్తద్గుణకీర్తనం సహి

(17) కోలువత్తన్యాం కన్దలివాడగ్రామనివాసికుటుమ్మిన (1) సమతే తానాన్జాపయతి యథా

(18) యం ధమ్మేక మాతాపిత్రో రాత్తునశ్చ పుణ్యాభివృద్ధయే మయా ఇజ్యాధ్యయనక్రి యార

(19) తేభ్యః (1) తే కే సివిడ్విగ్రామవాస్తవ్యాః వేదవేదాంగావేదివ (1) శృతిస్మృత్యు

(20) దితం ధర్మమనిశం పర్యుపాసతే తేభ్యః ఆదిత్యధట్టయజాభట్ట శండిదేవభట్ట

(21) ప్రముఖేభ్యః సివిడ్విగ్రామాద్భిత గోజాదీక్షితవంశజేభ్యః బార ద్వాజగోత్రేభ్యః (1) ఆజ్ఞి

(22) రసబర్హస్పత్యభారద్వాజప్రవరేభ్య (1) సూర్యగ్రహణనిమిత్తే సివిడి ప్రదేశః కన్ద

(23) లివాడగ్రామేద (21) సర్వకరపరిహరే గాచన్ద్రార్కం యథో చితభాగభాగాది

(24) నానుఖం ప్రతిపసధేతి తతః స్రాదాక్షిణ్యేన సిమాలిక్ష్ణానిలిఖ్యం

(25) స్తే ఈశాన్యాదిశి సివిడిభాదివాడకన్దలివాడానాం త్రికుటే తిం త్రిణివృక్ష (1) త

(26) తో వనరాంజీ తత శ్శిలాసముద్ర (1) తతః (1) స్రాచ్యదిశి సైవ వనరాజీ తింత్రిణివృక్ష

(27) సహితా యావత్ గుల్మసహితవాల్మీక (1) తదకా (న్వా) గ్నే యాం దిశిభూశిలావంశ్చి (1) యా

(28) వత్ పర్వతితత (1) శిలాసంజ్ఞ (1) తతో నేకనింబసహితా వనరాజీ తతోదక్షిణాస్యాం

(29) దిశి సైవ వనరాజీ హరిద్రావృక్షసమన్విత వాల్మీకసహితా సైవ తింత్రిణి

(3) వ్యసయే అని మాలము. (4) అర్ధమాహ్యము.

(5) సివిడ్విదేశం.....గ్రామో అనికలయ.

(30) వృక్షసహితా వాల్మీకసహితా తతః(1) నైదుత్యాందిశి తింత్రిణీ-
వృక్షద్వయసహితా తతః కస్త

(31) లివాడ కోలకమ్మరినావేదావాడానాం త్రికుట్రే వాల్మీక[1]తత
[1] స్రతీచ్యాందిశి తింత్రిణీతాలవ

(32) ఛీసహితా తతః[1] శాల్మలీవృక్ష[1] తతః[1] కస్తలివాడనాపితవాడ
సిపిడినాం త్రికూటే తాల

(33) ద్వయహరిద్రావృక్షసహిత సైవ వవరాజీ భవిష్యద్భూపాంనా
జ్ఞాపయతి త్రాణాయ లోకస్య

(34) గ్రహితచాపాం నాగామినోహం ప్రణతో బ్రహ్మిసాధారణః
సర్వసరాధిపానాం ధ

(35) ర్నో విరుద్ధో భవిపాలసీయః॥ విదితం నియతం క్రియాధలం చరి
తం సచ్చపురాణభూ

(36) భృతాం కతిచిచ్చ దినాని జీవితం హరణా త్పాలనమేవ నో
హితం పాశ్రే సమర్పణాదేవ కృతా

(37) గ్లోహం నరాధిపాః త(న్ని) మిత్త మపుణ్యం మ్హ్య మాభూదితి
నివేదితం ఆహచవ్యాసః స్వదత్తాం పర

(38) దత్తా మ్హ్యాయత్నా ద్రక్షయధిష్ఠిరమహిం మహింమతాశ్రేష్ఠ
దానాచ్చేయో సుపాలనం వస్త్వి

(39) వర్షసహస్రాణి స్వర్గేతిష్ఠతి భూమిదః॥ ఆక్షేప్తా చాసుమంతాచ॥
తాన్యేవనరకే వసేదితి॥

(40) ప్రవర్తమానవిజయరాజ్యసమ్వభరాణాం శత్రుత్రయసప్తాధికా
నవతి అంకేనాపి

(41) 32౯॥ ముధపేణలిఖితం సప్తదశేనో(బ్లి)ఖితం భట్ట శ్రీధరేణ
భటయజునచ

42 పరిక్షితం

ఆంధ్రానువాదము:— ఓం. స్వస్తిశ్రీమంతము లగుననేకదేవాలయ
ములచే వ్యాప్తమైనదియు, సురలోకమునకు సాటియగునదియు, కల్పాంత
ముం దొనరింపఁబడిన యధికజనసామ్రాజ్యముచే మోహింపఁజేయఁబడినమహా
మహిమగలదియు; భూతలమున కలంకారము నగుకళింగనగరమునందుండి;
పసిగ్గు లగుపిగ్గుచేతను దాససుగచేతను దాపుకొనఁబడిన గుహంతరములు

గలమహిమవర్ణనకీర్తనమునకు శిరోభూషణమైనట్టియు మరాసురులకు గురువును ముల్లోకము లనుగొప్పమేదల నిర్మించు శిల్పచాతుర్యమును, భగవంతుడునకు గోకర్ణస్వామియొక్క పాదోదకముచే గడిగివేయఁబడిన కలికాలకల్పమును గలవాడును గంగవంశమునకు శిరోరత్నమైనవాడును తేజతేజలాదులైనభుజము లనువృక్షములచేనలరింపఁబడిన కళింగాధిరాజ్యము గలవాడును, చల్లనిస్లితెవ్వెరలచే వ్యాప్తమగు తీరమునందలి తరంగములు గలనమ్మదములను మొలమూలుగల భూమియందు వ్యాపించిన నిర్మలయశము గలవాడును అనేకయుద్ధములందుఁ గలిగివజయముచేఁ బ్రకటించఁబడిన ప్రతాపముచే మంచఁబడిన సకలసామంతరాజులయొక్క టీటములందలి రత్నములకాంక్షులచేఁ బ్రకాశింపఁజేయఁబడిన పాదములు గలవాడును, పరమమహేశ్వరభక్తుడును, తలిదండ్రులపాదములను ధ్యానించువాడును మహారాజాధిరాజపరమేశ్వరుడును, శ్రీమద్భూషేంద్రవర్మతనయుఁ డగుశ్రీచేమేంద్రవర్మ; ఏమీదుడు తనకత్తిచే సజతఁబడిన సకలరిభికులము గలవాడై అవస్థానమునలన భూమినిరాలించుచున్నాడో నీటిమరుగులవలెఁ దెల్లవైన యెవనికీర్తులు మహారాజధిపతిరమున వ్యాపించి యులలతోఁ ద్రోపాచుచున్నవో, ఎవడు రాజ్యమునేయుచుండఁగా లరద్రవ్యాపహరణము లేకుండుటఁజేసి క్రేయశిల్పము వ్యర్థమయినదో ఎవనికి [భూషేంద్రవర్మకు] మారహిహుడు జనకుడు వజ్ర [ఇంద్రవర్మ] విశామహుడు చేమేంద్రవర్మ యనురాను కుమారుడో, అభూషేంద్రవర్మ గుణవ్రత విది. [వైవర్ణ్యము] అభూషేంద్రవర్మ కుమారుఁ డగుచేమేంద్రవర్మ కోలువర్త నివిషయమందలి కందలివాడగ్రామవాసు లగుకుటుంబముల నొక్కచోటఁ గూడినవారి నాజ్ఞానించుచున్నాడు. నాతలితండ్రులయొక్కయు నాయొక్కయుఁ బుత్రాభివృద్ధికై యొసర్చిన యాభర్ణమును మీ రెఱుంగుదురుగాక; నాచేతను యజ్ఞముచేయుట వేదములుచదువుట మొదలగు సత్కార్యములు చాసక్తిగలవారును సిద్ధిగ్రామనాస్తవ్యులును వేదములను వేదాంగములను జదివినవారును ఎప్పుడును శాస్త్రచోదితమయిన భర్మమును నడపువారును సిద్ధిగ్రామస్థులతోఁజాదీక్షితవంశమున బుట్టినవారును అంగిరసబార్హద్ర్యభారద్వాజునరాస్మిత భారద్వాజుశ్రులు నకు అదిత్యభట్టు యజ్ఞభట్టు కండిదేవభట్టు మొదలగు వారికొలకు సూర్యగణావళిమయమున కందలివాడగ్రామమందలి సిద్ధివదేశము ఏవిధమగువన్నలు లేకుండ చానముచేయఁబడినది. అచంద్రార్కముగా చానిది ఉదితభాగభాగాదులతోఁ గుఱముగా ననుభవించుదురుగాక.

కుడినైపునుండి యెల్లలు లిఖింపబడుచున్నవి:— ఈశాన్యదిక్కునందు సివిడి భాదివాడ కండలివాడల త్రికూటము [మూడులోవలు కలయుచోట] చింతచెట్టు తరువాల వనరాజి తరువాల శిలాసముద్రము.

తరువాల తూర్పుదిక్కునందు పొదలతోగూడిన పుట్టవఱకును చింతచెట్లతోగూడిన యావనరాజయే. ఆగ్నేయమున కొండవఱకుగలభూశిలా పంక్తి తరువాల శిలాసంఘము దానితరువాలఁ జెక్కువేచెట్టు గలవనరాజి. దక్షిణమున హరిద్రావృక్షముతోగూడిన పుట్ట గలయావనరాజయే. మఱియుఁ జింతచెట్టుతోగూడిన పుట్టగలదియును.

నైరుతిదిశను జోడుచింతలు గలయావనరాజయే. దానితరువాల కండలివాడ కోలఁమురినావేదానాడల త్రికూటమందు వాల్మీకము పడమరను చింతచెట్టు తాటిచెట్టు గలయావనరాజయే, తరువాల బూరుగుచెట్టు తరువాల కండలివాడనాపితవాడసిపిడిగ్రామముల త్రికూటమున రెండుతాటిచెట్టు హరిద్రావృక్షము గలయావనరాజయే. భవిష్యభూపాలుర నాజ్ఞాపించుచున్నాడు. లోకమును గాచుటకై ధనువు చేబూనిన యాగామిరాజులను వినతుఁడనై విరుద్ధమైన దైనను ధర్మమును బాలించుట రాజు లందఱకును సాధారణమైనది. సత్కర్మయొక్కఫలము నియతమైనది. పూర్వరాజులసచ్చరిత్రము నెఱిగినదే. బ్రదుకుటకొన్నిదినములు మాత్రమే కాపున ధర్మమును హరించుట కంటఁ బాలించుటయే మీకు మేలు. రాజులారా! పాత్రమునం దిచ్చుటచేతనే నేను గృతార్థుఁడనైతిని. దానిని హరించుటవలన నాకు లోపములేదు. కాని దానిని హరించుటవలన మీకుఁ బాపము రాగూడ దనుతలంపుతో నిట్లు చెప్పబడినది. వ్యాసభగవానుడు కూడ ధర్మాత్మజా నీచే నీయఁబడినదిగాని పరులచే నియమింపబడినదిగాని యగుభూమిని మిక్కిలి యత్నముతోఁ బాలింపుము. దానముచేయుటకంటె దత్తమును బాలించుటయే శ్రేయము. 40 వేలయేండ్లు భూదానమొనర్చినవాడు స్వర్గమందుండును. దానము నాక్షేపించువాడును అయాక్షేపముననుమతించువాడు సంతకాలమే సరకమందు వసింతురు. అని యాజ్ఞాపించుచున్నాడు. ప్రవర్ధమానవిజయరాజ్య సంవత్సరములు మూడువందలతోంబదియేడు. అంకెలతోగూడ 397. ముదపచే లిఖింపబడినది. సప్తదశచేజెక్కుబడినది. భట్టశ్రీధరునిచేతను భట్టయజువు చేతను బరీక్షింపబడినది.

బాలవ్యాకరణ హరికారికల పారాపర్య విమర్శనము

(విద్వాన్ దుష్పూరి వేంకటరమణ శాస్త్రిగారు)

బాలవ్యాకరణమునకు బ్ర॥ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిలవారు గుప్తార్థ ప్రకాశిక యను నొకటిక న్రాసి గ్రంథాంతమున “మునుమదుష్కం బగుచుం, దనరినవ్యాకృతిని సూత్ర రతి యొకకొంతం, దెనిగించి యిదిఘటించితి, ననయ ము బాలావపాధ మగుభంగి దగ్గ” అను చిన్న యసూరిగారిపద్యమునకుఁ దీక న్రాయు సందర్భమున సూరిగారు బాలవ్యాకరణమును స్వతంత్రముగ రచింప లే దనియు, శిష్ట కృష్ణమూర్తికవిగారి హరికారికల సాంప్రీకరించి రనియు సీవ్యాకరణమును స్వతంత్రముగా రచించుటకుఁ దగినపాండిత్యము సూరిగారికి లే దనియు, నిరూపించుచుఁ దదుపవృత్తంభకముగఁ గొన్ని (14) యుక్తులుచూపి సూరిగారిని మిక్కిలినిరసించుచుఁ గొంతచర్చ నడపియున్నారు. పరవస్తు చిన్న యసూరిగారును శిష్ట కృష్ణమూర్తికవిగారునుగూడ దేశవిభ్యత మగుపాండిత్య ముగలవారు కావున వారిరువురిలో నెవ్వరిని నిరసించుటయు భర్మంబుగాదు. దాని కేది మూలమా? దీని కేది మూలమా? యనుచర్చ వచ్చినపు డా రెండుగ్రంథములను సావధానముగాఁ బరిశీలించి సిద్ధాంతము తేల్చవలయునే గాని గ్రంథముల సంబంధింపని పైయుక్తులచే సిద్ధాంతీకరించుట న్యాయము గాదు. ముందు వరుసగా వారియుక్తులను బరిశీలించి పిమ్మట నారెండుగ్రంథ ములలోని విషయములంబట్టి దేని కేది మూలమో నిర్ణయించుకొందము.

1. బాలవ్యాకరణప్రారంభమున సూరిగారు గురువందనము చేసియుం దనందున ఏ రేగురువునొద్దను సంస్కృతవ్యాకరణము నభ్యసించియుండనట్లు తెలియుచున్న దనియు సూరిగారు ప్రాప్తదేశరు లయినందున వ్యాకరణ శాస్త్రపాటవము లభించుట దుర్లభ మనియు, వ్యాకరణజ్ఞానము లేకుండుట వల్లనే “త్రిస్తనాశ్చరీతకస్తూరీ పక్షానకలితోరసే” యని కల్పిరహితస్తయో గము చేసియున్నా రనియుఁ గావున శాస్త్రజ్ఞానశూన్య లగుసూరిగారు స్వతంత్రించి బాలవ్యాకరణమును రచింపఁబాల రనియు శాస్త్రులవారి మొదటియుక్తి లోని సారాంశము.

ఈయ క్తి ప్రకృతాంశమున కే మేని సాధకముగా నున్నదా? గురు వందనము చేయసంతమాత్రమున గురువు లే డనికాని గ్రంథాదినఁ దనకుఁ బ్రకృతగ్రంథరచనోపయోగి యగుశాస్త్రజ్ఞానము కలదని కంతోక్తిగాఁ జెప్పు కొనకున్నంతమాత్రమున నాజ్ఞానము లేదని కాని నిర్ణయింప నగునా? కృష్ణ మూర్తికవిగారి కీప్రశ్న తగుల రాదని కాఁబోలు బ్రాహ్మణునికి గురునమస్కార రూపమంగళము మానసికమై యుండవచ్చు ననిరి. బ్రాహ్మణేతరునికి మాత్ర మయ్యది మానసికమై యుండరా దనుటకుఁ దగినపాతు వేమి?

గ్రంథకర్తకుఁ గలజ్ఞాన మాత్రము రచించుగ్రంథమువలననే చదువరులు గ్రహింపగలుగుదురు. అట్లుగాక స్వయముగాఁ జెప్పుకొనియేతీతవలయునని గ్రంథకర్త కిది యొకనిర్బంధమా? పోనిండు శాస్త్రులవారిమతము ననుసరింప మన్నను గృష్ణమూర్తికవిగారుమాత్ర మాంధ్రవ్యాకరణరచనకు వలసిన సంస్కృతవ్యాకరణజ్ఞానము తమకుఁ గల దని చెప్పికొని యుండలేదే! షడ్వర్షనీ స్వతంత్రుల మని న్రాసికొనియున్నారు. న్యాయవైశేషికములు, సాంఖ్యయోగ ములు, పూర్వోత్తరమిమాంసలు గదాషడ్వర్షనములు. ఇందు వ్యాకరణము చేరియుండలేదు. ఈషడ్వర్షనీస్వతంత్రత యాంధ్రవ్యాకరణరచన కెట్లుపచరించును? ఇందుఁ జెప్పుకొనకుండుటంబట్టి కవిగారికి సంస్కృతవ్యాకరణజ్ఞానము లేదందురా? ప్రాచీను లెందఱో తత్తద్ద్రంధరచనకుఁ దగినజ్ఞానసామగ్రి తమకుఁ గల దని స్వయముగాఁ జెప్పుకొనకుండఁగనే గ్రంథములు రచించినవారు లేరా? ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని రచించుట కెట్టిజ్ఞానసామగ్రి తనకుఁ గలదో వాగనుశాసనుఁ డెచ్చటనేని నిరూపించెనా?

వికృతివివేకరచనకు నాకటిసామగ్రి యున్న దని యధర్వణాచార్యుల విమృశించిరా? కావ్యాలంకారసంగ్రహకర్త యగు రామరాజభూషణుడు (బట్టుమూర్తి) తన కలాంకారశాస్త్రజ్ఞాన మేగురువువలన లభియించెనో తెలిపి యుండెనా? ఇట్టివారి నెందఱినో చూపవచ్చును. వీరందఱకును దత్తద్రంధరచనోపయోగిజ్ఞానసామగ్రి లేదనియే నిర్ణయించుట సమంజసమా? కాదు. కొందఱు మాకింజ్ఞానము గలదని స్వయముగాఁ జెప్పికొనుట కిచ్చగింతురు. మఱికొందఱు అట్లు గాక తమ గ్రంథములలోనే తమజ్ఞానము ప్రతిఫలించి యయ్యది లోకవిప్రుల మగునుగదా యవి యుదాసీనులై యుందురు. సూరిగా రీవిషయమున నుదాసీనపక్షపునారు. ఈయన గొప్పపండితుఁ డని పండితలో

కమున నెంతో ప్రతీతి గలదు. అట్టిపాండిత్య మున్నందుననే చెన్నపురి శాస్త్ర
కళాశాల (ఇప్పటి ప్రెసిడెన్సీ కాలేజి) లోని పండితపదవిని గొంతకాల ముం
కరించియున్నారు. ఈపదవివిషయముననే పురాణము హయగ్రీవశాస్త్రిగారును
జిన్నయ [సూరి]గారును సభ్యులుగా నిలిచినట్లును, నప్పటి విశ్వవిద్యాలయ
కార్యదర్శి యగు ఆర్చిత్తుదొరగారు గొప్పపండితుల నెవరినో రావించి వీరిరు
వురను బరీక్షింపజేసి నట్లును, నాపరీక్షలో జిన్నయ [సూరి]గారే యుత్తమ
ముగ గెలుపొందినందున వారికి బ్రధానాధ్యాపకపదవి యేర్పటుపఁబడినట్లును
నపుడు విశ్వవిద్యాలయకార్యదర్శులు చిన్నయసూరి యనుపేరు చెక్కఁబడిన
బంగారుకడియమును సీమనుండి తెప్పించి సూరిగారికి బారితోషికముగ నొ
సంగినట్లును సూరిగారిద్వితీయపుత్రుని బావమఱుది యగు శ్రీరేకము భాష్య
కారులయ్యగారు న్రాసి రని యింకను మఱికొన్ని విశేషములతో సూరిగారి
జీవితచరిత్రమును నాంధ్రసాహిత్య పరిషత్కార్యాలయమువారు ప్రచురించి
యున్నారు.—వలసినచో—10 వ. సంపు 1 వ సంచిక చూడుడు—

మఱియు సూరిగారికి సమకాలికు లయి శబ్దరత్నాకరము, త్రిలింగల
క్షూశేషము మున్నగుగ్రంథములు రచించిన బహుజనపల్లి సీతారామాచా
ర్యులవారు శబ్దరత్నాకరపీఠికలో (5 వ పేజి) “..... ఈ లోపంబుం
బాఁపఁ గొంతకాలంబునకు ముందు సంస్కృతాంధ్రములయందు విశేషపాండి
త్యంబు గలిగి యాసేతుహిమాచలము చాలఁ బ్రసిద్ధిపఱించియుండిన పర
వస్తు చిన్నయసూరిగారు జీవితమై యుండినకాలంబున దీర్ఘసూత్రతతో ననే
కగ్రంథపరిశోధనంబు గావించి మిగుల విరివిగాఁ బ్రయోగసహితంబుగ.....
...నిఘంటు వొకటి న్రాయుం బ్రారంభించి నడపుచుండిరి. ఆమహాస్థారంభముం
జూచి యది పూర్తియగుటకు బహుకాలము చెల్లునని.....యూహించి...
దీని న్రాయ నుద్యమించితిని.” అని ప్రస్తావనకమున వీరి నెంతయుం బ్రశంసిం
చియున్నారు. ఔనుక సూరిగారు గొంతపాఠకును రచించియుంచిన యాసిఘం
టుపు ప్రస్తుతము పీఠికాపురమున శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యాలయ
మున నున్నట్లును నానిఘంటుపునుబట్టి సూరిగా రెన్నో యాంధ్రగ్రంథము
లలో నెంతయో పరిశ్రమచేసియుండి రని తెలియుచున్నట్లును నచ్చటి పండి
తులు చెప్పుచున్నారు. వ్యాకరణరచనావిషయ ముండునిచ్చి నిర్వివాద
మగునీతిచంద్రికను జూచినను సందలి యెన్నోప్రయోగములు సూరిగారి సం

పం. ౨, ౬] బాలవ్యాకరణ పారికారికం పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౩౫

స్మృతవ్యాకరణాశ్వాసమును వెల్లడించుచున్నది. అదిగాక బాలవ్యాకరణరచనకు మహాభాష్యాదులలో వైదగ్ధ్య మంతగా నావశ్యకముగాదు. సిద్ధాంతకొముదిలో నిష్కృష్ట మగువ్యాసంగము చేసియుండినా జాలును. ఈపాటి సంస్మృతవ్యాకరణాశ్వాసముగూడ బ్రాహ్మణేతరులయినంతమాత్రమున సూరిగారికి దుర్లభ మని యాగ్రహముతో న్నాయుట ధర్మమా? సిద్ధాంతకొముదిలోఁ జక్కని యనుభవము గలబ్రాహ్మణేతరులను గొందఱను మన మిప్పుడు చూచుచుండలేదా? కావున సూరిగారికి సిద్ధాంతకొముదిలో సమగ్రముగు పనుభవము కలిగియుండె పనుట యెంతమాత్రమును వసంతభాష్యము కానేర దని నాయభిప్రాయము.

ఇక నేది యెటు లున్నను గ్రంథరచనోపయుక్తసామగ్రిని గ్రంథకర్త చూపకతీత దండురేని, బాలవ్యాకరణరచనకు సంస్మృతవ్యాకరణాశ్వాసము కంటె లక్ష్యగ్రంథపరిశీలన మావశ్యకతరము గదా! అది తాము చేసినట్లు “పెక్కులక్ష్యములు పలుమాటు సావధానముగఁ బరిశీలించి రచనాప్రణాళిక నిర్ణయించుకొని ప్రకృతగ్రంథరూపముగా రచించినాడ ” అని సూరిగారు స్పష్టముగఁ బీఠికలోఁ దెలిపియేయున్నారు. దాని కింతచర్చ యెందుకు?

ఇక గురువందన మేలచేయలే దందురేమో! ఏకాకరియొద్దనే ప్రధానముగ విద్యసభ్యసింపక నలుగురముగ్గురయొద్ద విద్యాభ్యాసము చేసియుండవచ్చును. అట్టిసందర్భమున నొకరిని బేర్కొని వేరొకరిని విడుచుట కిష్టపడక యుండటమను మానసికవందనమే చేయుద మని తలంచి యట్లాచరించి యుండవచ్చును. ఇంతయెందుకు? వడ్డర్యసీస్వతంత్రుల మని చెప్పికొన్న కృష్ణమూర్తికవిగారు మాత్ర మేయేదర్శనము లుపదేశించుట కైవ రెవరు తమకు గురువులో నిర్దేశించియున్నారు?

ఇక “పంకసంకలితోరసే” అను కస్ట్రుత్వయవిరహితప్రయోగము సూరిగారి శ్రుతపాండిత్యమునే చాటుచున్నదని శాస్త్రులవారు వ్రాసియున్నారు. ఈసందర్భమున నొక్కవిషయము చెప్పువలసియున్నది. సూరిగారు విశిష్టాద్వైతమతస్థు లగుట సుస్పష్టముగదా! నిత్యమును వైష్ణవు లెల్లరు తిరువారాధనసమయమున పనుసంధించు మంగళాశాసనశ్లోకములలో “అస్తు శ్రీస్తనకస్తూరీవాసనావాసితోరసే, శ్రీహస్తగిరినాథాయ దేవరాజాయ మృత్యురేమే” అనుశ్లోక మొందు గానంబడుచున్నది. చిరవలించిన మగుసీశ్లోకమునే, యూద

రృముగఁ గొని సూరిగా రద్దాని మించక మార్చి “శ్రీస్త నాభ్యుతకస్తూరీపద్మ-
సంక్షులితోరసే పద్మజాత్మాయ నాథాయ వేద్యుటశాయ మద్గళిమ్” అని
బాలవ్యాకరణాంతమున రచించియున్నారు. ఇందలి కలభావమును వారు గు-
ర్తింపియే యుందురు. అయినను సమాసాంతవిధి యనిత్యమని ప్రాచీనసంస్కృ-
తజ్ఞయాకరణుల యనుమతి యుండుటవల్లనే పూర్వార్థార్థ లిప్తి ప్రయోగిం-
చియుండు రని తలంచి చిరకాలమునుండి ప్రాచీనాచార్యపరంపరాప్రాప్త మై
వచ్చుచున్న యీ ప్రయోగమును సవరింప నొల్లక ‘దాని వట్లే ప్రయోగించి
యుండురు. వీరివ్యాకరణజ్ఞానమున కిది యొకకొఱంత కానేరదు. ఇతర రెండ
వయుక్తిని బరిశీలింతము.

(2) సూరిగారికంటఁ గవిగా రెంతో గొప్పపండితు లనియుఁ గనుక
సమాసస్పంధులు గాకుండుటచే వారిరువురకును వివాదము జరిగియుండు
టయే యపభ్రావ్యమనియు, గావున సామాన్యపండితు లగుసూరిగారిమీఁదఁ
గవిగారి కసూయకలుగుటకు హేతువే లేదనియు ససూయ లేవవును బాల
వ్యాకరణమును సంస్కృతీకరింపవలసివచ్చినట్టి కవిగారికి లేదనియు శాస్త్రుల
వారి యుక్త్యంతరము.

వారిరువురకును వివాదము జరిగినట్లు పండితలోకమునఁ గింపదంతి
గలదు. ఇట్టికింపదంతులు నిర్దులముగ జనింపవు. సూరిగారికంటఁ గవిగారు
గొప్పపండితులే కావచ్చునుగాక. అంతమాత్రమున వారి కసూయకలుగుటకు
హేతువే లేదా? ఏల యందులేమో! సూరిగారిపదవినిబట్టియు వారిజ్ఞానము
నుబట్టియు వచ్చటివా రాయనను మిగుల గౌరవించుచుండినట్లు వారిజీవితరా-
శిత్రమునుబట్టి మనకుఁ దెలియుచున్నది. విద్యాశాలియగు పురుషుని సకలజ-
నులు సన్మానితురుగదా! సూరిగారికి విద్యాప్రయుక్తముగ సంలగారవము
జరుగుచున్న సమయమున వారిరువురును సమావిష్టులైయుండవచ్చును. “సం-
స్కృతపండితునిదృష్టి లేనుంగునం దంతిఘవంబుగాఁ జోవనేర ద”ని శాస్త్రుల
వారే వ్రాసియున్నారు. కావుననే కవిగారి క్యాధభాషాపరిశీలనవిషయ మొక
ప్రభావశక్త్యమై యుండియుండదు. వారిరువురును సమావిష్టులైవపు డ్యాధ-
మముఁ బ్రభావపక్షిమ గలసూరిగా లే వేనికొన్ని ప్రవిషయముఁ గవిగారిలో
ప్రసంగించియుండవచ్చును. ఆవిషయముఁ జర్చించుసందర్భమున వారికి ద్వే-
షభావము కలిగియుండవచ్చును లేదా య్యాధికప్రబంధితమున వీరేశలింగము

పంతులవారు వ్రాసిసరితిని వారిరువురకు సిద్ధాంతకాముదిలోని సూత్రవిచారము కొంత నడచి తత్సందర్భముననైనను వారికి మాత్సర్యము కలిగియుండవచ్చును. వారిద్దఱకును వివాదము జరిగె ననుటయుఁ దన్ములమున వారికి మాత్సర్యము జనించె ననుటయు నెంతమాత్రమును సంభావ్యములు కానేరవు. అదిగాక యిది మనకు నిర్ణేయాంశము కానే కాదు. ఒకరిగ్రంథము నొకరు పరివర్తనముచేయుటకు వారిరువురును విరోధులే యయియుండ నక్కఱలేదు, మిత్తులైనను గావచ్చును. తటస్థులైనను గావచ్చును. ప్రాథవ్యాకరణమునకు సంస్కృతకారికలు పుట్టియుండలేదా? దానింబట్టి తత్కర్త లిద్దఱకును నేదోవిరోధ ముండక తప్పదని యూహించుట యావశ్యకమా? ప్రస్తుతము సూరి గారాంశ్రి కరించిరా? లేక కవిగారు సంస్కృతీకరించిరా? యనునది నిర్ణేయము కనుక నీయప్రస్తుతచర్య విడిచి యింక మూడవయుక్తిని బరికింతము.

(3) కారికలు ప్రవాహరూపంబున ధారాళంబుగ నుండుటచే నయ్యవి స్వయంభువులే కాని యొకగ్రంథమును జూచి భాషాంతరీకరింపఁబడినవి గావని శాస్త్రులవారి యభిప్రాయము.

తెలుఁగును జూచి రచింపఁబడిన శ్లోకము లింతకంటెను ధారాళముగా నుండుట కవకాశమున్నది. అవి గ్రంథకర్తృకవితాచాతుర్యమును బట్టి యుండును. కావున నీకారికలు ధారాళముగా నున్నవని మనకుఁదోచినచోఁ గవి గారిసంస్కృతకవితాభ్యాస పాటవమును మనము ప్రశంసించుకొనవలయునే గాని పరివర్తనములు గావనుట కీయుక్తి యెంతమాత్రమును జాలియుండలేదు. ప్రాథవ్యాకరణకారికలలోఁ గూడ నిట్టిధారాశుద్ధి లేకపోలేదు. అంతమాత్రమున నవియే ప్రాథవ్యాకరణముకంటెఁ బ్రాచీనము లందురా?

(4) బహుగ్రంథకర్త యగుకవిగారు సూరిగారి గ్రంథమును దొంగిలించి సంస్కృతీకరించి యద్దాని నొకసంస్థానాధిపునికిఁ గృతీయిచ్చెననుట యసందర్భముగా నున్న దని యెంతోపరిహసించుచు నొకయంశమును శాస్త్రుల వారు వ్రాసియున్నారు.

ఇం దేమియు ససందర్భము కానరాదు. కవిగా రాసంస్థానాధిపునివలన ధనము సంపాదించఁదలంచినకాలమునకుఁ దా మితరులకుఁ గృతీయాయని గ్రంథ మిదియొకటియే యుండియుండవచ్చును. దీనిని గృతీయిచ్చెద నన్నచో నిది బాలవ్యాకరణమునకు సంస్కృతమో లేక స్వతంత్రగ్రంథమో యావచార

మా సంస్థానాధిపున కెందుకు? తనయాస్థానపండితుడు శ్లోకరూపముగ నేదో గ్రంథము రచించుకొని వచ్చినాడుగదా యనుమాహతో! దనకు దోచిన సత్కార మేదియో చేసియుండును. అదిగాక బాలవ్యాకరణ మప్పటికంతగా బ్రచారములో నుండకుండుటచే నట్టివిచారణ మా సంస్థానాధిపుడు చేయుటకు బొత్తిగా నవకాశము లేదు. కాలక్రమమున నీవిషయము వెల్లడియైవను నా సంస్థానాధిపుడు వశ్యాత్వాపవదవలసిన యాచర్యకలయు లేదు. తనకాశ్రితుడైన పండితునికి దవశక్త్యత్సాహములననుసరించి సత్కారము చేయుట యుదత్త్యుత్తీస్వీకారముచే దనపేరు కొంతకాలము ప్రభావముగూటయు మాత్రమేయాలని కపిక్షీతములై యుండును. కావున నిం దసందర్భ మేమో గోచరింపకున్నది.

మఱియు శాస్త్రులవా రీసందర్భమున “సూరికృతమైన సంస్కృతగ్రంథమునకు మరల కృష్ణమూర్తి శాస్త్రులవారు వేటుమూటలతో సంస్కృతము చేసిగాని లేక దొంగిలించిన సూరికృతగ్రంథము మొదటను దాను రచించి నట్లు సూచించునట్టి పంచవశ్లోకంబులను బూర్తిచేసిగాని సూరిగారి జీవితకాలములో సంస్థానాధిపతికి గృతియిచ్చిరి యని చెప్పవలసి యుండును” అని యావత్తిరూపముగ నొకవికల్పమును జూపియున్నారు. సూరిగారిసంస్కృతగ్రంథమునే మొదట నాలుగైదుశ్లోకములు చేర్చి కవిగారు తమదిగా బ్రకటించుకొని రని యెవ్వరును దలంచుట కవకాశములేదు. స్థూలదృష్టికి బాలవ్యాకరణమును హరికారికలును సరిగా నగపడుచున్నను సూక్ష్మముగా బరిశీలించినచో వాని కచ్చటచ్చట గొన్ని భేదములు గానవచ్చును. ఆభేదములనుబట్టి యారెండుగ్రంథములను రచించినవా రొకరు కారనుట ముష్కష్టమగును. మఱియు బాలవ్యాకరణకర్త స్వీయప్రణాళికతో, దనగ్రంథము రచించుకొని నట్లును హరికారికాకర్త యితరప్రణాళికను జూచి భాషాంతరీకరించినట్లును గూడ నాభేదములు నిరూపింపజాలియున్నవి. ఆభేదములను గమనించినచో రెండుగ్రంథములును నేకకర్తృకము లేమో యనువికల్పమునకు లేకమును నవకాశములేదు. ఆభేదములు మున్నందు వివరింపఁబడును.

ఇక నీసందర్భమున బ్రసక్తానుప్రసక్తముగ సూరిగారు సంస్కృతగ్రంథమును రచింపనే లేదేమో యనియు నయ్యది నామరూపములు లేని వ్యాకరణమై యుండునేమో యనియు బరిహసించుట సమంజసము గాదు.

పంజిక ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. 35

బాలవ్యాకరణమును బ్రచురించినపిమ్మట దానివ్యాప్తిని జూచి యానందస్కృత గ్రంథమును బ్రచురింపవలసినవని లేక సూరిగారు ప్రచురింపకయుండవచ్చును. అందుచే నది ప్రసిద్ధముగాక యెందోయగఁగియుండవచ్చును. సూరిగారు తమ పీఠికలో నీవిషయమును స్పష్టముగా సూచించియున్నారు. సూరిగారు సంస్కృతవ్యాకరణమును రచించినను రచింప కున్నను నది మనప్రకృతాంశము నకు సాధకముగాని బాధకముగాని కానేరదు. అట్టిసితిలో నేవో ప్రపంగము లుదెచ్చి గ్రంథము పెంచి పరిహసించునవకాశము నెట్టెటో కల్పించుకొనుట మాత్రము న్యాయముగాదు.

ఇక సీవిషయమున వీరేశలింగముపంతులవారు కవులచరిత్రమున శాస్త్రులవారియభిప్రాయమున కనుకూలముగ వ్రాసినట్లు తలంచి వారిని బ్రమాణముగఁ గొని కొన్నియంశములను వ్రాసియున్నారు. ఇట దాని నిమిష వివరింపవలసియున్నది.

“ఈకృష్ణమూర్తి కవి కాళహస్తిలో నున్నప్పుడు చేయబడిన ప్రధాన గ్రంథ మింకొకటి కలదు. ఆకాలములో నీయనకును చెన్నపురిశాస్త్రపాఠశాలలో నాంధ్రపండితుఁడైన పరవస్తు చిన్నయసూరిగారికిని సిద్ధాంతకాముడిలోని సూత్రవిచారము కొంతనడచెను. మనపండితులు సాధారణముగా మత్స్యరగ్రస్తులగుట సుప్రసిద్ధమేగదా! అట్టివా రీర్ష్యచేతఁ దమకు లాభము లేకపోయినను పరులకు నష్టముగలుగుటయే తమయభీష్టసిద్ధిగా భావించి కొన్ని సమయములయందుఁ బరులకీర్తికి భంగము గలిగింపజూతురు. అంతకుఁ బూర్వము కొంతకాలముక్రిందటఁ జిన్నయసూరిబాలవ్యాకరణమును రచించెను, దానితో సరిపోల్పఁదగిన యాంధ్రవ్యాకరణ మావటకు వేటొకటి లేదు. ఇట్లుండఁగా కృష్ణమూర్తిగారిచే జేయబడిన వ్యాఖ్యానముతోఁ గూడిన హరికారికలనఁబడిని యాంధ్రవ్యాకరణ సూత్రగ్రంథ మొకటి యటులేరువాత నల్పకాలమునకు వెలువడెను. అదియే హరిభట్టకృతమై యధర్వణాదులచే బేర్కొనఁబడిన కారికావళి యైనపక్షమునఁ జిన్నయసూరి తన వ్యాకరణములోని సూత్రము లన్నిటిని హరికృతగ్రంథమునుండి దొంగిలించి తనపేరిట ప్రకటించి నట్లు స్పష్టమగును. అయినను మూలగ్రంథములోఁ జూపఁబడిన లక్ష్యములు కొన్ని యధర్వణాచార్యుల కీవలియాధునికగ్రంథములలోని వగుటచేత వ్యాఖ్యానమునుమాత్రమే గాక మూలగ్రంథమును సహితము కృష్ణమూర్తిగారే

రచియించిరేమో యని పలువురు సందేహించుచున్నారు. అట్టిగ్రంథమును రచియించగలసామర్థ్య ముచిదవ్యత్కవికి గల దనుటకు సందేహము లేదు. ఈయన యిటువంటిగ్రంథకల్పము చేయ సంశయపడువారు కారని చూపుటకై చరమదశయందు మాడుగల్లులోనున్నపు తొక్కరాత్రిలోకి జేసిపట్టి యన కాలోపించబడిన యశ్వశాత్రుకథ కొంత తోడ్పడుచున్నది. అని వీరేశలింగముపంతులవారు వ్రాసియున్నారు. (కవులచరిత్ర-వీరేశలింగపుట) ఇట్లుండఁ జైగ్రంథములోకి దమకు విరుద్ధముగా నున్నవిషయమునంతను కాటవిడిచి శాస్త్రులవారు “అదియే హరిభట్టకృతమై యధర్వణాదులచేఁ జేర్కొనఁబడిన కారికావధి ధైవపక్షమునఁ జిన్నయసూరి తపవ్యాకరణములో సూత్రముల నన్నిటిని హరిభట్టకృతగ్రంథమునుండి దొంగిలించి తనపేరిటఁ బ్రకటించినట్లు మ్మప్తమగును. అయినను మూలగ్రంథములోకి జూపఁబడిన లక్ష్యములుకొన్ని యధర్వణాద్యుల కీవలి యాశంకిగ్రంథములోనివి యగుటచేత వ్యాఖ్యానము మాత్రమే గాక మూలగ్రంథమునహితము కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులవారే రచియించి రేమో యని పలువురు సందేహించుచున్నారు. అట్టిగ్రంథమును రచియించగల సామర్థ్య ముచిదవ్యత్కవికి గలదనుటకు సందేహము లేదు” అనువాక్యములను మాత్ర ముదాహరించి వీరేశలింగముపంతులవారు గూడఁ దమమతము సంగీకరించియున్నట్లు వ్రాసియున్నారు. వీరేశలింగముపంతులవారిని బ్రామాణికులుగాఁ గైకొనుపందర్శమునఁ జేట తెల్లముగా నున్నపంతులవారి యాశయమును సాకల్యముగా వివరింపవలయునే గాని యిట్లు మాటపఱచుట భర్మమా? పోనిండు వీరు చూపిన వాక్యములు మాత్రము వీరిప్రధానవిషయమున జేయియనుకూలించుచున్నవి? కృష్ణమూర్తికవిగారు గ్రంథ రచనాసమయ భిన్నము పారికారికలు కృష్ణమూర్తికవిగారు రచించినవేగాని యధర్వణాదులచేఁ జేర్కొనఁబడిన హరిభట్టరచించినవి కావనియు యీవాక్యములు చెప్పగలవు గాని హరికారికలనుబట్టి బాలవ్యాకరణము పుట్టినదనుటలో నిది యుపప్రంథకములు కాగలవా? కానినాడు వాని నిట సుద్ధ రిండుట యెందుకు? కారికలు భట్టకృతములు గావనుటలో దిద్దరివన్ను లెవరు? ఎంచి ఏ రుదాహరించుకొన్న పైవాక్యములు వీరిముఖ్యాంశమునకు సాధకములు గావు సరిగదా సూక్ష్మముగాఁ బరికించినచో బాధకములు గూడ నగుచున్నవి. కారికలు హరిభట్టకృతములైనచో సూరి యాకారికలను దొంగి

అంశ ౩, ౬ బాలవ్యాకరణ పాఠికాంశల పాఠ్యావస్థ విమర్శనము, ౪౧

గిలించి తెనిగించి తవపేరిటఁ బ్రకటింతుట స్పష్ట మగుట ననువాక్యమువల్ల పారిభట్టకృతములు కానిచో సూరిగారిది స్వతంత్ర గ్రంథము కాదగు నని స్పృహించుచుండలేదా? ఈస్మరణములమాట యటుండనిండు. అని నేను జూపిన పంతులవారి గ్రంథమువల్ల బాలవ్యాకరణమును జూచియే కవిగారు కారికలు రచించి రని పంతులవారు నిశ్చయించినట్లు సుష్పష్టముగదా! ఇది యును గాక పంతులవారు గుప్తార్థప్రకాశికను గూర్చి తమయామోచపత్రము ను (opinion) బుచ్చియుండిరి. దానిని గుప్తార్థప్రకాశికాకారులు గ్రంథాదిని ప్రకటించుకొనియున్నారు. అందు “ప్రక్షిప్తపరిచ్ఛేదావసానమునందు గ్రంథ కర్తలవిషయమున మీరిచ్చిన యభిప్రాయముతో నే నేకేభమింపజాలనందులకుఁ జొరబెట్టుచున్నాడను” అని పంతులవారు నిష్పక్షపాతముగ నిష్పండితముగ దమయభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించియున్నారు. (చూ-గుప్త-పీఠి-10-పుట) ఇంతవిరుద్ధాభిప్రాయముతో నున్న పంతులవారు ఏరి ప్రకృతాంశమున కెట్లను కూలించురు?

(5) “సంధిపరి-లోని (18) సూత్రమునొద్ద ఇప్పటిప్రాచీనవికల్పానంబునఁ దక్కువయనుభవంబుగల (కృష్ణయూర్తి) శాస్త్రులవారు ‘చందోయి’యని యుదాహరింపగా వట్టియుదాహరణంబు చదివి పాకశాలలోని బాలురు నవ్వుదు రని యెంచి చెన్నపురి శాస్త్రపాకశాలలో నాంధ్రోపాధ్యాయుండై లోకవికల్పానంబునఁ బూర్ణుండైన సూరిగా యుదాహరణంబును జూచి తీసివేసి ‘కందోయి’ యనిలహిరంగముగాఁ జదువదగిన యుదాహరణముగా దిద్ది నట్టులు స్పష్టమగుచున్నది” అను శాస్త్రులవారి సిద్ధాంత మెట్లున్నదో తలఁపింపుడు.

- (1) ఏమ్యాదులయిస్తునకు..... బాలవ్యా-సంధి-6-సూ.
- (2) తకారమిత్తుగా బా—తత్వ—19
- (3) వర్ణమిత్తువాఁడు బా—తత్వ—19
- (4) తకారమిత్తుగావున బా—తత్వ—22
- (5) క్రియాపదంబులందిత్తునకు బా—సంధి—6
- (6) మధ్యమపురుషక్రియందిత్తునకు బా—సంధి—7
- (7) క్షార్థంబైనయిత్తునకు బా—తత్త్వి—8
- (8) తుంలు, తుంటలు బా—తత్త్వి—12

(9) కన్నె తీగము, లంటె బా—తల్లి—3

(10) యువతివటీర జవ్వలలుగు బృతదిండవముట్టలేలువాలుగుదురు

బా—తల్లి—21

ఇవన్నియు బాలవ్యాకరణమునకులభ్యుగతా? చండోయి యనుపదమును విన్నచో బాలురు పత్వదు రని సూరిగారు పండేహించి కండోయియని మార్పుటయే సర్వమైనచో బైది బాటవవన్నిటిని వినికూడ బాలురు పత్వదు రని యేల వారు మార్చలేదు? చండోయి కంటెను హేచ్చుగా పోనమును బుట్టించునవే యిందుఁ బెక్కు లగపడుచున్నదే? కావున నిది యుక్తిసహముగాదు. ఇట్టిమాటలు గ్రంథములలో వగవడినచో బాలురకు హాసము జనించుట స్వాభావికమే గాని యక్షాదినివారించుటకు లాక్షణికు లెవ్వరును యత్నింపరు. శబ్దస్వరూపభేదక మగువ్యాకరణములలో నట్టియన్న మావశ్యకము సూరఁ గాదు. యత్నించినను గొన్ని యెడల పట్టిపదముల విడుచుటకు వీలు గూడ నుండదు. పైప్రయోగములంబట్టి సూరిగారి కట్టియన్నము లేనట్లు వృత్తమగుచున్నదిగదా? శాస్త్రులవారు సెలవిచ్చినరీతిని గవిగారు ప్రాపంచికజ్ఞానమునకు దక్కువయనుభవము గలవారైనను సూరిగారు లౌకికజ్ఞానపూర్ణులును నయియుండిన నుండవచ్చును కాని దానినిబట్టి ప్రకృతమున నుదాహరణవ్యత్యాసము సంభవించిన దనియుఁ దన్ముఖకముగఁ గారికలు మొదటివనితేలుచున్న దనియుఁ దలంచుటకుమాత్ర మవకాశము లేదని వాదాభిప్రాయము.

(6) “అట యిక చుడు శబ్దములందప్ప నుడితోలిప్రాస్వముమీఁద ఖండలించువును ద్రురంబునకు లోపంబునులేవు” (బా—సంధి—22) అనుసూత్రమునకు “శబ్దావ్యస్తాస్వతో వార్థలించు క్లోపో ద్రురస్యచవిసేకాతా” అను కారిక యగపడుచున్న దనియు సూరిగారిసూత్రమువనే చూచి యున్నచోఁ గారికాకర్త చుడుశబ్దమును విడుచుటకు హేతువు లేదనియుఁ గావునఁ గారి కనే సూరిగారు చూచి యాలోచించి చుడుశబ్దమును సూరఁ జేర్చియుండు రనియు శాస్త్రులవారియభిప్రాయము.

నుడితోలిప్రాస్వమునకుఁ దర్వార నర్థవియ పుండదను విధానము లో నట్టిలిండువులు గలశబ్దములను బర్యుదాసించుట యావశ్యకము. ఇచట సూరిగారు బర్యుదాసించిన మూఁటిలోను ‘చుడు’ శబ్దపర్యుదాసము పరికాదని కవిగారు తలంపియుండురు. రుడు, పొడు, రెండు, కందు,

సంఖ్య ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ పారికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౪౩

మొన్నగు శబ్దములవలె 'చుడు' చుండు, శబ్దములు బాలవ్యాకరణము చే గాని పారికారికలచే గాని సాధింపబడవు. 'చుడు' శబ్దమును నిపాతముగా సాధింపవలసియుండును. శబ్దరత్నాకరములో నట్లే న్నాయబడియున్నది. అట్లాకవేళ నిపాతముగా గ్రహింపబడినపుడట్లు నివతించుకొనుటవలననే యందలియర్థబిందువుకూడ నివతించబడిన దగును. కాఁగా దత్ప్రయోగాన మిచట ననావశ్యకమని కవిగారు తలంచినట్లుఁగఁగింపవగును. లేదా 'చుడు' శబ్ద మితరశబ్దముల కనుప్రయుక్తమై ప్రయోగింపబడునదే గాని యికాదులవలె స్వతంత్రముగా ప్రయోగింపబడదు. అదిగాక శబ్దస్వరూపపర్యాలోచనముచేసినచో "చుడు" అనునది చూడుడు, అనుదానిక్లేప్తరూపమైనట్లు తెలియఁగలదు. కావున దీని నికాదులతోపాటు పర్యదాసింపవలసినప్రసక్తి లేదని తలంచి రసవచ్చును. 'ఈపు కలుగంగఁబట్టి గా కిందువదన' మున్నగుచోట్ల స్వతంత్ర ప్రయోగములేని యగుధాతునుజ్యంతరరూప మగుఁకన్' అనెడియనుప్రయుక్తశబ్దమునందలి ప్రథమ ప్రాప్యమునకుఁ బరమందున్న ద్రుతమున కరసున్నరాలేదా? దానిని బర్యదాసించిరా? మఱియు, ఏ X నాఁడు, ఎన్నఁడు-అనుదానిలోని 'నాఁడు' శబ్దమును బర్యదాసించిరా? కావున నిత్యస్వతంత్ర ప్రయోగములు లేనట్టియు శబ్దస్వరూపపర్యాలోచనచే నర్థబిందువు సుబోధముగుటకు పిలువ్పట్టియు శబ్దములఁ బర్యదాసింప నక్కఱలే దని యూహించి కవిగారు 'చుడు, శబ్దమును విడిచియుండు రని తలంపవగును.

(7) "కర్మధారయంబు త్రిక స్త్రీసమముగంతథాతుజవిశేషణపూర్వపదంబై యుండు," ననుసూరిగారిసూత్రములోని త్రికపదము "మగస్తపర్వనామాఽయే స్త్రీసదృగ్ధాతుభేదకైః పపూర్వపదకః కర్మధారయో హ్యస్తదృశ్యతే" అనుకారికలో నగపదక దానికిమాఱుగఁ సర్వనామ + అ + ఈ + ఏ = సర్వనామాఽయే, అనుక్లిష్టసంధులలోఁగి పదమగపడుచున్న దనియు సూరిగారి సూత్రమునే కవిగారు చూచియున్నచోఁ ద్రికసంజ్ఞను విధించుకొని త్రికయనియే వాడియుండు వలియుఁ గావున సూరిగ్రంథమే యర్వాచిత మనియు శాస్త్రులవాఁ గూహించియున్నాడు.

ఇట్లే యూహింపనేర? బాలవ్యాకరణమును జూచినను నీత్రీకసంజ్ఞ ప్రాచీనలక్షణములలోఁ గవిగారు చూడకుండుటవల్లను, నీ గ్రంథమునైనను నేరెండుమూఁడులములందో రెప్ప దీనికి విశేషప్రయోజనము లేకుండుటవ

“పరుషావా స్వరూపేణ.....ఇతి శృంగారభూషణః”

అని యిట్లధర్వణాదులు విషయాంతరములలో ధూర్వహాదులనామముల నుద్ఘాటించియున్నారు; అయినను నాధూర్వహాదుల యాంధ్రవ్యాకరణములను మనమెన్నఁడును జూడకుండఁగనే వారినామములఁ బేర్కొని యాప్రాచీనులవ్యాకరణము లన్నియు మేము చూచితి మనుబడాయికొఱకై లేనిపోనిహడాహుడి చేయనేల యని సూరిగా రామార్థమునకుఁ బోలేదనియుఁ గవిగా రిదిచూచియు నధర్వణకారికలలో నాపేరు లుండుటవల్లను ధూర్వహాదివిరచితములై తమచూచిన యాంధ్రవ్యాకరణము లెవ్వి యని మనలనడుగువారెవ్వరను తలంపువల్లను ప్రాచీనపరం పరానుసారముగాను బొదపూరణోపయుక్తముగాను నట్లు కొన్ని నామములుగ్గడించియుండు రని నాయభిప్రాయము. ఈసందర్భముచే సూరిగారికి సంస్కృతవ్యాకరణశయ్య యలవడలేదని శాస్త్రులవారు నిర్ణయించుచున్నారు. ఏవో లేనిపోని ప్రాచీననామములఁ గంటిని స్మృతిములలో సంఘటించుటయే పాణినీయశయ్యభ్యాసపాటవమునకుఁ బరమావధి యగునా? ఇది యిట్లుండఁగా సూరిగారు, తమ కేవలవ్యాకరణము క్రొత్తగా స్ఫురించిన దని “మును మదుపజ్ఞం బగుచున్” అనుగ్రంథాంతపద్యములో సూచించియున్నందునఁ బూర్వులనామము లుగ్గడించినచోఁ దమకీర్తికి లోపము కలుగునని సంశయించి కారికలు చూచియుఁ బూర్వులనామంబు లుదాహరింపక విడిచిరని కూడఁ దోచుచున్న దనియు వ్రాసియున్నారు. ఈయాంధ్రవ్యాకరణమున కిట్టిసూత్రరూపప్రణాళికను నేను క్రొత్తగా గల్పించితినిని పైపద్యమున కర్థముగాని యింతకుఁబూర్వము వ్యాకరణములే లేవని స్ఫురింపఁజేయుట సూరిగారి కభిప్రేతమగు? అట్టి యభిప్రాయమే యున్నచో

- 1 సంస్కృతీయంబునకు సంధియగునని యధర్వణాచార్యులు చెప్పిరిగాని దానికిం బూర్వకావ్యంబులందుఁ బ్రయోగంబు వృగ్యంబు”
బాల-సంధి-4
- 2 .వాగనుశాసనులు యదారేదా యనిగ్రహించుట ప్రపంచార్థమని యెఱుంగునది.
బాల-సంధి-13
- 3 .ఎందుశబ్దమున కవిగాగము కొందఱులేదొడు- బాల-సంధి-44
- 4 .అనుకృతిని నికుదకుఁ గుఱుచయగునని యొకండువలికెనది నిరాకరంబు-— బాల-సంధి-56

5. కొండలు నావి యనియు నాచేకంటగున్నడు బా-తిత్తి-63
6. ఏండ్లు, కాండ్లు, ఇత్యాదులందు చాకు వాచేకంటు కొండలు వక్కాగించిరి? బా-తిత్తి-15
7. ఇయ శబ్దంబునం దికారలోపంబు కొండలు వక్కాగించిరి. బా-తిత్తి-23
8. ద్విత్వీయైకవచనంబు పరంబగునపు వాపవీధక్తి కంటులు రావని కొండలు వక్కాగించిరి. బా-తిత్తి-29
9. శుచధాతువునకు గుణంబు లేదని యొకండు వక్కాగించె నది గ్రాహ్యంబు గాదు- బా-క్రియాప-68
10. పూనుపాదపుల కాదిలోపం బొకండు వదియించెనది యవచార మూలకంబు, బా-ప్రకీర్ణ-10

ఇట్లెన్నిస్థలములలో నన్నయభట్టు అధర్వణాచార్యులు. వెల్లంకి తాతాభట్టు, అప్పకవి. అహోబలపండితుడు, మున్నగుప్రాచీనగ్రంథములను సూరిగా రెండులకు బరామర్శింతును? ఇంతమంది ప్రాచీనుల నుగ్గడించి యీ కాలపువా రెవ్వరును నెన్నడును నెఱుంగని ధూర్వహాశ్యంగారభూషణుల నామస్మరణము చేసినచో, దమకీర్తికి లోపము కలుగునని భయపడి రనుట యింతయుక్తి నహ హే విమర్శకు లాపింతురుగాక.

(9) “లోకస్యాల్లికవృత్తిరేకే స్యాత్ .....” “అనుబద్ధోల్లితికల్పితకీర్తనతోభవేత్” ఇత్యాదికారితలందు లక, కలక, నక, మిక, కక, ఇత్యాదులు హోల్పాత్రమయిన ఇకారమే యనుబంధము కలవిగా (శీర్తులుగా) విధిపఱచినవనియు, హోలవ్యాకరణమున నవియన్నియు లకి, కలకి, మున్నగునీని శీర్తులుగా నగవడుచున్న వనియు, నీయంశమునూడఁ గవిగారి గ్రంథకర్తృత్వంబునే ధ్రువపఱచుచున్న దనియు, శీర్తులుగా విధించుట సూరిగారి సంస్కృతవ్యాకరణమందలి శ్రుతపాండిత్యగంధమును జూటుచున్నదనియు, ఇకారహోల్పాత్రమునే యనుబంధముగాఁ జేసినచో ‘హోలప్రమ్’ అనుపాణి నీయహోల్పాత్రముచే నిర్మంజ్ఞవచ్చుటకు వీలున్నదనియు, శియననది యనుబంధమైనచో దానికీర్తనను విధించుహోల్పాత్రము పాణినియమనగాని మఱియొచ్చుటను గాని గగనకుసుమంబై కావరాదనియు హస్తలవారియు క్షయంతరము.

సూరిగారి క్షయకల్పనములో వీరుచూపినదోషమునకు సమాధానము వ్రాయవలసియున్నది.

సంఖ్య ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౪౭

జనును జకారసంఘాతమున కిత్సంజ్ఞాలోపముల విధించుసూత్రము పాణినీయమునఁ గాని మఱియొచ్చటంగాని గగనకుసుమంబై కానరాదనికదా వీరియాక్షేపణము. కరతలామలకమై కానవచ్చుచున్న దని దానికి నానమా ధానము. అది పాణినీయమున లేనిమాట సత్యమే. ఇత్సంజ్ఞాలోపముల విషయమునఁ బాణినీయమునుండి యెరవు లెచ్చుకొనవలసిన యావశ్యకత లేకుండునట్లుగను నుక్,నిక్,ఇత్యాదులందు వ్యంజనమాత్రములకును లశి ఇత్యాదుల శియనువర్ణమునకును ననుగతముగ నిత్సంజ్ఞాలోపములు సిద్ధించునట్లు “కార్యార్థము ప్రత్యయాదులందు నిబర్ధమై ప్రయోగించునపుడు మానంబడు వర్ణమిత్తు నాఁబడు”నని తత్స-19వసూత్రముకొద్ద సూరిగాకు స్పష్టముగా విధించి యున్నారు. ఇదిసూత్రము కాదందు రేమో! సూత్రకర్త స్వయముగా నాసనవిధినాక్యము సూత్రముతోఁ దుల్యముగఁ బ్రమాణమై విధాయకమగునే గాని వేఱగునా? ఇట్టిచ్చటనే గాక పెక్కుస్థలములలో సూరిగాకు సూత్ర రూపముగాఁ గాక వృత్తులలోఁ బ్రత్యేకనాక్యములచే ననేకవిధులను బోధించి యున్నారు.

- 1 ‘ఉపధయనఁగాఁ దుదివర్ణమునకు ముందువర్ణము బా-సంజ్ఞ-10
- 2 ‘వీనికి సంధివైకల్పికము’ బాల-సంధి-9
- 3 ‘ఈకార్యము కళలగుక్రియాపదంబులమీఁద సహితము కానంబడియెడి’ బాల-సంధి-13
- 4 ‘ఈయాగమం బొకానొకచో స్థిరంబుపరంబగుచో గానంబడియెడి’ బా-సంధి-25
- 5 ‘ఇందుజన్వనిశబ్దంబునకు జవాదేశంబని యెఱుంగునది బా-సంధి-30
- 6 ‘ఈకార్యము కర్తృవాచిమువర్ణకమునకుఁ గలుగదు బా-సంధి-46
- 7 ‘నామంబనఁగాఁ బ్రతిపదికంబు బా-తత్స-21
- 8 ‘దయాభుశబ్దంబున కిట్లు రేఫంబుగానంబడియెడి బా-తత్స-38
- 9 ‘ఈలోపంబు సమాసంబులందుం జూపబ్బెడు బా-ఆచ్చి-21
- 10 ‘అధికరణంబు నా వాధారంబు బా-కారక-17

గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపవలెననిగాని యిట్టివింకను నెన్నియో వాక్యములు గలవు. తత్సూత్రవృత్తులలోని యీవాక్యము లన్నియు నాయాకార్యవిశేషములను విధించుచుండలేదా

ఇట్లే కావ్యార్థము—వర్ణమిత్తుచోబడు సమవాక్యములోని వర్ణకల్పము చే నుక్, విక్, మున్నగువానిలో నిక్, మున్నగువ్యంజనమూత్రములే గ్రహించు బడుననియు అక్ష, మున్నగువానిలోని యికారవిశిష్టజకారములు (2) గ్రహించబడవనియు నాశంకింతురేమో! అట్టియాశంకించుకయు నవకాశములేదు. క్, ఖి, మున్నగువానిని నజ్వలిష్టములగు క్, ఖి, మున్నగువానిని గూడ వర్ణములను వ్యవహారము లోకమున రూఢమైయున్నది. లోకవ్యవహారవిషయ ముట్టుదనిచ్చినను బాలవ్యాకరణములో నే సూరిగారు పెక్కుచోట్ల నజ్వలిష్ట వ్యంజనములను వర్ణకల్పముతో వ్యవహరించియున్నారు.

1 పు, పూ, వో, వ్లూదులగుశబ్దములు	బాల-సంజ్ఞ-17
2 యి, పి, రి, వర్ణములు	బా-తత్త్వ-15
3 పూర్ణలందుపూర్వకమువర్ణములు	బా-తత్త్వ-42
4 ముందటిలువర్ణమునకు	బా-అచ్చిక-11
5 వివర్ణసలలువర్ణములకు	బా-అచ్చిక-16
6 కలన్వాదులనువర్ణములు	బా-అచ్చిక-18
7 ఇ, టి, తి, వర్ణములు	బా-అచ్చిక-28
8 మూడుశబ్దముడువర్ణమునకు	బా-పమా-17
9 నామ్యాదికనుమ్యాదులమువర్ణములు	బా-పమా-19
10 చువర్ణముతోడదుగ్దకారములు	బా-కీ-108
11 —అరుగ్వాదుల—గువర్ణములు	బా-కీ-111
12 చుక్పరకరువర్ణమునకు	బా-ప్రక-20

ఇట్టి వికను నెన్నియో గలవు. కావున సూరిగారివాక్యములోని వర్ణ కల్పముచే జయనునది గృహీత మగుట నిర్వివాదము. కాగా నిత్యంజ్ఞాలోప ములకు బయివాక్యమే సర్వథా విధాయకమై యున్నది.

ఇట్ల ఫలభేద ముండినపు డనుబంధభేద ముండుట యుక్త మని తలంచుచు సిద్ధరూపముల బరిశీలించియు శీర్ష్యమును శీర్త్వమును గల్పించుచుండిరి. కవిగారు తమగ్రంథమున నిత్యంజ్ఞాలక్షణమును సూరిగారివలె జెప్పక పోషణియమునుండియే సంపాదించెన మనుసవరణము చేసినవారు గనుక నట్టి సూరిగారిరచనమును ద్రోసివేసి యంతటను శీర్త్వమును మూత్రమే నిలిపి సూరిగారిశీర్త్వఫలమును సంపాదించుటకై 'అత్ర శీర్త్వదుతో భవేత్త'ను సూ

దం.క. ౩, ౬ బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము, ౪-

త్రమును గ్రొత్తపద్ధతిలో రచించియుండిరి. ఈరచనములోఁ బాణినీయము వలన నింతస్పృష్ట లభించునుగాని కొన్ని రూపములలో దోషములు సంభవించుచున్నవి. అత్రజత్యదుతోభవే త్రసుసూత్రమువలన ధాత్యధికారము లేనిచోటనే క్షిప్తబిందుపూర్వం బగు ననునర్థము లభించునని శాస్త్రులవారు వ్రాసియున్నారు. ఈసూత్రమువలన నిట్టియర్థమును సంపాదించినను 'చేయుడు' చేయుడు మున్నగువ్యతిరేకక్రియలలో నెల్లెడల బిందువు సిద్ధింపకుండుటయు 'చేయుడు చేయుడు' అని యిట్లుండవలసిన లాఙ్ఘ్యధ్యమపురుషబహువచనాంతరూపము లన్నియుఁ చేయుడు మున్నగునీతి నుకారబిందువిరహితములుగ నపరూపములగుటయు సంభవించుచున్నది.

(10) "తద్ధర్మాదిషు లేడాశీశ్యావప్నప్రార్థనే విధౌ లోట్స్యా ల్లక్ష్మ్యతిరేకేస్యాత్" అని కారికలో లేట్, లోట్, అని లకారములు సంస్కృతవ్యాకరణప్రసిద్ధములైనవే స్వీకరింపఁబడిన వనియు సూరిగారు సంస్కృతవ్యాకరణానుభవము లేనందున లాట్టు, లూట్టుని గ్రొత్తలకారముల గ్రహించిననియు శాస్త్రులవా రొకవిషయము చూపియున్నారు.

శాస్త్రులవారిమతముచొప్పున సంస్కృతవ్యాకరణానుభవము లేకున్నను సూరిగారు కారికను జూచియుండిరిగదా! అయినచో నందలి లేట్టులోట్టులను విడుచుటకుఁ బ్రబలమగు హేతు వేదియో నిరూపింప నక్కఱలేదా? ఈ లకారములపరిచయమునకుఁ బాణినీయపాండిత్య మవసరములేదు. శబ్దరత్నావళిమాత్రము చదువుకొన్న బాలునికైనను నీలకారములతోఁ బరిచయముచును. సూరిగారు లట్టు, లిట్టు, ల్మట్టులను బాణినీయములోనివానినే గ్రహించుటకును లక్,లాట్టు,లూట్టులను గ్రొత్తవానిని గ్రహించుటకును గారణాంతర మున్నది. మొదటి మూఁటికిని వర్తమాన, భూత, భవిష్యద్ధర్మభేదకర్తవ్యము సంస్కృతమునను నాంధ్రమునను పరిగా నుండుటచే వానినే గ్రహించిరి. ఇకఁ గ్రొత్తవి యగువ్యతిరేకార్థమును దధర్మతచ్చిలాదులను శాపాదులను బోధించు లకారముల నిర్దేశింపవలసియుండ వానినిగూడఁ బాణినీయోక్తములనే గ్రహించినచోఁ బాణినీయపరిచయము గలబాలవ్యాకరణాధ్యేతలకు సంస్కృతంబునందలి యర్థములు స్ఫురించి భ్రాంతికలుగుచుండు నని యొచి యద్దానిని వాఁచుటకై గ్రొత్తలకారములను నిర్దేశించియున్నారు. అట్లయి పను నర్థనిర్దేశపూర్వకముగ లకారములు విధింపఁబడుటచేతను నట్టిలకారము

లు లక్ష్యములో వినిపించుచుంటున్నచేతను సజ్జితాంతి గలుగజేసే దనియుఁ బ్రసిద్ధము. గు లకారములకు మూలు లకారములను సూరిగాను గల్పించుట యనావశ్యక మనియుఁ దలంచి కవిగా రిట్టిపవరణము చేసి రని గ్రహింపవలసి యున్నది. కాఁగా నీవిషయముగూడఁ గారికలయర్యాచీనతనే బోధించుచున్నది.

(11) “నిడునడుకడుచిటుకులుగరదటయోఁ స్రాణేవశేతు లాశ్వాస్త్రః | గనడదవాఁ పరుషాణాం పరతః ప్రథమాస్తతస్తుబహుళం న్యుః” అను కారికలోఁ బూర్వార్థమున నిర్బూనువు మొదలగు సమాసములందలి సంధిమాసములును సుత్తరాథమున వాడు గొల్పి మున్నగు వ్యస్తపదములందలి సంధిమాసములును సాధింపఁబడిన వనియు నిందు మొదటిదగు సమాససంధిరూపములు, సంధి 27-28-29-30 సంఖ్యగల సూత్రములయొద్ద సాధించి చూపవలసియున్నను ఛందోనిర్బంధముచేఁ బ్రకరణవిరోధమునకుఁ దలయొగ్గి యార్యాస్త్రములో నియుచుటకు వీలున్న గనడదవా దేశవిధాయకసూత్రముతో గలిపి కవిగారు కక్కుఁజితివడి రనియు, ప్రకరణవిరోధమును గమనింపఁజాలక సూరిగారుగూడ నీసూత్రక్రమము నిల్పి యుంచినయొ, నట్లుగాక వ్యతంత్రముగ సూరిగారు బాలవ్యాకరణమును రచించినచో నిర్విప్రకరణవిరోధము తటస్థించుట కవకాశము లే దనియు వాస్తులవారిచేఁక సారాంశము.

ఇందుఁ బ్రకరణవిరోధ మేమియుఁ గానరాదు. అచ్చుల కచ్చులు పరమగునప్పుడు వచ్చెడియజాదేశముల నన్నిటిని నిరూపించి యొక గనడవాదేశము మొదలుకొని హలాదేశముల నిరూపింపవలసియుండఁ దానిలోనచ్చున కచ్చు పరమగునపుడే వచ్చెడిహలాదేశము ప్రథమోపస్థిత మగుటవల్లను నిట్టిహలాదేశ మిది యొక్కటియే యుండుటవల్లను ద్వితీయరూపకారాదేశసూత్రము హలాదేశప్రకరణస్థారంభమునఁ జెప్పఁబడినది. వ్యస్తపదసంధులను సమాససంధులను వేరువేరుగా నిరూపింపవలయు ననునియమము సంధిపరిచ్ఛేదమునఁ జేసికొనఁబడియుండలేదు. కావుననే మఱికొన్నిచోట్లగూడ వ్యస్తవిషయకములును పగుసూత్రములు సంక్షిప్తములై యుగపడుచున్నవి. సంధిపరిచ్ఛేదములోఁ బ్రారంభమాన వచ్చుల కచ్చులు పరమగునప్పటి యజాదేశములును, చివ్వుల వచ్చుల కచ్చులు పరమగునప్పటి హలాదేశములును చిదప వచ్చులకు పోల్లులు పరమగునప్పటి హలాదేశములును నీసంద

సంఖ్య ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వావర్య విమర్శనము. ౫౧

ర్శమున సరళాదేశ ప్రసంగవశమునఁ బ్రాప్తమగు న్రుతప్రకృతికప్రకరణమును, దరువాత నచ్చుల కచ్చులు పరమగునప్పటి యాగమములును, హల్లులు పరమగునప్పటి యాగమములును, నామేడితసంధులును, నలుక్కమాసమందలి యాదేశాగమములును, లోపప్రకరణమును, ద్రవ్యసంగమున ననుకరణసంధులును నిరూపింపఁబడియున్నవి. ఈ క్రమమునుబట్టి ద్వీరుక్తలకారవిభాయక సూత్రము గనఁడదవాదేశసూత్రమునకుఁ బూర్వముండుటలోఁ బ్రకరణవిరోధము గానరాకున్నందున నీవిషయము గ్రంథపౌర్వావర్యచర్చ కుపచరింపదని నాయభిప్రాయము.

(12) “ ఏతేలదాదయః కర్తృకర్మణోస్స్య సకర్మకాత్ . పరస్తా త్కర్తరి ” యనుకారికకు “ లకారంబులు సకర్మకంబులకుం గర్తృకర్మంబు లందు ను లాఁతికిం గర్తయందు నగు ” ననుసూత్ర మగవడంచున్న దనియు, నిట ఛందోనిరోధంబునంజేసి శ్లోకములో ‘అకర్మకాత్’ అనునది యిముడక ‘పరస్మాత్’ అని కవిగారు ప్రయోగించి రనియు, నిదిచూచినవారు గనుకనే సూరిగారుగూడ దానికిఁ బ్రతిబింబముగా నుండునట్లు ‘లాఁతికి’ అనిప్రయోగించిరనియు, నట్లుగాక ముందుగానే స్వతంత్రముగా సూరిగారు సూత్రము ను రచించినచో ‘లజ్జర్మణి చ భావే చాకర్మకేభ్యః, అనుపాణినియసూత్ర మందువలె ధారాళముగా సకర్మకంబుల కనుపదమునే యుపయోగించియుం దు రనియుఁ గావున నీయంశము కారికలే మొదటివని స్థాపించుచున్న దని యు శాస్త్రులవా రూహించియున్నారు.

ఇట్లుహింపవలనుపడదు. సూరిగారి యీసూత్రములో ‘లాఁతికి’ అనియున్నపక్షముననే ‘లః కర్మణిచ భావే చాకర్మకేభ్యః’ అనుపాణినియ సూత్రమువలె నిది చక్కనిసూత్రశైలిలో ధారాళముగా నున్న దని చెప్పవచ్చును. ఈపాణినియసూత్రములోమూత్రము ‘సకర్మకేభ్యః’ అనుపదము ప్రయుక్తమై యున్నదా? అదిలేకున్నను పదర్భవశంబున ‘సకర్మకేభ్యః కర్మణి కర్తరిచ స్యః’ అనునర్థము లభించుచున్నది గదా? ఒకయర్థము ప్రకారాంతమున లభించునపుడు తద్వోధకమగు పదమును సూత్రములోఁ బ్రయోగింపకుండుటయే ప్రాధమ్యము సూత్రశైలికి లక్షణముగదా? అట్టిదృష్టితోడనే సూరిగారు ‘సకర్మకంబులకుఁ గర్తృకర్మంబులందును సకర్మంబులకుఁ గర్తయందు నగు’నని యకర్మకపదంబున గూడ గ్రహించినచో శైలిమిక్కి

లి పేటవముగా నుండునదియు, లాఠిశబ్దముచే నెట్లును వకర్థంబులే గ్రహింపబడునుగదా యనియు నూహించి యిందుక ప్రాధ మగునీతిలో 'లాఠికిని గర్తయందు నగు' ననిసూత్రించియున్నారు. ఈరచనమే సూత్రకైలి కను రూపముగా నున్నది. సూత్రకైలి ప్రాథముగను లాఘవానుబంధిగను నుండవలయునేగాని వాక్యకైలివలె ధారాళముగా నుండవలయు ననుట సరిగదా.

ఇట్లేయొక్కపలముననేగాక మఱికొన్ని యెడలఁగూడ నిట్టిరీతి బాల వ్యాకరణములోఁ గలదు. 'దుముప్రస లేకవచనంబులు' 'లువర్ణంబు బహువచనంబు' ననిచెప్పినపివప 'తక్కినవి యుభయంబులు' (బా-శత్య-13) అను సూత్రము కలదుగదా? ఇందు ధారాళముగా నుండటమై 'తక్కినవి'యను పదమునకు బదులుగా నువర్ణకాదుల నన్నిటిని బోధనవలయు నందురా? మఱియు దుభ్ ప్రత్యయములలో 'రుములు బహువచనంబులు' అని చెప్పిన పిమ్మట 'ఁజేరి లేకవచనంబులు' (క్రియా-10) అని కలదుగదా? అచట దుక్, ప్ర, ను, లేకవచనంబులు' అనియుండుట సమంజసమా? కాదు. ఇట 'తక్కినవి' ఁజేరి అనుపదము లుండుటయే సూత్రకైలిలో సరసముగానుండును. ఇట్లే ప్రకృతసూత్రమున 'లాఠికి' (పరస్మాత్) అనుటయే యుచితమైయుండ నయ్యది సమంజసము కాదనియు, దన్మాటమునఁ గారికలస్తాథ మికత్వము క్రితపడుచున్న దనియుఁ దలంచుట కవకాశము లేదు.

(13) పులిక్కాపుహతో దుభ్ స్వాత్, మానాన్ధా దెఱురేకత్వే, వల్లాదిభ్య గుణేభ్యనః, పేర్వాదిభ్య ఇమిర్కవేత్ ఇత్యాదిరూపముగఁ గవి గారు ప్రత్యయవిధాయకసూత్రములలోఁ జూపింపిరికాత్, మున్నగు పాఠి నీయసూత్రములలోని బంచవ్యంఠములవలె 'పులిక్కాత్' మున్నగునీని బంచవ్యంఠములనే ప్రయోగించి రనియు, నిట్లే తెలుఁగునఁగూడఁ బులింగము కంటి 'దుబ్బను' మొదలగునీని గంటివర్ణకముతోడ వ్యవహరింపవలసియున్న దనియు, బంచవ్యంఠప్రయోగముచే సందర్భవశంబునఁ బరమై, యని యర్థముతోఁను ననియు, సప్యంత్రవ్యాకరణసంప్రదాయ మెఱుంగక పూరిగారు వ్యవ్యంఠములు ప్రయోగించి రనియు, నీవ్యవ్యంఠప్రయోగముచే స్థాన్యాదేశధావము స్ఫురించి యవరూపములు సంభవించు ననియు నీపాటి సప్యంత్రవ్యాకరణమర్యాద మెఱుంగని పూరిగారు స్వయముగా బాలవ్యాకరణమును వ్రాసెననియుండరనియు దీనివేరొకసారాంశము.

పంత్రిక ౫౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౫౩

తెలుగునఁ బూర్వము, పరము మున్నగువానితో సంబంధమున్న పుడు కంటెవర్ణకమును, కువర్ణకమును గూడ వ్యవహారసిద్ధములై యున్నవి. ఇటఁ బంచమియు షష్ఠియు రెండువిభక్తులును నుండవచ్చు నని సూరిగారు కారక పరిచ్ఛేదము 12వ సూత్ర మునొద్ద స్పష్టముగాఁ జెప్పియున్నారు. ఈ రెండిటిలో షష్ఠియే యిప్పటివ్యవహారమున రుచిరముగను బ్రచురముగను నగపడుచుండును. ఈవ్యవహారప్రాచుర్యముంబట్టియే పెక్కుచోట్ల సూరిగారు 'పులింగము నకు' మున్నగురీతిని షష్ఠినే యుపయోగించియున్నారు. పంచమ్యంతమును బ్రయోగించినపుడు శాస్త్రులవారు సెలవిచ్చినరీతిని 'పరమై' యనుసర్థమెట్లుతోఁచునో యట్లే షష్ఠ్యంతము ప్రయుక్తమగునపుడు మాత్రమాయర్థము తోచుటకుఁ బ్రతిబంధక మేమిగలదు? ఇట్టియెడ ననగాఁ బూర్వపరాదియోగంబున సంస్కృతభాషలోఁ బంచమియే గాని షష్ఠిని బ్రయోగించునప్రదాయ మగపడదు. ఈవిషయమును గొంతవఱకు గమనించుటవల్లనే సంస్కృతకారికలలో నచ్చటచ్చటఁ బంచమ్యంతములు ప్రయుక్తములై యున్నవి. ఇది సంస్కృతాంధములకుఁ గలకారకనియమభేదమును బట్టి వచ్చినవ్యత్యాసము గాని, కవిగారిపాండిత్యవిశేషమును బట్టియు, సూరిగారి పాండిత్యలోపమును బట్టియు వచ్చినవ్యత్యాస మని తలంచుటమాత్రము ధర్మముగాదు, ఇతఁ షష్ఠ్యంతప్రయోగమువల్ల స్థాన్యాదేశభావము స్ఫురింపదా యందు రేమో! స్థాన్యాదేశభావస్వరూపమును దెలిసికొనఁ గలిగినంతటి వ్యాకరణపరిచయము గలవారైన ప్రకృతి కెప్పుడును బ్రత్యయము పరముగానే వచ్చునను సామాన్యవిషయమును గ్రహింపఁగలిగియే యుందురు గావున నిట్టియెడఁ బరపదాధ్యాహారము చేసికొనియే సమన్వయించుకొందురు. అట్లు గాక ఇట్టియెడఁ బ్రత్యయము ప్రకృతి కాదేశమై వచ్చునా లేక పరముగా వచ్చునా యనుశంక యెవరికేని గలిగినను నాయాసూత్రములకు సూత్రకర్తయే వ్రాసినవృత్తులును నాతఁడే చూపిన లక్ష్యములును పట్టిశంకను వెనువెంటనే నివారించఁగలిగియున్నవి. ఇట్టియాపత్తి కేవలసూత్రములు రచించిన వారివిషయమునఁ జూపవలయునేగాని స్వయముగా సూత్రార్థముల వివరించి లక్ష్యములంగూడ నిర్దేశించియున్నవారి విషయమునఁ జూపుటకు వీలులేదు. ఇదిగాక సూరిగారు కారికలు చూచి తెనిగించి రచికదా శాస్త్రులవారి నిశ్చయము. ఆపక్షమున 'పులింగతో' అనుదానికిఁ బులింగముకంటె వనినరీతిగా సూరిగా

శాస్త్రీకరింపవలయును. వనిన హితువేదియో ఏను విరూపింపవలసియుండును. అట్లు మట్టికి మట్టిగా వర్ణము ప్రాయమును వ్యాకరణవాచిత్య మూర్త్యకముగాను గదా!

ఇది యట్లుండ నిచ్చుట ముఖ్యవిశేషము గలదు. బ్రంబిగ్నా నృపా తో మకస్యాత్' ఇత్యాదివర్ణయవిధాయకసూత్రములలో వ్యవ్యంతుముల ప్రయోగింపక పంచవ్యంతములు ప్రయోగింపవలయును. గవిగారినివలసినపాండిత్యదాకవ్యమును బ్రంబిగ్నం బునుపాద్యాచకమువలన ముక్తగు ముక్తగుహాత్రములలోని వ్యవ్యంతప్రయోగములవలన సూరిగారివలసినపాండిత్యమును వెలువడుచున్న వని శాస్త్రులవారు ప్రాసమున్నాదు. ఏమగుచున్నప్పుడు కాశికాంతములు రమయ్యునున్న మూర్త్యకములట్టి స్వయముగా ముద్రింపించిన పారికారకలలో అకంతానా మమహితాం క్లితానాంబ మువర్ణక' అను ముద్రత్యయవిధాయకసూత్రముందును, గవోకారాంతకగ్నానాం పర్వశాపి భవర్ణక' అనుభ్రవర్ణయవిధాయకసూత్రముందును, తిరక్కామపి కామరీ' అను క్షప్రత్యయవిధాయకసూత్రముందును, పార్వతీ కేహంది కేహ' అను క్షప్రత్యయవిధాయకసూత్రముందును, పగవరుచున్న వ్యవ్యంతప్రయోగములు కేమిచమాధానము చెప్పుదురు? సూరిగారివ్యవ్యంతప్రయోగమునైది శాస్త్రులవారు చూచికస్యావ్యాచక భావస్ఫురణరూపతోషము గవిగారి యా నాలుగుసూత్రములందును నున్నట్లుగిరింపవలసియే యుండునా? మఱియు నిష్టలమున విమర్శకు లెల్లరును దూరవృద్ధితోఁ బరికింపవలయును, అట్లుందును శిష్యులును ముఖ్యులౌచక్రినా రాయణశాస్త్రీగారు ప్రాచీనోన్నపారికారకలు మహాగుంధమును వివరణములు సహాపాఠగమయము పుష్కాల్లముగా నున్న తాళపత్రగుంధమును, కరపగ్రామములోఁ జూచివాడను. అయ్యది లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రీగారి పుత్రులను కృష్ణమూర్తిగవిగారికి జాహ్నికయను ముఖ్యుల క్యామలకామశాస్త్రీగారియొద్ద నున్నది. దానిని వారే నాకుఁ జూచియున్నారు. కేంకలరామశాస్త్రులవారు తమప్రత్యకాశమువలన పాథకమని యూహించి యదాపారించిన, చల్లారీశాస్త్రులకేభ్యంబ పేర్వదిభ్య ఇదిభాదో అనుకారక యాతాళపత్రగుంధములోఁ బంచవ్యంతములలో లేవలేదు. చల్లారీవాం గుణావాంక పేర్వదిగా వివిధభాదో అని వృథముగా వ్యవ్యంతములతో పగవరుచున్నది. ఈయొక్కభలమువదే గాకఁ 'దిన్నాకివాం తీకచ్చస్యాత్' (ఉపా

పంచక ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౫౫

వటమటాదీనాం' ఇక వర్ణోగలాదీనాం మున్నగు పెక్కుకారికలలో షష్ఠ్యంత ములే యగుపడుచున్నవి. దీనినిబట్టి యాతాళపత్రగ్రంథమునకు మాతృక యగుకృష్ణమూర్తికవిగారి తాళపత్రగ్రంథములోఁ గూడ నిట్లు షష్ఠ్యంతముల తోనే పాఠముండియుండు నని దృఢముగాఁ దోచుచున్నది. గురువుగారిగ్రంథ మును జూచి ప్రాజ్ఞులగుశిష్యులు వ్రాసికొనినపుడు మన ప్రస్తుతవివాదమున కనుకూలించునట్టివలముననే యీతమార్పు గలిగెననుట సంభావ్యము గానే రదు. ఇదంతయుఁ జూడ వేంకటరామశాస్త్రిలవారియొద్ద నున్నప్రతిలోని షష్ఠ్యంతములు ఐంచమ్యంతములుగ సవరింపబడియుండు నని తోచుచున్నది. షష్ఠ్యంతము లిట్టియొడ సాధువులు గావని తలంచి యట్లు సవరించినవారు కారికల నన్నిటిని సరిగాఁ బరిశీలించియుండనందునఁ గావలయును. బైని నేను జూపిన నాలుగుషష్ఠ్యంతములను దిద్దక విడిచిపెట్టినారు. ఏదో యొకప్రయోజనమును మనమునం దిడుకొని కవిప్రయోగము నిట్లు దిద్దివేయుట ధర్మము గాదు. ఆలోచింపఁగాఁ గవిగారు ప్రయోగించినషష్ఠ్యంతములు తప్పు లనుట కును నవకాశములేదు. ప్రత్యయవిధులలోఁ బంచమ్యంతము లుండుట న్యాయ మైనను, మధుబభ్రావౌ ర్భ్రాహ్మణకౌశికయోః' 'దదాతిదధాతోర్విభాషా భీష్మాభిహవాంశ్లవచ్చ' మున్నగుపాణినీయసూత్రములందును, 'సర్వతో ర్వర్భవతి మువత్' 'దుభ్రహత్పదానాంవా' 'సర్వేషాం బహువచనేరు ఇతి స్యాత్' 'చురితిక్రియాపదానాం' 'సర్వేషాం వర్తమానకాలే స్యాత్' 'ప్రతిషేధవాచినాం నిః' 'భూతాగ్ధానాం తునః క్రియాణాంస్యాత్' మున్నగు నన్న యధాప్రతీయ సూత్రములందును, 'భవేథర్వాదిశబ్దానాం ముచ్చపుశ్చాత్ర కుత్ర చిత్' మనువహ్వాదిశబ్దానాం నుడుశ్చిత్ప్రయుజ్యతే' మున్నగు నాధర్వణ సూత్రములందును షష్ఠ్యంతములు పెక్కు లగపడుచునేయున్నవి. వానిలో పాటుగ సీహరికారికలలోని షష్ఠ్యంతములు సాధువులనుకొనుట కవకాశము గలదు. ఇట్టిస్థితిలో దీనికై యితప్రయత్నముతో సవరణ మేలచేయవలసిన చ్చెనో తెలియకున్నది.

(14) క్షార్థకము ద్రుతప్రకృతికము గాదు. వృతిరేకక్షార్థకము వికల్పముగా ద్రుతప్రకృతిక మగును. అనుప్రయుక్తంబైన కొనుధాతువునకుఁ గొందఱమతంబునఁ గళెంబు సర్వాదేశంబగును, అనునర్థముగల సర్వత్రనద్రుతః క్షార్థే వృతిరేకీతు వాభవేత్, ఉత్తరస్య కొనోన్ధాతోః కం బుధాః కేచి

మాచిరె, అనుకారిక యగపడుచున్న వనియు, నీయర్థము నుపసాదించు, లేకవ పట్టక, (మృతకౌని) అనుమానముల సాధించుమాత్రము బాలవ్యాకరణమున లేనందున గారికను సూచిగాను బహులాక్షణికులకు సమ్మతముగా నందున నీరూపముల సాధింపక విడిచి రనియు శాస్త్రులవారి కడవటిసారాంశము.

కారికను జూచివను బహులాక్షణికసమ్మతి లేనందున సూచిగారే విడిచిరో లేక బాలవ్యాకరణమును జూచినను గొన్ని యెడల గంటు లిట్టివగవడుట వల్లను గొందఱైనను లాక్షణికులు దీనిని సమ్మతించుటవల్లను గవిగారే దీనిని గ్రాత్రగాఁ దెచ్చి పెట్టిరో నిర్ణయించుటకేది యాధారముగలదు. ఇట్టి నిరాధారాంశము ప్రకృత్యగ్రంథముల పౌర్యాపర్యనిర్ణయమున కించుకేనియుఁ దోడ్పడఁజాల దని నాయభిప్రాయము.

ఇంతటితో శాస్త్రులవారి సారాంశములకు సమాధానములు వ్రాయుట ముగించి యింక నారెండుగ్రంథములకును గలరచనాభేదములు లేని కేది మూల మని స్థాపించుచున్న దో పరిశీలించవలసియున్నది.

బాలవ్యాకరణసూత్రములకును గారికలకును పనేకస్థలముల రచనాక్రమములో భేదములు గావవచ్చుచున్నవి. కాని వానిలోఁ గొన్ని ప్రకృతగ్రంథపౌర్యాపర్యనిర్ణయమునకు సాధకములుగాని బాధకములు గాని కావందున వానినన్నిటి నిటనుదాహరించుట యనావశ్యకము. ఇంకఁ బౌర్యాపర్యనిర్ణాయకము లగుభేదములఁ బరికింపుడు. ఈరెండుగ్రంథములకును గలరచనాభేదములలో నీగ్రంథముల పౌర్యాపర్యమును నిర్ణయించువానిని నాలుగు జాతులుగ విభజించి చూపుచున్నాఁడను. (సూత్రక్రమవ్యత్యాసము- (2) సూత్రఘటకనానుభేదము- (3) రచనావిరోధములు- (4) సూత్రస్థపదక్రమవ్యత్యాసము, తదుదాహరణపద్ధతి.

(1) సూత్రక్రమవ్యత్యాసము.

తే ప్రభృతుల బహువచనంబునకు ముందు డుజ్జగు బాల-ఆచ్చి-8

కూతులశబ్దము ప్రథమైకవచనంబునకు రువర్ణంబగు 9

చెయ్యవు బహువచనలకారంబున కలఘురేఘు విభావమగు 10

ఆల్వాదులబహువచనలకారంబునకు రేఘంబును ముందటిలు

వర్ణంబునకు చిందుపూర్వకడకారంబగు 11

అనునీసూత్రములకు “తే ప్రథమిబహువచనతః స్వాగ్ధౌ కూతోస్తు సాఠు వర్ణస్యాత్, ఆల్వాదే ర్బహులోరో బింద్యాదిర్దశ్చపూర్వలోర్భవతి, చెయి వోస్యా దలఘురో బహులస్య విభాషయా” అనుకారికలు గలవు.

ఆల్వాదే అనుకారికకుఁ బూర్వము రెండుచిన్నసూత్రములను గలిపి గీతిపూర్వార్థమున రచించిమ్మట నున్న “చెయువు” అనుసూత్రము చిన్న దయినందున నది గీతికుత్తరార్థముగఁ జాలియుండ దని తలంచి దాని తరువాతి దగు “ఆర్యాది” సూత్రము పెద్ద దగుటచే దాని నిటకు మార్పుకొని యుత్తరార్థముగ రచించి “చెయువు” అనుసూత్రమును దానికిఁ బరమందనుష్ఠానఛందస్సులో రచించుట స్పష్టమగుచున్నది. ఈసందర్భమున సూరిగారి సూత్రక్రమమును గవిగారు దాటుమాటు చేయుటకు హేతువున్నది గాని కారికను జూచియు సూరిగారు మార్పుటకు హేతువులేదు.

పేర్వాదుల కిమివర్ణకం బగు బా—తద్ధి—5

నవర్ణకంబు గుణవచనంబులగు నల్లాదుల కగు బా—తద్ధి—6

అనునీసూత్రములకు—

నల్లాదిభ్యో గుణేభ్యో నః పేర్వాదిభ్య ఇమిర్భవేత్—అనియు

అరమరాదులకు స్వార్థంబునం దికవర్ణకం బగు బా—తద్ధి—9

ఉకవర్ణకంబు చిఱుతాదులకు స్వార్థంబునం దగు బా—తద్ధి—10

అను సూత్రములకు

చిఱుతాదే రుకస్వాధ్ధికే రమరాదే రికస్తథా”అనియు గారికలు గలవు. ఇచట సూత్రక్రమమును గవిగారు ఛందోనుకూలముగ మార్చి రనుట నిర్వివాదము. కారికను జూచినచో సూరిగారు మార్చి రనుటకు హేతువు గానరాదు.

ఇమి వర్ణకంబు కలుగ్వాదుల కగు బా—కృ—4

తజ్వర్ణకంబు చేయ్యూదులకగు బా—కృ—5

కువర్ణకం బడంగ్వాదుల కగు బా—కృ—6

అనువీనికి

చేయ్యూదే స్తజ్కలుగ్వాదే రడంగ్వాదేరిమిః కుపః అనియు

బడి యేల్వాదుల కగు బా—కృ—14

గడ బేర్వాదుల కగు బా—కృ—15

ఇకి కోర్వాదుల కగు

బా—కృ—16

పువ్వుకంటు మున్నాదుల కగు

బా—కృ—17

అవర్ణకంటు గీత్యాదుల కగు

బా—కృ—18

అనువీణి

“తతో బడిఁ ఏల్వాడే రస్తుగత్వాడే పుర్ణవ్యాడే ప్రభాభవేత్, కోర్వాదిభ్య ఇకి ప్రద్యత్ పేర్వాదిభ్య గడోమరే” అనియు విల్లీ యింకను బ్రక్రీకపరిచ్ఛేదమున,

“దక్కు లోపగువాని దాకు దకారంబు విభాష నగు—” బా—ప్రశీ—14

“ఏకాదులకు మువర్ణకంటు పరమగువపుడు దీర్ఘంబు విభాష నగు—” బా—ప్రశీ—15

అనుసూత్రములకు

“వైతాదీనాం మాతు దీర్ఘో, దక్కాదే ర్దశ్యవాతు డా” అనియు

“అబ్బురాదులం దుత్వమునకు లోపము విభాషనగు” బా—ప్రశీ—19

“చుక్కరకరువర్ణంబునకు ముందటిదువర్ణంబు నుత్వంబునకు లోపంబు విభాషనగు. అగుచోఁ దక్షూర్వంబు గురువుగాదు” బా—ప్రశీ—20

“జూదాదులదాకు దకారంబు విభాష నగు—” బా—ప్రశీ—21

అనుసూత్రములకు

“వాబ్బురాదే రుతోలోపా జూదాదే ర్దశ్య ఉప్తకా చుక్కరే శాభవే ధూతో లుగ్వా నాదిప్రతో గురుః”

అనియు ఛందస్సునకై సూత్రకమమును గవిగారు మార్చినట్లు తేటపడుచున్నది. కారికలనే చూచియున్నచో వందలి సూత్రకమమును సూరిగారు మార్చుకొనుటకు హేతు వగగడదు.

(2) సూత్రములకగణనామధేదము.

వృద్ధాదులదుష్టానకు లోపము విభాష నగు బాల-తత్వ-56

స్త్రీలింగంబుల ప్రభవైకవచనంబునకు లోపం బగు బాల-తత్వ-57

చరిత్రాదులమువర్ణంబునకులోపంబుబహుళంబుగావగు బాల-తత్వ-58

అని సూరిగారిసూత్రములకు వృద్ధాదే ర్వాదు తోలోటో బహుళం మోర్వ ఛాదిమ స్త్రీలింగ ప్రభవైకస్య లోపానుకారిక యగుపడుచున్నది. ఇటుఁ

సంవిక ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ సూరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౫౯

జరిత్రాదిశబ్దముల మువర్ణకము లోపించునని సూరిగారు చెప్పియుండఁ “జరి
త్రాదిపదము శ్లోకములోనిముదక బహుళం మోర్యధాదిషు” అని కవిగారు
మార్చియున్నారు. సూరిగారు కారికను జూచిపయెడల వారును వధాదులని
యే నిరూపించక దానినిమార్చి చరిత్రాదులవలసిన ప్రవక్తి వారికిలేదు.

ఇట్లు “కంధరాదులుష్ణీ బతుల్యంబులుబహుళంబుగావగు బాల-తత్ప-66
అనుసూత్రమునకు “ భిక్షాదయోధజప్తత్ర బహుళంష్ణీ బతుల్యతామ్ ” అను
కారిక గలదు. ఈపట్టున, కంధరా, నాసికా, భిక్షా, దంష్ట్రా, గ్రీవా, పాదు
కా, ఉల్కా, ప్రథమలు కంధరాదు లనిసూరిగారివాక్యమునుజూచి యందు
వర్ణత్రయఘటితములగు వానిలో మొదటిదగు భిక్షాశబ్దమును గవిగారు గ్ర
హించియున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

(3) రచనావిరోధములు.

“ ఉకారాస్తనోశ్చములకంతలు ప్రవర్ణకం బగు బాల-తత్ప-48

“ ప్రవర్ణకేతరవిధక్తి పగమగుచో నుకారాస్తములకు బ
హుళంబుగా గోశబ్దమునకు నిత్యముగా పుగాగము
బగు బాల-తత్ప-49

“ ఉకారాస్తం బగుమహత్తునకు ప్రవర్ణకము బహుళం
బుగా నగు బాల-తత్ప-50

“ కద్రువనాగమాత బాల-తత్ప-51

అని సూరిగారిరచనము ఇట్లునుకారాస్తములకు ప్రవర్ణకమును పుగాగమును
వచ్చుస్థలము లన్నిటిని జూచి యూహించుచును: గద్రా శబ్దమునకుఁగూడ
మొదటిసూత్రముచేఁ పుగాగమును బ్రాప్తించుచుండ దానిని వారించుటకై
కద్రువ యని నాల్గవసూత్రమున నివరించుచున్నారు. ఈసూత్రములకు.

“ గవోకారాస్తశబ్దానాం సర్వత్రాపి ప్రవర్ణకః

విధక్తౌ పగ్వుభిన్నాయాం గోర్నిత్యం బహులంతు వామ్

“ ఉకారాస్తాత్తుబహులం మహతస్స్యా ద్వవర్ణకః

అహిప్రసూం వినాకద్రా మస్యవస్స్యా త్రేయోగరః”

అనుకారికలుగలవు. ఇట “అహిప్రసూం వినా కద్రామ్” అనునది యేవా
క్యముతో నమన్వయించును? నన్నిహితముగు— ఉకారాస్తాత్తు బహులం
మహతస్స్యా ద్వవర్ణకః అనుదానితోఁ గదా యన్వయించవలయును. అవా

కృష్ణము మహాచ్ఛబ్దవిషయకమగుటచే నావిధిక ద్రూశబ్దమున కెంతమాత్రము ను సంబంధింపదు. కావున నీచర్యదాస మసంబద్ధ మగుచున్నది. ఈచర్యదాసము "గవోకారా వృత్తబ్రాహ్మం సర్వత్రాపి వువర్ణకః" అనుదానిలో నున్నచో గొంతవఱకు సమంజసముగా నుండును. ప్రకరణాంతమున నున్నక ద్రూశబ్దవిషయక మగువయి సూరిగారిసూత్రమును జూచినవారు గావుననే కవిగారు మొదటిమూడుసూత్రములను రచించినట్లొకటి నే దీనిని రచించియున్నారు. ఆరచించుటలో సూరిగారివలె గేవలనిపాతరూపమున విధించియున్నచో బాధ లేకుండెడిది. చర్యదాసము చెప్పటవల్ల సమన్వయమునకు విలులేకున్నది. సూరిగారియూత్రక మమును జూడకుండగ స్వతంత్రముగ నే కవిగారు కారికలను రచించినచో సమన్వయవిరహితముగ నీరీతిని రచించియుండరు. సూరిగారిసూత్రకమమే వీరినిట్లు భ్రమపెట్టియుండుట స్పష్టమగుచున్నది. కావున నీవిషయము బాలవ్యాకరణప్రాకమికత్వమును దృఢముగా ప్రాపించఁజాలియున్నది.

"సమానాధికరణం బగును త్తరపదంబు పరంబగునపు

దు మూడుశబ్దము దువర్ణంబునకు లోపంబును

మూడిహ్లాంబునకు ద్విత్వంబునకు

బాల-సమాస-17

అనుసూత్రమునకు

"ఉత్తరస్మి న్సమానాధికరణేన పవేక్షతః,

మూడుశబ్దశ్చ లోపస్యై ధ్ధలోద్విత్వం తథోద్ధరి "

అనుకారికయగువడుచున్నది. సూరిగారు సంఖ్యావాచకశబ్దములకుఁ బ్రకృతి ప్రత్యయవిభాగము చేసి ప్రక్రియను జూపియుండలేదు. పరినిష్ఠిరరూపముల పట్టికను మాత్రము చూపియున్నారు. వీరిగ్రంథమునుబట్టి మూడుశబ్దము లోని 'దు' అనునది దుచ్చిని (కెత్తుగా) రలంచుట కెంతమాత్రమును నవకాశములేదు. ఈసంవర్ణము ప్రకృతిసిద్ధము. కావుననే మూడిటిని మూడిటికి మున్నగు ద్వితీయాదిసిద్ధక్షులందుఁ గూడ నివియగువడుచుండును. కారికలలోఁ గూడ నెచ్చటను నిందలిమవర్ణము కెత్తుగా విధింపఁబడియుండలేదు. చిందు పూర్వక మగుటచే నియ్యది దుచ్చినిఁబోందఱు భ్రమించుటకలదు. ఇట్టిభ్రమ వల్లనే కొన్ని బాలవ్యాకరణప్రతులలో 'మూడుశబ్దము దువర్ణంబునకు లోపంబు' ననునపాదము నెలయుచున్నది. ఈసూత్రమునొద్ద గుప్తార్థప్రకాశికలో

శాస్త్రులవారుగూడ “కొన్ని ప్రాంతములలో మూలసూత్రమునందు దుష్ప్రకృతి
బునకు అనిపాతము కలదు. అయ్యది ప్రామాదికంబు” అని స్పష్టపఱచి
యున్నారు.

పైసూత్రమునుజూచినను గవిగారు మూడుశబ్దము ప్రథమాంతమును
నందలిడువర్ణము బిందుపూర్వముగను నగవడుచుండుటవలన నయ్యది డుజ్జని
భ్రమించి “డుజః” అనివ్రాయుట సుసంభవమని తేటపడుచున్నది. ఇతరులు
రచించినప్రక్రియగ్రంథము నప్పటి కపుడు చూచి యందలిప్రణాళికలను సా
కల్యముగ గ్రహించి భారణచేయుట కష్టముగానఁ గవిగారిట్లు భ్రమపడుట
కుఁ గొంతయవకాశము కలదు. ఇట్లుగాక కవిగారే మొదటఁ గారికలు రచి
యించిరన్నచోఁ దమప్రణాళిను దామే గుఱుతింపఁజాలక పూర్వాపరప్రక్రి
యావలోదనము లేకుండ స్వగ్రంథవిరోధము గలుగునట్లు డుజ్జని ప్రయోగిం
చి రసవలసివచ్చును. ఇటఁ గవిగారు తమప్రక్రియలోని పూర్వాపరసందర్భము
లఁ దామే గుఱుతింపలేకపోయి రనుట యుచితమో, లేక యిదిభ్రాంతిజనక
మగుస్థలముగావున సూరిగారిసూత్రమును జూచి భ్రాంతిపడి రనుట యుచిత
మో విమర్శకులే యూహింతురుగాక.

తత్సమపరిచ్ఛేదప్రారంభమునఁ బ్రథమావిభక్తిప్రత్యయముల స్వరూ
పము ను బోధించుసూత్రములలో ‘చేతతోడఁ కొఱకుకైచ తుగ్గీ త్వదపంచ
మీ’ అను కారికగలదు. ఇట సూరిగారు ‘కొఱకు, కయి, చతుర్థి’ అని
వ్రాసియుండఁ దదనుసారముగ ‘కొఱకు కయి’ అన్నచో ఛందస్సు కుదురదు
గావున ‘కై’ యనిగ్రహించి యున్నారు. కాఁగా నైకారాంతమైన ‘కై’ యను
నది ప్రత్యయస్వరూప మని మొదట బోధించినట్లు తేలుచున్నది. మరల
నొకచోట, పట్టి యొక్క కయీ న్విదా’ అని కయిప్రత్యయమును గ్రహించి
దీనికి నుగాగము రాదని చెలిపియున్నారు. మొదటి సంజ్ఞాసూత్రములలో
‘కై’ యనిగ్రహింపఁబడిన యీప్రత్యయమునకు ‘కయి’ అనురూప మెట్లు
సిద్ధించును? క్రియాపరిచ్ఛేదములోని ‘భవేతా మయ్యపూవక్రతమో బహుల
మాచ్చికే’ (అచ్చికంబులం దయి యపులకు వక్రతమంబులు బహులంబుగా
నగు బా-క్రియ-103) అనుసూత్రముచే ‘అయి’ అనుదానికి నైకారాదేశము
వచ్చునుగాని మైకారమునకు ‘అయి’ యనునాదేశమురాదు గదా! “వక్ర
తమో అయ్యపూ’ భవతః (బడెలు, అయి, అపుగామాఱును) అని యవ్యయి

చివరతో 'కయి' అనురూపము సిద్ధించునుగాని యాయమయములో సీమాత్రము నొడ్డునున్న 'అయిరేని, వరేని' అనునూహారణము మిక్కిలి యసంగతమనవలసివచ్చును. ఈయూహారణమును బట్టియుఁ గారికలలోని ప్రక్రియాపద్ధతిని బట్టియు 'అయి అవులు వక్రతమములుగా మూలు పనియే పైసూత్రము సర్వము చెప్పితిరవలయును. కాఁగా 'కయి' అనురూపము సిద్ధింపకుండఁగనే యున్నది. ప్రణాళిక యితరుని దయవపుడే యిట్టిపూర్వాపరవిరోధము సంభవించు ననుట న్యాయముగాని కవిగారి పంటిపండితులు స్వయముగాఁ ప్రణాళిక నేర్పఱుచుకొన్న గ్రంథములో నిట్టిపూర్వోత్తర గ్రంథవిరోధము లుండువని యూహించుట యట్టివారికిఁ జగనిలోపమును గల్పించుట యగునని నాయభిప్రాయము.

“అగున కనుకనులకు ముట్టిత్తులు పరంబు లగునపుడు

కానాకానలు విభావమగు

(బా.క్రియా. 96)

అను సూత్రమునకు

“ముత్యకోరనుకన్వోక్య కానాకానాథపనివా”

అను కారికగలదు—

అగుధాతువునకు ముట్టు పరమగునపుడు “కా” యనియు, అనుధాతువునకు జీత్తులు పరమగునపుడు “నా” యనియు, కనుధాతువునకు జీత్తులుపరమగునపుడు “కాన” యనియు నాదేశములు వికల్పముగా రావలసియున్నవి. సూరిగారిసూత్రములోని యుద్దేశ్యవిమిత్త, విధేయములకు యథాక్రమముగ పవ్యయముచేసికొన్నచో సీయర్థము పరసముగా లభించుచున్నది. ఈసూత్రముప్రాప్తాప్తాప్తవిభావగా నారంభింపఁబడినది. కారికలో ముట్టిత్తు లగు నిమిత్తములు విడిగా గ్రహింపఁబడక “ముత్త”ను విశిష్టపంజ్ఞావాచకపదము గ్రహింపఁబడియుండుటచే ‘అగు’ అను, కను అనునీమూఁడిటికిని ‘ముత్తు’ పరమగునపుడెల్ల సీవిధి ప్రవర్తింపవచ్చునని తేలుచున్నది. ఇట్లు ప్రవర్తించినచో అగు ధాతువునకు, అగడు, అగమి, అగక, అగని, మున్నగునవియు, అనుధాతువునకు (అనీవు), నమ్ము (మీరు) నందు” అనునవియు, కనుధాతువునకు సీవు, కానము’ మీరు, కానడు’ అనునవియు ననేకములగు ననిష్టరూపములు సంభవించును. మఱియు సుద్దేశ్యవిధేయవాచకముల విన్యాసముగూడ, అగునకు, కా’ నా, కానలు మూఁడును, అనుకనులకును, కానా, కానలుమూఁడును

పంచక ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ పారికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౬౩

వచ్చు ననుసర్థము లభించునీతిగనున్నది. దీనివలన మఱిగొన్ని యపరూపములు సంభవించును. మఱియు నీషడ్వతిలో, “వచ్చో శ్చూచో రగో శ్చోచో రాశ్చూడుః కాశ్చో దుశ్చూతి” అని యగుధాతువునకు ముత్తుపరమగునపుడు కాదేశమును నిత్యముగా విధించుట కేవలము నిరర్థక మగుచున్నది. కవిగారు సూరిగారిసూత్రములో ముక్తిత్తులను పదముచూచి “ముక్తిత్తులు ముత్తునాఁబడు” ననుసంజ్ఞ యున్నది. గాన నాపంజ్ఞాపదమునే వ్యవహారిత మని యూహించి ‘ముతి’ యనియు, ‘కా’నాకానలనుచో ‘కా’ యనునది వ్యస్తపదమని గ్రహింపక యదంతయుద్వంద్వసమాసమే యని తలంచి “కా నాకానాథవన్తివా” యనియు రచించిరేగాని సూరిగారిసూత్రములోని క్రమపద్ధతిని గమనింపరైతి. ఏతత్సూత్రరచనావిషయమున గవిగారికి స్వబుద్ధిప్రకల్పిత మయిన యుద్దేశ్యనిమిత్తాదినిర్ణయ మున్నచో సూత్రమింతయజాగరూకమై యుండదు “కృత్తుల కర్థంబులు యథావ్యవహారంబుగ గ్రహ్యంబులు

బా-కృ-1—

ధాతువునకు విహితం బగుడుఞ్చిన్నప్రత్యయంబు కృత్తునాఁబడు కృత్తులకు వక్ష్యమాణంబులకు భావకర్తృకర్మాద్యర్థంబులు మహాజనస్యవహారానుసారిగా నెఱుంగునది” అను సూరిగారిగ్రంథమునకు

“యథావ్యవహృతి జ్ఞేయాః కృతామధా మనీషిభిః డుఞ్చిన్నప్రత్యయో ధాతో ర్వియోతః కృది తీవ్యతే వక్ష్యమాణా భావకర్తృకర్మాద్యధాః కృతామివా మహాజనస్య విజ్ఞేయా వ్యవహారానుసారతః” అనుకారికలు గానంబడుచున్నవి.

బాలవ్యాకరణమున గృదంతపరిచ్ఛేదమున “కవర్ణకం బలుగ్వాదుల కగు” మున్నగునీని సర్థనిర్దేశము లేకుండఁ బ్రత్యయములు మాత్రము విధింపఁబడియున్నవి. కావుననే వానియర్థము శిష్టవ్యవహారమున ననుసరించి తెలియఁదగునని సూరిగారు ప్రాసించున్నారు. కారికలలోఁ గూడఁ గృదంతపరిచ్ఛేదమునం దంతలను న్కనిద్దేశవిరహితముగఁ గేవలప్రత్యయవిధానమే నెలయుచున్నది. ఇట్లుండ నిటమీఁదఁ జెప్పఁబడు భావాద్యర్థములను సర్థముగల “వీక్ష్యమాణాభావకర్తృకర్మాద్యధాః” అనుకారికావాక్య మెట్లు సంగతమగున? బాలవ్యాకరణకృదంతపరిచ్ఛేదమున సర్థములు నిర్దిష్టములై యున్నచో లేవో యనికూడఁ గవిగారు పౌర్వాపరపర్యలోచనము చేయసండున గ్రహించి

యుండలేదు. “కృత్తులకు వక్ష్యమాణంబులకు భావకర్తృకర్మాద్యర్థంబు ల” నువాక్యములో “వక్ష్యమాణంబు లగు” అనిభ్రమించి యర్థము చేసికొని వక్ష్యమాణపదము భావకర్తృకర్మాద్యర్థములను దానికి విశేషణముగా నమ న్వయించుకొని యున్నందున వీరు వక్ష్యమాణభావకర్తృకర్మాద్యర్థా” అని వ్రాసియుండుట తేటపడుచున్నది. సామాన్యముగాఁ దెలుగుపదసము లలో విశేష్యమునకుఁ బూర్వము విశేషణపదప్రయోగము తఱచుగా నుండు టవల్లను ‘కు, గు, అనురేంటికిని నుచ్చారణాదులలో సన్నిహితసంబంధముండుటవల్లను వీరి కిచ్చట నిట్టిభ్రాంతి కలిగె ననుట యసంభావ్యము కానేరదు. ఇట్లుగాక వీరు స్వయముగానే రచనాప్రణాళిక నిర్ణయించుకొని రన్నచోఁ దాము కృత్తుల కర్థముల నిర్దేశింతురో లేదో తమకే తెలియలే దనవలసి యుండును. ఇట్లు లిమప్రణాళికను దామే హృద్గతము చేసికొనఁజాలకపోయి రనుట సంభావ్యమో ప్రణాళిక యితరుని దగుటచే నది యప్పటికప్పుడు హృద్గతము కాక పైరీతిని భ్రమించిరనుట సంభావ్యమో విమర్శకులే యూహింతురుగాక—

(4) సూత్రస్థపదక్రమవ్యత్యాసము.

—: తదుదాహరణ పద్ధతి :—

బాలవ్యాకరణము—	హరికారికలు—								
తాను నేను పదంబులద్రుతం	అస్మదాత్మ ద్రుతస్సంశ్లే								
ఋనకుసంశ్లేషంబులేదు- బా-సంధి-23	శ్లేషభాక్యన—								
<table border="0"> <tr> <td>{ తాఁజదివె</td><td>తావి నె</td></tr> <tr> <td>{ తాను జదివె</td><td>తానువి నె</td></tr> </table>	{ తాఁజదివె	తావి నె	{ తాను జదివె	తానువి నె	<table border="0"> <tr> <td>{ తాఁజదివె</td><td>తావి నె</td></tr> <tr> <td>{ తానుజదివె</td><td>తానువి నె</td></tr> </table>	{ తాఁజదివె	తావి నె	{ తానుజదివె	తానువి నె
{ తాఁజదివె	తావి నె								
{ తాను జదివె	తానువి నె								
{ తాఁజదివె	తావి నె								
{ తానుజదివె	తానువి నె								

ఈస్థలమునఁ , ఆత్మ స్మృత్’ అనుసూరిగారి క్రమమును దీసికొన్నచో ‘ఛందస్సు కుదురదని యెంచి కవిగారు , ఆస్మదాత్మ’ అని కారికలో మార్చి యుదాహరణములను మూత్రము సూరిగా రిచ్చినక్రమముననే యిచ్చియున్నారు. సూరిగారి యుదాహరణములఁ జూడక స్వయముగనే కవిగారుదాహరణములఁ జూపియున్నచోఁ దమకారికలో మొదటిదగు , నేను’ అనుదాని యుదాహరణములఁ జూపక దానిని విడిచి రెండవ దగు , తాను’ పదమును సూరిగారిదానికి పరిపడునట్లు చూపుట యెట్లుపొసంగును ?

బాలవ్యాకరణము.

కయి, పట్టి, యొక్కలకు
నుగాగమంబులేదు—బా-తత్వ. 9
రామునికయి, జ్ఞానముబట్టి,
రాముని యొక్క—

హరికారికలు.—

(నుల్టాదే) పట్టియొక్క
యాన్నిసా.
రామునికయి, జ్ఞానముబట్టి
రామునియొక్క—

ఇటు గవిగారు తమ సూత్రమునకు లక్ష్యములను జూపునపు డందలిక్రమము ననుసరించియే చూపవలసియున్నది. అయినను సూరిగారిక్రమమును జూచుటవల్లనే తదనుసారముగ లక్ష్యములు చూపబడియున్నవి. ఇచట సూరిగారిక్రమమును జూడకున్నను లోకములోని విభక్తిక్రమము ననుసరించి వారల్లు చూపియుండురేమో యనుశంక మనకుఁ గలుగవచ్చును. కాని యిది విభక్తులక్రమమును బ్రధానముగఁ జూపవలసివచ్చునముగాదు. నుగాగమము రానియీసత్యములను దమ సూత్రమందుపాత్రమయిన క్రమమునందే వారు చూపవచ్చును.

బాలవ్యాకరణము—

చేతతోడలోపల వర్ణకంబుల
ప్రథమాక్షరంబులు చైకల్పికము
కేపించు—బా-తత్వ. 10.
రామునిచే, రామునితో, వనములో

హరికారికలు—

చేతలోపల లోడానాం
కేషఆద్యక్షరస్యవా.
శివునిచే, శివునితో, వనములో,

ఇటు గూడ, చే, లో, తో, అనుక్రమములో నుదాహరింపవలసియున్నను సూరిగారిక్రమములోను దాహరణము లగవడుచున్నవి.

బాలవ్యాకరణము—

“ఆగమము, ప్రవర్ణంబుల కందువ
ర్ణకము పరంబగునపుడు నుగాగమంబు
విభాష నగు”
(1) వనమునందును, వనమందును
(2) ధేనువునందును, ధేనువందును

హరికారికలు—

“ప్రమ్యోరాగమయో రందాను
వేత్తు విభాషయా”
(1) వనమునందును, వనమందును,
(2) ధేనువునందును, ధేనువందును

ఇచ్చట ముప్రవర్ణంబుల కనుదానిని ‘మువ్వో’ అని సంస్కృతీకరించి వచో ప్రవర్ణకము స్పష్టముగా నుండదని తలంచి, ‘ప్రమ్యో’ అని మార్పుకొనిరి. కాని తత్త్వమానుసారముగా నుదాహరణములు జూపక సూరిగారిక్రమము ననుసరించియే యుదాహరణములు జూపియున్నారు. కవిగారు బాల

సంఖ్య ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ, హరికారికల పౌర్వాపర్య విమర్శనము. ౬౭

"కాంతాక-తో నామ్యాదికనుమ్యాదుల మువర్ణంబులు పబ్బవర్ణంబు లగు" (బా-సమా-19) అనుసూత్రములోని నామ్యాదికనుమ్యాదిపదముల పౌర్వాపర్యమును ఛందోనుకూలముగ మార్చి 'క్వదితేషుకనుమ్యాది నామ్యాదికతేషాః పపక్' అని రధించియున్నారు. సూరిగారే దీనిని జూచి న-చోఁ గనుమ్యాదినామ్యాదుల యను నీక్రమముననే రచించియుండుదురు గదా ?

కనుమ్యాదియనుదానికంటె నామ్యాదియనునది యల్పాచ్చమగుటచే నీద్వందమున దానికే పూర్వనిపాత ముండవలయు ననియుఁ గారికలోఁ గనుమ్యాదిపదమునకుఁ బూర్వనిపాత ముండుట లేవనియు భావించి సూరి గారే మార్చిరేమో యని శంకింపవలనుపడదు. "సముద్రాభాద్యః" అనునా పితోఽక్రయాయాః" మున్నగుపాఠిని సూత్ర ప్రయోగములంబట్టి పూర్వ నిపాతప్రకరణ మనిత్యమని పాఠియులసిద్ధాంతము గావునఁ గారికలోని ప్రయోగము దుష్ట మనుట కవకాశములేదు. కావున సూరిగారు మార్చవలసివచ్చి యేమి ?

మఱియు నిచ్చట రెండుగ్రంథములలోని యుదాహరణములను ముఖ్యముగ గమనింపవలసియున్నది.

బాలవ్యాకరణము—

నాఁపచేను, పాఁపతేఱు,
కనుపపులు, జనుపనార,
నాము, పాము, చేము, వేము,
అమ్ము, ఎమ్ము, ఇతినామ్యాదులు.
కనుము, ఇనుము, ఉడుము, ఎనుము,
జనుము, మినుము, ఇత్యాదులు
కనుమ్యాదులు.

హరికారికలు—

నాఁపచేను, పాఁపతేఱు.
కనుపపులు, జనుపనార.
నాము, పాము, చేము, వేము.
అమ్ము, ఎమ్ము, ఇతినామ్యాదయః.
కనుము, ఇనుము, ఉడుము, ఎనుము,
జనుము, మినుము, ఇత్యాదయః
కనుమ్యాదయః.

ఇచటఁ గారికరచనమే మిందటిదైనచోఁ గనుకారికలోని క్రమమునకు విరుద్ధముగ సూరిగారి క్రమము నకు పరిపడునట్లుగను గవిగారు నామ్యాదులను ముందుగను చిమ్మటఁ గనుమ్యాదులను జూపుటకు వీలున్నదా ?

మిశ్రితరణ ప్రధానపాత్రాదులు మిత్రాదులు బాల-౪-18

అని సూరిగారు మిత్రాదిగణములోనికేటముల నీ క్రమముగ నిర్దేశించి యున్నారు. ఈ క్రమములో నున్నచో ఛందస్సుపాకానుకూల్య ముండవచ్చని

యెంచి కవిగారు "మిత్ర ప్రధాన శరణు పాత్ర మిత్యాది తద్గణ" అని మార్చియున్నారు. సూరిగారే యీకారికను జూచియున్నచో వారికి మా ర్పవలసిన ప్రస్తావన లేనందున మిత్ర ప్రధానశరణపాత్రాదులు మిత్రాదు లనియే వారు న్రాసియుందురుగదా!

బాలవ్యాకరణము—

గతిబుద్ధి ప్రత్యవసానాశ్చైకకర్తాకర్తం బుల కప్రేరణంబున గర్భయగు నది ప్రేరణంబున గర్భం బగు

— బా-కీ-123.

పొందు మొదలయినవి గర్భకర్తం బులు.

తెలియు మొదలైనవి బుద్ధ్యర్థకంబు లు తిను మొదలయినవి ప్రత్యవసా నార్థకంబులు. విను చెప్ప చదువు మొదలైనవి శబ్దకర్మంబులు.

అకర్మకంబులు ప్రసిద్ధంబులు.

హరికారికలు—

గతిబుద్ధి ప్రత్యవసానాశ్చైకకర్మకా శ్చైక కర్మకా, తేషామప్రేరణ కర్తా ప్రేరణే కర్మభావభాక్.

పంచాద్యదయో గర్భకాః

తెలియదయో బుద్ధ్యర్థకాః

తిన్వాదయః అదనాగ్నాః

విను, చదువు, చెప్పాదయశ్చైకకర్మకా అకర్మకాప్రసిద్ధాః.

వెనుకఁ జూపినముపువర్ణంబులకనుచో 'మువ్వో' అనినచో పువర్ణము స్పష్టముగ నుండదని తలంచి 'పుమ్యో' అనిమార్చిసట్లే యిచటఁగూడ సూరిగారి క్రమము ననుసరించి 'విను చెప్ప చదువ్యాదయః' అన్నచో 'చదువు' అన్న దానివ్యరూపము సంధిలోఁ జెనునది యూహించి 'విను చదువు చెప్పాదయః' అని కవిగారు మార్చియుందు రని తోచుచున్నది. మఱియు నిట సూరిగారి క్రమమును జూచుకొన్నచో దమసూత్రములోని క్రమమునకు విరుద్ధముగను సూరిగారి క్రమమునకు పరిపక్షవల్లును నిచటి వివరణగ్రంథ ముండుటకు హేతువు గానరాదు.

తెనుగ్రంథములను సంబంధించిన విషయము లిటుండఁ గవిగారిజీవిత చరిత్రలో మహాత్మ్యముంకెము గలదు.

అశ్వశాస్త్రరచన.

* ఈశ్వరవి మాచుగులలో నుండఁగా గృహభూపతియొక్క మోహ త్రస్త్రం దగుజగన్నాథుఁ డనునతఁ డొకగుట్టముం దియుటకు యత్నింప దానికి శాస్త్రవేత్తలు గొందఱు. మెదక్రింద గోగు గలదనియు నది యొకదోష

సంచిక ౫, ౬] బాలవ్యాకరణ హరికారికల పోర్వాపర్య విమర్శనము. ౬౯

మనియుఁ జెప్పిరి. అయినను నాగుఱ్ఱముయొక్క పొంకమును సురూపముగా
జూచి జగన్నాథుఁ డద్దానిని వదలలేక యీశ్వ.కవికిఁ గన్నపైఁగ జేసి, కృష్ణ
భూపతితో నీశ్వ.కవియును అశ్వశాస్త్రములో మిగులఁ బండితుఁడు. వారికడ
గ్రంథము లేవైన నుండును. వారియభిప్రాయము సరయుట మంచిదని విన్న
వింప నటులైన మీకడ నుండుగ్రంథముం దెప్పింపుఁ డని కృష్ణభూపతి కృ.
కవికిఁ జెప్పెను. అప్పుడు కృ.కవి తాను మఱునాఁడు దర్శనమునకు వచ్చిన
పుడు తెచ్చెద నని విన్నవించెను. అంతట నీజగన్నాథుఁడు కృ.కవి యింటికిఁ
జోయి తన కాగుఱ్ఱముం గొనపించునట్లు గ్రంథముజూపించిన విశేషధన
ముసంగద సని చెప్పిపోయెనట. దానికిఁ గృ.కవి సమ్మతించి రాత్రి భోజన
ముచేసి తనకాహిత్తుండగు కృష్ణమూర్తినామునిం బిలిచి ప్రాత్రతాటాకుల
యలేఖములం దెమ్మని చెప్పి వాని నొకగ్రంథములో మధ్యనిమిడించి సం
స్కృతముతో నారదమహాముని యొకరాజన్యనకుఁ జెప్పిన ట్లశ్వశాస్త్రసంప్ర
దాయము లన్నియుఁ బుంఖానుపుంఖములుగ మూఁడునాల్గువందలశ్లోకములు
చెప్పి తెల్లవాఱునరికి గ్రంథము సిద్ధముచేసి దానికి వర్ణమువేసి ప్రభువునకుం
జూపించెనట. అట్టిగ్రంథము వినుట కందఱు నద్భుతమందిరి. అందు గుఱ్ఱము
లకు గోఁగు కల్గియుండిన దానివలన దోషము లేకుండుట యే కాక గుఱ
విశేషములు కూడఁ బెక్కులు కలవని నూచింప దానికి సభవారందఱు నంగీ
కరించి యాగుఱ్ఱమును విలిపించి యాముహూర్తముననే జగన్నాథుని దాని
పై నెక్కించి రట. పిమ్మట జగన్నాథుఁడు మిక్కిలి సంతసించి కృ. కవికి
విశేషబహుమానంబుల నిచ్చె నట. ఈకథ సంతయు నారాత్రి కృష్ణమూర్తి
కవియున్న స్థలములోనే కూర్చుండి కృ.కవివలన నాచమత్కృతిజూడఁ గోరఁ
బడినట్టియు నపుడిరువదినంవత్సరముల వయస్సులో నుండియు నిపుడేబదిసం
వత్సరముల వయస్సులోనుండు నాన్నేహితు లొకరు చెప్పటచే దీని నిందుఁ
బొందుపఱచితిని”అని కవిజీవితములలో గురుజూడ శ్రీరామమూర్తిగారు న్నాసి
యున్నారు. (చూ-కవిజీవితములు-45వ పేజి.)

పూర్వోదాహృతము లగునంశము లన్నియు బాలవ్యాకరణమే ప్రాథ
మిక మని స్థాపింపఁజాలియుండుటవల్లను, సూరిగారు విద్వాంసు లని పండిత
పరంపరాయాత మగు ప్రసిద్ధి యుండుటవల్లను, నాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్కార్య
లయమువారు ప్రచురించిన సూరిగారిజీవితచారిత్రమును బట్టియు, సూరిగారు

రచించిన నిఘంటువును బట్టియు, వీరిట్టివ్యాకరణ గ్రంథమును స్వతంత్రముగా రచించుటకు సమర్థులని స్పష్టముగాఁ దెలియుచుండుటవల్లను, బూర్వోదాహృత మగుసర్వేశాత్మకథనుబట్టి కవిగా రిట్టిగ్రంథకల్పనము చేయఁ గలిగివారని స్పష్టపడుచుండుటవల్లను, హరికారికలకు బాలవ్యాకరణమే మూల మని నాయభిప్రాయము.

ఈవ్యాసములోని యంశములన్నియు సావధానముగఁ బరికించి మున్నీచర్యను వెలువరించిన కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిలవారును నితరవిమర్శకులును దమవ్యాదయములకు స్ఫురించిన తత్త్వమును వెలువరింతురుగాక—

అవిసంవాది సల్లోకప్రసిద్ధం మహతాం యశః

సయతేతఖలీకర్తుం ప్రమాదై రుపబృంహితమ్॥

కరుణరసము.

కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.

బృందావనవిహారియగు వల్లమ్మిదుడు పొన్నగున్ననీడను నిలచి వేణు నాళమును జేబట్టి పూరించినతోడనేయూ మోత సప్తస్వరమండితమై యుల్ల ములఁబల్లవింపఁజేయనగు లోక మోహనగానముగా మాత్రీ సకలచేతనస్పృహ నెల్లు తాఱుమాఱుచేయఁగల్గెనో, యటులనే సారస్వతవివినసంచారి యగు కమ్మిదుఁ డున్నతసాహితీరసాలచ్ఛాయ నాసీనుఁడై కలపుగొట్టమును గైకొని లిఖించిన వెంటనే యావ్రాత సవరసభాసితమై మోడులను గూడ వికసింపఁ జేయఁజాలు కవితాసుధాధారగాఁ బరిణమించి విమలలోకమును డబ్బిబ్బు చేయుచున్నయది.

కవిచంద్రుల వాగమృతమునందు లోక మోహనశక్తియే లేకున్న దరి లేని వియోగదుఃఖపయోధిమధ్యమునఁ బడి యవియుచున్న జనుల కశోర విలాపములు కర్ణసుఖదములై పాశకుల యంతరాత్మల నానందార్ణవమున నెట్లోలలాడింపఁగలవు ?

బ్రహ్మవేత్త యగు వరగురుఁడు సర్వవస్తువులయందును నాత్మస్వరూపమును బ్రత్యక్షము చేయు కరణి, శబ్దబ్రహ్మభిజ్ఞుఁడగుకవివరుఁడు సమస్త రసములయందును నానందమును గోచరింపఁజేయఁగలఁడు. అట్టిరసములలో నుత్తమతమతానిర్ణయము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు కరుణరసము సకలరస సార్వభౌమమని చెప్పటయే యీవ్యాసాదేశము.

మహాన్నతకవితాఘనగిరితటమున జనించి వ్యంగ్యభంగీతరంగవిలసి తములై తమ్మాశ్రయించువారి నానందరత్నాకరముఁజేర్చు నవరసతరంగిణుల లోను కరుణరసవాహిని దైర్ఘ్యవైశాల్యగాంభీర్యమాధుర్యాదులయందస మానయై వెలయుచున్నది. మానవమానసకేదారముల ఘనభావనస్యసంపదల ఫలింపఁజేయుసార మీశైవలినీపయఃపూరమునకున్నట్టితరరసనదీజలౌఘమునకు లేదు. బాలుఁడు మొదలు వృద్ధుఁడు వఱకును గల మనుష్యసమూహ మొక్కపెట్టునఁ దనయందు లయమై సుఖపారవశ్యము నందునటులఁ జేయుటలో నీకరుణరస మెల్లరసములలో నగ్రస్థాన మలంకరించియున్నది. లలితకళలలో గానకళవలె రసములలోఁ గరుణరసము సర్వజనహృదయాకర్షకమై తేజరిల్లుచున్న దన్నమాట రసరహస్యవేడులకుఁ దెలియనిదికాదు.

శృంగారరసమును వర్ణించి యానందమును బుట్టించుట పెరుగును అలికి వెన్నును దీయుటవంటిది. కరుణారసమును వర్ణించి సంతోషమును నెచ్చవించుటే యుట నీరమును ముగించి యమృతమును జనింపజేయుటవంటిది. ఈయమృతసారమును జదువరులు జక్కగ సనుభవించుటలోనే కష్టమున్నప్పుడు దాని సరసముగ సమకూర్చుటలో కవివరులకుఁగలుగు శ్రమను గూర్చి శంకింప వగత్యములేదు.

కరుణారసవిలసిల్లములగు కావ్యములఁ బఠించునప్పుడు మదియించు భావములకును, శృంగారరసభాసితములగు కల్పములఁ జదువునపుడు పుట్టుతలపులకును గల తారతమ్యమును బోకకులు బరిశీలించినచో బాగుగ గమనింపఁగలరు. శాకుంతలమున ద్వితీయశృతీయాంకములలో శృంగారనాయకుఁడుగాఁ జ్ఞాత్రింపబడిన దుష్యంతుని రూపమును, నాగానందమునఁ జతుర్థపంచమాంకములలోఁ గరుణనాయకుఁడుగా వర్ణింపబడిన జీయూతవాహనుని రూపమును నొక్కసమయమునఁ జూచినచో దుష్యంతాకారముకంటె జీయూతవాహన రూపము జూపదుల నెక్కుముగ నాకర్షించువనుటకు పండియము లేదు. శృంగారచేష్టలకన్నఁ గరుణవిలసనములు హృదయపరివర్తనమునకు ముఖ్యతమసాధనములు. కవి యారితేరిన యనుభవజ్ఞుఁడు గాకున్నచోఁ గరుణారసమును మనోహరముగ వర్ణింపనేరడు. శృంగారవర్ణనమున కంతటిపరిపాక మగత్యములేదు. కావుననే లోకమునఁ గరుణారసప్రబంధములు కొలఁదివిగను, శృంగారకావ్యము లమితములుగను గన్పట్టుచున్నవి.

గుణజ్ఞుఁడగు వైద్యకిభామనే కటువులగు వస్తువులను గూడ ద్రాక్షార పాదులలోఁ గలపి పాక మొనర్చి దుర్యమగు రసాయనముగ మార్చి భౌతిక జేహవంపద సంఘటింపజేయు వటుల రసజ్ఞుఁడగు కవివరేణ్యుఁడును దుర్భరములగు వియోగములఁగూడ జక్కని భావములలోఁ జేర్చి మనోహరమగు కావ్యముగా మార్చి యాత్మనందభాగ్యమును సమకూర్చుచున్నాఁడు. కాని భిషత్కృపు లిరువురును నేర్పరులు కాకున్నచో వస్తుశుద్ధియుఁ బాత్రనిర్మలతయు లేక రసాయనపాకముచెడి యెల్లారోగ్యహంతుకముగనునో, యటులనే పదార్థశుద్ధియుఁ బాత్రైచితియు లేక రసపాకముకూడఁ జెడి యానందభంజకమగును.

శృంగారరసమునుండి జనించు సంతోషముమదమును వికసింపజేయుటకును కరుణారసమునుండి యుద్భవమందు నానందారవిందమును బ్రకాశింప

తేయుటకును జాల భేదమున్న యది. ఈరసవర్తిగామైపుణ్యము సామాన్యకవి జనదుర్లభము. ద్రుపదాశ్వుజ నిజకళ్యాణసమయమున స్వయంవరమంటపమున నిలచి పూలపందను గరమునఁ గీర్తించి యచట నాసీనులై యున్న రాకొమరులఁ గలయెడఁబాచువపుడు పఱిపిప మురిచెంపు చూపుల సోయగమును బలకపై న్రాయు చిత్ర కారుని కుంచె చురుకుగా సాగుచుండును. ఆసాగమును గాగి తేముపైన్రాయు కవివరుని కలము వేగముగ బోవుచుండును. ఆ రమ్యతను రంగస్థలమునఁ బ్రదర్శించు నటశేఖరుని యభివయము త్వరితముగ నడచుచుండును. కాని యాపాంచాలియే ద్యూతాంతమున రాజసభాభవనమున నేకవశ్రయై నిలచి దుశ్శాసనాకృష్టమగు చీరను గట్టిగాఁ తేబట్టి భిష్మాదిసభ్యవరులపైఁ బ్రసరింపజేసిన కరుణావలోకనరమ్యతను బటముపైఁ జిత్రించు రూపనిర్మాతకేలాక మునుపటివలెఁ జారుకుగా ముంచునకు బోవక యాగి సాగుచుండును. ఆపాండర్యమును కావ్యమున వర్ణించు కవిశేఖరుని కలము పూర్వము వలె వేగముగాఁ జనక ప్రతిపదమునను నిలచి నిలచి జరుగుచుండును. ఆసాబగును నేపథ్యమునఁ జాపు కుశీలవుని యభివయము వెనుకటివలె దృతగతి లేక మందముగా మెలఁగుచుండును.

కొందఱు శృంగారమునకు రసములలో నగ్రస్థానము నొసగుచున్నారు కాని యట్లు చేయుట న్యాయము కాదు. ఏమందురా బాలాదిసర్వజనీనమగు నాపందజనకత కరుణ నున్నయటుల శృంగారమున లేదు. బాల్యయావనకామారవాక్యకావ్యల సన్నిటను గరుణకు ప్రచారము కలదు. శృంగారమునకో యజావనకామారముల యందుమాత్ర మే ప్రమేయము కలదు.

అఖిలరససార్వభౌమమగు కరుణారసము యొక్క యభాక్తగూఢమును మనము కరుణకుట్లు సుందరముగ వర్ణించినవాడే కవిచంద్రుఁ డనదగియున్నాడు. కరుణారసవర్ణన మత్యున్నతమగుటచేతనే "ఉత్తరే రామచరితే భవభూతి ర్విశిష్యతే" అని భవభూతి మహాకవి యుత్తరరామచరితమునఁ గరుణారసమును బహు నిపుణముగ వర్ణించుటచే గాభిదాసునికన్న మిన్నయని లోకప్రసిద్ధి వచ్చినది.

సర్వమానవ మానసలోహములఁ గరగించి యాపందరూఢములుగా బోతపోయుటలోఁ గరుణారసమునఁ గలదీప్తి యితరరసముల పంథేగాఁ గావ

రాదు. శృంగారగీతములకన్న భక్తిభరితములగు కృతులు శ్రోతల నెక్కుడుగ వాసందింపఁ జేయఁగలవు. ఇందుకుఁ గారణము భక్తియందుఁ గరుణారసము నిండియుండుటచేతనే. భక్తిశిఖామణి యగు త్యాగరాజులవారి కృతుల వినునపుడీ యానందస్వరూపము బ్రత్యక్ష మగుచుండుట లోకవిదితమే,

అలంకారికులు కొందరు విప్ర లంఘమునంతనె సృంగారమున కర్థదేహముగా వర్ణించిరి. కాని పరిశీలించి చూడ కరుణవిప్ర లంఘమునకు శృంగారముతోఁ జేరికకన్నఁ గరుణతోఁ గలయుక హెచ్చుగాఁ గానవచ్చును. కావున గరుణవిప్ర లంఘమును గేవలశృంగారాంగముగఁ దెలుపుట కంటఁ గరుణ కరణముగ నిశ్చయించుటయే సమాజసమని తోచుచున్నది. కరుణవిప్ర లంఘనము వలనఁ గరుణోదయమగునీతిని శృంగారావిరూపము కానీరదు. కరుణారసమును వియోగమనియు, విరహమనియు ద్వివిధముగాఁ జెప్పనగును. వియోగమన నిష్టవస్తువినాశజనితము విరహమన నిష్టవస్తువీనవిల్లీక్షవంధవము. రఘువంశము నందలి యెనిమిదవపర్వలోని యజ్ఞనియవస్థ వియోగకరుణారసజనకము. శ్రీమద్రామాయణములోని యరణ్యకాండము నందలిరాము నియవస్థ విరహకరుణారసజనకము వియోగకాలమునను విరహసమయమునను వాయుకునకుఁ గలుగునది శోకమే.

వియోగకరుణారసము యొక్క ఘనతను తెలియఁజేయుటకు కవిసార్వభౌముడగు కాళిదాసునిచే రఘువంశకుమారసంభవముల యందు వర్ణింపఁబడిన యజరతీవిలాపముల యొక్క భావములఁ జదువరులకు బోధపడుటకై యీ క్రిందఁ బొందుపఱచున్నాను. ఈయుధయవిలాపములఁ జదువునపుడు దుర్భరవియోగసమయమున శ్రీపురుషులెట్లు సంతాపభాషితములఁ బలుకుదురో యాతారతిమ్యము కరలలామలకమట్లు భావగోచరమై కన్నుల నానందబాష్పములు గ్రమ్ముచుండును. మఱియు వీనిఁ జదువునపుడు కరుణారసవర్ణనమునఁ గాళిదాసుఁడు భవభూతికిఁ దీపిపోవువాఁడు కాడనియుఁ బరిశీలించినచో భవభూతికంటఁ జ్రాశుడని కూడ చెప్పవచ్చుననియు మాహాత్మ్యమును చూచుచుండును. కావునఁ లోకకులు వానిఁ బరిశీలనముతోఁ బఠింపఁగోచుచున్నాను.

అజవిలాపము.

రతీవిలాపము.

సూర్యకులావతంసుడగు నజమహా
రాజు శైశవమున సకలవిద్యావైశేష్య
మును సమగ్రముగ సాధించి నవయా
వనసంపన్నుడై సుగుణరాశియునియు,
సౌందర్యనిధియునియు బ్రసిద్ధిగాంచిన
విదర్భరా జానుజయగు నిందుమతిని
స్వయంవరమునఁ బరిణయమై యా
సుందరాంగినిస్వమందిరమునకుఁ గొని
వచ్చి నిస్సపత్నీముగఁ బ్రియపత్నీస
మాగమసంతోషముల ననుభవించు
చు వనవిహారకుతూహల్యై యొకవ
సంతవాసరమున నిందుమతితో నారా
జేంద్రు డుద్యానమున కేగి వనవీధుల
విహరించి కొంతవడి కొక వివిక్తరమ
ణీయపేశలకాద్వల దేశమున నాసీ
నుడై నెచ్చలితో నేవియో యనుభ
వనుచ్యము లగు ముచ్చట లాడు
చుండెను.

అంత నాకసమునుండి యాకస్మిక
ముగా నొక దివ్యసుమమాలిక యా
ళుకవాణియురమునఁ బడ వెంటనే
యాళోమలాంగి గతజీవితమై నజవల్ల
భునివక్షముపై నొరగెను. ఇట్లు హఠా
త్తుగా రాహుస్పర్శముచే జుండ్రికావి
రహితమగు నిందుకళ సభస్థలములఁ
బాలె సుమాహార సంసర్గముచే జీవక
ళావిరహితమై తనయురమునఁ బడి
యున్న యిందుమతి నీక్షించి యా
కువలయోశుఁ డిట్లు విలపింపసాగెను.

సురహితకార్య సాధనాభిలాషచే
గునుమశేరుడు ప్రియసఖుడగు వసం
తునితోఁ గూడి హిమనగకాననాంత
రసీమను దపమాచరించుచున్న నాగ
రాజభూషణువకు నగరాజ సుతపై
సనురాగబీజ మంకురింపఁ జేయఁగోరి
చలిమల కేగునపుడు పతిగతియుగు
రతియు నిజవల్లభునితో నుల్లాసముగ
సహజసుందర తుమారత్నైల విషివభూ
ముల విహరింపఁ గోరి యాచంచలా
క్షిపంచబాణునితో ముంచుమలకేగను

ఇట్లు రతీవేషంతులతో మనోహర
డటకుఁబోయి చలిగాలులచే జారిన
లుకాని హిమగిరిదగ్గి దేవదారుద్రు
మచ్చాయున్న తుహినోపల వేదికపై
వాస్తవ్యునమున సకలేంద్రియముల
నిరోధించి యాత్మానంద సంధానప
మాధిమగ్నుడై యెడన హిమచల
శిఖరము వలె దేజరిల్లుచున్న చూర
మాధిని గాంచి యాతంబువిలుకాడు
పొంచి యమ్ములపొదినుండి యొంచి
యొకమంచి బాణమును దీసి యాము
క్కంటిపై విడువ వెంటనే భవనేత

నంజాతవహ్నికీలలు రతీకాంతుని భాగ్యవశేషునిగాఁ జేసెను. ఇట్లు విరక్తి-
తముగా భాగ్యరాశియై పడియున్న నిజ
వల్లభు నీక్షించి రతి యిట్లు విలపింపఁ
దొడఁగెను.

అజవిలాపము.

రతీవిలాపము.

కోమలములగు కుసుమములుగూ
డ పోకిన మాత్రమున జీవులు నూలు
క్రోయు సామర్థ్యము కలవియే యగు
చో అయ్యో! హంతకుడగు నాకృ
తాంతున కీలోకమున నెద్ది మారణ
సాధనము కాకుండును ?

ఓ జగన్మోహనా ! సాందర్యాతి
శయమున నేనీరూపము విలాసవం
తుల కుపమానముగా వెలయుచుం
డెనో అట్టి నీమనోహరాకార మిట్టి
దుష్టశ సందియుండ నాడెందము వ్ర
క్కలగుట లేదేమి ? అహా ! కాంత
లతికవినస్వాంతలు గదా.

కాదు కాదు. నేమిట విధిని దూట
రాదు. ప్రాక్షాడగు నాహంతకుడు ను
కుమార వస్తువుల వృదుసాధనముల
తోడనే హతమొనర్చును. సన్ననిమం
చుతొంపరలచే విదన్నయగుచున్న ప
ల్లిన యిందుకు నిదర్శనము.

ప్రాణేశ్వరా ! ఇగ్గు సేతుబంధముగు
వారిపూర మనస్యగతికముగు పద్మినీ
లతిక నట్టవీడి పారిపోవునట్లు త్వదా
యత్తజీవితనగు నన్న విడచి క్షణభి
న్న స్నేహపాశుడవై యెటకుఁ బర్వ
డితివి ?

కాని నీజముగో కోమలసుమదా
భుమే నా క్షయోస్తా గాహర మగుచో
నీ సాన్న్యదయమేమై బడినపు చేల
నెన్నఁ బలిచిదామె ? కాని యిట్లు శం
కింపజనదు. ఈశ్వరేచ్ఛచే నొకపుడు
విడి మమృతముగను చేతొకనమయ
మన నమృతము విషముగను మాటు
చుచును.

ఓ ప్రియవల్లభా ! నీవు నాకెట్టి
య్యపియమును జేసియుండలేదు. నే
నును నీకెట్టి ప్రతికూలమును నాచరిం
పలేదు. అట్టి తఱిని నిష్కారణముగా
నీక్ష విలపించుచున్న యీరతికి నీద
ర్శన మిాయకుంటకుఁ గారణమేమి ?

లేదా నా భాగ్యలోపముచే విధి
య్యావృదుసుమాహారమునకులికము
గాఁ జేసియుండును. అదేమిదిత్రమో

ఓ స్మరణ ! నీవు వస్తువ్యకాంతల
చేరెత్తి పిలచినపుడు నాచేఁ జేయుఁబడి
నమేఖలాబంధములను స్మరించి యిట్లు

కాని యీగుసుమాశని చుట్టునంటియు
న్న లలికను హఠ మొనర్చినే కాని
లేదా శత్రుముగు మహిమహిమును మ
డియింపదామె !

ఓదయావతి ! నేను సావరాక్షుడ
నైనను శ్రమించి పలుకరించు మృదుల
స్వాభి వగు నీవు నేడేల నిరపరాధి
యగునీదీనునితో మాటలాడకుంటివి?

ఓ సుదీప్తితా ! నీవు నన్ను శకుని
గను, కృత్రిమమిత్రునిగను నోకియించి
యింటువు. అటుల గాకున్న నన్ను
గకయే యీలోకమునుండి పరలోక
మున కేలపోయెదవు?

ఈనాహితజ్వలము మొదట నా
దయిత వెంటనంటి పోయి తిరుగ నే
పాతువుచే మరలివచ్చివది? సరే! ఈ
యవివేకకృత్యముచే నిది మర్చరదుఃఖ
దావాన్ని కలల బడి తపించుగావుత!

ప్రాణేశ్వరీ! సుమవన విహారముచే
నీ పదససరోజమున జనించిన స్వేద
లిందులవము లాఱకముందె నీవస్తమిం
చితివి, యిస్సీ! సారహీనమగు నీయ
నిరదేహసంపద నాసింపరాదు.

విదుషీమణి! మున్నెన్నడును మన
మనగూడ నీకప్రియముల దలచి

చేసితివా లేక కేసరవిరహితములై
పరాగపటలముచే గన్నల నొప్పించు
నవతంసోత్పల తాడనములఁ దలచి
యిటు లొనర్చితివా?

ఓసుందరాంగా ! నేను నీవృద
యములో లీనవై యుంటివని నాతో
నీవన్నమాట బూటకము. తప్పక
యిది నన్ను సంతోష పెట్టుటకన్న
కల్లబొనయే. అట్లుకాకున్న నీవనంగు
డవైయుండ రలి యుత్తరమై యుం
డుట యెట్లు పోవగును?

ఇప్పుడె పరలోకమునకేగిన నిన్ను
నేను వెంటనే కలసికొందును కాని
దేహధారులసఖములు నీయధీనము
నములగుటచేఁ బాపము మారహరి
యగు మురహరునిచే లోకులు వం
చింపఁబడిరనుటకు సందియము లేదు.

ఓ సదయా! నిశీధసమయమునఁ
దిమిరాచ్చాదిత మగు దుర్గమమార్గ
మున భువనిపదధీతలగు నలలలఁ బ్రి
యమందిరముల క్షేమముగాఁ జేరుట
కు నిన్నువినా వేతెవరు సమర్థులు?

నేత్రముల నెఱ్ఱబొర్చి శ్రమింపఁ
జేయుటకును మాటిమాటికి మాటలఁ
దల్చిబ్బుఁజేయుటకును సమరమగు నా
సవామోదము నీవులేనినాడు మదప
తులకు నిరర్థకము.

ఓయవంగా! నీపర సఖుడగు చం
ద్రుడు బంధు క్రియుడవగు నీవస్తమిం

యెఱుంగవట్టి పిలిలో నన్నేల విడచి
పోతివి? నేను నామమాత్రముచే
క్రీడిపరిని. నానిమ్మశంకాసురాగ ను
న్ననో నీయందే కలదు.

ఓ మోహనాంగీ! సుమాళిభూషి
తములును, సువర్ణచిలపితములును, వ
రాళినద్యతములును నగు నీలలితకుంత
లములు గదల్చుచున్న గంధవహుడు
నాకు నీవునన్నమాగమాళిలాష నం
కురింపఁ జేయుచున్నవాడు.

కాపున నో ప్రాణేశ్వరీ! నికాసము
యమునఁ దుహినాచలగుహగతతిమి
రపటలమును నోమధికాంతులు దొ
లంగించు రీతిని నీమథూషితసుభావన
ధారలచే నావృదయమునఁ గ్రమ్మి
యున్న విపాదవిషమోహమునుదొల
గింపఁజేయుము.

విరతకుంతలాలంకృతంబును, గళిత
సంతసాలాపమునగు నీవదనముకురము
తమిఁదమీరితమును విరతమట్టదనా
దమునగు మంకజము బలె నన్నఁ బరి
తపింపఁ జేయుచున్నయది.

శుభాశయా! శరవరి చంద్రుని, జక్ర
వాకి రథాంగమును, దిరుగఁ జేరును
గాపున పానికి విరహము సహ్యముగు
ను. కాని, పునస్సమాగమాభావ ము
ర్వరమగు నీవియోగము నాశ్లేషు న
హింప శక్యమగును?

ఓ శుభగాత్రీ! ఏ నీకోమలతరజే
హమునకు నవపల్లవగల్పితి పేళలల్ప

చుటను దెలసికొని విధలోదయుడై
శుక్లపక్షిమునఁ గూడ నిజకార్యము న
తిదుష్టముగా విడువఁగలడు.

ఓ వీరశిఖామణీ! హరితారుణ్యం
తవిలపితమై, పుంస్కాకిల కలకూడిత
మోచితమై, వెలయు ప్రోత్తమావిపూ
విక నెవనికి బాణము కాఁ గలదో
చెప్పుము!

ఓ వల్లభా! నీచే ననేకపర్యాయ
ములు కార్ముకగుణకృత్విమున సమ
కూర్వఁబడిన యీయధిపాళి తనకరుణ
నాదములచే దుస్సహ శోకపీడితమగు
నాతో సమముగా విలపించుచున్న
ట్లున్నయది.

ఓ కాంతుఁడా! తిరుగ నీమనో
హరరూపమును జేకొని లేచినచ్చి ము
ధురాలాపములు నివర్గపండితయగు నీ
పితమందరిని రతీమాతీకార్యముల ని
యోగింపుము.

ఓ సరసఁడా! నమస్కారపూర్వ
కముగా సంపాదించఁబడి ఘనానురాగ
కంపితములై వెలయు నీగఢాలింగన
ములను నిరుపమానములగు నీశ్యంగా
రచేష్టలను దలచి నాదేవము దపిం
చుచున్నయది.

ఓ రసికుడా! నీచే స్వయంభూ
నాదేహమున రచింపఁబడిన వాసంతి

ము కూడఁ బరితాపకరమగుచుండెనో యట్టి సీనుమనముగా త్రమును నేన్మెల్లు కఠినతమకాష్ఠములపై నిడఁగల్గుదునో తెల్పుము.

ఓ ప్రియభాషిణీ! నీ కఠ్యంతరహస్యసహచరియగు నీరసనావహూతి గతజీవితవగు విన్నఁ జూచి దుఃఖితయై సీతోఁగూడ నిశ్శబ్దముగా నీరసించిన దనుటకు సంశయింప నగత్యములేదు.

ఓ దయావతి! నీవు స్వర్గగమనోత్సంతవయ్యు నాయెడ జాలికలదాన వగుటచే నాకు సంతోషమును గలిగించు నభిలాషతోఁ గోకిలలయందుఁ గలభాషితములను, గలహంసలయందు సుందరగమనములను, మృగీగణములయందు పాంగావలోకనములను, పవనకంపితోపవనలతలయందు విలాసములను, నుంచి దివికేగితివి. కాని నీ వియోగ దుస్సహదుఃఖపంకమగ్నమగు నాహృదయము నివెవ్వియు నుద్ధరింపఁ జాలవని తలఁపనేరనైతివి.

ప్రియసఖీ! ఈమావిగున్నయు నీ గులిచింతతీవ్రయు నీచే దంపతులుగా నిశ్చయింపఁబడినవి కదా! అట్టితరి నీ లతావిటపములకుఁ బరిణయోత్సవము జరుపకయే పరలోకమున కేగుట నీ పోటి పూబోటికిఁ బాటికాదు.

ఓకుటిలకుంతలా! ఈయశోకలతిక నీచే గృతదోహదయై పుష్పింపఁబో

సుమాలంకార మట్లనే నిలచి యున్నది. కాని నేత్రానందమును సమకూర్చు సీమనోహర దేహము మాత్రము కానవచ్చుటలేదు.

ఓ ప్రియసఖా! నిర్దయులగు నిర్జరులచే నీవు ప్రారంభించిన నావామచ రణాలంకార కార్యము పూర్తికాక మున్నే పిలువఁబడితివి. కావున తిరుగ వచ్చి యాపాదమును లాక్షారాగరం జితముగఁజేయుము.

ఓ జీవితేశ్వరా! స్వర్గమున నీవు జాణలగు సురరమణుల దృగ్భాణములకు గోచరుడవగుటకుఁ బూర్వమే పరంగమార్గమున వచ్చి తిరుగ నేను నీయుత్సంగమునఁ గూర్చుండెదను.

ఓ మనోహరా! నేనీ ప్రదేశమును వీడి పరుగిడి పరలోకమున నిన్నుఁ దప్పక కలసికొందును కాని రతి పతివిరహితయై క్షణకాలము జీవించి యున్నదను నపవాదము నా కీలోకమున సుస్థిరమై యుండును.

ఓ ప్రియవల్లభా! ఇట్లు తలఁపని తలంపుగా శరీరజీవితములతో నొక్క

పుచున్నయది. ఆహా! నీలలితాలక
ముల నలంకరింప నర్హములగు నీయ
శోక ప్రమాదముల నేనెట్లు నీకు నివా
పదానముగాఁ గూర్పఁగలుగుదును?

ఓ సరసిజచరణా! తదితరతరుదు
ర్లభములగు నీమంజుశిశ్లేతనూపురసుం
దరచరణాను గ్రహతాడనములఁ ద
లచి యీయశోక పాదపము శోకము
నాపుకొనఁ జాలక సుమబాష్పముల
రాలుచున్నట్లున్నది కనుము.

ఓకిన్నరకంఠీ! నీనిశ్చలీతము నను
కరించు నీవకుశకుసుమములలో మన
చే రచింపఁబడుచున్న విలాసమేఖలా
కార్యము పూర్తిచేయకయే నీవు ని
ద్రించుట యేల?

ఓబంధుప్రియా! నీతో సమశో
కముగల సఖిజనమును, నీవలె సమా
నూనురాగైన నన్నును, బాలేందు
సుందరుడగు నిజనందనుని, నొక్క
పెట్టున వీడి నీవు త్రిదివమునకుఁ బో
వుటచూడఁ స్త్రారతిరస్వభావవనితోఁ
చుచున్నది.

సారి పరలోకమున కేగిన నీకు నే నె
ట్లవసానాలంకారములనొనర్పఁగలను!

అయ్యయో, ఇతనుశరాసనమును
తోడపై నిడికొని చూతబాణమును
సవరించుచు మాధవునితో నీ వాడిన
మందస్మితసుందరములగు మధురాలా
పములను వరరాగాంచితములగు క్రిగం
టిచూపులను స్మరించుచు నేయుంటిని.

ఓప్రియుఁడా! నీకుఁ గుసుమబాణ
ముల సమకూర్చు నీ యాంతరంగికస
ఖుడగు వసంతుఁడేడ? ఒకచో నతఁ
డు గూడ నీవలెనే తీవ్రకోపియగు
త్రిపురారిచే భస్మీకృతచేహఁ దాయె
నా యేమి?

ఈతి రతీ దీనపరిదేవ నాక్షరము
లు వివలిప్తశిలీముఖములవలె హృద
యము నొప్పింప వసంతుఁ డాయాప
న్న నూతడింపఁగోరి యాసాధ్యుఁడై బ్ర
త్యక్షమాయెను. అంత నాకాంత వ
సంతు నీక్షించి దుఃఖమినుమడింపఁ గ
రముల నురమును బాదికొనుచు నధి
కముగా విలపింపసాగెను. నిజమే దుః
ఖమాపులు గంటఁబడినతోడనే తలు
పు తెఱచినట్లు వెలికిఁ ద్రోసికొనివ
చ్చునుగదా! పిమ్మట శోకాహతమా
నసయగు నారతి వసంతునికడ నిటు
ల విలపింపఁదొడఁగెను.

ఇపు నాధ్యతి చెడిపోయినది.

ఓమాధవుడా! నీమిత్రున కెట్టియ

వన తటసిందినదో కంటివా? అతని మనోహర దేహము కపోతపోతకర్పర మగు భస్మముగా మారి గాలిచే నె గరగొట్టబడుచున్నది. చూడుము.

ఓస్రియసఖుడా ! ఈలోకమున మగవారికి సుహృద్భావముగల ప్రేమ యబలబడినది యనురాగమువలె న సిరము కాదు. కావున నీదర్శనోత్కంఠ తీర్చివేయునై వసంతకు నీ మోహన దేహమును జూపి సంతసింపజేయుము ఈచెలికాడు నీకు బొసటయై తా మరదారమునారిగాను పేలవప్రసూ నాళి బాణపాలిగాను గలిగి వెలయు నీచెఱుకువంటియానలకు లోకమునఁ గల సురాసురపీఠవారమెల్ల లోబ డునట్లు చేసిన పూర్వవృత్తముల మఱి వఱోకుము.

ఓమాధవుడా ! వాతాహతదీ పము పగిదిసిమిక్తుఁడస్తంగతుడయ్యె తిరుగ రాజాలడు. అహా నేనాయా ఆపోయినదీపపువ్వువలె దుస్సహవేద నాథూమితనై నిలచియుంటిచూడుము.

ఓసాముడు ! మీనకేతనహస ననమయమున నన్ను విడచిన విధిచే నర్ధవధ యాచరింపఁ బడినది. నిరపా యమగు నాశ్రయధ్రుమము గజభగ్ను మైనచో దాని నట్లుకొనియున్న వల్లి కిఁ బఠనమే గతియగును.

కావున నోదీనజనశరణ్య ! ప్రి యవియోగభిన్న వగు నాకు వగ్నిసం స్కార మొనర్చి నాకుఁ బఠనమాగమ నుభ మొడగూర్చి నీసుహృద్భావసాహాయ్యతను బ్రకటింపుము.

నాప్రేమ తూన్యమైనది. నాగాన ముడిగిపోయినది నాకీమనోహరవసం తకాల ముత్సవరహితమైనది. నాకీ యాభరణభారణము నిష్ప్రయోజన మైనది. నాకీశయనమందిర మానంద తూన్యమైనది.

ఓప్రాణేశ్వరీ ! నాగృహలక్ష్మియు నాహితబంధువును, నానర్మసఖయు, లలితకళాభ్యాసమున నాస్త్రియశిష్య యు, నిష్కపహరించిన నిర్దయదైవ ముచే నొక్కమారపహరింపబడెను.

వెన్నెల చందురుని వెంటను తటిల్లత మేఘునితోడను పోవుటనుజూడ మానినులు మగలదారి నేగవలయు నన్న మర్యాద యచేతనజాతికిగూడ చెలియునని విదితమగుచున్నది గదా.

ఈ శుభదమగు మారదేహభాసితముతోనే భూపితగాత్రినై నవపల్లవ తల్పమున వలె నగ్నికీలల నాశరీరము నర్పితును.

ఓసదాశయా ! నీవు మాయురువు రకుఁ బెక్కుసారులు పూలపాన్పుల నమర్చుటలో సహాయుడ వైతివి. గావున నిపుడుకూడ దోసిల్వాగ్గవేడుచున్న యారతికి నవిలంబితముగఁ చితి సమకూర్చుము.

స్మరుఁడు నన్ను వీడి యొక్కణముగూడ నిలువఁజాలఁడనునది నీవెఱింగియుంటచే నేఁచితిగల్గెనైన పిమ్మటనాపైనిడిన యనలుని మందానిలపిజనములచే వేగముగఁ బ్రజ్వలింపఁజేయుము.

మఱియు నోయాప్తుఁడా ! ఈరీతిగా నాకు దహనదానమొసంగి, పిమ్మట మాకిరువురకు నొకేతర్పణ మర్పింపుము. దాని నీ మిత్రుఁడు పరలోకమున నాతోఁ గలసియే చేకొనును.

ఓనసంతుఁడా ! నీమిత్రుఁడు చూతమంజరీ ప్రియుఁడగుటచే బారలాకిక కార్యమున మన్నిధు నుద్దేశించి విలోలపల్లవరమ్యము లగు సహకారవల్లరుల దానమొసంగుము.

ఓ మదిరాక్షి ! మధురతరమగు మదాననమధుపానమును గ్రోలిన నీ విపుడు నాచే నొసఁగఁబడు బాష్పదూపితమగు చప్పని తర్పణోదకమును బరలోకమున నెల్లు పానము చేయఁగలవు?

ఓసుదతీ ! ఇతర విభవము లెన్నియున్నను నీవు లేకుంటచే ద్వదైకాయత్తాసురాగియగు నీయజ్ఞానకు సమస్తసౌఖ్యమస్తమించినదని గణించుము.

సూర్యనారాయణీయాంధ్రభాషానుశాసన

ప్రామాణ్య విచారము

శ్రీ పాదలక్ష్మీ పతి శాస్త్రి గారు.

కొంతకాలమునుండి యాంధ్ర దేశమున నాంధ్ర భాషావేత్తలలో నభిప్రాయభేదములు గలిగి గ్రాంథిక భాషాభివాదులని కొందఱును గ్రామ్య భాషాభివాదులని కొందఱును అందుగ్రామ్యపదస్థానమున వ్యావహారికపదముపయోగించి అల్పాభిప్రాయభేదముతో వ్యావహారిక భాషావాదులని కొందఱును బయలుదేటి వాదప్రతివాదములు తీవ్రతరముగ జరిపిరి జరుపుచున్నారు జరుపగలరు వ్యావహారిక భాషావాదులు వారివాదమును గార్యరూపమునఁ బరిణమింపఁజేయుఁ బాఠశాలలలోను గళాశాలలలోను వ్యావహారిక భాషలో రచించిన గ్రంథములు పఠనీయములుగా నియమింపఁజేసిరి. తర్వాత నది యవస్థమని యెంచి గ్రాంథికవాదులు భగీరథస్థయత్నములు చేసి వ్యావహారిక భాషాగ్రంథములు పఠనీయములుగా నియమించుట యాఁపుచేయించినారు. వ్యావహారిక భాషావాదు లూరకుండక వీలుదొరకినపుడెల్ల దమవాదమును నిలఁజెట్టుకొనఁదగిన యత్నములు చేయుచునేయున్నారు. గ్రాంథిక భాషావాదులు దాని నామోదింపక నిరసించుచునే యున్నారు.

ఈవాదము లెవరెట్లు దీర్చగలరని యాలోచించుచుండఁగఁగాఁ జూచు హేంద్ర వరకశాశాలాంధ్రపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిలుగారుఆంధ్ర భాషానుశాసనమును నొక ప్రాంతవ్యాకరణగ్రంథము ననఁబ్రకటింపఁజేసిరి. అందు వారుభయపక్షములకును మధ్యస్థులై యీగ్రంథము రచించినట్లు వ్రాసినారు. దానికి మిగుల సంతోషించి గ్రంథము చదువఁ బూనఁగాఁగొంతయాశాభంగము జనించినది. వీరిపద్ధతి ప్రామాణ్యార్హమగునా? కాదా? యనిసంశయము కలిగినది. నాకుఁ గలిగిన భావములలోఁ గొన్నిటినిమాత్రముమీకుఁ జెలుపుచున్నాను. ఆంధ్ర భాషావేత్తలు వీరిగ్రంథ మారపూర్వకముగాఁ జదివి గుణదోషంబుల గ్రహింతురుగాక.

సంజ్ఞాప్రకరణమున మూడవసూత్రముక్రింద పూర్వానుశాసనములుండఁగా నీతనుశాసనమేల యని శంకచేసికొని పునరానుశాసనావశ్యక

తను బెలుపుచు నిట్లువ్రాసిరి. “భాష ప్రవాహగతని మాణుమందులయు
మాతన శబ్దజాల మందర్భ ములైన శబ్దములను తమకావ్యముల నై యోగిం
చుచుందులయు, అట్లు శిష్టలవాదకలోను గ్రంథములలోను గనవచ్చు శబ్ద
ముల కనుగుణముగా పర్యాకాలములందు భాషాసంప్రదాయనేత్ర లనుభా
సవము చేయుటయు ననుభవములు ఏతవద్యాపకైషమ దప్పవు. అతిస్పాదీన
మైన సంస్కృతమువకునూడ నిట్టిభర్తముగలదని మనమెఱుంగుదుము. తొన్ని
భారద్వాజుడు గార్గుడు కాకల్యుడు కాకటాయనుడు మున్నగు మాన్యుల
నేకు లర్యాకాలములందు సంస్కృతభాషకు వ్యాకరణములు వ్రాసియుండగా
వానియందలి లోపము లరసియుఁ దమనాటికి భాషలోఁ గనవచ్చిన మార్పు
లవలోకించియు వానికిఁదగినట్లుగా బాణిన్యాచార్యులు మరల వ్యాకరణము
రచియించిరి. దానిలోఁగూడ లోపములను గనికెట్టి కెక్కు వేలశబ్దములకు
వార్తికరూపమునఁ గాత్యాయనుడు మరల పనుభాసనము చేయు. అట్లే
ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి అధర్వణవ్యాకరణము మొదలుగా రాచిపాటి గురు
మూర్తి శాస్త్రి తేనుగువ్యాకరణము వఱకుఁ గలపూర్వలక్షణములందు భా
షలో మాతన శబ్దజాలమంతకును పదుగ్రముగాఁ గాకపోయినను కొంతకై
నను భాషాసంప్రదాయముననుసరించి కొన్నికొన్ని సూచనలు గావచ్చును”.

మీరు చెప్పినట్లే అయినచో బాణిన్యాచార్యులు గార్గ్యదులకాలము
వకుఁ దర్వాతఁ బయలుదేరిన గ్రంథములలోని పదములనుజూచి వానికను
భావము చేసియుండవలయును. అట్లే కాత్యాయనుడు పాణి విడిచినవా
నిమి లేర్వాతకాలమున మార్పులుచెందిన పదములకును వార్తికములు రచి
యించి యుండవలయును గదా. నుకొన్నచేతగ్రంథములలోఁ బాఠ్యాపర్యము
నిర్ణయించుటకు సాధనసామగ్రి తక్కువ. ఉన్నవానిలో దొరగారే పరమార్థ
మాణునక మనసంప్రదాయమెఱిగినవారు దొరలనుగ్రహించిన సాహాయ్య
ములో సత్యము నిర్ధారణచేయ యత్నింపవలయును. ప్రకృతము సిద్ధముగా
నున్న పాఠములను భాష్యాదివాక్యములను జక్కఁగఁ బఠికిలిందినచో బా
ణినికీ ఋశ్యమంథున్న గ్రంథములలోని కొన్నిపదములకు పాణిని సూత్ర
ములు రచించకవిడువఁగా కాత్యాయనుడు వానికి వార్తికముల రచించెగాని
శ్రీకాన్తులువాదమనట్లు క్రిమివాటికి భాషలోఁ గనవచ్చిన మార్పులవలో
కింది వానికిఁ దగినట్లుగా వ్యాకరణము రచియించియుండలేదని తోచుచు

౫,౬] సూర్యనారాయణమూర్త్యభాషానుశాసనప్రామాణ్యవిచారము. ౮౫

న్నది. కాత్యాయనుడు వార్తికములలో సాధించిన పెక్కుపదములు పాణిని
 గూడ తనసూత్రములయందు నుపయోగించియే యున్నాడు. కొన్నిగూఢ
 ముగా నూదించియున్నాడు కాత్యాయనుడు ప్రవాహగతిని గాలక్రమమున
 మార్పులు చెందినవానిని సాధించెననుట చింత్యము అట్టిరూపములు కొన్నిక
 నుబడినను అవి పాణికాలమునకులేక తర్వాత మార్పుచెందిన రూపముల
 నియు ప్రాచీనములు గావనియు సాధించినగాని శాస్త్రులవారియభిప్రాయ మం
 గీకరింపబడులేదు. ప్రాచీనరూపములలో గొన్ని పాణిని చూడక విడిచియుండ
 వచ్చును. వానికిఁ గాత్యాయనుడు వార్తికములను రచించియుండవచ్చును.
 వాడుకలో మార్పుచెందినపదములకు సాధుత్వముకల్పించియుండెను. కాత్యాయనుడు
 వదించిన వార్తికములలో గొన్నివడిలింపుడు. “ర్యమేర్భ్యవే”
 అనువార్తికమున కాత్యాయనుడు నిత్యశబ్దమును నిరూపించెను. అది పాణిని
 కాలమునకు లేదా? పాణియే “నిత్యవిప్లవో” అనుసూత్రమున దానినుప
 యోగించియున్నాడు. పర్యతశబ్దమునకు పాణియసూత్రము లేదు. వార్తిక
 కారులు “తనపర్యమదుద్యాం” అనివార్తికముచేసిరి. ఆపదము పాణిని తర్వా
 తికాలపుమాట యందుమేని పాణినియే “ఆయుధజీవేభ్యశ్చః పర్యతే” అను
 సూత్రమున దానినుపయోగించినాడు. మాతులశబ్దమునకు “ఇంద్రపరుశే”
 త్యాదిసూత్రమునఁ బాణినిప్రయోగమున్నను దానినకృతి ప్రత్యయవిర్వచ
 నము పాణినిచేయలేదు. కాత్యాయనుడు “మాతుర్దలః” అనివార్తికముచే
 నిరూపించెను. ఇట్లే పితామహమాతామహాదిశబ్దములు పరస్పరప్రసములు
 గలవు.

శ్రీ శాస్త్రీగారిపద్ధతిని సంస్కృతభాషయందు దర్వాచీనప్రయోగములలో
 మార్పుచెందినరూపములు (వానిని దప్వలనుడు ఒప్వలనుడు) గ్రమముగా
 ననుశాసితములైనపుడు ఆర్షములనియు; ద్రాధప్రయోగములనియు నిరంకుశ
 ప్రయోగములనియు వ్యాఖ్యానకర్తలును వ్యాకరణకర్తలును గొన్నిపదముల
 ను లేప్వలని యేల నూదించవలసి వచ్చినది? అట్టి పదములుగల పురాణ
 ములు, ఇతిహాసములువైద్యగ్రంథములు జ్యోతిషగ్రంథములు అప్పుడు లేవం
 దురా? వానిలోని యాద్యప్రయోగాదులు సాధువులని యేల సాధింపబడ
 లేదు? శ్రీ శాస్త్రులువాని అతిప్రాచీనమైన సంస్కృతమునకుగూడ నిష్టిభర్త
 ముగలదని మరమెఱుగునుని వ్రాసినారుగదా.

పోనిందు సంగమతథాపాదపయమును విడిచి కవచాభివృద్ధి మన యాంధ్ర భాషయందుగూడ కొన్ని మార్పులు గలిగినవారికి లాక్షణికు లను శాసనములు చేసినట్లు కొన్ని సూచనలు గానవచ్చుచున్నవని శాస్త్రులుగారు న్రాసిరి గాని అవియేవియో సూచింపరైరి. శాస్త్రులగారి భావమున కారము కొంతకాలము తప్పలనుకొన్నవి మఱికొంతకాలమునకు నొప్పులగునని మన మొప్పుకొని వారియనుశాసనగ్రంథము విచారించుము.

శ్రీశాస్త్రులువారు పూర్వకవిసమ్మతములు రిక్తుల్యములు నైన శిష్టవ్యవహారికములు సాధువులని తెలుపుటకు నీయనుశాసన మావశ్యకమగుచున్నదనిరి. “శిష్టవ్యవహారికములు, సాధువులు” అనియెట్టివి? పూర్వకవిసమ్మతములు రిక్తుల్యములు నైనవి అనిగదా యావాక్యమున కస్వయము పూర్వకవిసమ్మతతుల్యత్వమననేమో ఏవిషయమునఁ దుల్యత్వమో? అంధ భాషాపద మాత్ర తుల్యత్వమో పదమాత్ర తుల్యత్వమో తెలియదు. తుదకు పూర్వకవిసమ్మతి లేకున్నను శిష్టులు వ్యవహరించినవైనచో గ్రహ్యమే యని తాత్పర్యము తేలినది కాని సుక్ష్మాపరిచ్ఛేదమున గృహ్యమే యని తాత్పర్యము కలుగదు. ఇప్పుడు దేశమునలుగడల శిష్టులు వాడుచున్నదియుఁ బూర్వకపులు తమకావ్యంబుల వాడినదియు నగు భాష గ్రహింపఁదగును.” అనుచిరిమో వివరణములను బట్టి పూర్వకవిప్రయోగము శిష్టవ్యవహారమునను రెండులక్షణములును బట్టినవియే గ్రహ్యములని తేలినది.

మొదట విరివిడిప్రియందు వాల్లవపాఠలో “ప్రయోగమూలముగా నీయనుశాసనము చేసినను గవిశిష్టప్రయోగములుగాఁ గవవచ్చుచున్న ఇన్ని వచ్చినా, వస్తూపోతుంటేను, వస్తాడు కూర్చొను మొదలగు పెక్కురూపముల కనుశాసనముచేయక నేనుప్రమాణముగాఁ గొన్న “ప్రయోగమూలంబ్యాకరణ”మ్మును నాగోక్షి యిప్పటికి మీఱినవాడనైతిని? అనివీరు న్రాసినదానిబట్టి విచారించినచోఁ గొన్ని పదములకుఁ బూర్వకవి ప్రయోగమును శిష్టవ్యవహారమును గూడఁచున్నను వానికనుశాసనముచేయక వారు ప్రమాణముగాఁ గొన్న యాగోక్షి యిప్పటికి దాటినారు. ఆపదము లేమిసాపము చేసికొన్నవో, శాస్త్రులవారియనుగ్రహమునకుఁ బాత్రములు గాలేదు. క్రమముగాఁ గాగలవన కొనెద. మొత్తముమీఁద విజ్ఞప్తిలోని యాచిన్న వాక్య

౫౬] సూర్యనారాయణాయాంధ్ర భాషానుశాసనప్రామాణ్యవిచారము. ౮౭

ములో మీరు స్మారకమునఁ దెలిపిన నియమ మెరిపిపోవలసివచ్చే కదా. ఏమైనను “శిష్టవ్యావహారికములు” గ్రాహ్యములనుట ఏరికినమ్మలేము.

ప్రకృతియు మనయాంధ్ర దేశమున ఆంధ్ర భాషావిషయమునఁ బ్రమాణముగా గ్రహింపదగిన శిష్టులెవరు? అనివిచారించవలసియున్నది. ఘనాంత స్వాధ్యాయము వల్లించి యాంధ్ర భాషాగంధ మెఱుంగని యవధానులుగారా? ఆంధ్ర భాషా ప్రవేశముగల యాంగ్లాభాషాపట్టభద్రులా? ఆంధ్ర భాషాగ్రంథములు చదివి యాపాఠములను దెప్పనవ్వజో యావ్యాసములను దిద్దనవ్వజో తక్కు మిగిలినసమయమున నందఱకంటె నవశ్యంకముగ మాటలాడువాండ్లొ పాఠ్యములా? అవియన్నియు నెందులకు? అందఱును వ్యవహారమున సమానముగా నేయున్నారు. గాన ఆంధ్ర భాష మాటలాడువారందఱును శిష్టు లేయందమా. చివరకదే బాగుగానున్నట్లున్నది కాని ఆంధ్ర భాష మాటలాడు వారిలో జాతుల ననుసరించియు దేశముననుసరించియు భాష కొన్ని మార్పులు చెందియున్నది. కావున బ్రాహ్మణులా? క్షత్రియులా? వైశ్యులా? శూద్రులా? తదితరులా? ఎవరు? వ్యాయమువినుడు. ఇదివఱకుఁ బంచము లనుబడి యిపుడాదిమాంధ్రు లనుబడువారు ఆంధ్ర భాష కాదిశిష్టులనుట యుచితమని యనవలసివచ్చునేమో? మనయనుశాసనకర్తగారు బ్రాహ్మణులే శిష్టులందురు కాబోలు. వారిభావ మదికాకున్నచో నొక్కబ్రాహ్మణజాతివారుదక్క మిగిలిన యాంధ్ర ప్రపంచమంతయు నిత్యమును వాడుకొను లెగు, కూకో, ఆడు, ఈడు, తొంగో, చూక్క, పుంది, పున్నది, చేస్తూన్నాను, వస్తున్నాను, ఎరికి, ఏటి, ఏది, మొదలగు వానికి అనుశాసనము చేయక పోవుటయేకాక వానిలోఁ గొన్నినిపేర్చించుటకూడనేల? అందులోఁ గొన్ని ద్రావిడసంప్రదాయము ననుసరించినచో సాధ్యములగును. కొన్ని, కొన్ని మండలము లందలివారు వాడుకొనుచున్నవి. కొన్ని ప్రయోగసమృతములు. శాస్త్రులుగారు చెప్పిన కవిప్రయోగతల్యధర్మవిశిష్టత్వము కొన్నిటికిఁ బట్టవచ్చును. కావున వ్యావహారికభాషావిషయమున నన్నిజాతులవారికి సమావాధికారము కలదు. క్రమముగా జాతి కొకభాష యేర్పడి యొకజాతివారి గ్రంథము మఱియొకజాతివారికిఁ దెలియని స్థితి సంభవించును. అంతేకాక మండలభేదము ననుసరించి భాషాపదముల గ్రహించి గ్రంథములు రచింపఁబూనినచో నొకమండలమువారిగ్రంథము మఱియొకమండలమువారికిఁ దెలి

యని దుస్థితి సంభవించును. ఇట్టిస్థితి కన్నడదేశముం దిప్పుడున్నదనియు దానిని దొలగించి పర్వసామాన్యగ్రాంథికభాష నేర్పఱుచుటకై కర్ణాటసాహిత్య పరిషత్తువారు యత్నించుచున్నారనియుఁ దెలియుచున్నది.

ఇంక పూర్వకవిప్రయోగములు శరణమనుచున్నారు. అది వలదన్న వారెవరు? వీరుచూపినవి ప్రమాణములవునా కావా యనివిచారింపవలసి యున్నది. పెక్కునాతప్రతులు లేఖకదోషసమన్వితములై యున్నవని యందఱు నొప్పుకొనవలసినదే. ఉన్నవియున్నట్లే ముద్రించినచో నాశోభయడుగ నక్కఱలేదు. చెప్పనక్కఱలేదు. లేఖకదోషములేనో కవిదోషములేనో పరిశీలించి ముద్రింపఁజేయుట ప్రకటించువారిభారము. వారిలోపముచేత బహుగ్రంథములు తాఱుమాఱిన వన్నమాట నిజమే. అప్పుడుకూడ కవిదోషములు దిద్దుమని నాయభిప్రాయము కాదు. అవి కవి పొరపాటున నుపయోగించినపుడు తప్పులుగానే పరిగణింపఁబడును. కాళిదాసనన్నయాదులకుఁ గూడ పొరపాటులు గలవు. ఒక్కొక్కప్పుడు కవి సాధువనుభ్రాంతిచేతనో యేవిసుపుచేతనో కార్యాంతరాసక్తిచేతనో తోఁపకయో, ఓపికలేకయో, అప్పటికేదోయొకవిధముగా పూర్తిచేయుటయుఁ గలదు. అట్టివి మనము పరమ ప్రమాణముగా గ్రహింపవచ్చునా? నివాదాస్పదమైనపదములను బెక్కుండు బహుళముగా నుపయోగించినచో ఆపాతములే భిన్నదేశగ్రంథములలో దొరకినపుడు వానివిషయమాలోచనీయము. శాస్త్రులవారు చూపినప్రయోగములలోఁ గొన్నివారు స్వయముగాఁబడివి సంపాదించినవి. కొన్ని వారివిజ్ఞప్తిలో వ్రాసినట్లు వారిమిత్రులసాహాయ్యమున సంపాదించినవి. అన్నియుఁజేర్చి యుదాహరణములకడ పుస్తకములపేర్లు మాత్రము తెలిపిరి. ఆశ్వాససంఖ్యయైన నీయలేదు. వీరుచూపినవానిలోఁ గొన్ని ముద్రితపాతము పకు భిన్నముగా నున్నవి. ఏదియోయొకపుస్తకమున నున్నవన్నియుఁ బ్రమాణములే యున్నచో నీక్రిందివానికీఁ గూడ ననుశాసనము చేయవలసినదే.

వడ్డోలగము పండితారాధ్య-౩-పొరట-౨౩ పం.

తద్యగా బస.పు-౬౦పా-౮ పం.

కొన్ని నేల్పులు (కొంపఱునుటకు) డిటా-౯౧-పొర పం.

నిత్య (నిత్యములనుటకు) డిటా-౧౦౯-పా-౭ పం.

అభిమాని (అభిమానినిలనుటకు) పండితా-౯౬-పా-౯ పం.

కార్తవ్యములను దెలిపిరి. అందు “మహద్వాచకమగు చతుర్థుడు అనుపదము నకు మహతి చతుర్థ యనిరి. మహద్వాచకమగు దశముడు అనుపదమునకు మహతి “దశమ” అనిరి. “చతుర్థశబ్దము మొదలుగాగలవి తిథులర్థమగునపుడు ఈకారాంతములగును. తెనుగున సూక్ష్మము వచ్చును. ఉదా.....— చతుర్థ, పంచమి, షష్ఠి, మొదలయినపూర్వములు” అనిరి. తిథివాచకములు కాని చతుర్థదశమశబ్దములు మహతీవాచకము లయినపుడు ఆకారాంతములగునని శాస్త్రులుగారినిశ్చయము. ఏయర్థమునకైనను మహతీవాచకము లయినపుడాపదములు ఈకారాంతములేయగునుగాని ఆకారాంతములుకావు

ఇంక విద్యచ్ఛబ్దము “విదేశ్యతుర్వనుః” అనుపాణినిసూత్రప్రకారము కృదంతము. శ్రీశాస్త్రిగారు దీనిని మత్స్యగీయాంతములలోఁ బరిగణించినారు. అంతేకాదు విద్యచ్ఛబ్ద మాంద్రమున నిలుపునపుడు విద్వాంసుడు అనురూప మగును. దానిని సూత్రించుటకు శ్రీశాస్త్రులుగారు ద్వితీయభాగమున 9 వ పౌరటలో 25 సూత్రమున “మత్స్యగీయాంతములయిన సంస్కృతశబ్దముల ద్వితీయైకవచనరూపములు తెనుగున నామములగును. అగుచోతుదిమకారములోపించును. ఉదా :—శ్రీమంతమ్, శ్రీమంత ఇల్లు, గుణవంత, విద్వాంస” ఇత్యాదులు అనిరి. అంతేకాక 26 సూత్రమున తత్సమమతుబంతనామముల కుదాహరణముగా విద్వాంసుడు అనివ్రాసిరి. ఇదేమి? పాణిని, కాత్యాయన పతంజలి వ్రథ్యతులకుఁగూడ గతిలేకపోయినదే. ఈసందర్భమునఁ జిన్నయసూరిగారు బాలవ్యాకరణమున “మతుబాదికంబు ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యంబగు” అనితత్సమపరిచ్ఛేదంబున 70వ సూత్రమునఁ దెల్పిరి. వారిసూత్రములో ఆదిశబ్దము చేత విద్వాంసుడు గ్రహింపఁబడినది. శ్రీ శాస్త్రిగారు అదియైనఁ జూచియుండరా? చిన్నయసూరిగారు వ్రాసినట్లు వ్రాసిన విశేష మేమున్న దనుకొనినారుఁ గాఁబోలు పోనిండు దానికేమి? ఈవిశేషము వినుడు సీ రెండవభాగమున 102 వ పౌరటలో “తద్ధితప్రత్యయము లపత్యా రకాదిభేదమున బహువిధములు.

అన్వారః—వధ్యుడు, పూజ్యుడు, దండనీయుడు అనిరి. ‘వధ్యుడు’ అనుచోట వధార్థుడు వధ్యుడు అవవచ్చును. దండనీయుడు అన్నది కృదంతము గాని తద్ధితాంతము కాదు. దంబార్థుడు దంభ్యుడు అగును. దంభ్యశబ్దము తద్ధితాంతము కృదంతముఁ గూడ నగును. దండనీయుడు మాత్రము

౫, ౬] సూర్యనారాయణీయంధ్ర భాషానుశాసనప్రామాన్యవిచారము. ౯౧

కృతంతమే కాని తద్ధితంతమెన్నడును గాదు. వంద్యుడని న్యాయుడలంచి
వందనీయుడని పోరపాటున ప్రాసినారందుమా! ఇంత పోరపాటు వీరికి
యనుశాసనవిభాసముననే యున్నపుడు తాటియాకులోఁ దప్పలు పడయా
డవా? పూజ్యుడనుపదము తద్ధితంతమనుటకు ప్రమాణము పూజ్యమే.
తద్ధితములలో “య”ప్రత్యయము రాదగిన గణములో నిదిలేదు. ఇదికృదంతము.
కృతద్ధితభేదము పరిగణింపబడలేదు. ఇట్టివన్నియో కలవు. వీరియను
శాసనప్రకారము మీననేత్రి, మహారాజ మున్నగునవి సాధువులైనవి వానిని
గురించి న్యాయబూనిన నొకగ్రంథమగునని ప్రకృతము విరమించుచున్నాను.

వీరు తప్పల నొప్పల గావించుటయే గాక ఒప్పలన వీలుగానున్న
పదములు కొన్ని తప్పలపట్టికలోఁ బాటవైచిరి. అందు “దారాపుక్తులు”
అను పదము వీరిమతమునఁ దప్పటఁ. చూ. సంఖ్య. ౬౩. సూత్రము. దారా
పుక్తాదులని వాచుక కలదు. దారాశబ్ద మాకారాంతశబ్దమును గలదని నా
మలినగానుశాసనవ్యాఖ్యాతయగు భానుజీషీలరులు ప్రమాణము చూపెను.
అమరకోశమున “భార్యా జాయాధపుంభూమ్ని దారా” ద్వితీ మనుష్య 6.
వాఖ్యలోఁబాటుతోపి “స్లో” క్రోడహారా తథాదారా త్రయవితే య
భాక్రమం కోడహారేచ దారేషుశబ్దాః ప్రోక్తా నుసీషిభిః॥ ఇతివ్యాధీ శుభాం
కా” అనియున్నది. సర్వశబ్దసంహాధిసీనిఘంటువున ఆకారాంతమునుఁ గలదు.
మఱియు పోరిశ్చంద్రనలో పాఖ్యాసమున 4 అ. 3 పద్యమునను రాఘవపాం
డవీయమున ౧. అ. ౪౩. పద్యమునను (వావిశ్వవారీశ్చ తులు) ప్రయోగము
గలదు. అహాలలపండితీయమున నిది ధ్రువపఱుపఁబడియున్నది.

దీనిని వారేలకో తప్పలపట్టికలోఁ బాటవైచిరి. శ్రీశాస్త్రిగారియను
శాసనము ప్రామాణ్యార్హమగునో కాదో వివేకవంతులు నిర్ణయింతురు గాక.
శ్రీశాస్త్రిగారియందు నిదివఱకుండు ప్రామాణ్య మిప్పుడు శిథిలమగుచున్నది.
ఇంతకు వారు చేసిన యనుశాసనమునందు వారికి ప్రామాణ్యము లే
నట్లు గనఁబడుచున్నది. ఇది చిత్తగించుడు. వారివిద్భుక్తిలోనే V వంటలో
“నేననుశాసించినశబ్దముల నీయనుశాసనరచనమున విపుడుపయోగించక దా
షాసనప్రచారవేత్తల యనుమతిపై దృష్టి నిలిపిరి” అనిప్రాసినారు. వారికి
దృఢప్రామాణ్యమున్నచో వారనుశాసించినపదములు వారేల యుపయోగిం
చు? వారియడదేవాస సారమగనే కీప్రామాణ్యమును గుఱించి యెరు

లు గూడఁ బెద్దలయనుమతిపై దృష్టి నిలుపవలసియున్నది. చారట్లు పెద్దల యనుమతికై నిరీక్షించుచున్నపుడు ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారును ఆంధ్ర భాషావేత్తలును సాధ్యమగుసంతర్విరలో సీగ్రంథమండలి గుణదోషవిచారణము గావించి వారీయాశయములు దెలియఁజేయుట యుక్తము. అంతవఱకు శ్రీ శాస్త్రులవారిలోపాటు ఇతరులుగూడ దీనిప్రామాణ్యప్రామాణ్యవిషయమయి నిశ్చితాభిప్రాయులగుటకు వీలులేదు.

అన్నిటికంటఁ జిత్రము. ఆంధ్ర భాష కక్షరములుగూడఁ బరిగెనవి. ఇంకను వింతవింతపద్ధతులెన్నియో యున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని బాలురకు ను బోధమగుట కనువుగా నుండుటకై రచించియుండురు. వారుచిరకాలానుభవ ముతో రచించిన యీ గ్రంథమున గుణములు గూడఁ గొన్నియున్నవని చెప్ప గలను. అట్లయినచో దోషములను విడిచి గుణములుమాత్రము గ్రహింప రాదాయని కొందఱవవచ్చును. “ఏకోహిదోషో గుణసన్నిపాతే నిమజ్జతీందోః కిరణేష్వివాంకః” అనికాళిదాసు చెప్పినమాటయు సత్యమే. కాని ఆయాశ్లోక్తి యితరవిషయమున నుపయోగింపవచ్చును కాని కావ్యావిషయమున నుపయోగింపఁగూడదని లాక్షణికుడైన యహోబలపతి యహోబలపండితీ యమను నాంధ్ర శబ్దచింతామణివ్యాఖ్యానమునఁ గంతోక్తిగా వచించినాడు చిత్తగిరిపుడు. అహోబలగనం-107 పా॥ “తదల్పమపి నోపేక్ష్యం కావ్యే దుష్టం కథంచన స్యాద్వపుస్సుందరమపి శ్విత్తేజైకేన దుర్భగమ్” అనియు 22 పాదాలలో “ఏకోహిదోష ఇతిన్యాయస్తు కావ్యవ్యతిరిక్తవిషయ ఇతి శ్రష్ట వ్యమ్” అనియునున్నది.

కావ్యముననే యీన్యాయము గూడదనుచుండఁగా ననుశాసనగ్రంథ విషయమునఁ గూడదని వేఱచెప్పవలయునా ? కావున ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారు నిష్పక్షపాతబుద్ధితో సూర్యనారాయణీయము విమర్శించి యుండలి గుణదోషములు లోకమున కెఱిగింతురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

క వి తః

విద్యానో కోవలై శివకామేశ్వరరావుగారు.

భృతకోపాధ్యాయవృత్తియను దుర్దశాసింధువున మునుగుచుండేలుచు
 నీడుచలము బలము నశింప నిరాశక్తై యెదురుచూచు మమువంటి సాహిత్య
 క్షణసావధుల కెన్నడో యిట్టిదీర్ఘము కన్పించుట; కొంచెము శ్రమమును
 దీర్చికొనుట మఱల విధిని నిందించుకొనుచు బ్రాణముల పఱచేతనిడుకొని
 యానిరాశాసింధువున పారహరాయని దుముకి మఱల ననంతబాధావికలమ
 పన్నులమగుటయు నేటికాలమునఁ జేదటికముకలమున నహజ్జమైనది. కవి
 త, కవి, మున్నగు విషయములను జర్పించుచుఁ బురాతనాధునాతన ప్రాచ్య
 పాశ్చాత్యమతములను సాధ్యమయినంతవఱకు విమర్శించుచు నాయాయిమత
 ములు మనపురాతనాధునాతన భాషాకావ్యముల నెంత వఱకిమిడియున్నవో
 తెలుపుచు సాహిత్యమీమాంస యనుగ్రంథము నొకదాని న్రాయసంకల్పించి
 తిని. అందు విషయములు విపులముగాఁ జర్చిపఱచు. ఇచ్చటఁ గవితనగు
 తించి యందునను గవిత్వసామాన్యలక్షణమును వివరించుచున్నాను. మిమ్ము
 శ్రద్ధధానులఁగఁడని విన్నవించుచున్నాను.

చం. కవులకు మ్రొక్కి లెక్కవితకై మరణవ్యధనొందు శాస్త్రపా
 లవకటులైనవారి వికటభ్రుకుటిం జఱునవ్వతూఁపుతోఁ
 గవిసి జయించి వాగుణానికారము నూతఁగ దొంగత్రోవలన
 దవులను నిల్పిస్త్రేలు కవితామతబాహ్యుల ధిక్కరించెదఁ.

శోకము శ్లోకత్వమును బొందెను; కవిత యానాఁడే యంకురించెను.
 శ్రీరాముడు ప్రత్యక్షమయ్యెను; సీత యిలవేల్పుయ్యెను. పుట్టతేనియ నెల్లివి
 గిసి ప్రపంచమునంతను మధురోన్నాదమునఁ దమోవాప్తి లేని నిద్రావశము
 నుగాఁ జేసెను. ఇది కవితానిర్ణ రీజననము; తద్వాసయోగ్యప్రపంచస్పృశనము
 తలెప్పందర్యపిపాసువు లందుకొనినఫలము. అందుఁగలది మధువు. ఆరసము
 నెంతక్రొలిసను దాహము తీరదు: తృప్తి లేదు. అందుఁజఱుగుటయుఁ గాననే
 రము. ఈమధుపానమునకు ఫలమువిషయమాంద్యము: స్వయంప్రకాశమును
 సత్యమును జ్ఞానము ననంతమునగు నానందైక్యము. ఈకవితాప్రపంచమునకు
 వ్యవహారార్థము నామరూపములున్నను నిజమునకు లేవు. అమృతమును జవి
 మాచినవారికి నిర్దరత ఫలమందును. తాని సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వముల కవిత

త్వము కలుగదనియుఁ జెప్పదును. కావ్యామృతమును జవించిన వారికో నిర్జరతయందుఁగల జన్మవ్యధలేదు పరిగదా తదమృతస్వరూపులేయై యానందులగుదును. దుఃఖమేది? ఏమయ్యెనో తెలియదు. ఈదృశ్యపంచమును పృథించువాడు కవి. ఇదికావ్యసృష్టికథనము.

ఈసృష్టికిని బరిదృశ్యమాపజగత్సృష్టికిని సంబంధమును గలదు: సగమున సంబంధము. స్థితినిర్దాతృత్వము బాహ్యదృష్టితోచరించును. అందువలన పదియిది కాదు కాని యుండలి ధర్మమిందును నిండలి ధర్మమిందును బాడగట్టును. అదియూలము గావున నింద్రియగోచరవస్తువిచారణలు, “తద్భిన్న త్వేనతి తద్గతభూయోధర్మత్వ” మన్నా రిట్టిదానిని. ఇవట బ్రహ్మస్థజనమా న్యమా కవిసగ్గమాద్యమా దేనినేది యనుననించినది యను జిజ్ఞాసబీజచూపును. ఇట్టి సందేహము మోపెత్తుట తగవేకాని సృష్టియును సృష్టికర్తయును భిన్నైక్యతలైనవవుడును బ్రహ్మయుఁ గవియు లేఱుగాఁ బరిచ్ఛిన్నైనవవుడును నిదృశ్యసందేహమున కవకాశముందును గాని “తత్ సృష్ట్యా తదేవానుప్రావిశత్” నియు ‘బ్రహ్మైవరసః; రసోవైరసోయనువాక్యములు హృదయకుహరమునఁబ్రతిక్వమించువారికట్టి సంశయముకలుగనేరదు. అయితే యచట నా సంతర్కద్యోతకమగు క్త్యార్థమునకు సమాధానమేమందురా? వినుఁడు, నిలఁబడిపాడువానిలో నిలచి యంతరము పాడవలయునను నియమములేక యాకార్యద్యయ మేకకాలమువంజెటుల జరుగునో యటులనే దానిని పృథించియందు బ్రవేశించుటయు వాసంతిర్యవియమములేక జరుగుననియు రసనిర్మాతయగు కవియు రసమువను ప్రవేశించుననియు బ్రహ్మ యేవనము, రసమే బ్రహ్మ యునైనవవుడు కవికిని బ్రహ్మకు వభేదమే నిశ్చయమనియు ములుపుగాఁ జెలియనగునుగదా. ఇట్లును బ్రహ్మసృష్టికంటె భిన్నమయ్యు బ్రహ్మసృష్టియందలి భూయోధర్మమును గలిగి యున్నది. కావ్యసృష్టియను మతమనాదరణీయమని యాయుఱుక స్థిరపరచుచున్నది.

కవిబ్రహ్మలకుఁ బార్థక్యము లేమింజేసి కవిసృష్టియు బ్రహ్మసృష్టియు నొక్కటి. ఆనందియు బ్రహ్మస్వరూపము. అదివిర్గుణము; సత్త్వము; జ్ఞానము; అనంతమును, అందు స్వజనకర్మలేదు. ఆనందమేయది. వికృతినెఱుంగదు. దానియందు సంకల్పము కలిగదు. అదిశక్తి. ఆసంకల్పమహామికాపూర్వకము అందుచే నైజాన్మజాతేయ’ యని కర్తృత నారోపించుకొనను. కర్తృత

యందు కర్మయిమిడియున్నది. ప్రపంచమూవిర్యవించెను. అదితత్కర్తకంటె నస్యముకాదు. కనుకనే యోవేదనిహితం గుహాయా'మృన్నాన పద్ధలు.

ఈసృష్టిని జేయుటకుఁ బూర్వము బ్రహ్మతనపుట్టువునకుఁ గారణమును గ్రహించునరక యనేకకాలము తపస్సుచేసినాడు. ఈతపః ఫలమాత్మసాక్షాత్కారముచే దనజన్మమునకుఁ గారణమును గ్రహించి సర్వప్రతిపాదనమునకు బ్రారంభించుట. అదిని నిర్మించఁబడినది సరస్వతి. ఈమె వాక్కు; వేదము.

ఇతఁ గవిబ్రహ్మ వాల్మీకి తపముచేసెను. కారణమును గ్రహించెను. సీతారాములను మనకుఁ బ్రసాదించెను. ఈతపమున కర్థమేమి ? తపముకా ర్యమును గూర్చును. శల్యావశిష్టుని జేయును. ఇది యగ్నివలె దహించును. ఈశ్రీవవేదనాధరము నాకునాకుఁ గావలయుననియు, నేను నేను మోయును ననియుఁ బూనుకొనుట యోచించుట, యత్నించుట వెట్టితనమని మూఁగులను కొనెదను. ఈవేదనయే, ఈబాధయే, యీకార్పిచ్చే, యీవస్తువిరాగమే జ్ఞానసాధనమని చెప్పెదము. ఈవిరాగము జ్ఞానపథగామినిగాఁ జేయునుగనుక యుదహరేవ విరజేత్తదహరేవ ప్రవజేత్త'న్నారు పెద్దలు. ఇది నిశ్చయము. మఱియు సీవేదనామృతమును జవిచూచిన వారిని మఱియు సందుఁగాపురముచేయువారిని శాంతమూర్తులని చెప్పుచున్నాము. నిర్వేదము శాంతమునకు స్థాయి ఈనిర్వేదమే తపస్సు అవిరాగమే మహాతపస్సు. ఈతపస్సును ధన్యతములు చేయుదురు. అధన్యతములలో ధన్యముమహాశక్తి. ఈమహాశక్తులలో బ్రాగ్ సరుడు వాల్మీకి, అతఁడు తపమునుజేసెను. శోకము క్లోకలనొందుటకు గల కారణమరసెను. సర్గమునకు మొదలిడెను. ప్రపంచమును నిర్మించెను. అందుఁదానను ప్రవేశించి సుఖమున్నాడు. ఇది సహృదయునకుఁ బ్రత్యక్షమయి యతఁడు 'కూజస్తం రామరామేతిమధురం మధురాక్షరమ్| ఆరువ్యాకవితాశాఘా వందే వాల్మీకికోకిలమ్మ' నిధ్యానము నిరతమును జేయుచున్నాడు. ఇదియే కవితారహస్యము.

అయితే గానము చిత్రలేఖనము నేతాదృశములే కదాయని యందురు నిజమే. ఆమాటయందునను సత్యము లేకపోలేదు. అందుకనియే కాఙ్గోలు 'నేనుధయకార్యప్రాప్తిబాటించు శిల్పమునన్ బొరగుడ'ననికవిబ్రహ్మవాగొని యున్నాడు. పూర్వులు చతుష్కృతికలలున్నవన్నారు. అందు ముఖ్యములు మూడని పాశ్చాత్యులమతము ఆమూఁడుగాన చిత్రలేఖనకవితలు. ఈమూ

టికిని ఇలవూసందమేమైనను భిన్నమార్గముల నివిప్రదర్శించబడుచున్నవి. ఇది లోకవిదితమే. ఇందుఁ గవిత్వశ్రేష్ఠమని పాశ్చాత్యులును ఖండితముగాఁ జూచినారు. వారిమాటలివి.

Language, colour, form and religious and civil habits of action, are all instruments and materials of poetry ; they may be called poetry by that figure of speech which considers the effect as a synonym of the cause. But poetry in a more restricted sense expresses those arrangements of language, and especially metrical language, whose throne is contained within the invisible nature of man. And this springs from the nature itself of language, which is a more direct representation of the actions and passions of our internal being and is susceptible of more various and delicate combinations than colour, form or emotion and is more plastic and obedient to the control of that faculty of which it is the creation. For language is arbitrarily produced by the imagination, and has relation to thoughts alone ; but all these materials, instruments and conditions of art have relations among each other, which limit and interpose between conception and expression. The former is as a mirror which reflects the latter as a cloud which enfeebles the light of which both are mediums of communication. Hence the fame of sculptors, painters and musicians although the intrinsic powers of the great masters of these arts may yield in no degree to that of those who have employed language as the hieroglyphic of their thoughts, has never equalled that of poets, in the restricted sense ; as two performers of equal skill will produce unequal effects from a guitar and a harp. (Shelley.)

ఈపై బ్రహ్మాణీకరించిన వాక్యములవలన స్పష్టముగాఁ గవిత్వయితర శిల్పములకంటె నెక్కుడనియు యశోదాయకమనియుఁ దెలియును. అంతియకాక భావముతో భాష యప్రయత్నముగా బయలుదేరుననియు కలదు. అనగా భాషకు భావమునకు జన్యజనకభావము కలదని తేటతెల్లము. మఱియొకొక యభిప్రాయమునుగూడ వెల్లడించుచున్న వావాక్యములు. ఊహలకు సంబంధముకలది భాషయొక్కటియే యను భాసమునుద్ఘాటించుచున్నది. ఈయభిప్రాయములవలన మనకుఁ దేలినవిషయము కవితాసృష్టికి నత్యంతానుకూల్యముకలది భావయని. అందుకనిమే Croacheయను లోకరత్నసేత్ర Eas

thetic is expression అని యన్నాడు. ఇదిపాశ్చాత్యుల యభిప్రాయము. ఇత మనవాచీవిషయమున నేమనుచున్నారు? శబ్దార్థములు కావ్యమనియో యర్థప్రతిపాదకశబ్దము కావ్యమనియో చెప్పుచున్నారు. అట్లుచెప్పి యంతటి తో నాగలేదు. ఇంకొక యడుగు ముందునకుఁ బోయినారు వారిముందడుగు నటుండనిచ్చి పాశ్చాత్యవిజ్ఞానమునకు దత్తులును వారిననుసరించి యింత యర్థ రయశమును సంపాదించు దలంపుఁగొనిన పండితమృగ్యులు నేటికాలమున శబ్దార్థములమాట కావ్యలక్షణమున వినంబడగనే యేమో కొంపమునిఁగిపో యినట్లని కావ్యలక్షణము కానేరదని మీఁదికి దుముకయత్నించుచున్నారు. వారిమాట యేమందురనిన వారికి నాచెప్పు సమాధానమిది. ఫలములక్షణము కాదనియుఁ గావ్యమువలన బ్రహ్మనందస్వబ్రహ్మచారి యగు నానందముకలుగుట నిజమనియు మతీయు నాయానందము గానశ్రవణమువలనను చిత్రలేఖనము దర్శించుటవలనను గూడఁ గలుగుటచే నుత్పత్తిశిల్పము లన్నింటికది ఫలమనియు నీయానందము కలుగుటకు హేతువు మనముచూచిన, వినిన, చదివిన చిత్రగానకావ్యములయందలి భావమనియు నీభావమునే ప్రధాన లక్షణముగాఁ జెప్పదమనుచో నిదియును నామూఁడిటికి సామాన్యలక్షణమే యగుననియుఁ జిత్తరపు న్రాయుటకు రంగులు మొదలగునవియు సంగీతమును బాడుటకు స్వరాదులును నెట్లుముఖ్యముతో నట్టులనే కావ్యమునకును నాశిల్పిత్రయమునుండి ప్రత్యేకముగా గ్రహించుటకువలయు ససాధారణలక్షణము శబ్దార్థములని మనపూర్వులు వేనోళ్ళఁజెప్పిరనియు మనవిచేసికొనుచున్నాను. ఈవిషయము సులువుగాఁ దెలియునను తలంపుతోఁ 'శబ్దార్థార్థామూర్తిరాఖ్యాతౌ' యన్నాడు పెద్దలు, శబ్దార్థములను శరీరమని యన్నారేకాని శరీరమనఁగా జీవుఁడనికాని ప్రాణమనికాని జీవస్వరూపుఁడైన పరమాత్మయని కాని యనలేదు. అందలి యభిప్రాయమేమి? శరీరియున్న నాఁడే శరీరమునకు నాదరము. శరీరిలేనినాఁడు శరీరము శవము. కనుక కవితకు శరీరము శబ్దార్థములు. ఈశబ్దార్థములను శరీరముననున్న శరీరికవిత, అది యానందము; రసము; ధ్వని.

ఈవిషయమున నింకొకరహస్యము కలదు. వర్ణవర్ణక్రియావిస్తారగుణ వచనేషు' అని ధాతుపాఠము. ఈధాతువునుండియే వర్ణమనుశబ్దము వచ్చినది రసభావములకు వర్ణము వర్ణమువలనవచ్చినది. రసభావములను విస్తరించుటకు సాధనమువర్ణము. గుఱుగు రసభావములకు గుణము గల్పించునదివ

ర్ణము. ఈవర్ణములు అ ఇ ఊ మొదలగునవి. కవిలకు వ్యక్తీకరణమందు, మూర్తి కల్పనమందు వర్ణములు ప్రధానములు. ఈయర్థము వర్ణశబ్దమునందే లభ్యమగుచున్నది. ఈవర్ణములయుత్పత్తిని, 'చేతనేన జ్ఞాతార్థవివక్షయా తద్వోభకశబ్దనిష్పాదనాయ ప్రేరితమంతః కరణం మూలాధారస్థిత మసలం చాలయతి, తచ్చాలితోః సలస్తత్ఫలవర్తి వాయుచాలనాయప్రభవతి. తచ్చాలితే నవాయునా తత్రైవసూక్ష్మరూపేణోత్పాదితః శబ్దః పరావాగిత్యభిధీయతే.' యనునది మొదలుగాఁగల చతుర్విధవాక్కులనుగా జెప్పిరి, శాస్త్రజ్ఞులు, ఈ వర్ణములు ప్రయోగావ్వాసన్నితై కార్థబోధకములై పదసంజ్ఞను బొందును. యోగ్యతాకాంక్షాసత్తియుక్తముమై యీపదోచ్ఛయము వాక్యమగును. వాక్యోచ్ఛయము మహావాక్యమగును. అందుకని యేపెద్దలు 'స్వార్థబోధే సమాప్తానామంగాగిత్వ వ్యపేక్షయా, వాక్యానామేకవాక్యత్వంపునః సంహిత్యజాయతే' అనిచెప్పినారు. రామాయణాదులు మహావాక్యములు.

ఎదురైపచో దనమద.....మనుచరిత్రంబుదు .....
 బిరుదైన కవిగండ.....కొకటగ్రామాద్యనేకాగ్ర .....
 ఆంధ్రకవితా పితామహయల్లసాని పెద్దనకమీద్రయనినన్ను
 బిలచునట్టిఁ కృష్ణరాయలతో దివికేగలేక బ్రదికి.....వంబనగుచు,
 ఈ మొదలగునవి వాక్యములు, ఇంతకు నీవిచారణమువలన నిర్ణయం పఱచిన విషయము కావ్యశరీరము శబ్దార్థములని.

కవితశబ్దమునే శరీరమునుగా గ్రహించి వ్యక్తమగునదియను విషయమును నిర్ధారించుటకు ముఖ్యమగు రహస్యమింకొకటి కలదు. దానిననుసరించి రసభావములను శబ్దముద్వారమున వ్యక్తముచేయువాడు కవియనియర్థము వచ్చును. అప్పుడుశబ్దమే రసాదివ్యక్తీకరణమునకుఁ బరమసాధనమని నమ్ముటకు వీలుకలుగును. చూడుడు భాతుపాతమును మఱలినొక పర్యాయము. 'కుశజ్ఞే'యని ధంకాధ్వనిని జేయుచున్నది. కవియననెవఁడో యిప్పుడు వ్యక్తమేకదా. ఇదియునుగాక పెద్దలు 'కవవర్ణనే' యనియు ననుచున్నారు. వర్ణశబ్దార్థము వివిధమార్గముల నిదివఱకు నిరూపింపఁబడినదిగదా. ఇప్పటికిఁ గ్రాచ్యపాశ్చాత్యపద్ధతుల ననుసరించినను గావ్యమునకు ముఖ్యసాధనము శబ్దమనియే తెలియుచున్నది. రసభావాదులను వక్తీకరించు కవికిని ద్ద్రసాదులనుగ్రహించి యనుభవించు సహృదయునకు శబ్దమే సాధనము.

ఈశ్వరము ననుకొనిందిరి పెద్దలు. ఈయనుకొననము వలనప్రయోజనములు పెక్కులు. పదిమందికి చెలియుట ముఖ్యప్రయోజనము. అందుకొనుట వ్యాకరణము. చక్కనిపాఠ్యమును శబ్దముగాని రసాయనము వ్యక్తికరింపలేదు. అందుకనియే ఏకశబ్ద సమ్యక్భావ సుప్రయుక్తః పల్లలోకే కామధుగ్భవతి' యన్నారు. వ్యాకృతి యన్యోవ్యవ్యవహారయోగ్యములగు శబ్దములనసంభ్యాకములను బ్రయోగాత్మకముగాఁ పంపిరింది తెలుపుచు 'శ్చేమరా హేలయో హేలయశ్చితిమర్వనః పరాభిభావుస్తస్మాత్ బ్రాహ్మణేన నక్షేచ్ఛి తతైవపథాపిత్వై స్తేచ్ఛోహవా ఏవయదపశ్యతి' యను సభిప్రాయమును గూడఁ బ్రమాణీకరించుచున్నది. కాని కవితకేవల వ్యవహారయోగ్యమును చరణాలమునందను స్వీకరించదు. అరసమునకు, నాథావమునకు ననుకూలముగొన్ని పదములను మూత్రమే స్వీకరించును. కవితాభాషవేణు. లోకవ్యవహారభాషవేణు. కవితాభాషనుండి జన్మమై రత్నమీశవర్తి యగునజేయెల్ల వారలనోటినుండి మనమనుదినమువినువది. అదియునుగాక కవిత రసాదివ్యక్తికరణమందు నియమమును నదితముగా పఠింపించును; మఱియు రత్నస్తపాదుల కనుకూలమైన గమనమును సహజముగాఁ గల్గియుండును గావున ఛందోబద్ధమునగుచున్నది. అందుకనియే వ్యాకరణముచే సాధువులైనను గొన్ని శబ్దములు కావ్యమునందపేక్షణీయములు కావనియు వానిని బరిహరించుట నుగూడ నత్యవి కాదలంచుకొనువాడు శాస్త్రముల సభ్యులించితివప సుక విపద్మిధావమునఁ గావ్యపాకమునుజేసి యభ్యసించవలయుననియు స్పీకించితివముగాఁ తెల్లలనుచున్నారు.

అధిగతపకలక్షణయః సుకమే సుజనస్యపద్మిధానియతమ్

నక్షందిన మభ్యస్యేదధియుక్తః క్షమాకా కావ్యమ్. నను యభ్యధిగతపకలక్షణయః క్షమాంశ్చరత్కిం సుజనస్యసుకమే పద్మిధానసేభ్యవ్యతి పత్యమ్ ఛందోవ్యాకరణాదివిషయ లక్షగాలిరిక్త మవ్యవధి జానాతిక్షణయమ్, యవ్యవహారికవిలక్ష్యేభ్యవ్యవ్యతే యథావ్యాకరణే వర్వన్; అజ్ఞాః. పల్లి; దర్శిన్; ఈర్ష్య; ఈర్వతి; జ్యోతికయితుతి; అద్దితిమతిత్యేనమాదీని పదానిన ప్రయోజ్యాని కావ్యవ్య మాధుర్యలాలిత్య వివాశప్ర మగాత్.

అట్లుంటచే లోకభాషకు విస్తృతమైన వ్యాకృతిమూడవచ్చును గాని కావ్యభాషకుఁ గూడ వావ్యాకరణమే మూలమైనను వందలి పరిమితమునచే

గ్రాహ్యములుగాని యన్నిమాటలు గ్రాహ్యములుకావని నిశ్చితాభిప్రాయము. ఇంతియకాదు వ్యాకరణవిరుద్ధత మొదలుగాఁ గలవి కావ్యదోషములనియుఁ బెద్దలందురు.

ఎవరేమన్నను భాషకుబంధనమేమి? వ్యాకృతిభాషను బంధించి తద్వారమునఁ గవికి సంకుశముగుచున్నదని కొందఱు కవివృత్తులు సహృదయవృత్తులు భాషావిజ్ఞానము లేకయు, భాషాస్వామ్యములేకయు, గావ్యభాషానుభవమును గుర్తెఱుంగమియు నోరికీవచ్చినట్టులఁ జ్రేలుచున్నారు. అత్యంతనియమమునపేక్షించు కవితాలతాంగి నియమనికారమున సంచరించు సామాన్య వంటిదిమాత్రము కాదని సహృదయులకు విన్నవించుచు నాత్మస్వరూపమైన రసమంత మాధుర్యమును గలదియైనను నానుభవమునువ్యక్తము కావలయునన్నచో శరీరమావశ్యకము గనుక నాశరీరము వికలమైనచో నేహ్యముకొందఱకు ననుకంప కొందఱకు నెట్లుకలుగునో యట్లేయవశ్యమును గల కావ్యముననియు, నాకారణముననే శరీరమంతయు నెంతయందమును గలదియైనను 'శ్విత్రేణ కేనాపి దుర్భగ'మృని మనయాలోకానికికులునుడువుచున్నారనియు నందుచేతనే కేవల శబ్దార్థములనో కేవలార్థప్రతిపాదకశబ్దమునో కావ్యలక్షణమునుగాఁ జెప్పక సహృదయులగు పెద్దలు, 'అదోషాశబ్దార్థ'అని చెప్పినారనియు విజ్ఞాపించుచుఁ గావ్యవ్యాకరణభాషలకుఁ గలసంబంధమును మిక్కిలముగా నిచటవిమర్శించుట యస్పష్టతమగునుగావున నావిషయిక చర్చవింతతో నాపుచున్నాను; మన్నింపుడు.

పూర్వులు కావ్యలక్షణమును జెప్పచు నిట్ల నొకింతదూరము కూడ వెళ్ళిరి. అలంకారములుకూడ గావ్యములందవరసమే యనిరి. దీనినే మనపాశ్చాత్యవిజ్ఞాన పరిపూర్ణములగువారు నవ్విత్యణీకరించుచున్నారు. వీరి విజ్ఞానోపలబ్ధికే గారకులైన పాశ్చాత్యలేమనుచున్నారో పైనదాహరించిన వాగ్యములవలననే యొకింతలేట పడఁగలదు. మఱియు నీపాశ్చాత్యులలో Walt Whitman చే నువ్వు బీజమై Browning రూపమున మోసెత్తి Maeter link నామమున పూచిఫలింపిన Mystic poetry అను ఫలరసమునకు జైత్రవ్యనిర్మితియగు వైష్ణవమునుగలిపి యారగించుచున్న రవీంద్రనివలకుఁ గలవారలేమనుచున్నారో యొకపర్యాయము కన్నెత్తియో తలనెత్తియో చూచిన విశేషముకాగలదు. అలంకారభూయిష్టచుగు భాషనే (Metaphorical

language) కావ్యము పేక్షించునుగాని తదన్యమును సహింపదని విశాలాకాశమునుండి వర్షామేఘములవలె గర్జించుచున్నాడు. సాహిత్యవిజ్ఞాన పోషణమునఁబెరిగి తాము తద్విజ్ఞానమును నెల్లడించుచున్నామని ఘోషించుచుఁ జన్నఁగుడిచి తోమ్మఁ దన్నువానివలెనటించు దూర్భులజోలి మనకేలయని యింతతో నావిచారమును సమాప్తినిజేసి దత్తులైన మనవారిటులంటకుఁ గల కారణమును గొంచెముగా వ్యక్తీకరింప సాహించుచున్నాను.

సాహిత్యమిమామాంసయం దలంకారములను గూర్చి తెలుపుట యొక భాగము. పూర్వులు సహృదయులందఱు నావిధముననే చెప్పఁచు బాతప్రసచనములందును దద్రీతి నే యనుసరించుచువచ్చిరి. కాని కోపపదకుఁ డొక మాటచెప్పెదను. కేవల తార్కికులనుగూర్చిలోకమున సాగ్ధావీం యోనిమా విసేత్తను నొకస్రవాదము కలదు. ఆశాపమునుండి తప్పించుకొనుటకు నెవ్వఁడును దర్కాధ్యయనముతో విద్యను బరిసమాప్తి నేటికిఁ జేయుటలేదు. న్యాయవిద్యతోఁబాటు మఱియొక శాస్త్రాధ్యయనము చేయుటయుఁ బిమ్మట జదువునకు స్వస్తిచెప్పటయు వాడుక. ఏషవిపండ్రెండేడులో గురునన్నిధిని దీక్షతోఁ దర్కమునే బాధాంతమో చదివి పిమ్మటనింకను సధ్యయనము చేయుటయందుఁ దలంపుగలిగి యితరశాస్త్రములను జదువువారిది. కాని రెండవశాస్త్రమును గూడ చదువవలయును. అట్టితరి సామాన్యముగా నెల్ల వాఁడు సుఖాధ్యయ నానుకూలమని సాహిత్యమిమామాంసవైపునకు పచ్చుట తిట్టించెను. అందును బ్రధానేక్యతోయత్నే” యను వాక్యముననుసరించి సాహిత్యమిమామాంసకలంకార శాస్త్రమని పేరుకలదు కనుక నలంకారములను గుఱించి చదువుట పరంపరగావచ్చినది. ఏబాధాంతమో చదివినతార్కికున కవచ్చేద కావచ్చిన్న కార్యతాకారణతాదులు లేని కావ్యభాషపేలవముగాఁ గన్పించుటచే వారికొకకుఁ గాబోలుఁ గువలయానందాదిక గ్రంథములు బయలుపెడలినవి. వారిపాలఁబడినది క్రమముగా నలంకారవిద్య. అందలంకారములు తర్కపరిభాషా శృంఖలాబద్ధములై యితరుల కగోచరప్రాయములుగా నున్నవి. అట్టితరి చిన్ననాఁడే స్వభాషనుమఱచి యన్యభాషావిజ్ఞానమునఁ బ్రవేశించిన వారికి దుర్గమారణ్యములుగా నున్నవి. అందనిపండ్లు పుల్లనివి. మఱియు సాధారణముగా నలంకారగ్రంథముల యందలంకారముల యన్యోన్యస్యభేదమే ప్రధానముగాఁ జెప్పఁబడినట్లు ప్రతిభాసించుట యొకటి. ఈరెండు

కారణముల నలంకారములన నవహ్యము కలుగుచున్నది నేటివారికి. ఇది ఏ ప్రసంగవశమున వచ్చిన విషయమునాని యసలు సంగతిచెప్పారితము.

కావ్యమునకు శబ్దార్థములును సలంకారములును బ్రధానములని నిర్ణయించితిమి. ఇతః బూర్వులు గుణములనుగూడ కావ్యలక్షణమునఁ జెప్పిరి. ఈగుణములు శబ్దధర్మములు నర్థధర్మములునై యొకకొన్ని దోషవివారణార్థమును మఱికొన్ని శరీరికశార్యాదులునువలె గుణాధాయకము లైనవనియుఁ గ్రాచీను లనుచున్నారు. ఇవి శబ్దార్థముల పాన్నిధ్యావిచ్ఛిన్నతాదికమును వివరించుచుఁ తన్మార్గమున నావ్లంబమును గూర్చునవియు నగును.

చం. కడుబసిదిద్ద వీడొకటిఁగదవునా నెఱుంగదు ముందరె
యొడనొకపాటఁబుంగఁడెద యెంతయుఁ గోమల మెప్పుడైననే
గుఱుమగఁ బిల్లుఁగాని తనకుంగల యాఁకటి ప్తాదైఱుంగఁడి
కొడుకిలు వోకతువునము గుండెకు విస్సనియూఁడిలైదున్.

కం. వీరవ్యరయ్య ద్రుపదమహారాజులె యిట్లు కృషులై ప్పువడక
వీరికివలసెనె యిపుడు మహారాజ్యమదాంధకారమిది వాసెనొకో.

మ. వివిధోత్తంగ తరంగఘట్టనచల ద్వేలావనైలావలీ
లవలీలుంగ లవంగపంగలల తాలాస్యంబు రీక్షించుచుకొ
ధవళాక్షుల్ నవికాంచితనెదురం దత్తిరదేశంబునం
దవదాంబుజాశీనపుంజనిభు నయ్యశోన్వితమున్ దవ్వలన్.

కా. శ్రేతాద్వాపరసంధి నుద్ధతమదాంధీభూత విద్యేషిజీ
మూతోగ్ర శ్వసనండు రాముడలుకన్ ముయ్యేడుమాఱుల్ రణ
ప్రీతిన్ వైదిధరాతలేశ్వరులఁ బంపెప్పల్వరన్ దీర్ఘని
ర్భూతహ్రూరకుతారలూన నిఖిలక్షత్రోరుకాంతాఱుడై.

మ. బహురత్నద్యుతిమేదురో దరదరీభాగంబులందుండి యి
మ్మహికాహార్యమునన్ జరింతుమెపుడుకొ బ్రేమన్నభో వాహినీ
లహాశీతల గంధవాహవిభేలఘ్నంజరీ పారథ

గ్రహణేందిరిగతుందిలుంబు లిదిమత్కాంతారసంతాపముల్.

ఈపైను బేర్కొనిన వానిలోఁగల ప్రపాద సౌకుమార్యాది గుణములను నవ్యుదయులు గ్రహింతురుగాకయని యావిచారమును వదలుచున్నామి. ఈకవితానిర్వచన విషయమున నర్థప్రతిపాదకశబ్దమిది యొకప్పుడు

చెప్పితిని. మఱలదానిని దోషాదికావ్యాలక్షణాంగములను జెప్పించు విడిచితిని. గుణదోషాలంకారముల స్వీకార్యములు వర్తనీయమనిరేదాని ఫలమాలక్షణమున రమణీయశబ్దముచే నిర్వహింపబడినది. అతియకాక కలాత్రయసాధారణలక్షణమగు పరమానందమును దీనివలన నుద్ద్యోతించబడును. కావున రమణీయార్థప్రతిపాదకశబ్దము కావ్యమనిపెద్దలు లక్షణమును జెప్పినారు. ఇది ప్రాథమగు వాక్యము. సులువుగా నందఱకును దెలియు లక్షణవాక్యము దోషరహితములును గుణాలంకార సహితములును ధ్వనిరసములను గలదియు కావ్యమని.

భావకవితయని యిప్పుడు వ్యవహారములో నున్నదానికి మీనుడివిన వైలక్షణమునరిగాఁ బట్టునాయని యడుగవచ్చును. భాషాస్వామ్యము లేక పాశ్చాత్యాదిపరదేశీయుల గ్రంథవనములందుఁ గాలమునంతయువినియోగించిమ్ముట స్వభాషాభిమానముచేతనో, తామభ్యసించిన భాషయందుఁగవితఁ జెప్పితద్జ్ఞుల మెప్పింపనరిదియను భయముననో, తామీభాషాకవుల గ్రంథములనుండి భావాదులను గ్రహించుటయో దొంగిలించుటయో చేయుచున్నారో యాభాషావేమలకది విన్నవించినవత్సదురను స్వసామార్థ్యజ్ఞానముననో, పరభాషావిజ్ఞులగువారే యున్నతపదవుల నలంకరించుచున్నారగునక వారి చెవులకెక్కునటులఁ దొక్కుమాటలతోఁ గవితను జెప్పవలయుననియో, వారిప్రాపునజేరి పండితులను ధిక్కరించినను గెలువఁగలమనుధైర్యావేశముననో మాదిభావకవిత, భావకవితయని యుద్ఘోషించు కవిమ్మున్యులమాట కాదుగాని భావము ప్రధానముగాఁగల యదియుఁ గవితయనిపించుకొనును. అయితే రసము, ధ్వనికావ్యమునకును నితరశిల్పద్వయమునకును నెట్టుల ప్రాణతుల్యములో యట్టులనే భావమును నగుకవితను మనపూర్వులు గ్రహింపకపోలేదు అందుచేభావము శిల్పములనూఁటికి సామాన్యలక్షణము. కవితకు మఱల మేము పైనఁజెప్పిన లక్షణమసాధారణము. భావకవితయన నేమందురా? వినుఁడు. రసము, భావము, రసాభాసము, భావాభాసము, భావోదయము, భావసంధి, భావశబలత, భావప్రకమమను నాలంకారికవాక్యములు పండితులారా ! మీకువినిన జ్ఞప్తిలేదా. వీనిలో భావముననేమియో యదిప్రధానము, ప్రాణముగాఁగలది భావకవిత. దీనికి వివాదమెందులకు ? ఆపేరువిన్న మీకసహ్యమేల? ఈపైఁడాబులతోనేమి; భావలక్షణమును నిర్వచింపుమందురా ?

కోపపడకుడు. రసాత్మకముగు వాక్యము కావ్యమనిచెప్పి రసమున కుదాహరణమిచ్చి పిమ్మట 'భావోయథా' యని—యెవరో తెలియునా తార్కికమనచాననుడైన విశ్వనాథకవిరాజు గర్జించినాడు దీనిని.

యస్యావీయత శల్కసిమ్ని జలధిః, ప్లవేజగన్మండలమ్,
దంష్ట్రయాంధరణీ, నభేదితిసుతాధీశః, ఏదేరోదసి,
క్రోధేక్షత్రగుణః, శరేదశముఖః, పాణేప్రలంబాసురో,

ధ్యానే విశ్వ, మసౌవధార్మికకులం కస్మైచిదస్మైనమః॥ ఈశ్లోకము నుదాహరించి యంతతో నూరకొనక, అత్ర భగవద్విషయాంతర్యామి యన్నాడు. ఇదేమిటయ్యా లక్షణముచెప్పమన్న నుదాహరణమును జెప్పెదవందురా? శాంతింపుడు. లక్ష్యమునుండి లక్షణమును మనము నిర్మించుకొనగలముగదా. ఈమాటకు మీరులక్షణకర్తలా యందులేని యవసరమైనచో నగుదుముగాని పెద్దలమాటలే మీకువినిపించెదను వినుడు. సావధాన చిత్తులైవినుడు.

సంచారిణి స్రధానాని దేవాదివిషయారతిః

ఉద్బుద్ధమాత్మః స్థాయీచభావ ఇత్యభిధీయతే.

ఇంతియ కాదు.

ఇంకను బూర్వ లేమనుచున్నారో వింటిరా

“సభావహీనోఽస్తిరసా నభావో రసవర్జితః

పరస్పరకృతాస్థి రసయో రసభావయోః”

కావున బండితులారా సహృదయతగాని కవిత్వముగాని కేవలపాండిత్యమువలన గలుగుననుభ్రమను బొందకుడు. ఒకవేళ మనయాలంకారికులు భావస్రధానముగు కవిత్వముగూర్చి చెప్పలేదనుకొనుడు. పరులనుండియే దానిని గ్రహించితిమనుకొనుడు. “అతఏవపశేషః” యనగానే అతఏవత్యణవః యనిన హాస్యాస్పదుడు కాఁడోవాడు. తెలియని వన్నితవ్వలని దిట్టతనానవచింపకుడు. ముప్పువాటిల్లును. పరులవాక్యమని నిరసించుటయు, స్వవాక్యమని యాదరించుటయు దొసగే. గుణము గ్రాహ్యము, స్వపరభేదము గుణగ్రహణము మ్మొనఱిపకుడు.

కాని యింకొకమాట యీ భావకవిత్వకర్థమును గాని తాత్పర్యమును గాని చెప్పటకు వీలులేదనుచున్నారేల యందురా? వినుడు. దీనికే దధ్యమ

గుణగణమును మిక్కిలియును గుణగణములుగలవు. కవిత్వయందు మన్ని చేసేవారు పులుగు శిల్పములనుచూడకుండు. వానినిదిచేచి పర్యావృత్తములను తొలిది చెప్పిన మాధుర్యము వశించరా. మఱియు నాయాశక్తిగ్రాహ్యముల ననుసరించియూ యా శక్తిగ్రాహ్యోదరమునునపుడే “ప్రతియమానం పునరవ్యుదేవ వత్సస్తివాగ్దేవం మహాకవివామ్ యత్నత్సర్వసిద్ధావయవారిరిక్తం విభాతిలావణ్యమివాంగనాను”. ఈభావమును వివరించుట చేతనన్నపూవును సౌందర్యవిచారకలవాడు నులిమి చూచుటకలె నుంచువవరా. అదియును గాక శిల్పవిమయమును నహించుచే కవిత్వయని మనపూర్వము నవ్యావయవము లాక్షిణ్యము కొందరకలెదరా. ఇది తిక్కనమ్మము,

ఇకమిక్కిలగా వాచికముగా చెప్పవారునుగలదు. వారిచరితము కోచ నీయమే. Shelley గ్రాహిత వాక్యములే తనసాహిత్యమిహిమానకు మూలము లుగా బాశ్చాత్యులును నూహకపురే (Mystic poets) తన భావోద్దేశము మూలపురుషులుగాఁ జైతన్యని మతసారమే దేహులముగా రామమోహ నుని సిద్ధాంతములే తనకు ప్రాణములుగా నేటిపాశ్చాత్యకవులలోఁ జేరుగాంచుటయే జీవయాత్రగా కవిలావిద్యనురువవదగు మధునూజనదక్తు చూపి నమాల్గముల దేవీవ్యమాన స్వభావోబెలుగు రమీంద్రుడుమొదలగువారినుండి సాంక్రామికవ్యాధివలె వంగదేశీయుల విజ్ఞానము వారిచర్యోధోరణియు మన వారి సంఘసహజమౌ వారిమాటలఁ బరిశీలించుచు భ్రష్టులను జేయుటవలన నట్లుండురేకాని చేయలేదు. బాలవిలసితములను క్షమింపవలెను. కవిచేష్టలకు గోపించుట చాడిగాదు క్షమించుట.

ప్రాకృతమవని. పాశ్చాత్యవిజ్ఞాన వాహినీయజలములను దమ విద్యా సాంప్రదాయశర్కరను జేర్చి పానీయమునుగా వంగదేశీయులు గ్రాలుచు న్నారు. అదిన్యాయమే. వారుగేయులే, కానిభిక్షలో భిక్షుపట్టు సామర్థ్య ముండుటయరిది. మఱియు మనకును విలయునంతటి పాశ్చాత్య విద్యాసంప్ర దాయజ్ఞత లేకపోలేదు. వంగదేశీయుల ననుసరించి వికృతభాషను, వికృతభా వమును, వికృతస్వరూపమును నేర్చికొనుటకంటె వ్యసాహిత్య జ్ఞానామృతము నకు పాశ్చాత్యవిజ్ఞానశోతోంబువుల జేర్చి సామరస్యము చేయుటలేగవని చి వ్నమించుచున్నాను.

కవి పర్యవసరమునకు దేజముకొడుగు మాయుడు కవిపర్యయను నిర్ణయవిధాత. కవిపర్యయ ముఖమునుగా జేయుగలవమర్కము. కవియాల పించినదే మనమతముచింతము. అదియేకవిత్వ. కావున

నీకోఁడభూవులినాత్ పరశ్చపులినాత్ మర్మికశక్త్యావనః
తేనర్వ కవయత్రీలోక గురవత్తద్యోగమగ్నుర్మోహనా॥

పాలకురికి సోమనాథకవి—గద్యకృతులు.

బందారు తమ్మయ్యగారు.

శ్రీ. శేషయోగోపనిషత్ కలుగు శేషగుణాను శేషగుణబల్కులన్
 పీఠము దప్పకకృతముల నిక్కపుడే తెలుగుగైతరున్
 గ్రామము వోపివట్టి కవిచుద్యుని శ్రీబసవేశచింతనా
 సూక్ష్మతదిత్తు బాల్కురికి సోమయజేశకు సంస్కరించెదన్.

దేశభాషలు దెల్లె లెప్పుయని వాసికెక్కిన మనతెలుగురాస వికాసవి
 రాసములకై కృషియొనర్చిన పకల విద్యావనాభులగు ప్రాచీనకవి పుంగవు
 లలో బాలకురికి సోమనాథుడొకడు. కవిత్వ యమునందు విన్నలయి వన్ని
 యుగన్న వన్నియు తిక్కనల నడిమికాలమందనగా బదిరెండవశతాబ్దియందు
 ప్రసిద్ధిపొంది యాంధ్ర వాఙ్మయసింహాసన మధిష్ఠించి భాషాసరిని బహుభం
 గుల పరిందిన విద్యానాథుడు మనసోమనాథుడు. ఈతని ప్రతిభపర్యంకవ
 యునువది. పాండిత్యము సర్వతోముఖమయినది. ఈవిషయమూర్త కష్టాలుగీ
 న్యాసభాషల యందీరడోవచ్చినగ్రంథములవలన వ్యక్తముకాగలదు. ఆంధ్ర
 కవులలో సర్వజ్ఞవిఖ్యాతికి దగినవారు తిక్కన మిక్కిలి తక్కువగునున్నారు.
 ఆకొలదిమందిలో సోమనాథుడొక్కఁడు. పదునొకండవశతాబ్దియందు వన్ని
 యభిప్రాయముతో నాంధ్ర కవిత్వరచనము సంస్కృతపదభూయిష్ఠముగ నారం
 భమయి యుండుట సర్వవిదితముగదా ! ఇట్టిచరిత్రలో మనసోమనాథుడు
 తెలుగుకవిత్వచరణము నిక్కమగు తెలుగు బలుకుబడులయందకలదనితలంచి
 వన్నియూహ్యమువకు వన్ని వ్రాయు బాను శేషగుణబల్కుల పెక్కువతో బస
 వపురాగపండితా రాధ్యచరిత్రాది కావ్యములరచించి కవిత్వాదిగ్రామమున
 కయి తిక్కనాది మహాకవులకు మూర్ధమునుదీర్చి యాంధ్ర సారవ్యతమువకు మ
 హాకవికారమొనర్చి యున్నాఁడు మఱియు దననాటి కాంధ్రభాషలో
 నాంధ్రీకరణముగ మారంభమయి స్వల్పకాలమేనైవను పట్టియాంధ్రీకరణ
 కార్యమునకు గడంగక స్వతంత్ర కావ్యవిగ్రాహమువకు దొరకొనిన యీతని
 ప్రతిభాస్వాతంత్ర్యము తెలియఁగాని యాదేశగియున్నది. కావ్యవ్యాకరణతీ
 ర్థవిరుదాంతములు బ్రహ్మశ్రీ పంచాంగుల అదినారాయణకృత్రిగారు ఆంధ్ర
 పద్య క పదియవపంచర్పరాది పండికలో "ద్వితీయకవిత్వము" అనువ్యాసమున

సోమనాథునిగూర్చి లిఖించిన యీక్రిందివాక్యము లత్యంతము సత్యసమ్మతములయి యున్నవి.

“ఈరెండు గ్రంథములు (బసవపురాణ పండితారాధ్యచరిత్రములు) నెక్కడచూచిన నక్కడ నవరసములుపొంగి పొరలిపోవునంతటి రసోదంచితములుగ ద్విపదలలోఁ గూర్పబడినవి. హిమవద్భూధర గుహాగ్రములనుండి యవర్గశముగా దుమికివచ్చెడు గంగానైవాహముంబోలె నీమహామహానికపిత్యము పాకకులమనంబుల నానందపూరమున నోలలాడించుచుండును. భక్తశిరోమణియగు పోతన్న భక్తిపారవశ్యపు కవిత్యమునకును, కవిసార్వభౌముడగు శ్రీనాథమహాకవి నుడికారముల గడుపుతనంపుచిన్నెలకును, కన్ఱాటరాజ్యరమానాథుఁడు నాంధ్రభోజుడు నాంధ్రకవియునగు కృష్ణదేవరాయమహారాజుల యాముక్తమూల్యదమున్నగు కృతులలోని యద్భుతవర్ణన పటిష్ఠమౌలగు సందర్భములకును, దీనికిదానికని యేలఁబిత దనుక మన యాంధ్రసారస్వతమునఁగల వృద్ధములగు రసవద్వర్ణనోదంచితములగు కావ్యపుమెఱుఁగుల కన్నిటికిని, ఈరెండుద్విపదకావ్యములే మార్గదర్శకములయి రాజిల్లినవి యనుటలో నేమియు సందియములేదు.” ఆంధ్రవాఙ్మయమున కిట్లు శాశ్వతమహిమకారమొనర్చి చిరస్మరణీయుడయిన యీసుకవిసోముని కవితకవిత్యవిశేషాదులను గూర్చి నాకుఁ దోచినవిషయములతో నయిదేక్షక్రిందట నాంధ్రపత్రికదుందుభిసంపత్సరాది సంచికలో నొకవ్యాసమును స్థాపియుంటిని. అప్పటికిలభింపని యీకవివరుని గద్యకృతులుకొన్ని నాకీమధ్యసూత్రేనముగా లభించినవి. అవియితవటకు భాషాప్రపంచమునఁ బ్రకటితములయినట్లు కావరాధు. కావున వానివిశేషములను బోకమున క్రింతుక. ప్రకటింప నెంచి నాడెను.

సోమనాథుఁడు రచించిన గ్రంథములనీతని శిష్యప్రశిష్యకోటిలోఁ జేరినవాడును నీతని బసవపురాణమును బద్యకావ్యమొనర్చిన వాడనునాతావినుపర్తి సోమనాథకవి తనగ్రంథములోని క్రిందిపద్యములో నుదాహరించి యున్నాడు.

నీ. బసవపురాణంబు పండితారాధ్యుల చరితంబుననుభవ సారమునుజతుర్వేదసారసూక్తులు సోమనాథభాష్యమ్ము శ్రీమద్రభాష్యమ్ము బసవరగడగంగోత్పత్తి రగడ శ్రీబసవాభ్య రగడయునద్దురు రగడ చెన్నమల్లసీసములు నమస్కారగద్యవృషాధిపతెకంబు నక్షరాంక

గీ. గద్యపద్యముల పంచప్రకారగద్య యష్టకముపంచకమునుదాహరణయుగ్మ
 మాదియుగృతుల భక్త హితార్థబుద్ధిజెప్పిపరిభక్త సభలలోఁ జెల్లుచుండు
 “ఏనిలో బసవపురాణము పండితారాధ్యచరిత్రము చతుర్వేదసారము
 వృషాధిపశతకము చెన్నమల్లుసీపములు తెనుగుగ్రంథములు; సోమనాథభా
 వ్యము శ్రీరుద్రభావ్యము బసవనవచనగద్య, సమస్కారగద్యము, అక్షరాం
 కగద్యము, పంచప్రకారగద్యము, అష్టకము, పంచకము, ఉదాహరణయు
 గ్మముపంక్తుతములు; బసవగడ, గంగోత్పత్తిరగడ శ్రీలపవాద్యరగడ, వల్లభ
 రురగడ కల్లాటకములు” అని ప్రకాశనాథుని నాగేశ్వరరావుమంతులుగారు
 తొమ్మిదవటిదివ వృషాధిపశతకపీఠికలో వ్రాసియున్నారు. ఏర్పిల్లువ్రాయుటకు
 శ్రీవీరేశలింగముమంతులుగారి కవుల చరిత్రమందలి వాక్యములును, వీరేశ
 లింగముగారి వ్రాతలకుఁ గల్లాటకకవి చరిత్రకారుల వాక్యములునుజాల వలె
 కాధారములయి యుండునని నాకుఁ దోచుచున్నది. కల్లాటకచరిత్రకారులకుఁ
 గాని శ్రీవీరేశలింగముగారికిఁ గాని సోమనాథుని యీగ్రంథములన్నియులభి
 చియుండుననియు వానిని జూచి చదివిన మీఁదటనే వారిట్లు వ్రాసియుండుర
 నియుఁ దోచును. కల్లాటకచరిత్రకారులు తమకు సోమనాథుని కృతులలో
 శీలసంపాదనము, సహస్రగణనామమాలిక, కరణబసవరగణయను కన్నడ
 కృతులుతప్పఁ దక్కినవి దొరకలేదనియే తమగ్రంథములలో వ్రాసియున్నారు.
 పయివానిలో, పంచప్రకారగద్య, సమస్కారగద్య, అక్షరాంకగద్య, బసవ
 రగడ, త్రివిధలింగాష్టకము (అష్టకయని పిలువరి సోమనాథుని పద్యములోఁ
 చేర్చొనబడిన దిదియేయైయుండునని తోచెడిది) అనుపవియే నాకుఁ గ్రాత
 గాదొరకెన సోమనాథునికృతులు. ఏనిలో, అష్టకములేప్పఁ దక్కినవన్నియుఁ
 గేవల సంస్కృతకృతులనిగాని కల్లాటకకృతులనిగాని చెప్పవలసుపడదనియు
 సంస్కృతపద భూయిష్టములయినను నవి యాంధ్రకృతులుగనే గణింపదగు
 ననియు నాయునిస్తాయము. ఈగద్యకృతులన్నియు బసవేశ్వరస్తోత్రపరము
 లయి సోమనాథుని యితరగ్రంథములవలెనే బసవేశ్వరునియెడ నాతనికి గల
 భక్తిపారవశ్యమును బ్రకటించుచున్నవి. సోమనాథుఁడు బసవేశ్వరునిఁ గూర్చి
 కొన్నిగద్యకృతులు రచించివల్లు పండితారాధ్యచరిత్రములో

బసవన్న మహిమ శుంభదృక్తి యుక్తిఁ

బసరించితినిగద్య పద్యాదికృతుల

పల్లవావృతభాగ్రి యుంకొప్పులనవ

వల్లనల చేసితి వరుసనమిను

తారంగగురుమల్లి కాన్దనపండి

తారాధ్యుల చరిత్రమరివర్ణింపు.

అనిభక్తు లీతనిగూర్చి బలికినట్లుగా న్రాసిన వాక్యములబట్టి స్పష్టమగుచున్నది. అపారభక్తి రసపారావారమున నోలలాడుచుఁ దనివియెఱుంగక యీతఁడు బసవప్రార్థములను బహుముఖములుగాఁ బలు తెఱఱగులకృతులుగా రచించియున్నాఁడు. మండితారాధ్యచరిత్రమందలి

బసవనిపుట్టండ బసవగోత్రుండ

బసవేశు శ్రీపాద పద్మశేఖరుండ

బసవనిఁ బొగడఁ బొల్పడు కమిన్దుండ

బసవన్న బొగడఁ బొల్పడు పాశకుండ

బసవన్న దూరనే బసవన్న బాట

బసవన్న యిలుపుట్టు బొనినకొడుక

బసవన్న లెంకనే బసవన్న లెంగి

బసవన్న పన్నీల పన్నఁగావునను

ఇత్యాదిగా న్రాసికొనిన వాక్యములనుబట్టి చూడ బసవనితోడికేలో కమనియు బసవేశ్వరచరిత్ర మహిమానులను లోకమున బహుముఖములుగాఁ బ్రచురించుటకే యీతనిజన్మ ముద్దేశించఁబడినట్లును స్పష్టమగుచున్నది కావుననే

“చ. అనద్యతన్నహమహిమ మూరవితారకమై చెలంగుశ్రీ

బసవచరిత్రముక సకల భక్తకథామణి మూత్రభాగిగా

బెసరచియింపు మీపువృథివీధికిం జనినాఁగభృంగిసం

తనమునఁబుట్టఁ బొల్కురికి నామపురీవరసోమనాథుండై.

అని సిమవర్తి సోమనాథకవియు, “సముదం చద్రవృషభస్త వామరమ హేళారామవం సోమరం” అనికర్ణాటకవి సోమరాజును స్తుతించుటకుఁ గారణమయినది.

సోమనాథుడు తనగంభములో “గద్యవత్సాది కృతులు” అనిరఱుచుగా నుదాహరించియున్నాఁడు. పద్యరచనము తెలయకపూర్వము మన

యాంధ్రభాషలో నీగద్యకృతులే బహుళముగా రచింపబడియుండ నోపును. నన్నియభిప్రాయమునకుఁ బూర్వము పద్య (వృత్త) రచనమున్నను లేకపోయి పను సోమనాథుని గద్యకృతులవంటికృతులు తఱచుగా నాంధ్రవాఙ్మయము ననుండి యుండుననుట సత్యదూరము కాబాలనని నాయభిప్రాయము.

“ఉభయరంగద్య పద్యోక్తులకంటె సరసమైవరచిన జాను తెనుంగుఁ
చర్చింపఁగానర్వసామాన్యమగుటఁగూర్చెదద్యిపదలు గోర్కెదైవార
(బసవపు ఆ ౧)

“ఆరూఢగద్యపద్యాదిప్రబంధపూరిత సంస్కృత భూయిష్టరచన
మానుగానర్వసామాన్యంబుగామి జాను తెనుంగు విశేషప్రసన్నతమే
నట్టులుగాక కావ్యప్రాధిపేర్చి నెట్టనరచియింప నేర్చినఁ జాలు
నుపమింపగద్యపద్యోదాత్తకృతులుద్విపదయు సమమభావింపనెట్లనిన”
(పండి. ఆ ౧)

అనువాక్యములను జూడ సోమునికాలమునాటికి గద్యపద్యకృతులు ప్రాథముగ సంస్కృతభాషాభూయిష్టముగ రచియింపబడు చుండెననియు నందుచేతనే వాని నుదాత్తకృతులుగా నాతఁడు సంభావించి యుండుననియుఁ దోచుచున్నది. మరియు సోమనాథుఁడు మొదట బసవస్తోత్రములన్నిటి గద్యపద్యకృతులలో నొనర్చి యవిజనసామాన్యమునకు నుబోధకముగామిఁ దన మత్తప్రచారమున కంతగాఁ నుపకరింపకపోవుటచే నతఁడు జాను తెనుంగురచనమే తనమనోరథసిద్ధికి సహాయకమగునని తలంచి యట్టిరచనమునకుమిక్కిలి యనుకూలించునది ద్విపదయనుటచేనట్టి ద్విపదరచనమునకుఁ గడంగి బసవపు, రాణపండితారాధ్య చరిత్రాదికములగు తన ప్రధానగ్రంథములను ద్విపదకావ్యములుగా రచించెననియు గ్రహింపఁదగియున్నది. సోమనాథుఁడు మల్లమదేవీ పురాణమను గ్రంథముకూడ నొనర్చెననియు నదికూడ నాలుగాళ్వాసముల ద్విపదకావ్యమనియు వినవచ్చుచున్నది. మల్లికార్జున పండితారాధ్యుఁడు గూడఁ గొన్ని గద్యకృతులు రచించినట్లు సోమనాథుని గ్రంథములవలనఁ గోచర మగుచున్నది. చూడుఁడు.

“సి. శ్రుతి “ఏకఏవరు క్రోనద్వితీయాదృతనే” యనుట యథార్థంబులేలవ
నవల “ననోరణి యాన్యహతోమహీయావ” ననదియె యనూనపదము

పంలియవాగ్గోచరంబను నస్త్రావ్య మనసానహాయనుమాట నిజము
వీదియుఁ గాదనియెడి పరమేశ్వరుఁడె యెఱుంగునెద్ది జన్మెఱుఁ గదనెడు
గీ. నెట్టులనుచుసంశ యింపక శివతత్వ సారగద్యపద్య సమితిశివుని
మహిమ తెల్పినట్టి మల్లికార్జునవండి తియ్యగారిఁదలఁతు ననుదినంబు.

(అనుభవసారము)

“ఉద్యత్ప్రసక్తి లింగోద్భవదేవు గద్యంబువానొక్క గద్యంబుచెప్పి”

(పండి. మహిమాప్రకరణము)

పాలచభౌతికపంచ పంచేంద్రియప్రపంచదూరును తిరుచుఁబంచగద్యలను
శివతత్వసార సంచితమహామహిమ శివతత్వసారమున శివకృతిఁబొగడు

(పండి. దీక్షాప్రకరణము)

పయివానిలో, అనుభవసారపద్యమును గూర్చి వ్రాయుచు కీ. శ్రీ. శ్రీ
కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు పంతులుగారు శివతత్వసార పీఠికలో నిట్లు వ్రాసె
యన్నారు.

“దీనినిబట్టి చూడఁ బండితయ్య శివతత్వసారమును గ్రంథమును గద్య
పద్యములుగఁ జేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. “గద్య” అనుపదము “హృద్య”
కుమాటుగలేఖక ప్రమాదమునఁ బడినదేమో? అట్లుగాక “గద్యపద్య”
మన్నపాఠమే నిజమగునేని పండితుఁడు గద్యమందును నొకశివతత్వసారమును
రచించియుండును. ఇప్పుడుమనకు దొరకినది కేవలము పద్యమయము. ఇందే
కొంత గద్యమున్న యెడల లేఖకుఁడు దానిమాత్రము వ్రాయకుండునా?” శ్రీ
లక్ష్మణరావుగారి సమన్వయము సరిగాదేమోయని సందియమందుచున్నాను.
ఇది ద్వంద్వసమాసమనియు “శివతత్వసార” “గద్యపద్యసమిత” అనునవి
యాసమాసమందలి వేర్వేరుపదములనియు, శివతత్వసారముననుఁ గద్యము
లను, పద్యసమితిని బండితుఁడు శివునిమహిమల నుద్ఘాటించెనని సోమనాథుని
భావమైయుండుననియు నాకుఁదోచుచున్నది. అందులకుఁ బండితారాధ్యచరి
త్రమందలి పయివాక్యములుగూడఁ దోడ్పడఁగలవు. కావున సోమనాథునికా
లమునాటికి గద్యకృతి రచనముకొలదిగనో గొప్పగనో ప్రచారములో
నుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంక నీగద్యకృతుల లక్షణస్వరూపాదులను మనకు దొరకిన సోమనా
థుని కృతులనుబట్టి యిండుక పరిశీలించుము.

గీ. పరగుగవిర గద్య పద్యంబులనఁ బాద

కల్పనంబువలదు గద్యమునకుఁ

బాదనియతినొప్ప బద్యంబులవియువృ

త్తములు జాతులనఁగ నమరుఁగృష్ట.

క. కనుగొన బాదరహితమై

పనుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖరచనం

బునమెరియు గద్యమదిదాఁ

దెనుఁగుఁ గృతుల వచనమనఁగ దీపించుఁగడున్.

అని యనంతుఁడు తనధందోదర్పణమున గద్యలక్షణమును నిర్వచించి యందులకు “స్వస్తి శ్రీ సమస్త భువనరక్షాదక్ష శ్రీపుండరీకాక్ష; భుజగపతి సింహావనారూఢ, సురనికరమకుటఘటిత సురుచిరమణి గణప్రభావిభాసిత పాదపీఠ—ఇత్యాదిగా లక్ష్యమునొసంగినాఁడు. అప్పకవిగూడ నిట్లే.

మ. ధరసాహిత్యము గద్యపద్యములనం దా రెండు భేదంబులై
పరగునగద్యమునందుఁ బాదనియతుల్ భావింపగా లేవువా
స్ఫురణంబై విలసిల్లఁగా నుడువనొ వ్వుంగావ్యుఁడెంతేనియున్
మరు తండ్రి ! మఱి దీనికి వచననామం బయ్యెనాంధ్రంబునన్.

అనిగద్యమును వచనపర్యాయముగనే నిర్వచించి లక్ష్యలక్షణోదాహరణములలో అనంతునినను వదించినాఁడు. ఇఁకఁ బద్యలక్షణమును నిర్వచించు నాతఁడు

గీ. కొంగను నిషాదుఁడేయఁగ న్నొనినవామ

లూరుభవుని శోకంబుల కారసహిత

మైకదా శ్లోకమయ్యెఁ బద్యంబు నంధ్ర

దానిఁగొందఱు నాల్గుపాదముల కలిమి

గీ. పాదనియమంబుఁ గలయట్టి పద్యసమితి

వృత్తములు జాతులునన ద్వివిధమయ్యె

నిట నిసర్గగణంబుల వృత్తములగు

జాతు లుపగణమాశ్రయ జరగుదుండు

అని వ్రాసియున్నాఁడు మఱియు

క. హృద్యాన పద్యకావ్యము

గద్యము పద్యమనిచెప్పఁగా ద్వివిధమగున్

గద్యం బపాద పదనిక

రద్యోదిత సవరస్థా రచనలఁజెల్లున్.

క. నాలుగు పాదంబులచే

నాలుగుప్రావర్ణ గూడి సంబద్యము వ

ద్యాలియు నిరుతఃకైచను

నోలిని వృత్తములుజాతు లొవరంగృతులన్.

అని భీమనకవి జనాశ్రయమునందును.

మ. కమనీయంబగు గద్యపద్యమయమై కౌవ్యంబు గద్యంబునా

సమయం బొదనియంత్రణానియమవిశ్వస్థ శస్త్రామై

రమణీయాంఘ్రిచతుష్టయ స్ఫుటవళి ప్రాసాభిరామంబు వ

ద్యము; తత్పద్యము వృత్తజాతులనరెండై పర్వఁగావ్యంబునన్.

క. వృత్తంబనఁ జతురంఘ్రిను

వృత్తంబై పథులనాల వెలయును; మాత్రా

యత్త గణంబుల చేతఁబ్ర

వృత్తాకృతిఁ బరఁగుజాతి విరతులుకృతులన్.

అనిపెద్దన కావ్యాలంకర చూడామణి యందునుగూడఁ బయికితినే గద్యపద్యలక్షణములను నిర్వచించియున్నారు. వీనినిబట్టి పాదనియతిలేనిదిగ ద్యమనియు, చతుష్పాదనియతిగలది పద్యమనియు నీలక్షణకారుల మతమయి నెట్లు స్పష్టమగుచున్నది. మనమెఱింగిన యాంధ్రచంపదో లక్షణకారులెల్ల గద్యపద్యలక్షణముల నిల్లే నిర్వచించియున్నారు. కానిమన సోమనాథుని కృతులందులకు విలక్షణములుగా నున్నవి. అనంతఁడు అప్పకవి లక్ష్యములుగా నుదాహరించిన గద్యలపంటివేగాక ద్విపాదనియతిగలిగి మాత్రాగణబద్ధము లగు రచనములనుగూడ సోమనాథుఁడు గద్యలుగా గణించిన్వృత్తి లాతనిగద్య కృతులలోని యీక్రింది యుదాహరణములబట్టి గ్రహించెదగియున్నది. పండితారాధ్య చరిత్ర ములో

“జాతులు మాత్రాను సంధాపగణవి

నీతులుగాన “అనియతగణై” ర

నియును “ప్రాసోవా” యనియు “యతిర్యా” య

నియుఁ జెప్పఁ ఛందోన్నినిహితోక్తి గానఁ

బ్రాసమైనను యత్నిపై వడియైన

దేసిగానిలిపియా దిప్రాసనియతి

దప్పకుండగ ద్విపదలు రచియింతు"

అని సోమనాథుడు పద్యభేదములలో నొకటగుజాతి వృత్తలక్షణమును నిర్వచించి యాజాతులలో జేరినద్విపదలను దల్లక్షణానుసారముగ రచించుట యొప్పియే యున్నది. కాని యాలక్షణానుగుణముగనే మాత్రాగణ బద్ధముగ ద్విపాదనియతితో రచించిన కృతులనుగూడ గద్యలుగా గణించుటలో నాతనియుద్దేశ మేమయియుండునో తెలియరాకున్నది. మఱియు నీతఁడు బసవపురాణ పండితారాధ్యచరిత్రములలో నాశ్వాస్థానము లందలి గద్యలను ద్విపదపంక్తులలోనే వ్రాసియున్నాఁడు కల్లాటక చ్ఛందోలక్షణకర్తయగు నాగవర్మకూడఁ దనభందోబుధిలో మనయాంధ్ర చ్ఛందోలక్షణకారులవలెనే గద్యవచనములను బర్యాయపదములుగా నుపయోగించియున్నాఁడు. సోమనాథుని గద్యకృతులు నాగవర్మ గద్యలక్షణమునకుఁ గూడ సరిపోవుట తేదు. సోమునికాలమునాటి యాంధ్ర చ్ఛందోలక్షణగ్రంథములు మనకు లభింపలేదు. నానిలో జాతులకు గద్యలకుఁగూడ నించుమించుగ నేకరూపలక్షణమే చెప్పబడియుండెనా? విజ్ఞులు విచారించురుగాక! ఇక సోమనాథుని గద్యలలోనుండి యుదాహరణముల నొసంగెదను

పంచస్తకారగద్య

అయిదువిధములగు గద్యరచనము లిందుండుటనే సోమనాథుడు దీని కిట్టి పేరిడియుండునని తోచుచున్నది. మల్లికార్జునపండితుడు రచించిన "పంచగద్యలు"కూడ నిట్టివేకాబోలును గద్యారంభమున బసవస్తోత్ర పరమగు నీక్రింది శ్లోకమున్నది.

శ్లో. స్వస్తిశ్రీస్త మథాస్వయోత్త మశిలాద శ్రీమునీంద్రాత్మజః

శ్రీకంఠస్త తిబింబమూర్తి రనఘశ్రీనందినాథోభిభాః

తస్యాంశోద్భవ దండనాథబసవశ్రీ నామధేయస్తభో

త్వత్కారుణ్య తరంగితం మయిసదానిక్షిప్యతాం వీక్షణమ్.

గద్య మొదటివిధము.

(1) జయజయబసవ శ్రీమన్నాహిత్యపర్యవ్రావతాత సమంతివీరమా హిత్యరా చారసార-ప్రమథగణాలంకార-జగత్త్రయాధార-దేవబసవా-

(2) నిరాకుల నిరర్గళ నిరతిశయ నిజభక్తి తాత్పర్యకరణగణ చరణార విందమకరంద భారాభిషేకపంగత మంగళాలంకార విరచితోత్తమాంగ అన వరతసుఖానుమంగ- జ్ఞానవైరాగ్యశ్వర్య విభ్రాంతగుణోత్తుంగ- సకలలోకప్ర సారితీర్తి కాంతాభిజంగ- దేవబసవా.

(3) సకల వేదాంతాపాదితలింగ ప్రసాదవిముఖ మహోన్నతవిపాద శంఖారభారణకారణ ప్రత్యలలాటముగా- అశుశుడు సదృశవిషభముగా- సకల జగదవన కళావిచక్షుగా- సంచిత సదృశీలముగా- జంగమావతార సంగమేశ్వ రలలాటతటవృతీయముగా- దేవబసవా.

ఈవిధమున నిందులో నెనిమిది గద్యములున్నవి. ముచ్చటకు మూడు మాత్రము యుదాహరించితిని. అనంతము మున్నగు లాక్షణికులు చెప్పిన గద్యలక్షణమున కివి సరిపడుచున్నవి. ఇతర

రెండవ విధము.

అపిచమహా మహిమోన్నతవిభవా- భవపాశోత్కరకారలలితా- వి త్రాసిత విజ్జలధరణీశా- ధరణీశప్రకరాస్థితచరణా- చరణమృతి జలకోసుల పద్మా- పద్మధరప్రముఖామరవిమలా- నుతగాంధర్వసుఖస్ఫూరితాంగా- అం గావంగవికారవిరహితా- హితశివయోగానందసుఖాశ్రమ- అశ్రమధర్మాధర్మ వివర్జిత- జలమదవిహ్వల మానుషజన్మా- జన్మజరామరణాదివిదూరా- దూర నిరాకృతభవపంగ- సర్వస్థితిలయపాలనచకితా- చకితార్థాభిలజంగమధత్తా భక్తజనాంతః కరణనియుక్తా- దేవబసవా.

మూడవ విధము.

జయజయ నిరవధినిర్మలగాత్రా- జయజయదుశీలతాచయదోత్రా జయజయ కేవల భక్తికళత్రా- జయజయ భావారీతచరిత్రా- జయజయ తిసు గుణపరిషదమిత్రా- జయజయ వివిధేంద్రియమదవైత్రా- జయజయసద్గుణ ముగిగపాత్రా- జయజయ దుఃఖాభివహిత్రా..... దేవబసవా.

ఇట్టివే 33 పాదములతో నిదిగూర్చబడినది. ఎనిమిదిమాత్రమే యు దాహరించితిని. ఈరెండు మూడువిధముల గద్యములను బరికింపనివే నాలుగు మాత్రముగల గణములు వాలుగిరితోఁ గూర్చబడినట్లు కనబడుచున్నది. మొదటిదానిలో ముక్తపదగ్రస్తమును రెండవదానిలో పంక్త్యప్రాసమును బా టింపఁబడినవి. నాగవర్మ తనధండోబుధితో

३. 'सर्वज्ञ' शब्दार्थः

विष्णुसहस्रनाम ॥ १ ॥

శ్రీయువనాదిన్ది తాళన

గణనోదయము దయవ కృపాబంధం.

అది కగడలక్షణమున, విద్యుదించినాఁడు. అతఁడగుచుంటేఁ గాన
 కేవల మోక్షాత్ముఁడగుచుండగాని, గానకాశమునకుఁ బరివర్తమునైనను, విద్యు
 తగుణములలో నెఱుఁపి పరమావమాన్య లుగల పాపములలోఁ నున్నవాడని
 కగడలక్షణము నిర్దేశము. చిరకాలము

3. మూలకా నియమితోత్పత్తి

మొదలగు వీరికి వాసుదేవుని పేరు

மேல்குடி வாலிபர்

ಶ್ರೀಮತ್ ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಶಯಃ.

३. चन्द्रमहासौमि गीता

[illegible]

ਅੰਤਰਿਕਸ਼ਿਕਾ

ಕೊಡುವು ದಿವ್ಯಸ್ತವೋಲ್ಕುಮಾಣಿ ಗಳವತೆ.

[illegible]

నాలుగవ విధము.

జయదురితపరిహరణ- జయసుకృతవరచరణ- జయనీకృతరవికిరణ- జయసుకవినుతికలిత- జయవికచముఖలలిత- జయవిసయసయమిళిత- జయనిగిరిశిలమదన- జయపరమసుఖసహిత- జయవిషయ గుణరహిత- జయవ్యషభనామహిత- దేవబసవా-

ఇందు బాదమునకు రెండు పంచమాశ్రాగణములుండి మూడుపాదములతోక యంత్యస్రాసము పాటించబడినది. ఇందలి రెండుపాదములు గలిసిను గన్నడమందలి లలితరగళి పాదమునకును నిప్పటి తెలుగుపదలి ద్విరదగతిరగడ పాదమునకును సరివచ్చును.

అయిదవ విధము.

జయశివరంజన- జయభవభంజన- జయకరుణాకర- జయపరభీకర- జయమితభాషణ- జయశ్రీతపోమణ- జయగుణరాజిత- జయగణపూజిత- జయజయ శ్రీబసవదండనాథ వమస్తే నమస్తేనమః

ఇందు బాదమునకు నాలుగుమాత్రలగణములు రెండుండి రెండుపాదములు గలిసిను గన్నడమందలి మందానిలరగడ పాదమునకును, తెలుగుపదలి మధురగతిరగడ పాదమునకును సరివచ్చుచున్నది. గద్యముచివరను

“బసవస్య కృపామూర్తేః సోమనాథస్ర సాదినాం

అనవద్యమిదం గద్యం నిరుద్దితజగన్నుతం” అను శ్లోకమున్నది.

మాలిని. జయజయ బసవాఖ్యా స్వస్వసుభూత్యైకసాఖ్యో

ప్రమధగణచరిత్రః ప్రస్ఫురద్భక్తిగోత్రః

ప్రణమితబుధవర్యః స్ఫారదైశ్వర్యధుర్యః

ప్రథిత వ్యషభరూపో బాహుశౌర్యప్రతాపః

శ్లో. శ్రీకంఠోద్భవ వేదచోదితలనద్వీరవ్రతప్రక్రియా

చర్యాదేశక దేశికాయ భవనస్తుత్యాం నిత్యాయస

చ్ఛాండాగార ధురంధరాయ సుమహారుద్రాయభద్రాయతే

సాక్షాచ్ఛ్రీవృషభాధిపాంశ బసవాధీశాయ తస్మైనమః.

అను శ్లోకములతోఁ బ్రారంభమయి యిది ౪౮ చరణములతోఁ గూర్పబడినది. ఒక్కొక్కచరణమునకుఁ బ్రాసతోఁగూడిన రెండేసిపాదములు ప్రతిపాదము నాలుగుమాత్రలుగల గణములు నాల్గింటితోఁ గూర్పబడిన

మశ్యముతో నంతమగుచుండును. మమస్కారములగు చరణములతో తప్పులుదులు చేసిది నమస్కారగద్యముని పేర్కొనఁబడినట్లు తోచుచున్నది. మమ్యముఁ గొన్ని పాదములు దాహించుచున్నాను.

అపిచక్రీ ప్రమళేంద్రాయనమో వ్యవగతహృత్తలతాద్రాయనమో
సాధితచాళుక్యేంద్రాయనమో మేధావతీ వాగేంద్రాయనమో

సంగుణానందకరందాయనమో జగదవధ కళాకందాయనమో

మమదిర శమదమమందాయనమో దండీతరుణితోర్దందాయనమో

ఖండితపిన్ద్యపతి చందాయనమో దండీతరుణితోర్దందాయనమో

శమితమదాసమ కాందాయనమో విమలయశోన్మవాందాయనమో

ప్రగణితభక్తి శిరస్కాయనమో జగదురుర రేజస్కాయనమో

సంగతభజగోరస్కాయనమో లింగవి లీనమనస్కాయనమో

పారాగమ విస్తారాయనమో భూరిమికారవి కారాయనమో

మూరిసుఖదమందారాయనమో భూరిదయామృత పూరాయనమో.

ఇట్లే గద్యపాదములన్నియు సంక్షిప్తముతో నలంకరింపఁబడి యున్నవి. అంతయున "మంగళోప్రసంగసంగవ అనవలించాయలే ననుష్ఠి నమస్తే నమో" అను నమోవాకముతో గద్యముగింపఁబడినది.

అక్షరాంశ గద్య.

మమస్కార గద్యారంభముననున్న మూలిపీవృత్త శ్లోకముతో నిది నూతన వారంభమయి, ఆకారమూదిగ మ్మకారమంతయుగలల యక్షరపమా మ్నాయమందలి ప్రత్యక్షరముతోనే ముగిసగా నంతిమములయిన చరణము లతోఁగూర్చు బడియన్వధాధిధానమున నొప్పుచున్నది. పాదాంతమున నిలువ బడిన ప్రణవాక్షరముగాక ప్రతిపాదము మంచమాత్రముగల రెండుగణము లతోఁ గూర్చబడినది చూచుడు.

అపిచక్రీవ శృంగారటం ఆజీవదవిస్తారటం

ఇహపర సుఖాధారటం శ్రీమణ్యయ దూరటం

ఉద్ధర గుణోపేతటం ఉద్ధ్వరేణోచితటం

ఋషభివామభ్యాతటం ఋషభాయాతీతటం

శ్రద్ధాఘ్నసః దేవటం శాధవశసంకాశటం

ఏకాంగవిరేకటం దవ్యసాభ్యాదేకటం

ఓమితీవదోన్నద్ధటం జౌపరావరభుద్ధటం
అంధ్యాన సుసమ్మద్ధటం అణవిరగుణబద్ధటం
కలిమలాపహశౌర్ప ఖలనిరస నాచార్యటం
క్షరవిముఖచారిత్రి టం అక్షరస్తులిపాత్రి టం
శివకర శ్రీబసవన దండనాథటం సమస్తే సదుస్తేనమః.

గద్యయొక్క యంతమున నీక్రింది శ్లోకమున్నది.

శ్లో. అకారాది క్షకారాంత మకరోదక్షరమాలికా

ప్రసాది సోమనాథాఖ్యః బసవస్యకృపానిధేః.

బసవరగడ.

ఉ. శ్రీవరాజదేవరాజ సిద్ధసాధ్యయక్షర
క్షోవిహంగ రాట్పుతంగ సోమధూమకరమరు
జ్జీవితేశవిద్యతపాశ సేవితోద్యదంఘ్రిరా
జేవనిమ్మనాం పొగవ్యే శ్రీవృషాధినాయకా.

అను సుత్సాహవృత్తిములో నిది యారంభమగుచున్నది. కవి దీనికి బసవాష్టోత్తర శతనామములను పేరుగూడ నుంచియున్నాఁడు. అందుచే నిది 108 చరణములు గలిగియుండునని తోచుచున్నది. నాస్రతిలోఁ గొన్నిపాదములు లోపించి 98 మాత్రమేయున్నవి. కష్టాటకవి చరిత్రకారులు దీనినే “శరణుబసవరగళె” యను కష్టాటకభాషాకృతిగా గ్రహించి యందుఁ గూర్చి తమగ్రంథములో నీక్రిందివిధమున వ్రాసియున్నారు. “ఇదరల్లి 108 కందగళివె. ఒందొందుకందపూశరణు బసవ ఎందుముగియుత్త బె. ఈగ్రంథద అంత్యదల్లి ఈకందవిదె.

వే. శరణస్తవ కల్పకుజాం

కురపదశాఖాభి జాతనవతుసుమాష్టో

త్తరశతనామంగళబస

సరసం గర్విసిదపాల్కురికి సోమాంకం.

పేరుదాహరించిన యీకన్నడ కందపద్యము నాస్రతిలోఁగూడ సీరగడచినరనున్నది. అంకితపద్య మొక్కటియే కందమందున్నదిగాని తక్కినగ్రంథమంతయు రగడపాదములతోనే గూర్పబడియున్నది. కష్టాటకకవి చరిత్రకారులు దీనియందు 108 కందములున్నవని వ్రాయుట ప్రమాదము మఱునకీక్రింది పాదములు చిత్తగింపుఁడు.

శ్రీవృషాధినాయక ప్రసిద్ధభావశరణు బసవ
తావకాంక్షి సేవకాఘదావది మాశరణుబసవ
సందితద్వితీయ శంభునామధేయ శరణుబసవ
మందితత్రిలోకవి బుధవరని కాయశరణుబసవ
అచలశైవధర్మ నిర్మలావతార శరణుబసవ
ప్రచురయు గమితాంక్షిధర్మ పదవిహారశరణుబసవ
ప్రకటభవలతా వితానపటుల విశ్ర శరణుబసవ
వికటభవినమిత్రమూహ వీతివాసాత్ర శరణుబసవ
వ్యక్త వేదయుక్త నాద శక్తి మోద శరణుబసవ
శక్తిచైత్ర యుక్తి పాత్ర భక్తి గోత్ర శరణుబసవ
ధర్మరూపశరణుబసవ దమితపాద శరణుబసవ
నిర్మలాంగశరణుబసవ నికృతభంగ శరణుబసవ.

నాగవర్మ ఘండోంబుధిలోని యుత్సాహరగళె లక్షణమునకిది సరివ
చ్చుచున్నది గాని పాదమున కేనిమిది సూర్యగణములుగలిగి యైదవగణము
మొదటి యక్షరమునందు యతిసిలుపబడి యిది సర్వవిధముల మనలెలుగు
నందలి తురగవల్లనరగడతోఁ దుల్యమగుచుండుటచే దీని నాంధ్రభాషాకృతి
గనే గణింపఁదగునని నాయభిప్రాయము. బసవపురాణమున, బ్రధమాశ్వా
సాంతమునఁ గథాశ్రోతయుగు గొబ్బూరి సంగమాత్యుని సంవాఙ్మించుపట్టున
“బసవనామావళి పాతకాసక్త బసవనామావళి పఠనానుదత్త” అని సోమ
నాథుడు ప్రాసించున్నాడు. ఈబసవనామావళి యనునది బసవాష్టోత్తర శత
నామావళియను నామాంతరముతో రచింపఁబడిన యీబసవరగడయే యై
యుండునని తోచుచున్నది.

త్రివిధ లింగాష్టకము.

ఇదికేవల సంస్కృతకృతియైనను దీనినిగూర్చి కూడ నిండుకవివరించి
యీవ్యాసమును విరమించుచున్నాడను. ఇదియనుష్టుప్ శ్లోకముతో రచింప
బడినది. ఇష్ట, ప్రాణ, భావలింగములను త్రివిధలింగము లాత్మోక్కటిని
గూర్చి యెనిమిదిచోష్పన మొత్తమిరువదినాలుగు శ్లోకములు రచింపఁబడినవి
రెండుచోష్పన నుదాహరించుచున్నాను.

శ్లో శ్రీలింగరూపసంకాశం శంకరం దేవపూజితం
నాదోజ్జ్వల కళాకారం స్వేచ్ఛలింగమహాంధజే

శ్లో. పంచాకాశమహాకాశం పంచాచారప్రకాశితం

పంచాక్షరమయాకారం స్వేష్టలింగమహంభజే.

శ్లో. జీవాధారం శివాధారం జ్ఞానాధారం పరాత్పరం

సర్వవ్యాపకమంత్రార్థం ప్రాణలింగమహంభజే.

శ్లో. వైతిన్యం శాంతరూపం మంత్రార్థం మంత్రరాజితం

చిన్నాదంచిత్రకాబిందు ప్రాణలింగమహంభజే

శ్లో. భావాతీతం శుభాసందం మండలత్రయమధ్యగం

లింగత్రయత్రిలక్ష్మ్యంతం భావలింగమహంభజే.

శ్లో. అత్యుజ్యోతి రహంకారం త్రివేణీసంగమోద్భవం

త్రికూటస్థానసంకాశం భావలింగమహంభజే.

చివరను “పండితసోమనాథేన కృతం లింగాస్తకత్రయం

యజుశ్శేల్ సతతం విద్వాన్ భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం”

అనుశ్లోకముతో ఫలశుతి చెప్పబడినది.

మహాశయులారా ! ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయ స్వరూపమును తెలియఁ గోరువారికి సోమనాథుని కృతులవలనఁ బెక్కువిశేషములు తెలియు ననకాశములు గాన్పించుచున్నవి. కావున నాతని ప్రాథమికకృతులుగాఁ గానవచ్చు నీగద్యకృతులను లోకమునకించుక పరిచయ మొనర్చు తలంపుతో నీవ్యాసము నున్తాసినాడను. పండితులిందలి లోపములను మన్నింతురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాడను. ఈకృతులను సమగ్రముగా సాధ్యమయినంతత్వరలో భారతి లోను సాహిత్యపరిషత్పత్రికయందును బ్రకటించి లోకమున కర్పింపజేయినాడను. ప్రాక్ష్యలోకము వానినిదగు రీతిని సంభావించి తద్విశేషములను వెల్లడించుగాల!

అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగునగలదా?

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.

మన తెలుగుబాసయు వర్ణసమామ్నాయమును మాతృభాష యగు సంస్కృతముతోఁ గలిసిపోయి వేలువేలుగ విడఁదీయరాని సారూప్యము నందియున్నది. ఐనను విమర్శకు లగుపండితు లాదినుండియు నీరెండుభావలకుం గలభేదమును విస్పష్టముగాఁ జూపబ్రయత్నము చేయుచునేయున్నారు. శబ్దశాస్త్రరహస్యజ్ఞు లగుమనప్రాచీనపండితులు సంస్కృతమున లేనట్టియు తెలుగున మాత్ర మేయున్నట్టియు నక్కరము లాటు కల వని నుడివియుండిరి. ఆయ్యవి (1)ఎ, (2)ఒ, (3)చ, (4)ఛ (5)జ, (6)ఁ, అనునవియై యున్నవి. ఈయక్షరపట్కము సంస్కృతమున లేదు. మనపూర్వులు చెప్పిన కేవలాంధ్రాక్షరము లీయాతేయై యుండగా నవీను లింకొక్క కేవలాంధ్రాక్షరమును గనుఁగొంటి మనియు నయ్యది పూర్వపుటాంధ్ర శాసనములలో మాత్ర మే వాడఁబడుచుండెడి దనియు నిటీవల వాడుకలోనుండి తప్పిపోయిన దనియు నయ్యది యుద్దగీటులేని శకటరేఖాకృతి ననఁగా(ఎ) నీరూపమున నుండెడిదనియుఁ గొందఱు నుడువుచున్నారు. ఈయక్షరరాజము పూర్వకాలమునందు తెలుగుశాసనములలోఁ బూర్వముండెడి దని మొదటఁ గనుంగొనినవారు దొరతనమువారి పూర్వశాసనలిప్సీలట. వారియుపజ్ఞం బగు నీయక్కరము తెనుగులో నున్నట్లు తెనుగుబాసలో మొదటఁ ప్రచురింపఁ బ్రారంభించిన వారు కీర్తి శేషులయిన కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుపంతులవారు. వీరియక్షరరహస్యమును లిపిశాస్త్రజ్ఞులనుండి తెలిసికొని యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్ శ్రీకారాజములో నొకవ్యాసమును ప్రచురించిరి. ఈయక్కరము ద్రావిడభాషయందలి యి అనువింత యక్కరపుధ్వనిని గలిగియుండెడి దట. దీనిని యుద్ధమల్లశాసనమునుండి తామే కనిపెట్టినట్టుగా లక్ష్మణరావుగారు న్నాసిరి. ఇది నిజముగా మనభాషయందుఁగల వింతయక్కరమే యగుచో దాని కొకవింతశోధను గలిగించిన దని మనము చెప్పుకొనవచ్చును ఈధ్వనియు నక్కరమును దొల్లికర్ణాటభాషయందుఁ గూడ నుండెడిదనియు వీరు చెప్పుచున్నారు. ఇది ప్రతిపక్షులవాదము.

పరిశీలించి చూడఁగ నీవింతధ్వని యాంధ్రమున నెన్నఁడును లేనియట్లు

పంచక ౫, ౬] అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగున గలదా. ౧౨౭

తోచుచున్నది. ఈయక్కర మనగా నడ్డగీటులేని శకటరేఖాకృతి గల సంజ్ఞ యొకటి మనలో నుండెడిది కాని యది యరవమునందలి వింతధ్వని వంటి ధ్వనిగలది కాదు. అయ్యది డకారధ్వని గలిగి యుండెడిది. అనగా డకారముయొక్క మారురూపముగా నుండెడిది. ప్రాచీనాంధ్ర శాసనములలో డకారధ్వనిని దెలుపుటకై రెండుసంజ్ఞలు వాడఁబడియున్నవి. మొదటిదిగ డమ గీటులేని డకారమువలెనుండి వైనతలకట్టు గలిగి యుండునది అ ద్వైత ఊడును న్నా. దీనిని మొదటిరూప మనవచ్చును ఈవ్యాసములో మొదటిడ కారరూపమని చెప్పఁబడినప్పుడెల్ల జదువరు లీయక్కరమునే గ్రహింపవలెను. రెండవది అడ్డగీటులేని శకటరేఖాకృతిగా నుండునది. ఇది యిట్లుండును (౮) ఇది రెండవరూపము ఈవ్యాసముండు రెండవడకారరూపమని తెలివినపు డీ యక్కరమునే గ్రహింపవలెను తెలుగువాఙ్మయము నంతను బరిశోధించి చూడఁగఁబ్రతివాదులు విలక్షణాక్షరయుతము లనిచెప్పిన ఏడు, కోడి, అమ చుమున్నగు శబ్దములు డకారప్రాసస్థానములందుండి డకారయుతము లైనట్లే కాన్పించుచున్నవి. కాని విలక్షణాక్షరయుతము లైనట్లుగాఁ గాన్పించుటలేదు. కావున అడ్డగీటులేని శకటరేఖరూపము తెలుగున డకారధ్వని గలదియే కాని విలక్షణాక్షరధ్వని కలది గాదు. అనునది యస్పష్టవాదము.

ఈయక్కరముగ గూర్చియు, తద్ధ్వనింగూర్చియు నాకును లక్ష్మణరావుగారికిని దత్పక్షమువారికిని వాదోపవాదములు జరిగియున్నవి. దీనివలనఁ జెలుగున నరవమునందలి వింతధ్వనిగల యక్కరము లేదని స్థిరపడవలసి యున్నది. ఇట్లుండగా నీయక్కర మాఘాషలో నుండెడిదనువాఢ మిదివఱ కెన్నఁడును తేసియుండనట్టియు కీ. కే. లక్ష్మణరావుగారి విమర్శనమునకు గుఱియైనట్టియు శ్రీజయంతి రామయ్యపంతులుగారు నాన్త్రాసినదానిపై ఖండ నమును వ్రాసి మొన్నటిపరివత్సత్రికలోఁ బ్రచురించిరి. వీర లీవింతయక్కర మును ధ్వనియును దెనుగులో యుద్ధమల్లశాసనము నాఁటి కుండెడి పనియుఁ దరువాత మాటిపోయిన పనియు నప్పటినుండియు నీవింతయక్కరము డకార ధ్వనిని దెలుపునదిగా నుండెడి దనియు లిఖించిరి. ఇది వింతను బుట్టించుచు న్నది. ఏమన, యుద్ధమల్లశాసనమును మొదటఁబ్రచురించినవా రీరామయ్య పంతులుగారే. వా రీయడ్డగీటులేని శకటరేఖముల మొదట డకారధ్వని గలివానినిగనే ప్రచురించిరి ఇప్పుడు తమవాదమునకు విరుద్ధముగా యుద్ధము

ల్లశాసనమున (కన్నడము) వరవమునందలి వింతయక్కరము కాన్పించుచున్నదని లిఖించిరి. వీరిట్లుభిప్రాయమును మోపుకొనుటకుఁ గలవ్రలలకారణము లేవియుఁ గాన్పించుటలేదు. ఇండిన వారివాదమును శిరసావహించవలసివడే కాని పరిశీలనముచేసి చూడ రామయ్యపంతులవారివాదము బహువిస్మయమవడిగాఁ గాన్పించుచున్నది. కాన నేపువర్వమర్కసము వత్సవిధారగాఢమైన వ్రాయవలసివచ్చినది.

ఇదివఱకు జరిగినవిమర్శనములవలనఁ బ్రతివాదులు మొదటఁదలంపని విశేష మొకటి తేలివది. అడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతిగల యాయక్కరము యుద్ధమల్లుని శాసనమున కిదిలిశాసనములలో వింతయక్కరపుధ్వనిని డెలుపుటకుఁగాక డకారధ్వని డెలుపుటకై వాడఁబడినదని ప్రతివాదులెల్లరు నంగీకరింపవలసివచ్చినది. ఈవిషయమై పంతులవారే యిట్లు వ్రాసిరి.

“ఈయక్షరము యుద్ధమల్లుని శాసనమునందును అంతకు ముందు బుట్టిన శాసనములలోను మాత్రమే కనఁబడుచున్నది” మఱియు నిట్లువ్రాసిరి డకారయక్ష-నో డశబ్దము గలకెక్కివర్తనశాసనము యుద్ధమల్లుశాసనము పిదప బుట్టినదే” మఱియు శ్రీరామయ్యపంతులవారు లక్ష్మణరావుగారిపేర వ్రాసిన లేఖలో యుద్ధమల్లుశాసనము నాటికే యాయక్కరము తనవింతధ్వనిని పోగొట్టుకొని డకారధ్వనికలదైపట్టి క్రిందిరీతిని లిఖించిరి.

“ఈయక్షరమునకు మొదట కన్నడములోవలెనే తెలుఁగుననుఁగి డచ్చారణ బహుళః ఉన్నను యుద్ధమల్లుని శాసనమువఱకు వది మఱి యప్పటినుండి యిది డకారమునకు అక్షేపభావముతో నితరడకారముతోఁబాలు వాడబడుచుండెను. అని నాయభిప్రాయము. నేను ఇందునుగురించి వ్యాసము వ్రాయనున్నాను” ఇది యాయక్కరమునకు డకారధ్వని యుద్ధమల్లుశాసనము నాటికే యున్నట్లొప్పుచున్నది.

తామి వింతయక్కరము డకారముగ వలంచుటకుఁగల కారణమును గూర్చి విట్లు తిమనూతనవ్యాసనములో వ్రాసిరి. “నేనప్పుడీ యక్షరమువ్వకువఱకును ఒక్కఁగాఁ బరిశీలింపఁ స్థూలదృష్టిచేత డకారముగా గ్రహించితిని” ఇది సత్యమకాదు. మీ స్థూలదృష్టిచేఁ జూచినప్పుడు మాత్రమేగాక ఇదిడకారమో వింతయక్కరమో యనువివాదము వచ్చినదివల్లను నూతనాక్షరదృష్టిచేఁ బరిశీలించి చూచి యుద్ధమల్లుశాసనమందున్న యడ్డుగీటులేని

పంజా ౫, ౬] అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగున గలదా. ౧౭౫

శకటరేఖాకృతులు డకారంబులే డకారధ్వనిగలవే, యవిసిద్ధాంతముఁ జేయుట
యేగాక, అసిద్ధాంతమును బుజువుచేసికొనుచు నొకవ్యాసమును న్రాయుట
కుఁగూడ నుద్యమించిరి. ఈయంశములు తాములమ్మగారావుగారిపేర న్రాసిన
*యుత్తరముంబట్టి విస్పష్టమగుచున్నవి. ఇంతలోనే హేతువుచేతనో యాహా
లుమారినవి. తాము వింతయక్కరము డకారధ్వనికలదని స్థూలదృష్టిచే జూ
చినప్పుడుమాత్ర మే తలంచితమని నేడు లోకమునకు తెలుపబ్రయత్నించుట
ధర్మముకాదు. సూక్ష్మదృష్టిచే సిద్ధాంతముఁ జేసికొనిన యంశములను గూడ
నితీవల తీవహేతువు లభించినచో దిద్దుకొనవచ్చును. కాని యట్టి ప్రలల
హేతువుం దీనివి వీరు తమ నూతనవ్యాసమునందు జూచియుండలేదు.

ఈవలి కాసనములలో సీమిత యాకృతినిలిచియుండి డకారధ్వనిని
దెలుపునదిగా నున్నపు డంతకుఁబూర్వపు కాసనములలోఁ గూడ నాధ్వనిని
దెలుపుటకయియే యిదివాడబడి యుండునని తలంచుట ధర్మము. కాని యా
కారమాత్ర మే సత్యనిర్ధారణమున కాధారమైనప్పుడు కొన్నిటి విషయమున
మఱియుకలగున దలంపడగను. ఇట్లుండ తమతోంటి నిర్ధారణమును త్రోసి
వేసికొని శ్రీరామయ్యపంతులువారు యుద్ధమల్లకాసనములో సీయక్కరము
వింతధ్వనిని దెలుపుచున్నదని న్రాయుటవంతను బుట్టించుచున్నది. పరికించి
చూడ యుద్ధమల్లకాసనమునందు సీమితయక్కరము కలదనుటకంటె లేదను
టయే సమంజసముగఁ గాన్పించుచున్నది. అందుకుగల కారణముల స్వీకరింప
నిచ్చుచున్నాఁడను,

శకటరేఖాకృతి గలిగి వింతయక్కరమా, డకారమాయను సందియ
మును గలిగించుతావులు అయిదుకలవు. (1) అస్సి అనుపదమునందలి ప్రథ
మాక్షరము (2) అఱిసిన అనుశబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరము (3) అఱిపుట
యను శబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరము (4) తెలుగుఅను శబ్దమునందలి ద్వితీ
యాక్షరము (5) వేరణుఅను శబ్దమునందలి తృతీయాక్షరము.

ఈమైదింటిని రామయ్యపంతులవారు మొదట డకారయంతములుగనే
చదివిరి. కాని యిప్పుడు మొదటిమూడు పదములను అర్థమునందలి వింత
ధ్వనిగల విలక్షణాక్షరము లనియు నాల్గవదానియందుఁ గలది డకారమే
కాని వింత యక్కరము కానేరదనియు, నయ్యది యితర డకారము తె

ట్టిరూపము గలిగియున్నచో అట్టిరూపమునే గలిగియున్న దనియు వాదించు మొదలిడిరి. ఇదవశ్యముగూర్చి ఏరేమియు వ్రాసియుండలేదు. ఇట్లే తెలిపితరవలసినవచ్చినచో యాస్థులలకారణములను వేనిని శ్రీరామయ్యపంతుల వారు తమవిమర్శనమున నిచ్చియుండలేదు. ఏను తలంచినట్లు తలంపవలసిన యవసరమేదియుఁ గాన్పించుటలేదు. సరేకదా యట్లు తలంచిన చోని కూడ వాటిల్లుచున్నది.

ఏట్లనిన, శాసనములో “యెట్టుడస్సిమలిస్తురై” అనియున్నది. ఏను స్తారంధమున “నీయెట్టుడస్సి” యనియే చదివిరి. ఇప్పుడు డస్సి అని చదువవలె ననుచున్నారు. అట్లుచదివిన వర్ణముండనేరదు. ఏమన ఈశబ్దమునకు మూల మరవమునందుఁగాని కన్నడమునందుఁగాని కాన్పించుటలేదని లక్ష్యముగా రావుగారే వ్రాసియున్నారు. మనవాఙ్మయములో నీశబ్దమును దానియర్థము నునెచ్చటను నిదివఱకు గానవచ్చుటలేదు గాన దీని కేమియర్థము చెప్పఁగలము? శ్రీరామయ్యపంతులవారు దీనికర్థము చెప్పఁబ్రయత్నింపలేదు. కాని యీ డస్సికి మఱియొక శాసనములో డచ్చి అనురూపము గాన్పించుచున్నదని మాత్రము వ్రాసిరి. మనకు డస్సి యెంతదేవరహాస్యముగా నున్నచో యీ డచ్చియు నంతదేవరహాస్యముగా నున్నదికాని మనకథావలోకము కలిగించుటకై యవకాశము నిచ్చునదిగా లేదు. కాన డస్సి యనిన వర్ణము వ్యర్థమగుచున్నది. ఇంక దీనిని డస్సియనిచదివిన నెంతయో యర్థవంతమై యులరారుచున్నది డయ్యధాతు వకర్మక మనియు, నిచట వకర్మకముగా వాడఁబడిన దనియు “నీయెట్టు డస్సిమలిస్తురై”యన నీయెట్టును చెడఁగొట్టి మలిస్తురై యని యర్థమనియు నిదివఱకు రామయ్యపంతులవారే వ్రాసిరి. కాని యకర్మక మగుడయ్యధాతు విచ్చట వకర్మకముగా వాడఁబడినదనిమాత్రము మనము దలంపఁబనిలేదు. ఇచ్చట నీధాతు వకర్మకముగా నున్నదనియే తలంపవచ్చును. ఇచటి “డస్సి” యనునది డయ్యధాతుప్రయోగకర్తవ్యర్థకరూపము ఈయది హేతువ్యర్థకము. హేతువునెలుపునప్పుడు వ్యర్థకము వాకుట మనసారవ్యతిమున వాడుకయై యున్నది. “వాడు జ్వరము వచ్చి చచ్చె” అనినఁ జచ్చుటకు జ్వరము వచ్చుట కారణమైనదని తెలిసికొనవలెను. “పాత్రముల చదివి స్త్రాజ్ఞఁడాయె” ననఁబ్రాజ్ఞఁడగుటకు బుస్తకములు చదువుట హేతునగుచున్నది. ఇట్లుహించుకొన్నచో కాన “నీయె

ట్లుడస్తి మఱినురైతున నీయొక్క బలహీనమగుటచేత, అనగాఁ దప్పిపోవుట చేత మఱినురైతుని భావము. దయ్యుట యనగా బలహీన మగుటయని యర్థము నిఘంటువులం దీఁబడియేయున్నది. ఈవిధముగా వాక్యమునకు సరి యగు నర్థమునిచ్చుచున్న దస్తిశబ్దమును ద్రోసిరాజని దానితావున బలవంతముగా మి స్తిశబ్దమును దెచ్చి పెట్టిన వాక్యమర్థశూన్య మగుచున్నది. కావున శ్రీరామయ్యపంతులవారు మొదటఁ జదివినరీతిగా దస్తియని చదువుటయే సమంజసముగా నున్నది కాని వివరములకొరకుతోఁ జదువుట సమంజసము గలేదు.

ఇక అడిసిన అడిపుటగూర్చి ముచ్చటించుకొందుము. దీనిని పంతులవారు మొదట అడిసిన, అడిపుటయనియే చదివిరి. ఇప్పుడు అఱిసిన అఱిపుట అని చదువుడు మనుచున్నారు. ఇట్లెల చదువవలెనో తెలియవచ్చుట లేదు. మనభాషలో అడుచుట యనుభాతువు కలదు. దానికి నాశనము చేయుటయని యర్థము కావున నీఅడిసిన అడిపుటలు తద్ధాతుసంబంధము లనుకొనుట తగియేయున్నది. మూలములో “లింగంబడిసినపాపము” అని కలదు లింగమును నాశనముచేసినపాపము అనియర్థము. అట్లు చెప్పకొన్న సర్వవిధముల సరిపడియే యున్నది. ఇట్లు మనభాషలోని పదములవాడిన నర్థము సరిపోవుచుండిననుగూడ నీభాతువునకు నాశనమని యర్థము చెప్పటకయియే మనభాషనువిడిచి క్రమికాది పరభాషలయందలి అఱి మున్నగు విరుద్ధధాతువులను శరణముగాఁగొని తద్ధ్వారముగా అఱి సిన యనిన నాశనముచేసిన యనునర్థమును శ్రీరామయ్యపంతులవారు చెప్పుదురట. ఇట్టి చిక్కలపడవలయును? ఇట్టివ్యర్థపయన్న మేలచేయవలయును? మనభాషయందు తగిన శబ్దము కాన్పించనప్పడు గదా పరభాషలకై పరువులిడుట | మనలో అడుచు భాతువు కలదాయె. నాశనముచేయు అనునర్థము దానికి వెలసియుండె. అయ్యమున నన్నపాదులు నీభాతువును భారతాదులలో వాడియుండిరి అప్రయోగముల నీవఱకు చూపియే యున్నాను. కావున యుద్ధమల్లశాసనమునందలి అడిసిన అడిపుట అని చదివిన సరియగు నర్థము కలుగుచున్నప్పు డప్పుభాషల పాహాద్యమునకై పరుగులిడుట ధర్మముకాదు. అడుచుభాతువు లగుచో “అడిచిన” యుండవలెను గాని “అడిసిన” యొల్లుండు నందులైన యీశాసనములో నొకయక్కరమునకు నికొకయక్కరము వచ్చుట సర్వ

సాధారణముగనే యున్నది. అదిగాక పూర్వాయనుటకు పూర్వ యనియు కావిన యనుటకు కావిన యనియు విత్యాదిప్రత్యాగములను జూచుచునే యున్నాము. శ్రీపంతులవారు తమ మొదటిప్రకటనములో, "అదీవిన- (పం. ౨౦-౨౧) అదీవిన" అని లిఖించియే యున్నారు.

ఇంక నాల్గవవద మనుజెడగుశబ్దముఁగూర్చి ముచ్చటించుకొందము ఈజెడగుశబ్దమునందలి ద్వితీయాక్షరము మొదటి దకారమేకాని మఱియొకటికాదని రామయ్యపంతులవారు సెలవిచ్చిరి. కాని యిదియోమొదటి దకారమువలె లేదు. ఈదకారము మనశాసనములో 28 తావుల వచ్చియున్నది ఈతావునదప్ప మఱియెచ్చుటను నీరూపమునలేదు. 28 రూపములను నిండు మించుగ నొక్కవిధముగా నున్నది. ఇదిమాత్ర మితరములైన మొదటిదకారములను వేసిని పోలక విరుద్ధముగా నున్నది. కావుననే యాశాసనమునం గల దకారములన్నీటిని పునఃగ జేర్చినివ లక్ష్మణరావుపంతులు గారు దీనిని జేర్చినక విడచియుండిరి. వారి కీయక్షరముఁగూర్చి యందవిభక్త్యుని న్రాయు పవకాళము చిక్కినదికాదు. కావుననే వారు దీనిని లక్షగ జాచివిడిచిరి. దీని మాట యేమియెప్పుడునని యడిగిపను మామమునే వహించిరి. శ్రీరామయ్య పంతులవారు చెప్పి నీదకారముయొక్క విభ్రమండి పైకొకగీటులేని గుకారమువైపునకు వంగినది. ఇట్టిగీత తక్కినదకారములకు వేసిని లేదు. ఈగీత మూలముగా దీనికి తకటరేఖాకృతివచ్చినది. గుకారమువైపునన్న కొననుండి లోన నొకగీటు పైలువెడలి వంపుగాజోయి తుదికొనను చాకినది. మఱి యును పంతులవారుచెప్పి దకారములకు మూర్తువైపున వదలగా గుకారము వైపున నక్షరము కలిసిపోక దకారమునకువలెఁ గొంతమొట్టి యుండును. ఈయక్షరమున కక్షరములేక తూర్పువైపుననున్న కొనలు రెండును గలిసి కొనిపోయి యొక్కగీత వైచోయినవి. కావున నియ్యది తకటరేఖాకృతి కలిగియున్నదని తెల్పడగి యున్నది. పరికించిచూడ నియ్యదినరియగు నడ్డగీటు లేని తకటరేఖాకృతినిగాని దకారాకృతినిగాని గలిగియున్నదనుటకు నిశ్చయము నాధారము కలుగుటలేదు. కాని యిది గలకట్టము జెడగుశబ్ద మని ప్రతిపాదులు అవగా రామయ్యపంతులుగారు వీరభక్తేశ్వరరావు గారు మున్నగువా రంగీకరించుచున్నారని గావున దీనిని దకారరూపమే యవలంబింప చుచున్నది. ఈ దకారరూపము రెండవది యగునుగాని మొదటిదిగానేర

దు. కొన్ని భాగములు త్రోసివేసి దీనిని మొదటి డకార రూపమని చెప్పి పంతులుగా రుద్యమించిరిగాని యట్లు చేయుట ధర్మముగాదు. ఇది మొదటి డకారరూపమున లేదు కావుననే లక్ష్మణరావుగారు దీనిని లేఘ డకారపట్టికలో నీయక విడిచివేసిరి. అట్టి శబ్దములోని ఆకారమునగూడ లోన కొంత యడ్డగీటుగలదు. వేరటు శబ్దములోని ఆకారమునగూడ నడ్డగీటు గలదు. వానిని మన మెట్లు త్రోసివేసిగొమో అట్లే యా ఆకారమున నడుగునకు వసిగిపోయియున్న గీటును మనము లెక్కలోనికి తీసికొనకుండిన నిది కెండవ డకార మగును. కావున బెడగుశబ్దమందలి ద్వితీయాక్షరము పంతులుగారి వాదమునకు గొంతపోనికరము గాకపోలేదు.

ఇంక నైదవదియగు వేరటుశబ్దముంగూర్చియు ముచ్చటించుకొందము. దీనిని వేరడు అని రామయ్యపంతులవారు చదివిరి. వేరటు అని చదువుదమనియు దీనినిదియక్కరము శకటరేఫముకాని మఱియొకయక్కరము కాదనియు, నడ్డగీటు స్పష్టముగ గాన్పించుచున్న దనియు గావున శకటరేఫ మనితీరవలెననియు లక్ష్మణరావుగారు సెలవిచ్చిరి. అర్థమేమన ఏకాదశమునకు ఏకారము లేఖకునిచే ప్రమాదమున వాడబడినదనియు కావున దీనిని వేరటు అనవలెననియు అనగా వేర్ అటు అని పదవిభాగము చేయవలెననియు అటు అనుశబ్దమునకు ధర్మము అనునర్థము చేయవలయు ననియు ధర్మమనునర్థముగల అటుశబ్దము అటవమున గలదనియు కావున వేరటన పెద్ద ధర్మమని యర్థము చేప్పవలెననియు లక్ష్మణరావుగారు సెలవిచ్చిరి. ఇంకను ధర్మమనునర్థముగల అటుశబ్దము తెనుగొన నెచ్చటనుగాన్పించుట లేదనిగూడ చారంగీకరించిరి. ఐనను ధర్మమను నర్థముగల అటుశబ్ద మటవమున గలదు కావున దానిసోదరియగు తెలుగునందుగూడఁ బూర్వ ముండెడిదని యూహింపవలెననిగూడ వీరు సెలవిచ్చిరి. ఇట్లూహలపై శబ్దార్థనిర్ణయము చేయవలసివచ్చుచున్నది. ఇట్లు మనయిచ్చవచ్చిన స్తూహించిన మన మెంతటి యాకాశహర్మ్యములైన నిర్మింపవచ్చునుగదా. ఈశానమునందుగాక మఱి యేస్త్రాచీనాంధ్రశాసనమునందైన ధర్మమను నర్థముకొఱకై అటుశబ్దము వాడబడియుండినయెడల మనము లక్ష్మణరావుగారు చెప్పనర్థమును తీసికొనవచ్చును. అట్టియుదాహరణ మేదియును గాన్పించుటలేదు. ప్రతివాదులు చూపగలిగియుండలేదు. మనస్త్రాచీనశాసనములందు ధర్మమను నర్థము తెల్పు

వలసివచ్చునెడల ధర్మశబ్దమే వాడబడుచున్నది. ఇందులకు యుద్ధమల్లశాసనమే తార్కాణము. దీనియందు వైభావము కలుగుటకై “ధర్మపు కామస్య పులకు” అని న్రాయబడియున్నది. తరువాత శాసనమునగూడ ధర్మశబ్దమే వాడబడినది. కావున అటవమునందలి అఱుశబ్దమును దీసికొనివచ్చి తెనుగుశాసనమునందు దగిలించబోవుట యెంతమాత్రమును దగదు. అది యటులుండ, బులిమీదపుట్ర యికనొకటి వచ్చినది. మనలక్ష్మణరావుగా రిది పేరఱు శబ్దమునొని పేర్ అఱు అని విడదీసి అఱు అనగా ధర్మమని యర్థము చెప్పిరి. కాని శాసనమునందున్నది వేరెఱుశబ్దముకాని పేరఱుశబ్దముకాదు. ‘పే’కు ‘వే’ వచ్చిన దనుకొనిన పేరెఱుశబ్ద ముగును. దొరతనమువారి లిపిశాస్త్రజ్ఞులు వేరెఱు అని చదివెయ్యుండెను గాని వేరఱు అని చదివెయ్యుండ లేదు. ఈశబ్దము యొక్క ద్వివీర్యాత్మకముపై నెత్తము స్పష్టముగ గాన్పించుచున్నది. కావున నియ్యది (పే) పేరెఱుగాని వేరఱుగాదు. ఇక్ష్వరణమున లక్ష్మణరావుగారి పదవిభాగమును అఱుశబ్దమును సదృశ్యమైనవి. కావున లేఖక ప్రమాదజనితమైన అడ్డుగీటును లెక్కలోనికి తీసికొనకుండిన దీనితుదియొక్కరమును ‘డు’ అనవచ్చును. ఈవిధముగా శకటరేఖాకృతినున్న డకారములు యుద్ధమల్లశాసనమునందే కాన్పించుచున్నవి. శ్రీ రామయ్యపంతులవా రీపేరెఱుశబ్దముం గూర్చి యేమియువ్రాయక హాసమువహించిరి. అట్లుచేయుట ధర్మముకాదు. ఏమైననో, యుద్ధమల్లశాసనమును పరిశీలించి చూడ నొనుమించుగ శకటరేఖముకలెనుండు డకారము హానియొదే యున్నట్లును అది డకారధ్వని కవిగియున్నట్లును స్పష్టమగుచున్నది. అయినను ప్రతివాడు విరేకస్థలమాలయందు శకటరేఖాకృతిగల డకారము పంగీకరించి యుద్ధమల్లశాసనమునందు మాత్రము దానిని అటవమునందలి విరేధ్వనికలదానినిగా భావించుమనుటకు సవకాశమేదియో బోధపడుటలేదు. ఈశాసనమున విరేయొక్కరము కల డమహా దీని నర్థముచేసికొనుటకై అగ్రీ మున్నగు సరవధాతువులకును అఱు మున్నగు సఱుశబ్దములకును బదువు లిడవలసివచ్చుచున్నది. అయినను అగ్ని మున్నగుతొవుల నర్థమగుటలేదు. ఇం దున్నవిరేయొక్కరమునునది డకారమే యునుకొని మనయొద్ధభాషాసాహాయ్యముననే శాసనమునంతను నర్థము చేసికొనుట కవకాశము చిక్కుచున్నది. కాన నీశాసనముంబట్టి విరేయొక్కర మొద్దమున నుండెడిదని చెప్పబోవుట యుచితముగాదు.

అడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతి దకారధ్వనిని చెలువునది యనుటకై యుద్ధమల్లశాసనమునకుంట్ల ప్రాచీనమని ప్రతివాడు లెంచు గణగవిజయాది స్మృతి కాలమునాటి దనబడు తరువోజశాసనమునుండికూడ నొక యుదాహరణ మివ్వవలసి కిచ్చితిని. అందు కొండల్లము అనికలదు. ఈ కొండశల్లమును దలి దకారము అడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతివలె నున్నది. లక్ష్మణరావుగారు దీనిని దకారమనియే దడిపిరి. ఈయది వారి చిత్రాకోపన్యాసమును జూచు కొనిన రేఖపడగలదు. కామయ్యపంతులవారి శాసనాక్షరముగూర్చి యేమియు వ్రాసియుండలేదు. ఇట్లు గచ్చద్వీమర్చనములఁ జేయుటవలన పర్యము లేలజాలదు.

పంతులవారు సంస్కృతపదములం దీయక్కరము కాన్పించుటలే దని శంకించిరి. ఈశ్వరభట్టశాసనయాశాసనమునందు ముందలి మున్నగుపదములలో సీయక్కరముండుటను నేను జూచియేయున్నాను. ముందలి అఖండ మున్నగునది సంస్కృతపదములు కావాలి వానికి తలకట్టుకలదను నాక్షేపణము వొక్కజూపిని పంతులవారు తెచ్చిరి. పూర్వశాసనములలో కొన్నిచోట్ల వొకయక్కరమునకే తలకట్టుండుటయు మఱికొన్నితావుల లేకుండుటయు గలదు. యుద్ధమల్లశాసనమునంతే గకారము కొన్నికడలఁ దలకట్టుగలదిగను కొన్నికడల వదిలేనిదిగను నున్నది. ఈయంతయు నేనిదివఱకు వ్రాసియేయున్నాను. కావున తలకట్టుండివంతన భిన్నాక్షరమునుట ధర్మముకాదు. నేను కొన్ని శాసనములనుండి యడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతిని దకారధ్వనిని చెలువుటకై వాడబడినదానిని జూచియుండగా నాశాసనములు గుండ్రకత్తున నున్నవినియు నాపేతువులే దకారములట్లు కాన్పించినవి కాని యవి యడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతులై యున్నవనదగవనియు పంతులవారు 'కత్తు' మీదికి భారము త్రొసివేసిరి. పరివర్తత్రికలో గుండ్రకత్తుగల శాసనములఁ బంతులవారే ప్రకటించియున్నారు. అనియెంత గుండ్రకత్తుగలవైనను వ్రానియున్నవని గల దకారము అడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతినిలేవు చూ! ప్రథమనాభ్యుదయముని అత్తిలితామ్రశాసనము- పరివర్తత్రిక ౧౧ ఫంతులము ౬ నుండిక. ఇది గుండ్రకత్తుగలదని లక్ష్మణరావుగారే వ్రాసిరి.

శ్రీరామయ్యపంతులు గారు అడ్డుగీటులేని శకటరేఖము యుద్ధమల్లశాసనము నాటికే అరవమునందలి వింతధ్వని కలదికాని దకారధ్వని కలదికాదని

భావించుటకుగల కారణముకొరకు వారు చెప్పవచ్చి కాన్పించుచున్నది. పరిశీలించుచు, అదివట్టి కారణభాసముగనుగాని నిజముగాకారణముగా నేరదు. కారణధ్వనిని దెలుపుటకు యుద్ధమల్లశాసనముతో మొదటి డకారరూపము కలదనియు అదియుండగ మరల నాధ్వనిని దెలుపుటకే శకటరేఖాకృతిగల రెండవయక్షరము కలదని చెప్పట భావ్యము. కాదనియు ధ్వనులకు ప్రతిమలుపుటలలో నొక్కొక్కధ్వని కొక్కొక్క ప్రతిమపుట్టునేగాని యేకకాలమునకే బహుప్రతిమలు పుట్టవనియు కావున రెండవడకారము తప్పక వేట యక్షరమై యుండవలెననియు శ్రీరామయ్యపంతులవారు వాదించుచున్నారు. ఈవాదమున కనేకవిధములగు నారంభములిదివలెకే సిద్ధపడియున్నవి.

(1) అష్టగీటులేని శకటరేఖాకృతిగల యక్షరము నన్నయకీవలనైన 'డ'కారధ్వని కలిగియున్నదని ప్రతివాదు లంగీకరించిరికదా అప్పుడు మనయక్షర సమామ్నాయములో మొదటి డకారరూపము లేదా? అదియుండగా నిరెండవది యెందులకు వచ్చినదనిన మీరేమిచెప్పుదురు? అందులకే ఆదికాలమునని తెల్పితిమిందరా? యుద్ధమల్లశాసనము కాలమునాడే మనయక్షర ధ్వనులకు సక్షరము లేర్పడినవనట కాధారమేదైన గలుదా? అంతకుపూర్వమిప్పుడో యెన్ని శతాబ్దములక్రిందనో యాక్షరము లేర్పడియున్నవి కాదా కావున శ్రీపంతులవారి యాదికాలవాదమిచట సరిపడదు.

(2) ఒకధ్వనికే రెండుమూడు సంజ్ఞలు వాడబడియుండుటను మన యుద్ధమల్లశాసనము నుండియే నేననేకములు చూపినాను. వానిలో గొన్ని యశ్రాపములును కొన్ని హశ్రాపములునుగలవు. రామయ్యపంతుల వారొక యుక్తిచేసి విశేషముగా నున్న యశ్రాపములదృటిలో నెగురగొట్టబ్రయత్నించిరి అశ్రాపముల లెక్కలోనికి తీసికొనవలసినవనిలేదని రాజాజ్ఞానెలబిచ్చిరి. అట్లులే జేయవలెను? స్వరములు ధ్వనులుకావా? వానిని దెలుపుటలో మాత్రమొక్కొక్క ధ్వనికి వనేక సంజ్ఞలుండనేల? తగినహేతువు జెప్పకయే స్వరములకిట్టి రూపములుండుటను గూర్చి విచారించవలసినవని లేదని ప్రోసి నేముట. యేటిధర్మము? ఇంకను హల్లులవిషయములో చేష్టలనుకొల్పమును దెలుపుటకై యుద్ధమల్లశాసనములో చేష్టలనియు, చేష్టలనియు రెండు రూపములు వాడబడియున్నవి. ఒక్కరేఫము దెలుపుటకై శాసనములో రెండురూపములు వాడబడి యుండలేదాయని నేను శంకింపఁబడవచ్చి శకట

రేఫముకాదనియు శకటరేఫ మేరేఫమునకు పరముగా వ్రమాదమున లేఖకు
నిచే వాడబడి యుండవచ్చుననియు సంతమాత్రముచే రేఫమును శకటరేఫ
మును నొక్కయక్కరమే యనుట ధర్మమాయనియు మనపంతులవారు శం
కింపజొచ్చిరి. పరికించిచూడ నిదియును తగినవాదము కానేరదు. శకటరేఫా
కృతి యితరస్థలములందు శకటరేఫధ్వనిని దెలుపుటకై వాడబడినను యిందా
ధ్వనిని దెలుపుటకై వాడబడియుండలేదు. క్రారతోగూడిన చేబ్రోలుశబ్దము
కవిధముగను శకటరేఫాకృతితో వాడబడిన చేబ్రోలుశబ్దమును మఱియొక
విధముగను వీరుచదువుదురా? మొదటిచేబ్రోలునకును రెండవచేబ్రోలునకును
భేదము గలదందురా? అట్టిది లేనప్పుడు శకటరేఫాకృతి రేఫమును దెలుపు
సంజ్ఞగనే వాడబడినదనియు దనశకటరేఫతను నాతావునగోల్పోయి రేఫసం
జ్ఞగనే వాడబడినదనియు దలంచుటయుచితముకదా ఇదివ్రమాదము కావ
చ్చునని పంతులవారనిరి. ఒకచోనైన బ్రమాదమున వచ్చును. కాని గొండ్లు
అను పదమునగూడ క్రారకుబదులుగా శకటరేఫమే వాడబడినదిగాన దీనింబ్ర
మాదమనరాదు. లేఖకుద్దేశించియే క్రావడికి రెండురూపముల వాడినాడు.
కావున హల్లులను దెలుపునప్పుడుగూడ నొకధ్వనికి వేటుసంజ్ఞలు యుద్ధమల్ల
శాసనములో వాడబడియున్నవని మనము గ్రహించుకొనవలెను. “హల్లుల
లోనొక ధ్వనికి రెండుచిహ్నములు తెలుగులోలేవు” అని వీరు న్రాసిరి. ఇట్ల
నడగదు కకారమునకు రెండుసంజ్ఞలు (క. క) గలవు. ఖకారమునకు రెండు
రూపములు (ఖ. ఖ) గలవు. కకారపుటొత్తునకు రెండురూపములు గలవు.
(క. ఖ) అర్కాదిశబ్దములు రెండువిధముల న్రాయుదుము. (అర్క. అ క) సకారమున
అనియు(స) (సకారముమీద బొట్టు) అనియు రెండువిధముల
లేదా సకారమునిలుపు గీటుపైతలకట్టు, సావలెనుండి తలకట్టుతో కలసికొని
పోయియుండుట అనురూపముల రెండిటినిగలిగి యుండలేదా? పకారము
“ప” అనియు ప (పకారముమీద బొట్టు) అనియు రెండువిధముల లేదా?
ఇవి హల్లేదములుకావా? ఒకధ్వనికే రెండుచిహ్నములు కాన్పించిన నయ్య
విమోదట వేటువేటుధ్వనుల దెలుపుటకే యేర్పడినవై యుండుననియు నిటీ
వల మార్పుగలిగి యుండవచ్చుననియు పంతులుగారు న్రాసిరి. మనలిపిలో
కకారమునకు రెండురూపములు కలవుగదా? అవి వేటువేటుధ్వనుల దెలు
పుటకే యేర్పడిన వనవచ్చునా? ఏనింగూర్చి యుత్తల యెంచరానో విలక్ష

రాక్షసరాక్షసమునను, నట్లే యెంచరాదు. రెండుసంజ్ఞలుండినంత రెండువ్యవస్థలుండ నవసరములేదు.

ఒక్కొక్కధ్వనికి వేరువేరు సంజ్ఞలుండిన నయ్యదిభాషావైభవమునే సూచించుననుభావమును నేను తెలిపియుండగా శ్రీమంతులవారందులకునన్ను బరిహసింపజొచ్చిరి. ఒకధ్వనికి రెండుమూడు సంజ్ఞలుండుట భాషావైభవమును దెలుపునని న్రాసినవాడను నేనొక్కడనే కాను. అయ్యది యాంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వములోగూడ లక్ష్యణరావుగారిచే న్రాయబడియున్నది. అది సత్యమే మన తెలుగులిపిలో కకారమును దెలుపుటకై రెండుసంజ్ఞలుగలవని పైన జాపియే యున్నాను. ఏదియెల్లప్పుడు రానిండు. ఇప్పుడారెండుసంజ్ఞలును మన లిపియందు వాడుకలోనున్నవి. ఒకపురుషుడే యొకవిషయముగూర్చి యొక కాలమందున్రాయ నొక్కతావుననే యీరెండు సంజ్ఞలును వాడుచున్నాడు. వీరేశలింగం పంతులుగారు తమస్వీయచరిత్ర మొదటిభాగములో కృత్తినిచ్చు సందర్భములో నీరెండు కకారములును వాడిరి. ఇందు వారి న్రాతయక్షరములే యీబడియున్నవి*. ఇంతయేల ఒక్కొక్కధ్వనిని దెలుపుటకై యనేక విధములగు సంజ్ఞలాంగ్లభాషలో వాడబడుచుండును. ఒక యుద్ధాహరణము సకారధ్వని దెలుపుటకై S. S. అనుసంజ్ఞల సాధారణముగా వాడుచుండురు ఇట్టివనేకములు కలవు. ఇవన్నియు వర్ణసమామ్నాయా సమగ్రతను దెలుపునని రామయ్యపంతులవారు సెలవిచ్చిరి కాని యతిసరికాదు. ఒక్కొక్కయక్షరమునకు ననేక సంజ్ఞలున్నందులకై యాంగ్లలిపిలోపము కలదిగా విజ్ఞలెవ్వరిచేతను తలంపబడుట లేదు. ప్రతిలిపియందును గూడ ఒకధ్వనికే రెండు మూడు సంజ్ఞలుండుటకలదు. ఆసంజ్ఞ లొక్కతావుననే వాడబడుట గూడ గలదు. నాగరాక్షరములందున్న చేకూరు శాసనము గూర్చి వానిని ప్రచురించిన టి. ఏ. గోపిపాదరావు, యం. ఏ, గారాంగ్లభాషలో సిద్ధాంతదీపికయను పత్రికలో నిల్లువ్రాసిరి.

"The language of the record is in Sanskrit prose. The alphabet closely resembles that of the early Kudamba plates published by Dr. Fleet in Indian Antiquary Vol. VI, of the Kudgere plates of Mandabatri Varman and of the Nilamber plates. The engraver employs both the looped and the

* ఈ యంశమును నేను వాల్మీకివ్యాసములో వ్రాసియే యున్నాను. వానికి బలముల వారేమియు సమాధానము చెప్పియుండు లేదు.

Curvilinear forms of the Consonant t (త) e g the looped form occurs in Yayati (యాయతి) in l 3, in Kshatriyai in l 4, in Bhagavatrudasa in line 6, Vapta in l 7,.....Where as the Curvilinear Variety is formed in Swasti in l 1, in Prachuta in l 4, Gita-sesha in l 8, in Buddiyata in line 14, etc. The letter Kha (ఖ) is also written in two ways; the usual form occurs in Abhi-mukha (అభిముఖ) in l, 2, and the other Variety in the same word occurring in l 2".

దీనింబట్టి సమస్త లిప్యలందును నొకభ్వవికే రెండురూపసంజ్ఞల నొక తావుననే వాడబడునట్లని తెలియవచ్చుచున్నది.

వివర యక్ష్మరమునకే రెండు సంజ్ఞలుండుట:—

శ్రీ. త. 804 లోని దగునొక కర్ణాటశాసనములో “శకవృషకాలా తీత సవత్సరంగళ ఏతనూరే జీవ్యత్వారణేయ” అను పదములందలి వివర యక్ష్మరము గర్భమున నడ్డుగీటులేని శకటరేఖాకృతినిగాక రెండుసున్నలొక దానిలో నొకటి చేర్చినట్లున్నదని శ్రీ వీరభద్రేశ్వరరావు గారు వ్రాసిరి. ఇది మన వివరయక్ష్మరమున కొక రూపాంతరమని లక్ష్మణరావుగారు వ్రాసిరి. ఈ వ్రాతలను బట్టిచూడ నొకకాలముండే వివరయక్ష్మరమునకు రెండు సంజ్ఞలు కర్ణాటమున వాడబడినట్లు తెలుచున్నది.

లక్ష్మణరావు గారు చెప్పిన ‘ద’కార అడ్డుగీటులేని బాడి ‘అ’కు తలకట్టుండిన పదితలకట్టు‘ద’ యగునని ప్రతివాదులు వ్రాయుచున్నారు ఈ ‘ద’లలో రెండు తెగలుకలవటం. తలకట్టు కుడికొనపై నుండునది యొకటి. ఇదిహైదరాబాదు ప్రాంతము లందలివటం; ఎడమపైపు కొనమీద తలకట్టున్నది యొకటి. ఇది యితరప్రాంతములందుఁ గలదట. శ్రీరావుగారుచెప్పినరెండు దాలునుగూడ వీశ్వరభట్ట హామయూజి శాసనమునందే వాడబడినవి.

దీనిం బట్టిచూడ నొకభ్వవికే రెండుసంజ్ఞలుండుటయు నవి యొకచోటనే యుండుటయు గూడఁ గలదని తెలుచున్నది. కాబట్టి యుద్ధమల్లశాసనమున దకారభ్వవిని దెలుపుటకై ‘దై’యను రూపమును ఓ అను రూపమును గూడ వాడబడుట యసమంజసముగా లేదు శ్రీ రామయ్యవింతులవారే యుద్ధవాఢారముగా దీసికొని రమవాదము నిలుపుకొన బ్రయత్నించినచో యాయుక్తిపై నారితే పూర్వకకృతైవోయినది కావున, నస్తుద్వాదమే సమంజసమని తెలుచున్నది.

పంతులవారు చేయు వాదవిక నొకటికలదు. ఏయక్కరము కన్నడమున నటవమునందలి వింతధ్వనినిఁ దెలుపుటకు వాడబడుచున్నదో యాయక్కరమే తెనుగుశాసనములందుఁ గాన్పించుచున్నది కావునను లిపికన్నడమునకును తెనుగునకును నొక్కటియే కావునను నీయక్కరమునకు కన్నడముననే ధ్వనికలదో తెలుగునను నదియే ధ్వనికలదని తలంచుట సమంజసమని పంతులవారు వాదించుచున్నారు ఇదియు మంచిహేతువు కానేరదు. లిపి యొక్కటియేయైనను భాషలు వేరువేరుగుటను యాయాభాషలందలి ధ్వనులు కొన్నితావుల భిన్నమై యుండుటను సంజ్ఞలన్నియు నొక్కభాషయందు జేర్చుకొని దెలిపిన రెండవభాషయందును నాధ్వనినే దెల్పవలెనని భావించుట యుచితము కాదు. కన్నడములోలేని ధ్వనులు తెలుంగునగలవు. అనుస్వారము రెండు భాషలందును గలదు. కాని కన్నడమున బూర్ణానుస్వారము మాత్రమేకలదు తెలుంగున సర్ధానుస్వార పూర్ణానుస్వారములు కలవు. కన్నడశాసనాదులలో బిందువు వచ్చినప్పుడు సర్వదా పూర్ణానుస్వారముగనే చదువవలెను. అయ్యది తెలుగు శాసనాదులలో వచ్చియుండినచో కొన్నితావులఁ బూర్ణానుస్వారముగా నుచ్చరింపవలెను. మఱికొన్నితావుల సర్ధబిందువుగా నెంచి యుచ్చరింపకుండవలెను. ఎట్లన, యుద్ధమల్లశాసనములో “రమణతో బెజవాడ కెల్ల బెడంగును రక్షయుంగాను” అని కలదు. ఇందుగల బెడంగుశబ్దమును బెడంగని చదువవలెను. బిందువుపూర్తిగ నున్నదికాని దాని సర్ధానుస్వారముగా గ్రహింపవలెనుగాని పూర్ణానుస్వారముగా గ్రహింపవలెను కాదు. ఏమన పద్యలక్షణము చెడును. ఈ బెడంగు శబ్దమునందు పూర్ణానుస్వారముండినను తెలుగు శాసనమైన కతమున దానినుచ్చరింపక విడిచినాము. ఏమన నీభాషయందర్ధాను స్వారముకూడ గలదు. కావున దీనినీతావున సర్ధానుస్వారముగా గొనినాము వెంటనే “రక్షయుంగాను” అనుపదము వచ్చినది. అందును బూర్ణబిందువు కలదు. దానిని యున్నది యున్నట్లే యుంచినాము. ఈ బిందువులే కన్నడ శాసనములో కాన్పించినచో “ బెడంగును రక్షయుంగాను ” అనిచదువవలెనే కాని తెనుగునందువలె బెడంగును రక్షయుంగాను అని చదువుటకు వలనుపడదు ఏమన గన్నడమున ఖండబిందువు లేదు. లిపియొక్కటియే యైనను ఆయాభాషలయందు గల ధ్వనులు భిన్నముగా నున్నవి. కావున భిన్నధ్వనులు ఒక యక్కరమునకే రెండు భాషల

లోను వేర్వేరుగ గలుగుచున్నవి దంత్యములగు చజలును, ఖండబిందువును కన్నడమునలేవు. వింతయక్కరము తెలుగునలేదు. కన్నడమున అడ్డుగీటులేని శకటరేఫము అరవమునందలి వింతయక్కరపుధ్వని కలదిగానుండినను తెలుగున నట్లుండబనిలేదు. ఇందాధ్వని లేదు కావున దీనియంతాయక్కరమే మఱియొకధ్వని కలదైనది. అదియేదియన డకారధ్వనికలదని ప్రతివాదులును నంగీకరించియే యున్నారు. కావున తెలుగు సందాయక్కరము తద్ధ్వనికలదని తలంచుటయే యుచితము అట్లు తలంపకున్న యుద్ధమల్లశాసనాదు లర్థశూన్యములగుచున్నవని యిదివఱకే చూపియున్నాను. కావున యడ్డుగీటులేని శకటరేఫరూపము నాంధ్రమున నెప్పుడును 'డ'కారధ్వనిని దెలుపు దానినిగానే భావించుకొనుట యుచితముగా గాన్పించుచున్నది. నాగరలిపినుండియే కర్ణాటాంధ్రలిపి పుట్టినదని ప్రాజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. నాగరలిపియందలి యుపద్ధానీయచిహ్నమే కర్ణాటాంధ్రలిపిలో శకటరేఫచిహ్నమైనదని లక్ష్మణరావుగారే న్రాయించిరి. నాగరలిపి యందుగల యుపద్ధానీయరూపమే తెలుగులో శకటరేఫమైనదన మూలలిపిలోని ధ్వనిని హోగొట్టుకొని తెలుగులోఁ గ్రాతధ్వని నందినదని భావముగదా. కావున నొకచిహ్నమే యొకభాషలో నొకధ్వని కలదైన నిక నొకభాషలో మఱియొకధ్వనిని దెలుపుటకై వినియోగములోనికి వచ్చుట లిపులసాంప్రదాయమును బట్టి సరిగనే యున్నది.

కాన యుద్ధమల్లశాసనమునందు సరవమునందలి వింతధ్వనిని దెలుపుటకే యడ్డుగీటులేని శకటరేఫరూపము వాడబడినదని తలంచుట యసంగతము ససర్థదాయకమునై యున్నది కావునను సన్నయకీవలి శాసనములలో నీతుక్కరమువచ్చిన సయ్యది డకారధ్వని కలదియే యగుచున్నది కావునను యుద్ధమల్లశాసనమునందు గల యీ యక్కరమును గూడ నిస్సంశయముగా డకారధ్వనిగల దానినిగానే యెంచుట యుక్తకర్మము అట్లు తలంచిననే యుక్తార్థము సంభవించును పంతులవారు వింతయక్కరము కలవియని తెలుపునటు అఱుదు అనుపదములందలి ద్వితీయాక్షరములు నన్నచాది నిర్మితసారస్వతమున డకారముతో ప్రాసమైత్రి కలిగి యున్న కారణమున యుద్ధమల్లశాసనాదులందుఁ గూడ వింతధ్వనిగల వింతయక్కరములేదని తలంచుటయే ధర్మము గణక విజయాదిత్యునికాలమునాటి దనబడు తరునోజుశాసనములో కొండయను పదమున నీవింతయక్కరము డకారధ్వనిని దెలుపునదిగానే యున్నది

కదా దీనింబట్టి యుద్ధమల్లశాసనమునకుఁ బూర్వమునందును బరమునందును గూడ నిదిదకారధ్వని కలదియే యగుచున్నది కదా?

ఈ యక్షరలక్షణమును గన్నడ కాత్రకాయలిచ్చిన దానిని తెలుపుటలో బుతులవారు కొంత తప్పుదానిని నొక్కి యూహించిరిని వ్రాసిరి. “శబ్దమణి దర్పణకారుడు ఆ, ఇ, అలను కలిపి సూత్రించుచు రేఫముపుట్టిన స్థానమందు అకారమును అకారస్థానమందు దకారమును అకారస్థానమందు ఇకారమును అభిశస్రయన్నముతో నుచ్చరించుటచేత బుట్టినవనియు నివిదేశ్యరథ్వవశ్యము లందేనచ్చుననియు, వానికిని వానిబోలిన లఘుక్షరములకును ప్రాసమందుగాని యమకమందుగాని మైత్రి లేదనియు కాసింపెను.”

కేళిరాజును నాగవర్మయు ర, ల, డలు క్రమముగా ఆ, ఇ, అలైనవని వ్రాసిరేకాని శ్రీమతులవారు చెప్పినట్లుగా అకారాదులు దకారాదులైనవని చెప్పలేదు. నాగవర్మ కర్ణాటకభాషాభాషణములో వ్రాసిన వాక్యము నీ క్రింద నిచ్చుచున్నాను.

“సూత్రం. 10 లరదా ఏవ శబదాః స్రయత్నాశ్చ యాత్”

మఱియును కేళిరాజును నిట్లేయొక కన్నడ కందపద్యమున సూత్రించె దీనింబట్టిచూడ దకారమే కన్నడములో నొత్తిపలుకుటచే వింత యక్కర మైనట్లు తేలుచున్నది. కావున తెలుగునందుగల కోడి, ఏను మున్నగునవియే మూలపదములు అవి క్రమముగా గొన్ని నాళ్ళకు కోటి, ఏను అనురూపము లై యటుపిమ్మట కోళి, ఏళుమన్నగు రూపములు గన్నడమున వందినవి. తెలుగులో మొదటినుండియు మొదటిరూపమే నిల్చియున్నది.

మతులవారు పూర్వశాసనములలో సంస్కృతపదములం దీయక్కరము కాన్పించుటలేదని వ్రాసిరి. అది సరికాదు. మండలిమున్నగు పదములం దీయక్కరముగల దని నేనుదాహరణము లిచ్చియే యున్నాను. వింతయక్కరములేని కొండాది దేశ్యములందును నిది కలదు. కాన తెల్లననిది దకారమే

శ్రీరామయ్యమతులవారు “ఇంతియేగాక దకారఅకార రూపములు రెండును వాచకలో నున్నప్పుడవి యెల్లువయోగింపబడినవో” దానిని బట్టి వాని పరస్పరమంబుధము నిర్ణయింపవలెను” అని యొక ధర్మమును బోధించిరి కాని యీ రెండక్షరములును వాచకలో నున్నవని తెల్పబడు కాలముగూర్చి తమకుమ లక్ష్యణరావుగారి పక్షము వారికిని అభిప్రాయభేదములు కలిగినవి.

సంచిక X, ౬] అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగున గలదా. ౧౩౯

తాము యుద్ధమల్లశాసనమువలకే యాయక్కరము నిలచినదనియు ఆశాసనము నన్నయకు పూర్వమునందు బుట్టినదనియు నిర్ణయించిరి. లక్ష్మణరావు గారి పక్షము వారన్ననో నీయక్కర మించుమించుగా పదుమూడవ శతాబ్దమువఱకు ననగా నన్నయకుఁ దరువాతనుగూడ వాడుకలో నున్నదనియు వింత ధ్వని పోయిన తరువాతగూడ వ్రాతలో నిల్చియున్నదనియు వ్రాసిరి. ఇందులో నేదినత్యమని గ్రహింపవలెను? పరికించి చూడ పంతులవారి వాదమే పూర్వపక్షము చేయదగినదిగా గాన్పించుచున్నది. ఏమన, నన్నయకు తరువాతి శాసనములందుగూడ నీయక్కరము డకారధ్వని కలదై కాన్పించుచున్నది. గోదావరీ మండలమునందలి ద్రాక్షారామభీమేశ్వరుని యాలయములో కొన్ని శాసనములు కలవు అవి 1924 వ సంవత్సరములో దక్షిణహిందూస్థాన శాసనములనుపేర దొరతనమువారు ప్రచురించిన సంపుటములలో నాల్గవదానిలో నీబడియున్నవి. వానిలో నారాయణభట్టు కూతురగు కుప్పమ్మ శా.శ. 977 లో వేయించిన శాసనముకలదు. అందుఁ గొలతను దెలుపు 'పడి'యను పదముగలదు. అడ్డుగీటులేని శకటచేఛాకృతి నున్నది. ఈపడియను పదము ద్రావిడభాష లన్నిటియందును 'డ'కారధ్వని కలదయియే యున్నది. శాసన సంఖ్య 185. 190 సంఖ్యగల శాసనములో నాణెమును దెలుపుమాడ అను పదమున నిదిగలదు. 187 సంఖ్యగల శాసనములో మేడియ సెట్టి యనుపదములో నిదికలదు. శ్రీకాకుళాంధ్రదేవుని గుడిలోని శాసనములలో 992 సంఖ్యగలదానిలో 'నడపం గలవారు' అనుపదమున నిదికలదు. ఇంతయేల ఇట్టి వనేకములు కలవు. ఈసంపుటములోఁ బలుతావులఁ బుటలకడుగున In this inscription the letter 'డ' is written without talakattu 'అని వ్రాయబడుచు వచ్చినది. విషయమిట్లుండగా పంతులవారు యుద్ధమల్ల శాసనమువలకే యాయక్కరము నిల్పినదని సిద్ధాంతము చేయుటవలెను బుట్టించుచున్నది. ఈయక్కర మీశాసనము పుట్టువఱకు నెట్టిట్లో కొనయూ విరితో నిలచినదట అదియైన వెంటనే గతించినదట ఈవింతయక్కర మీని తశాసనము కొఱకె పుట్టియుండనోపు అయినను నీశాసనమునందుగల డస్సి, అడిచిన అడుపుట అనుపదము లానాటికిని డకారయుతములగుటతోనే సారస్వమెక్కుడు గలదని వైన ఋజువుచేసే యుంటిమికదా? కావున పంతుల వారు వ్రాసినది సర్వవిధముల స్రమాదములమై యున్నది.

మఱియును శ్రీపంతులవారు “ లిపియందేకాక భాషాస్వరూపలక్షణ ములందును గర్హాటాంధ్రములకు దగ్గర సంబంధముగలదు. కాబట్టి కర్హాట సంస్కరదాయమును బట్టి తెలుగు అకారరూపమును నిర్ణయించుట యసమంజసము కాదు” అనిలిఖించిరి. రెండుభాషలకును సంబంధమున్నమాట సత్యమే అంతమాత్రముచే న్న లిపిషయమునందును సంబంధముఁ గలుపరాదని నేనిదివఱకే న్నాసినాను. ఇంతయేల, వింతయక్కరము గూర్చియే యీరెండు భాషలకును భేదమేర్పడుచున్నది. ‘తెలుగులోని కోడి కన్నడములో కోళియైనది. ఏనుషు అయినది. ఇట్టిభేదమేల కలుగవలెను? కావున కన్నడముంబట్టి తెలుగుధ్వనుల నిర్ణయించుమనుట ధర్మముకాదు. కర్హాటశాస్త్రకారులు ౧, ౨, ౩, ౪, ౫ అను నాల్గుమాత్రమే తమ దేశీయాక్షరములనిరి. మన శాస్త్రకారు లక్షరమట్లుమును జెప్పిరని పైన దెలిపియే యున్నాను. దేశీయాక్షరకలితస్వముననే నీరెండు భాషలకును జాలభేదముకలదు. గాన యుద్ధమల్లశాసనమునాటికి గాని యంతకు పూర్వముగాని యడ్డుగీటులేని శకటరేఫరూపము ‘డ’కారధ్వనియొక్క ద్వితీయసంజ్ఞగా తలంచుటయే యుచితము అనునది సిద్ధాంతమగుచున్నది. కావున కేవలంధ్రాక్షరములు పూర్వులు దెలిపినట్లుగా యారేకాని నవీనులు తెలిపినట్లుగా యేమకావని లోకము గ్రహించుకొనుగాక

యుద్ధమల్లశాసనమునందు నీవింతయక్కరము కలదని వాదించు పంతుల వారాంధ్రసారస్వతము పుట్టుటకుఁబూర్వమే యీయక్కరము తెనుగు లిపినుండి లోపించినదనుట వింతను బుట్టించుచున్నది. పంతులవారి శాసనము మొదటి చాళుక్యయుద్ధమల్లుని నాటిదనివాసిరి దానిని ఖండించి లక్ష్మణరావు గారిది రెండవయుద్ధమల్లుని నాటిదనిరి. దానిని పూర్వపక్షముచేసి యిది రాజనారేంద్రున కించుక తరువాతిదని జగన్నాథరావుగారు సిద్ధాంతము చేసిరి. దాని చించుక సవరించి యిదియుతకంటెను తరువాతిది అనగా నీశ్వరభట్ట సోమయాజి శాసనానంతరమున బుట్టినదని నేనుఋజువుచేసితిని విషయమిట్లుండగా వారాంధ్రసారస్వతము పుట్టుటకు మునుపే నీయక్కరమాంధ్రమునుండి లోపించి లోయినదనియు, నన్నచాదు లీయక్కరము తెలుగులిపిలో నుండెడిదనుసంగతి యెఱుంగనే యెఱుగరనియు న్నాముట వింతగనున్నది. మనసారస్వతము చతురవారి వాదమునకు బాధకముగానున్నదని చెప్పకలేప్పకున్నది.

నన్నచాది పూర్వలాక్షణికుల కాలమున నీయక్కరము లేదు కాన

పాదము ౫, ౬] అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగున గలదా. ౧౪౧

వారు దానింగూర్చి ముచ్చటించలేదని పంతులవారు వ్రాసిరికదా. వారికాలమునాటికి సారస్వతము లేకున్నను శాసనములు కలవుగదా. ఆశాసనములలో నీయక్కరము వేటుగనుండుట సంభవించిన దానింగూర్చి వారేల వ్రాయకుందురు? పూర్వశాసనముల మనపంతులవారివంటి యథు నాతనులేకాని ప్రాచీనులు పరిశోధించెడి వారుకారా? లిపిపాఠకులు పూర్వముండెడి వారుకారా? లోకులు చదువుకొనుటకే కదా శాసనములు వేయబడినవి? ఇవి యిరువదియవ శతాబ్దము వారికొఱకే పుట్టియుండలేదు గదా? మనకాలము నందుకంటె నన్నపాదుల కాలమున శాసనముల జదువువాడుక హేచ్చుగ నుండునను కొనదగినది. శాసనములలో నున్నది యీయక్కరమే యగుచో నన్న పాదిపూర్వలాక్షణికులు దానిపరిచయము కలిగియుండి దానిని గూర్చి ముచ్చటించకపోరు. కాన పూర్వలాక్షణ గ్రంథములలో నీయక్కరము గూర్చిన ప్రశంస లేకపోవుట పంతులవారి వాదమునకు భంగకరము గాకపోలేదు వారిబానిసండి తప్పించుకొనుటకై పంతులవారు లాక్షణికులు పుట్టుటకు బూర్వమే యీయది తెలుగున నశించినదను నపూర్వవాదము నభినవముగ దెచ్చిపెట్టిరి.

నేటి పండితవరులగు బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిల వారీ వింతయక్కరముంగూర్చి తమ యభినవశబ్దాను శాసనములో ముచ్చటించియుండిరి. వీరికాలమున నీయక్షరము లోకవ్యవహారమునఁ గాని సారస్వతమునఁగాని కానరాదు. ఇయ్యది నన్నయనాటికే యదృశ్యమైనదని ప్రతివాదులే యుక్తగీరించినారు. అయినను శాస్త్రిలవారు తమవ్యావహారిక భాషానుశాసనములో వేలకొలది సంవత్సరములక్రింద నశించినదనఁబడు నక్కరముంగూర్చి ప్రశంసించవలసిన వారైరి. ఏ హేతువుచేత? మిక్కిలి పూర్వకాలపుశాసనములలో నీయక్కరముండెడి దని యొక రిద్దఱు ప్రశంసించి యుండుటచేత. అట్టి స్వల్పకారణమున నిప్పటి శబ్దశాస్త్రకారులకే యిదిప్రశంసార్హమగుచో దమ కనతిదూరకాలమున వాడుకలో నుండియున్న దీనింగూర్చి నన్నపాదులు ప్రశంసించుట తటస్థమయియే యుండవలసియుండును గదా. తమకు బూర్వముందున్న శాసనములందైన నిదియుండిన దానింగూర్చి మనశాస్త్రిలవారివలెనే ముచ్చటించి యుందురు. అట్లు ముచ్చటించి యుండకుండుట ప్రతివాదుల వాదమునకుఁ గొంత హానికరము కాకపోలేదు.

ఇంకను చోటశబ్దములోని అ, శ మైపోయిన దనియు కోటి శబ్దము లోని అ డమైపోయినదనియు శాస్త్రులవారు సెలవిచ్చుట వింతను బుట్టించుచున్నది. ఏమన? చోళపదము మనభాషలో డకారయుతముగఁ గూడఁ గాన్పించుచునే యున్నది. నన్ని చోడాదిపదము లుదాహరణము కర్ణాటభాషాశాసనకారులు డకారమే వింతయక్కరమైనదని వ్రాసియుండి రని యిదివఱకే వ్రాసినాడను. పన్నయనాటి కీయక్కరము చచ్చినదికాన వారు తమకర్ణానుశాసనములోఁ జేర్చలేదని ప్రతివాదులు వాదించుచున్నారు. నేడది మరల బ్రదుకుటచేఁ గాఁబోలు మనశాస్త్రులవారు తమవ్యావహారిక భాషానుశాసనములో దీనింగూర్చి యిచ్చవచ్చిన రీతిని బ్రసంగించిరి.

లక్ష్మణరావుగారు వింతయక్కరము తెలుగులో డ యగునని నవీనకన్నడములో శ యగునని సూత్రించియుండగా మన సూర్యనారాయణశాస్త్రులవారు తెలుగులో నీవింతయక్కరము కొన్నిచోటుల డయగునని కొన్నిచోటుల శ యగునని సూత్రించిరి. లక్ష్మణరావుగారి సూత్రమే యుచితమని తలంపడగును.

ఈవింతయక్కరము శకారమువలె మూర్ధన్యమై యున్నదని శ్రీశాస్త్రులవారు వ్రాయించిరి. శకారము దంత్యముగాని మూర్ధన్యముగాదు. నాగవర్మ కర్ణాటభాషాభాషణములో లకార మేస్థానమందుఁ బుట్టినదో శకారమునుయాస్థానమందేపుట్టినదని వ్రాయఁబడియున్నది. కావున శకారము దంత్యముగాని శాస్త్రులగారు తలంచినట్లుగా మూర్ధన్యముగాదు. శాస్త్రులుగారు వింతయక్కరముంగూర్చి తమయను శాసనములో వ్రాసినదంతయు వింతగానున్నది.

నేను తాడవశబ్దము తాలవ, తాడవ, తాలవ, తాళపలను భిన్నరూపములతో వ్రాయబడియున్నదని తెలిపియుండగా నాశబ్దమన్ని విధముల వ్రాయబడియున్న కారణమున ల, శ, డ, అ లన్నియు నొక్కటేధ్వనిని దెలుపునవగునాయని రామయ్యపంతులవారు నన్ను ధిక్షేపించిరి. తాడవశబ్దము పైరీతిగా బహువిధముల వ్రాయబడుచున్నట్లు నేనెందులకు దెలిపితినో తెలిసికొనక పైయాక్షేపణము గావించిరి. ఆశబ్దమన్ని విధముల వ్రాయబడుచున్న కారణమున అకారము డకారమేయని తెలుపుటకై నేను వాడియుండలేదు. నా ప్రతిపక్షులగు శ్రీవీరభద్రేశ్వరరావుగారు వింతయక్కరముగల పదములన్నియు సదా వింతయక్కరముతోడను మాత్రమే వ్రాయబడుచున్నవనియు నట్లుఁడు

సంచిక X, ౬] అరవమునందలి వివరములకొరకు తెలుగున గలదా. ౧౪౩

టకు గారణమేమనియు వాదించియుండుటచే యావాదనైరస్యమును చూపు
టకై తాటపాదిశబ్దములు సదా యడ్డుగీటులేని శకటరేఖముతోనే వ్రాయబ
డక మొదటి డకారాదులతోగూడ వ్రాయబడుచున్నట్లు ఋజువుచేసితిని. దీని
చేవీరభద్రేశ్వరరావుగారి వాద మెగిరిపోయినది. అందులకై నేను తెచ్చినవా
దమును శ్రీ రామయ్యపంతులవారు సరిగ జూచుకొనక నన్నధిక్షేపించియుం
డిరని యిందుమూలముగా విన్నవించు కొనుచున్నాడను ఇట్లేకొన్ని యనవ
సర విమర్శనములగూడ వారు కావించిరి. వానికి సమాధానము చెప్పట
గూడ నవసరముకాదు కావున విడిచివైచితిని. యుద్ధమల్లశాసనము కాక
మఱికొన్ని శాసనములందుగూడ నడ్డుగీటులేని శకటరేఖము కాన్పించినది
కాన వింతయక్కరము తెనుగులో బలుతావుల వింతధ్వనిని దెలుపుటకై
వాడబడినదని పంతులవారు తెలిపిరి. వీరెన్ని శాసనముల నామముల జదివి
నను వింతయక్కరముతో నున్నట్లు చూపగలిగిన పదములు (1) అస్సి
(2) అఱుచు (3) ఏడులనునవి మాత్రమే ఇతరపదములన్నియు గ్రామనామ
ములో మనుజనామములో అయియున్నవి. అయ్యవి మేఠాంబాదికములు.
ఈపురుషాది నామములందుగల 'అ'కు వింతధ్వనియేకాని డకారధ్వని లేదని
నిర్ణయించుటకు నెవరికిని తరముకాదు. ఒకవిధముచే డకారధ్వని కలదను
టయే యుచితము ఎట్లన తెనుగులో మేడయను పదముకలదు. సాధమరము
కాన మేడాంబయననర్థము కలదు. మేఠాంబయన నర్థమేలేదు. ఇట్టివియే
యితరములును కాన పంతులవారు పురుషాదినామములు గల శాసనముల
లెక్కలోనికి దీసికొనుటవలన విశేషమేదియును లేదు. నేనీవాదమును సల్పు
టకు వలయు సామగ్రిని అనగా తాత్పర్యముండి తీసిన యుద్ధమల్లశాసన ప్రతిబిం
బమును దానిని బ్రకటించిన ఎఫ్. గ్రాఫియా యిండికాలను పత్రికను నావిమ
ర్శకై నేను కోరియుండగా దయతో వానిని నాకు బంపినందులకు శ్రీరామ
య్యపంతులవారి యెడల నేనంతయు గృతజ్ఞుడనై యున్నాను.

విమర్శనములు.

నన్నె చోడకవికాలము :— ఆంధ్రచారిత్ర పరిశోధకమండలివారిచే బ్రచురింపబడిన పత్రికయందు (Journal of the Andhra historical Research society .Vol. 1 Part 3) బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాజ సుబ్రహ్మణ్యంగారు నన్నెచోడ కవికాలమునుగూర్చి నూతనాంశములనుఁ గొన్నిటినిఁ దెల్పియున్నారు. నన్నెచోడును నన్నయభట్టనకుఁ బూర్వుడని కొందఱును, నన్నయకర్వాచీనుడని కొందఱును బత్రికలయందు విశేషముగ జర్చను జరిపియున్నారు. సుబ్రహ్మణ్యముగారు ప్రస్తుతాభిప్రాయములకు విరుద్ధముగను, నిరాధారముగను వ్రాసినయంశములలో గొన్ని యిటుసూచింపబడినవి

(a) 'మునుమూర్గకవిత లోకంబున వెలయగ దేశికవితబుట్టించి'— యిందలి మూర్గకవితయు, దేశికవితయు, సంస్కృతదేశభాషాపరములుగా కవివాడియున్నాడని విమర్శకులందరు సంగీకరించిన విషయమే. అందుకు వ్యతిరేకముగా వ్యాసకర్తగారు మూర్గకవితయన పాటలు, పదములనియు (Ballad Literature) దేశికవితయనఁ బ్రబంధాది గ్రంథములనియు (Works of Poetic Art) వ్రాసినసంగతి సమంజసముగాదు.

(b) 'సత్యాశ్రయునిదొట్టి చాలుక్యస్వపుల్' యను పద్యము నుదహరించి సత్యాశ్రయుడు పశ్చిమచాళుక్య వంశోద్ధారకుడగు ప్రథమపులకేశి (550 A D) అనివ్యాసకర్తగారి యభిప్రాయము. పైన నుదహరించిన పాదమునకుఁ జాళుక్యరాజు మొదలుగఁ బలుపుల్' అనిపాఠాంతరము గానవచ్చినది. అది యట్లుండనిండు. విమర్శకులలో గొందఱు సత్యాశ్రయుడన రాజరాజనరేంద్రుడనిరి. మరికొందఱు తూర్పుచాళుక్యులలో రాజరాజునకు పూర్వపురాజులలో నెవరోయొకరని వ్రాసియున్నారు. పశ్చిమచాళుక్యస్వయమున మొదటిరాజ గుపులకేశియని యెవరిమతమును గాదు. మరియు దెనుగుభాషనుద్ధరించి దేశికవితను బుట్టించినది వాలాపిపురవాసులగు పశ్చిమచాళుక్యులనుట కడుససంభవము.

(c) వ్యాసకర్తగారు నన్నెచోడుని కాలనిర్ణయమున నాతనిగూర్చి దెల్పు శాసనములను బూర్తిగవదలి, తెంకణాదిత్యుడని కవికిఁ బేరనియు చిరుదముకాదనియు వ్రాసిరి. కవి యాశ్వాసాంతగద్యములలో నన్నెచోడ దేవ

ప్రణీతంబని వ్రాసికొనియున్నాడు. గ్రంథమున నన్నెచోడ జనవిభండ (1-52) సత్కవిభువినన్నెచోడు డటె (1-57) యనుప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నవి. కవిరాజశిఖామణి, తుంకాచిత్త్యుడనుపదములారని విరుదములని విమర్శకులు వ్రాసియున్నారు. తుంకాచిత్త్యుడన దక్షిణాదిశాసూర్యుడని యర్థము. చోళ వంశస్థావకుడగు ఆచిత్యుడే (880 A D) కవియగు నన్నెచోడుడను వాదము నకై యిట్టియపూర్వకల్పన మొనరింపవలసి వచ్చినది. వ్యాసమున నన్నెచోడ చోడబల్లి, శ్రీసతిపదములచర్చ యొకింతయు గానరాదు. శాసనవిషయములు గాని కవికృతినోసంగిన జంగమమల్లికార్జున కాలనిర్ణయముగాని యీవ్యాస మున గానరావు. ఇంకను స్రమాణరహితములగు నూతనాంశములు చాల గలవు. పాడితులు సహృదయులై యీవ్యాసమును విమర్శించి సత్యాసత్య నిర్ణయమొనర్తురు గాక.

షట్రికాష్టికారము.

1. కవిత. ఇయ్యది బ్రహ్మశ్రీ వేమల కామశాస్త్రిగారిచే సంపాదిత మగు మాసపత్రిక. ఆలమూరునుదలి కవితానికేరసమున వెబ్బడి 'భావకవి తానప్రాజ్యతను' వహించి సనాతనాధుని కాంధ్రకవితా వితానముల కాట పట్టనదగు నటుల బ్రకటింపబడుచున్నది. అట్టికవితకు స్వాగతమొసంగుచుఁ జిరకాల మాంధ్రకవితామతల్లికి సేవజేయుచు మన్నన వడయుగాతయని యీ శీర్షకించుచున్నాము. చందా సం॥ కు 2-0-0.

2. ఆరోగ్యప్రకాశిని. సంపాదకుడు మద్దూరి చలమయ్యపంతులు గారు యేలూరు ఈవారపత్రిక యారోగ్యభివృద్ధి పాథకమగుచు, దేశోద్ధరణ మొనర్చుచు జిరకాలము వర్ధిల్లగలదని నమ్ముచున్నాము. చందా సం॥ కు 2-8-0.

3. యథార్థభారతి. ఇది బ్రహ్మశ్రీ పండిత కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రిగారిచే సంపాదితమగు యాధ్యాత్మవిషయక మాసపత్రిక—మార్చి నెల లో బ్రకటింపబడిన సంచికయందు ముముక్షువుల కుపయోగించు భావానందీ యము, ధ్యానము మొదలగు వ్యాసములుగలవు. శ్రీశంకర భాష్యానుసార ముగ సేవావాస్యపవిషత్తు ప్రకటింపబడుచున్నది.

సంవత్సరమువకు చందా 2-4-0. యథార్థభారతి కార్యాలయము 5 కొండలయ్యరు వీధి మింటు బిల్డింగు పోస్టు మదరాసు.

గ్రంథవిమర్శనము.

1. అనసూయామహిమ ఈ గ్రంథమాదవాని పురవాస్తవ్యలగు గార్ల దిన్నె సుబ్బరాయ ప్రణీతమగు చిన్ని నాటకము. బాలికలకు నీతిదాయకముగా నుండునట్లు మహాత్మివ్రతము, వత్తి మహాముని భార్యయునయిన యనసూ యాచారివ్రతమును, ద్రిమూర్తులమెనుఁ బరిక్షింపవచ్చి బాలకులగుట యు, దత్తాత్రేయజననమును మొదలగు పురాణవిషయము లిందు సరసము గాను, హృద్యముగాను వర్ణింపబడినవి. గ్రంథకర్త దత్తమండలవాసి యగుటచే దత్తమండల ప్రయోగములుకొన్ని గానవచ్చుచున్నవి. జనసామాన్య మగు కథలనువిడచి, అనసూయాచరిత్రమును నాటకము గరచించిన గ్రంథ కర్త యుద్ద్యమమెంతయు బ్రశంసనీయము.

2. శ్రీకృష్ణదేవరాయ చరిత్రము. మద్దూరి శ్రీరామమూర్తి గారిచే రచింపబడినది. ఈ గ్రంథము కృష్ణదేవరాయల చరిత్రమునుఁ బ్రజలుచేర్చు కొను కల్పితగాథలనుఁ గలిపి వ్రాయబడినది. ప్రథమభాగమునుఁ గణ్ణాటరాజ్యము, కృష్ణదేవరాయల రాజ్యపాలనము, వివాహములు మొదలగు విషయములు వర్ణింపబడినవి. ద్వితీయభాగమునం దాతని యాస్థానమునందలి యష్టదిగ్గజములని పేర్కొనబడిన పెద్దన, తిమ్మన, ధూర్జటి, మల్లన, పింగళి సూరన, రామభద్రుడు, రామకృష్ణుడు, రామరాజభూషణుడును సమకాలికులుగారని కవులచరిత్రములు దెల్పుచున్నవి. వారలనుగూర్చి వ్రాసినగాథలైన మాణములు, నసత్యములని రూఢిగా జెప్పవచ్చును, ఈ గ్రంథము చారిత్రికవిమర్శనాదివిషయములు విశేషముగలేక పామరజనులకొరకు సులభమగు శైలితో వ్రాయబడినది. గ్రంథకర్త కణ్ణాటరాజ్యసార్యభాముడగు కృష్ణరాయల చరిత్రమును వ్రాయుచో చారిత్రికవిషయములమాత్రము ప్రమాణముగ నైకొనిన బాగుగనుండి యుండునని తలంచుచున్నాము.

వెల ప్రతి 1 కి 1-0-0 రాజమండ్రి పసుపులేటి వెంకట్రామయ్య బ్రదర్శయొద్ద దొరకును.

3. సంగీత విష్ణులీలలు—గ్రంథకర్త మద్దూరి శ్రీరామమూర్తి గారు కాకినాడ. గ్రంథకర్త శ్రీమన్నారాయణుని దళావతారములలోను మత్స్య కూర్మవరాహనారసింహ వామనావతారముల యొక్కయు, పరశురామ, శ్రీరామ బుద్ధావతారముల యొక్కయు కథలనునైకొని, శ్రీకృష్ణుని కథను వానితోజేర్చుచు, వలయుష్థలముల భాగవతమునుండి పద్యములను సంగ్రహించి రసవంతముగా నీదృశ్యప్రబంధమును రచించియున్నాడు. ఈ గ్రంథము రాజమండ్రిలో కొండపల్లి వీర వెంకయ్యగారి యొద్ద దొరకును.